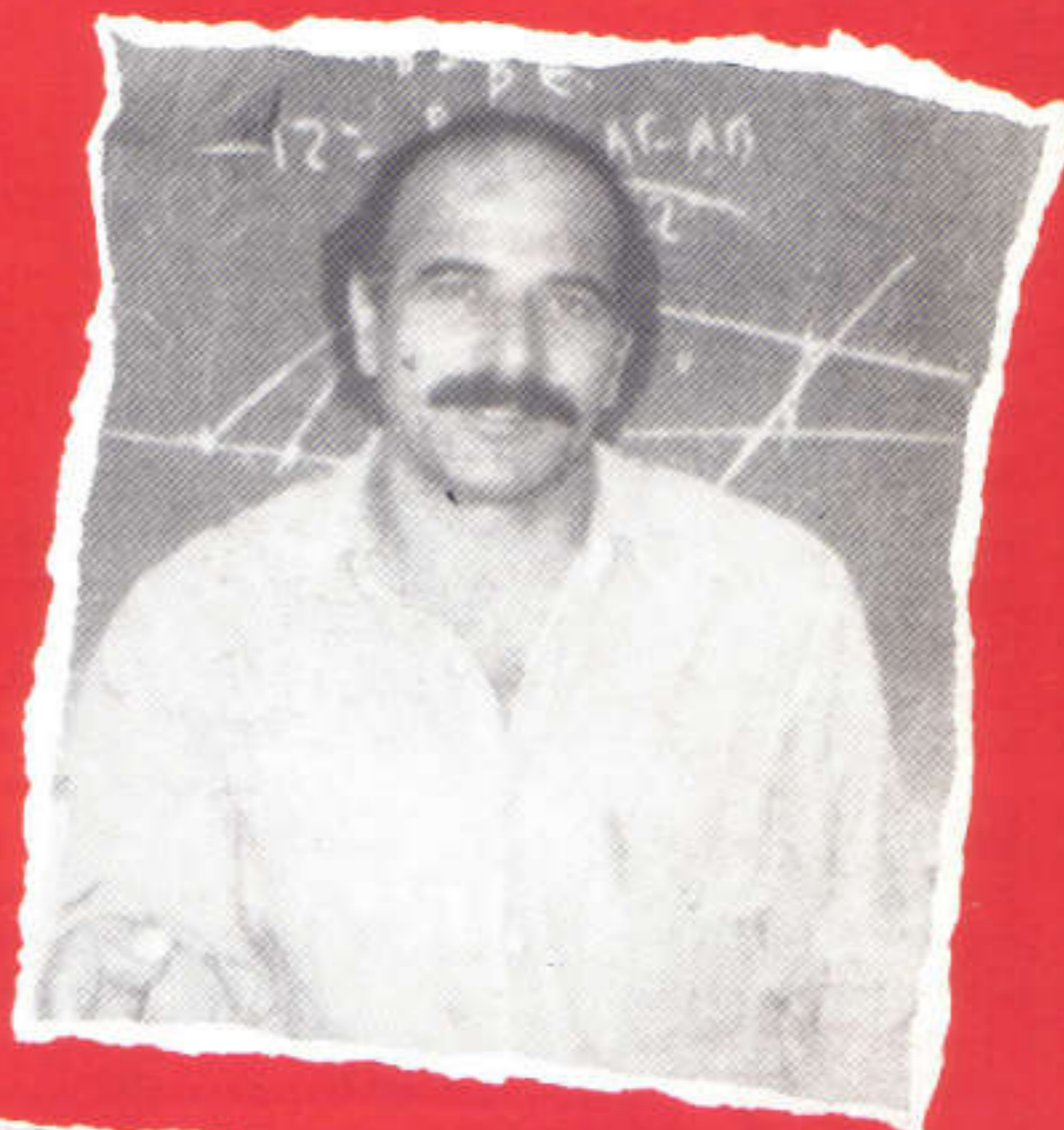
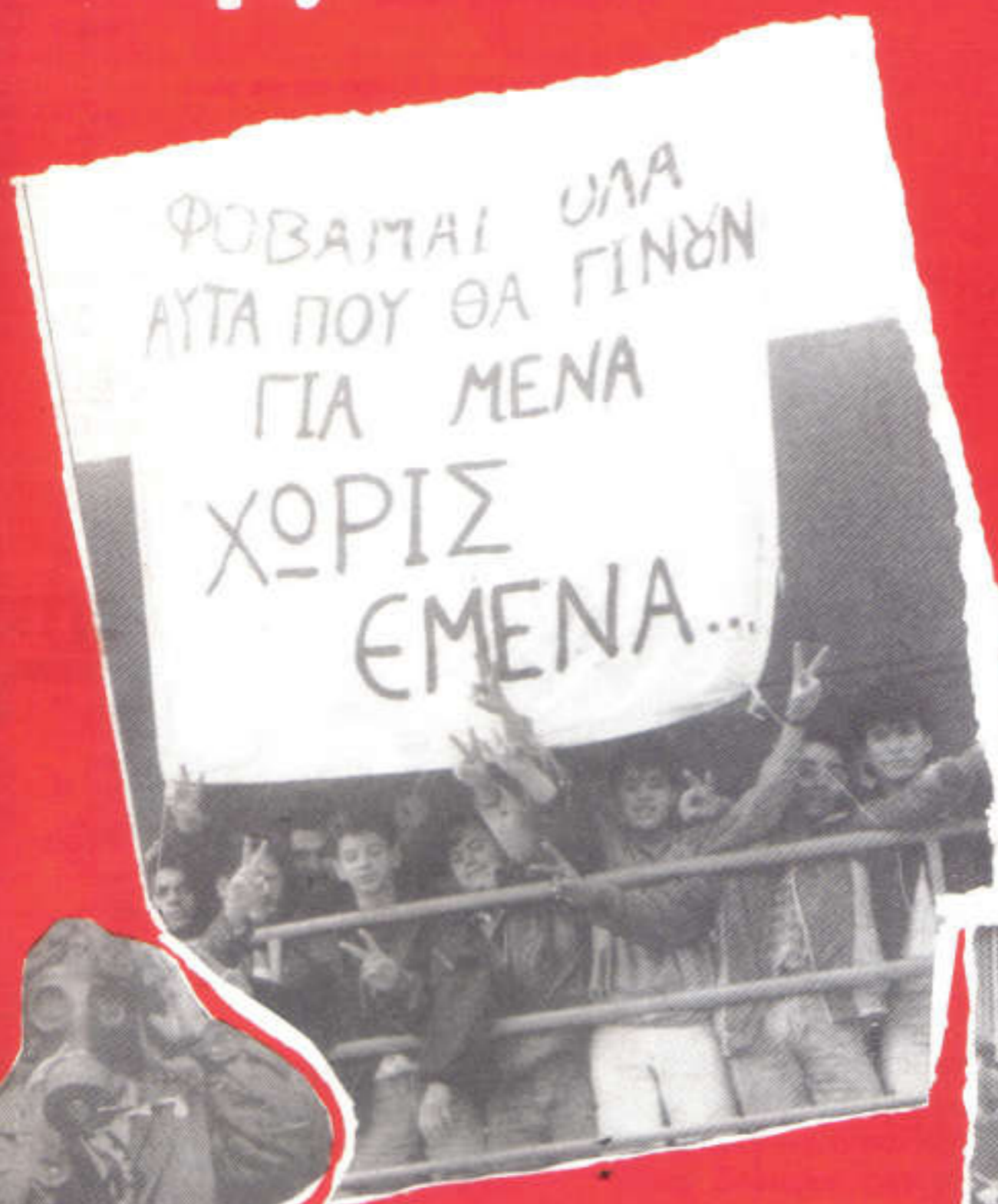

ΑΝΤΙΤΕΤΡΑΔΙΑ ΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

- ΕΝΘΕΤΟ αφιέρωμα στις καταλήψεις και την εξέγερση της νεολαίας
- ΠΟΛΕΜΟΣ στον Περσικό Κόλπο
- ΣΤΥΓΕΡΗ δολοφονία του Νίκου Τεμπονέρα
- Απεργοκτόνος νόμος — Προϋπολογισμός '91
- Γλωσσική Παιδεία — Επαναφορά των Αρχαίων
- Ιδεολογικά — Πολιτικά — Εκπαιδευτικά — Κοινωνικά θέματα της επικαιρότητας

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ — ΜΑΡΤΙΟΣ — ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1991

ΔΙΠΛΟ ΤΕΥΧΟΣ 13 - 14

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

☐ «Εμείς θα γίνουμε πολύ καλύτεροι σας»	σελ. 4
.....	
☐ Η κρίση και ο πόλεμος	σελ. 9
.....	
☐ Το συνδικαλιστικό Κίνημα στη νέα φάση	σελ. 13
☐ Προϋπολογισμός 1991	σελ. 14
☐ Νόμος 1915	σελ. 17
☐ Η υπεράσπιση της επετηρίδας	σελ. 19
.....	
☐ Η ιδεολογία του «χαρίσματος» και το κινήρι των «αναξιών»	σελ. 22
☐ Η αντεπίθεση των αρχαίων	σελ. 24
☐ Επιστροφή στα αρχαία δεινά	σελ. 28
☐ Υπάρχουν δρόμοι	σελ. 29
.....	
☐ Οι ερμηνευτές των Γραφών	σελ. 33
☐ Κινήμ. Λέσχη Περιστερίου	σελ. 36
.....	
☐ Ερμηνευτικές προϋποθέσεις της Σφαιρικής ποίησης	σελ. 38
.....	
☐ Το γαλλικό εκπαιδευτικό σύστημα	σελ. 41
.....	
☐ Η χαμένη αθωότητα του σχολείου	σελ. 45
☐ Για την τακτική και τη στρατηγική	σελ. 47
Μας έγραψαν	
☐ Το είναι και η Συνείδηση	σελ. 48
☐ Το σχολικό βιβλίο	σελ. 50
☐ Εργαστήριο για τυφλούς νέους	σελ. 52
☐ Υπηρεσιακά Συμβούλια	σελ. 53
☐ Η φτώχεια στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα	σελ. 55
☐ Περί Πολιτισμού και Παιδείας	σελ. 56
☐ Το σχολείο στα έργα της Άλκης Ζέη	σελ. 57
☐ Δημοκρ. Παν/μιο Θράκης	σελ. 58
☐ Η τόλμη και η γοητεία ενός ξεχασμένου κόσμου	σελ. 61
.....	
☐ Σχολιάζοντας εκ-παιδευτικά	σελ. 63
.....	
ΕΝΘΕΤΟ ΑΦΙΕΡΩΜΑ	
☐ Το χρονικό μιας μη «προαναγγελθείσης» εξέγερσης	σελ. 2
☐ Το φωτεινό μονοπάτι της μαθητικής εξέγερσης	σελ. 19
☐ Οι υποκινούμενοι και οι αυτοκινούμενοι	σελ. 21
☐ Οι καταλήψεις στη Θεσσαλονίκη	σελ. 22
☐ Συνεντεύξεις μαθητών	σελ. 25
☐ Η στιγμιαία δολοφονία του Νίκου Τεμπονέρα	σελ. 33
☐ Γράφηκαν και ακούστηκαν	σελ. 38
☐ Αφορμές και αιτίες μιας εξέγερσης	σελ. 41
☐ Αγωνιστική Παρέμβαση	σελ. 42

Σημείωμα της Σύνταξης

Ο χρόνος συμπυκνώθηκε τόσο πολύ, σε τόσο λίγο διάστημα! Όπως άλλωστε αρμόζει σ' όλες εκείνες τις φάσεις, όπου οι άνθρωποι, οι μάζες, «οι θεατές», εισβάλλουν ορμητικά στο προσκήνιο, αρνούμενοι τους προδιαγεγραμμένους ρόλους. Τότε που «οι πρωταγωνιστές περνούν» στο δεύτερο πλάνο σαν ένα είδος φόντου...

Οι καταλήψεις ήσαν παρούσες με όλα τα εκρηκτικά τους μηνύματα, παρόντες και οι μαθητές καταληψίες, οι απεργοί, οι σπουδαστές.

Οι μεγάλοι απόντες ήσαν πάλι εδώ. Νεκροί από καιρό, πίσω από τους τοίχους της βουλής, με κουβέντες άηχες και απόμακρες. Μαζί τους, οι —με το συμπάθειο— διανοούμενοι, που εσίγησαν από καιρό, αλλά και κάθε πολυπράγμονας του παρελθόντος, που αναγκάστηκε είτε να κολακέψει - είτε να σιωπήσει - είτε (το χειρότερο) να περιμένει την άλλη ευκαιρία...

Μερικοί το λένε απουσία πολιτικού πόλου και μάλλον έχουν δίκιο. Από την άλλη πλευρά ο πόλεμος, «πάντων πατήρ» συνέχισε της πολιτικής με άλλα μέσα· και ας οδύρονται οι καλοκάγαθοι άνθρωποι, που πίστεψαν στα οικουμενικά σπίτια, στην κατάργηση της βίας, στην μετά... τάδε εποχή. Ο Περσικός είναι εκεί και εδώ, για να θυμίζει, μ' έναν τραγικό τρόπο, την εποχή του ιμπεριαλισμού και να υπογραμμίζει, σε δραματικό τόνο, την ανάγκη της ανατροπής του.

Εμείς —οι εκπαιδευτικοί— στα σχολεία αργήσαμε. Πρώτον γιατί υποτιμήσαμε τις συνθήκες, δεύτερον γιατί υπερτιμήσαμε τον αντίπαλο, πράγμα που δεν έκανε η νεολαία και... καλά έκανε!

Διαπιστώσαμε με σωστό τρόπο (και αναφερόμαστε στους «αγχωμένους» της ζωής και της κοινωνίας — οι άλλοι ακούνε ή βλέπουν «Antenna» και λοιπές τηλεοπτικές δυνάμεις), ότι στην περίοδο της συντηρητικής επέλασης θα αναπτυχθούν —έτσι ή αλλιώς— σημαντικοί πολιτικοί, συνδικαλιστικοί, κοινωνικοί αγώνες. Το ζητούμενο ήταν και παραμένει το βάθος και το πλάτος τους, η στοχοθεσία και η ένταξή τους σ' ένα ευρύτερο σχεδιασμό, σοβαρό, ρηξικέλευθο, ριζοσπαστικό.

Το γεγονός της κατά ένα μήνα καθυστέρησης της έκδοσής μας οφείλεται ακριβώς στο ότι είμαστε στο μάτι του κυκλώνα. Με παρεμβάσεις, υλικό, συζητήσεις, προσωπικό και ομαδικό πάθος, και πάντα στην πρώτη γραμμή του πυρός, προσπαθήσαμε να βάλουμε και τη δική μας πινελιά στον πίνακα της αντίστασης στη συντηρητική επίθεση. Όπως και η ειδοποιός διαφορά μας με παρεμφερή ή άλλα έντυπα που εκδίδονται κατά καιρούς. Πως τις ιδέες μας τις βάζουμε στην κρίση των ανθρώπων, και μέσα από την πράξη αντιλαμβανόμαστε το σωστό ή λαθεμένο της κρίσης μας...

Παρ' όλα αυτά, οι αναγκαιότητες παραμένουν. Με το τροχιοδεικτικό των καταλήψεων, που είναι μόνο η αρχή, δείχτηκε και αποδείχτηκε ότι στο χώρο της νεολαίας —αλλά και ευρύτερα της κοινωνίας— υπάρχουν πολύ βαθύτερες φλέβες. Αξίζει να επιμείνουμε όχι μόνο στο σκάψιμο, αλλά και στην ουσιαστική και ανατρεπτική τους συνένωση.

Δεν πειράζει αν επαναλάβουμε κάτι που ξαναγράψαμε και που πολύ ακούστηκε:

«Ποιοι, αν όχι εμείς;

Πότε, αν όχι τώρα;»

Το διπλό καθήκον της απάντησης στη συντηρητική εκπαιδευτική ανασυγκρότηση (που έφαγε ένα γερό χαστούκι) και της αντιπολεμικής προπαγάνδας και πράξης είναι μπροστά μας.

Σ' αυτήν την προσπάθεια πάντα υπάρχει μια θέση...

‘Αμες δε γ’ ε

(Εμεί

«Όταν δεν μπορείς να πολεμήσεις μία εξέγερση, τότε είτε διαστρέβλωσε το νόημά της είτε αφομοιώσέ την». Κάπως έτσι σκέφτονται οι αναλυτές με τα «υποβρύχια περισκόπια», και οι αποστειρωμένοι κοινωνιολόγοι που θ’ αρχίσουν τις εμβριθείς ενδοσκοπήσεις τους για τον καυτό μαθητικό Δεκέμβρη. Τα πρώτα δείγματα αυτής της γραμμής κιόλας φάνηκαν. «Οι δεκαεξάρηδες» - «μακριά από την πολιτική τα παιδιά» - «εκτονώνονται» και άλλα τέτοια παρόμοια, που δεν έχουν άλλο σκοπό από το να σπείρουν σύγχυση και ν’ αποτρέψουν τη σοβαρή πολιτική και ιδεολογική κεφαλαιοποίηση των κινητοποιήσεων.

Η μαθητική εξέγερση δεν μπορεί ν’ αποτιμηθεί όχι μόνο από την «πραγματική της διάσταση», αλλά και από την πλευρά των διδαγμάτων και παρακαταθηκών που αφήνει. Και σ’ αυτό το σημείο διαφωνούμε, οριζοντίως και καθέτως, μ’ όσους «καλοπροαίρετους» σιγοψιθυρίζουν πως όλα ήταν ένα ευχάριστο βίωμα και «άστα να πάνε»...

Κάθε πράγμα στον καιρό του...

Η μαθητική χιονοστιβάδα, για να ερμηνευτεί σωστά, πρέπει να εξεταστεί σε σχέση και συνάρτηση με όλο το πλαίσιο που την ανέπτυξε, την έθρεψε, τη γιγάντωσε. Αλλοιώτικα, η εκτίμηση παίρνει μικροβιολογικά και αποστειρωμένα χαρακτηριστικά. Έγινε, λοιπόν, μέσα σ’ ένα κλίμα πολιτικής τρομοκρατίας και συναίνεσης, την ώρα που η κυβέρνηση, έχοντας εξασφαλίσει τη σιωπηρή ανοχή της αντιπολίτευσης (ΠΑΣΟΚ - ΣΥΝ), προχωρούσε με το ασφαλιστικό, αντιπεργιακό, αντιτρομοκρατικό σε μία συνολική φυλάκιση του λαού και της νεολαίας.

Οι ΕΟΚικές ντιρεκτίβες, η ανάγκη για το δάνειο, και το 1992 που χτυπάει την πόρτα μας, αλλά και η ανάγκη να συντρίψει η κυβέρνηση κάθε κοινωνική κατάκτηση, έβαζαν όχι απλά το ζήτημα της συντηρητικής ανασυγκρότησης, αλλά το φουλάρισμα ενός ανοιχτού ταξικού πολέμου.

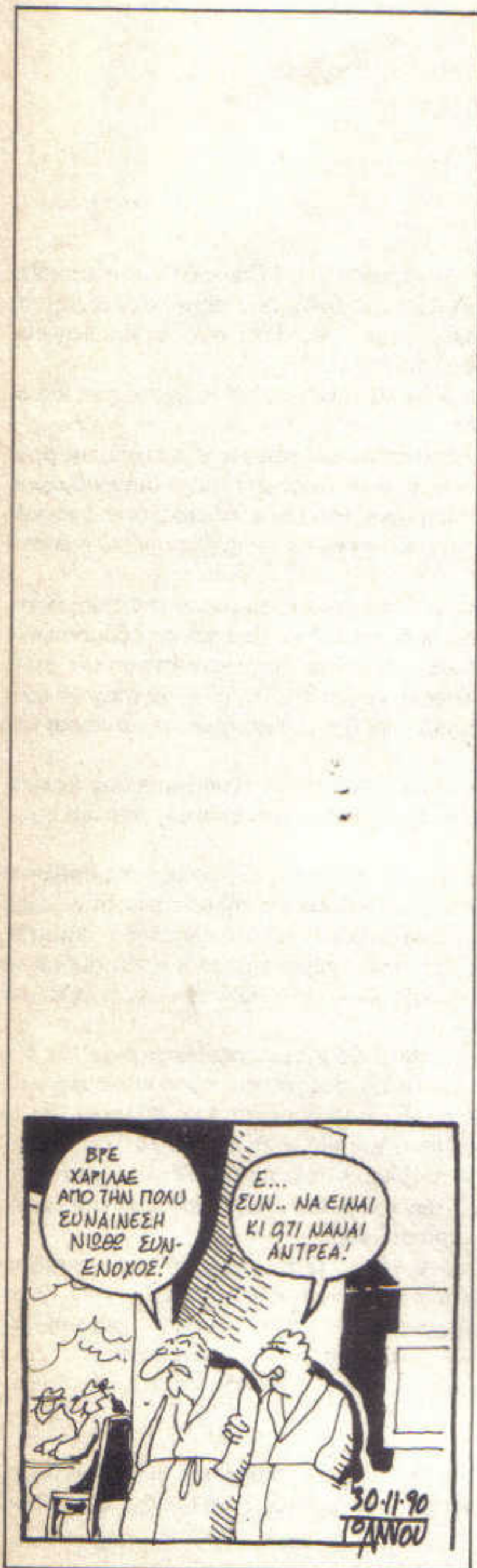
Από την άλλη πλευρά, η κρίση στην εκπαίδευση κορυφώθηκε. Το δημόσιο σχολείο φαντάζει όλο και περισσότερο σαν «Φιλιππινέζα», δίπλα στο ιδιωτικό όραμα που υποσχεται γρήγορη ανέλιξη και χρήμα, το δημόσιο σχολείο που δεν οδηγεί πουθενά, σε μία κοινωμία της «ανταποδοτικότητας» και της αγοράς, φαντάζει σαν άχρηστο. Στην ουσία, η αντίθεση βγήκε από τα μαζικά χαρακτηριστικά του δημόσιου σχολείου και από τις μηδενικές προσδοκίες που αυτό προσφέρει και οι οποίες έγιναν «μηδενικότερες» από την υποχρηματοδότησή του και τη θεσμική ροπή του κράτους στον αυταρχισμό, με τα Π.Δ.

Αλλά η κρίση οξύνθηκε (και αυτό ας το μετρήσουν οι θιασώτες της ομαλότητας), από την έκρηξη του καλοκαιριού όταν μια από τις συνιστώσες της εκπαίδευσης πληγώθηκε βάνουσα, στην πρώτη ρωγή που άνοιγε στη συντηρητική ανασυγκρότηση. Το φάντασμα της απεργίας του καλοκαιριού, το Σεπτέμβρη ήταν εδώ, παρά τα ξόρκια των εχθρών και «φίλων» των εκπαιδευτικών. («Τίποτα δεν πάει χαμένο» δεν τότε η γνωστή αιτιολογία, το υποστηρίζει η διαλεκτική).

Απέναντι στην εκπαιδευτική κρίση, που εκφράζει και αντανακλά την κοινωνική όξυνση, όσο και αν η δεύτερη δεν παίρνει πολιτικά χαρακτηριστικά, ανοίγονταν δύο δρόμοι για το κίνημα. Ή θα ξέπεφτε στο δρόμο του χυδαίου ρεαλισμού και της ενσωμάτωσης στο σύστημα, μέσα από βελτιωτικές προτάσεις, ή —έστω και με αυθόρμητο τρόπο— «θα τα ζητούσε όλα και τώρα».

Ευτυχώς εδώ ήταν Βαλκάνια! Οι μαθητές έσωσαν την τιμή του εργατικού συνδικαλιστικού κινήματος, των πατεράδων τους... (Ας μας συγχωρηθεί για μια φορά αυτή η προσέγγιση από την πλευρά των γενεών).

Η μαθητική εξέγερση έγινε στο φόντο ενός φτηνού και πειθαρχημένου σχολείου, όπου η εντατικοποίηση και ο δρόμος «σπίτι, σχολείο, φροντιστήριο», ιδιαίτερα για τους μαθητές του Λυκείου, ήταν το μόνιμο για τη ζωή τους.

σόμεθα πολλώ κάρρονες θα γίνουμε πολύ καλύτεροί σας)

Ίσως η αντίσταση στην εντατικοποίηση δεν βγήκε σαν σύνθημα, αλλά ο μηδενισμός των απουσιών, μ' άλλα λόγια η προσπάθεια ελαχιστοποίησης της προσωπικής ζωής του μαθητή, ακόμα και ο «χαβαλές» και η «άγρια κατάληψη» ήταν σαφή δείγματα της προσπάθειας να σπάσει το «πρεσσάρισμα» και το αγχωτικό πρόγραμμα. Το φτηνό και πειθαρχημένο δημόσιο σχολείο είναι το όραμα της άρχουσας τάξης, που προσωρινά και μόνο ανέστειλε τη συνολική του υλοποίηση.

Αφού δεν αμφισβητείται ο νόμος της βαρύτητας ας αμφισβητηθεί η βαρύτητα των νόμων

(Από σύνθημα στο ΕΜΠ)

Το Νοέμβριο η κυβέρνηση περπατούσε με τον αέρα της υπεροχής! Είχε χτυπήσει τους καθηγητές, είχε περάσει το ασφαλιστικό, τον τρομοκρατικό και τον αντιαπεργιακό και οι ΓΣΕΕ - ΑΔΕΔΥ μόλις που συγκέντρωσαν στο Σύνταγμα τα Δ.Σ. του Λεκανοπεδίου Αττικής!

Τάξη φαίνονταν ότι θα βασίλευε, αφού η λεγόμενη αντιπολίτευση, με βεβαρυμένο πολιτικό μητρώο και ανύπαρκτο μέλλον, πετούσε σε χαμηλές συναινετικές πτήσεις. Και όμως... Η εξέγερση ξεκίνησε από την Κρήτη και την Κέρκυρα· περιφερειακά, ίσως για να δικαιωθούν αυτοί που υποστηρίζουν την «περικύκλωση της πόλης από την ύπαιθρο» ή ακόμα και το ότι «μια σπίθα μπορεί να βάλει φωτιά σ' όλο τον κάμπο».

Τα κύριά της χαρακτηριστικά νομίζουμε ότι εστιάζονται στην ταχύτητα εξάπλωσης, που σημαίνει ότι υπήρχε πρόσφορο έδαφος, στην αδυναμία κεντρικού σχεδιασμού και συντονισμού, που μεταβλήθηκε σε άκρως αρνητικό στοιχείο τη στιγμή της αναδιπλώσεώς της και στην ριζοσπαστικότητα των συνθημάτων, τα οποία όμως απόκτησαν πολιτική χροιά στη β' φάση (μετά τα Χριστούγεννα) και κυρίως ύστερα από τη στυγερή δολοφονία του Ν. Τεμπονέρα.

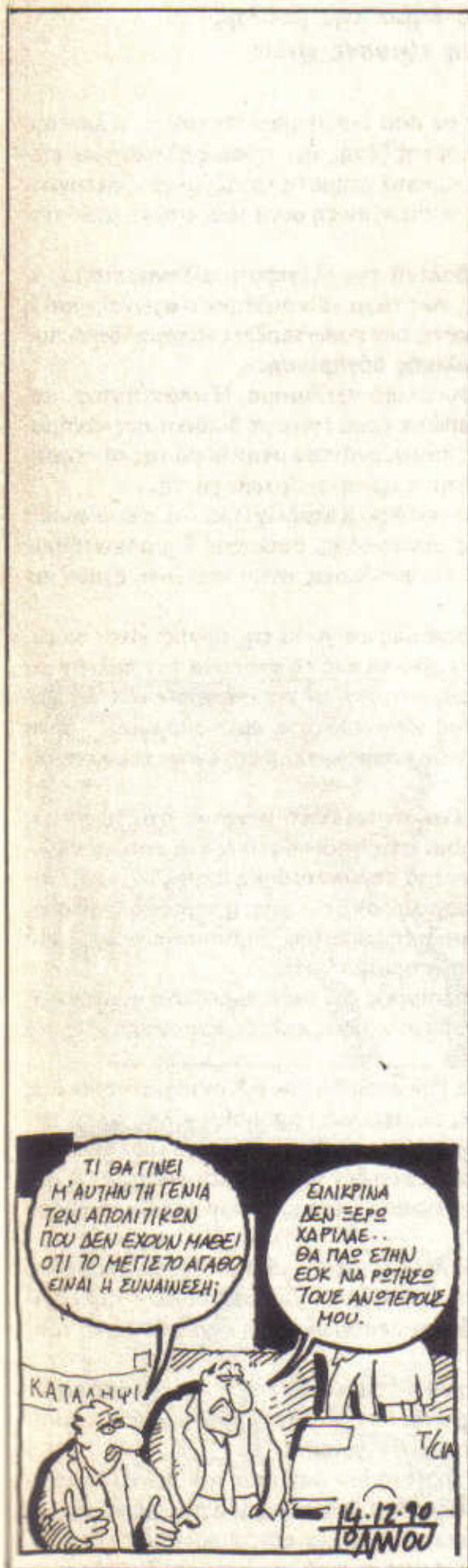
Η απουσία της γραφειοκρατίας

Η απόσταση που κρατούσε η νεολαία από τα κόμματα, αλλά και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της μαθητικής ζωής, δεν επέτρεψαν τη δημιουργία μιας μόνιμης συνδικαλιστικής γραφειοκρατίας, όπως τουλάχιστον αυτή ζει αναπτύσσεται στο εργατικό συνδικαλιστικό κίνημα. Έτσι, η άρχουσα τάξη είναι αναγκασμένη να χρησιμοποιεί τους εκπαιδευτικούς για να περάσει τα «μηνύματά» της, δηλαδή ένα στρώμα έξω από τον μαθητικό κόσμο και το οποίο, για συγκεκριμένους λόγους, βρέθηκε αντιμέτωπο αρκετές φορές τα τελευταία χρόνια με την κυρίαρχη πολιτική.

Το παραπάνω γεγονός δημιουργούσε μια αμεσο-δημοκρατική διάσταση στο μαθητικό συνδικαλισμό και αφαιρούσε από την κυβέρνηση, αλλά και τον τρικομματισμό συνολικά, τη δυνατότητα να χειρίζεται δικούς του διαύλους στα σχολεία.

Η κατάργηση, άλλωστε, της διαδικασίας εκλογής των προεδρείων απευθείας από τη Γ.Σ. του σχολείου, κατάτεινε και σ' αυτόν το σκοπό. Στη δημιουργία ενός υπερυψωμένου «συνδικαλιστικού ρετιρέ» στο σχολείο. Η απουσία ενός λεπτού στρώματος συνδικαλιστών, που θα είχε διαχειριστικά χαρακτηριστικά, συνέβαλε σε μία σοβαρή και ζωηρή συμμετοχή των μαθητικών μαζών, τουλάχιστον στη μεγαλύτερη έκταση του αγώνα.

Από την άλλη πλευρά παρατηρήθηκε μια «γρήγορη εκτίναξη» ενός δυναμικού στην καθοδήγηση των κινητοποιήσεων, δυναμικό που δεν «ψήθηκε» με τις αργές και βασανιστικές διαδικασίες που δημιουργούν σταθερότητα και συνέπεια. Δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις που στα σχολεία και στις εκπροσωπήσεις στα συντονιστικά παρατηρήθηκαν φαινόμενα ξεκόμματος από τη βάση των σχολείων, αβανγκαρντισμού και «ελιτισμού».

Δεν ήταν λίγες οι περιπτώσεις όπου νεογέννητοι ηγέτες του μαθητόκοσμου, με την κυριολεκτική έννοια του όρου, αντί να βαφτίζονται στα νερά της σχολικής βάσης, λειτουργούσαν σχηματικά, εγκεφαλικά και σεχταριστικά.

Φυσιολογικά φαινόμενα, που σχετίζονται με την έλλειψη πολιτικής πείρας, την καχυποψία απέναντι στην ιστορία του κινήματος, ίσως και απόρροια των ύπουλων χειροκροτημάτων των δημοσιογραφικών συγκροτημάτων που πούλαγαν φύλλα και διπλοπροσωπία.

Το κύριο ζήτημα, όμως, παραμένει η άμεση σχέση με τις διαδικασίες όλου του μαθητόκοσμου.

Όταν τα βρίσκουν στο βήμα της βουλής η μόνη αντιπολίτευση είμαστε εμείς

Ίσως δεν υπήρξε ευστοχότερη απάντηση σε όσα διαδραματίστηκαν το τελευταίο οκτάμηνο στην πολιτική σκηνή. Όταν οι κύκλοι της ξένης και ντόπιας ολιγαρχίας πίεζαν σε πιο συντηρητικές λύσεις, η νεολαία και αρκετά τμήματα εργαζόμενων, άνεργων, αλλά και πολιτικές οργανώσεις της Αριστεράς, ετοίμαζαν τη δική τους στάση απέναντι στη συναίνεση.

Τη στιγμή που το ΠΑΣΟΚ έβρισκε υπερβολική την εξέγερση, ο Συνασπισμός έβγαινε με πρωτοσέλιδα, από τα μέσα Δεκέμβρη, πως τάχα «δικαιώθηκε ο αγώνας» και η κακόφημη ΑΣΓΜΕ έδινε τα ρέστα της στην εικόνα των καθωσπρέπει «μπαμπάδων» που νουθετούν, η νεολαία άνοιγε το δρόμο της «ολικής σύγκρουσης».

Η συντηρητική ανασυγκρότηση έχει ένα συνολικό σχεδιασμό. Η απάντηση σ' αυτήν τη στρατηγική το Δεκέμβρη - Γενάρη για πρώτη φορά έγινε με διαδικασίες κινήματος, πετώντας στην άκρη κάθε ενδιαμέση λύση, που σερόνταν στην ουρά της συντηρητικής επέλασης, διαφωνώντας μόνο ως προς την ταχύτητα εφαρμογή της.

Στον αέρα τινάχτηκε ο μύθος της «χαμένης γενιάς». Καταδείχτηκε ότι η κοινωνική πάλη δεν τακτοποιείται ούτε στις συνταγές της συναίνεσης, ούτε στις δημοσκοπήσεις και τους ευσεβείς πόθους της άρχουσας τάξης. Οι αντιθέσεις στην κοινωνία έχουν περισσότερη αταξία, οι φλέβες είναι βαθύτερες.

Η γενιά του '90 θα πολιτογραφηθεί στη χώρα μας σα γενιά της οργής: είναι το έμβρυο για ένα νέο ριζοσπαστικό κίνημα που θάχει αρκετά από τα στοιχεία των παλιών κινήματων, αφού γεννιέται στο έδαφος των γνωστών αντιθέσεων και συγκρούσεων του καπιταλισμού, αλλά ταυτόχρονα θάχει τη δική του ιδιαιτερότητα και «ομορφιά». Έτσι και αλλιώς, η γέννηση όχι μόνο ενός καινούργιου κόσμου, αλλά και ενός νέου κινήματος θα γίνει με βίαια και οδυνηρά...

Οι νέες ιδέες που δολοφονούν υπέστησαν ένα συντριπτικό κάταγμα στο χώρο της νεολαίας. Ανεξάρτητα από το πώς θα καταγραφουν στις σπουδαστικές και φοιτητικές εκλογές που έρχονται, οι κινητοποιήσεις αφήνουν μια παρακαταθήκη άκρως αξιοποιήσιμη για το μέλλον. Η εμπειρία των συλλογικών μορφών αντίστασης, η περιφρούρηση, οι κοινές πορείες, πέρα από το πρόπλασμα της ομαδικής δράσης, δημιουργούσαν τη νέα συνείδηση, που δεν παγιώθηκε αλλά αφήνει τα πορίσματά της.

Ο νεοφιλελευθερισμός, ο ατομισμός, ο καριερισμός και τόσα παράγωγα φέρνει η αστική σκέψη, βρέθηκαν με την πλάτη στο καναβάτσο, όπως επίσης και οι απόψεις για το συμβιβασμό και την ηττοπάθεια.

Μέσα από τις κινητοποιήσεις και ιδιαίτερα την περίοδο που ο Κοντογιαννόπουλος αναδείκνυε την αυταρχική πλευρά του κράτους, με απειλές - απουσίες κ.λπ., αλλά και πολύ περισσότερο όταν το παρακράτος δολοφονούσε το Ν. Τεμπονέρα, το νεολαιϊστικό κίνημα έπιανε το ιστορικό νήμα. «Ζήσαμε και αυτά που δεν γνωρίσαμε» φώναζαν οι μαθητές στην Πάτρα και στις αντιτρομοκρατικές πορείες, ζώντας με τον καλύτερο τρόπο τις μνήμες του '50 του '60, του '70...

Κανένας ιστορικός στο σχολείο και κανένα διαφωτιστικό μάθημα δεν θα μπορούσε με τόσο συμπυκνωμένο τρόπο να αναπαραστήσει όσα η εμπειρία κατέγραψε: ο συλλογικός νους του κινήματος τέθηκε σε κίνηση, έστω και σπασμωδικά: η σπασμένη από τους συμβιβασμένους κλωστή ξαναενώθηκε.

Δεν είναι τυχαίο ότι δίπλα στα ελληνοποιημένα στρατιωτικά τετράστιχα από το Heavy Metal Tzakel «έλα μάνα να με δεις», οι μαθητές ανακάλυπταν τραγούδια και ποιήματα που σφράγισαν τους αγώνες των προηγούμενων γενεών.

Πολλοί αναρωτήθηκαν πώς έγινε αυτό. Υπερτίμησαν φαίνεται τον πολιτιστικό ιμπεριαλισμό, το CNN και το MTV. Εμείς σημειώνουμε ένα μόνο πράγμα, πέρα από τη μνήμη των λαών. Πως η δουλειά των καθηγητών στα σχολεία, στις γιορτές, στα θεατρικά, στις εκδηλώσεις, δεν έχει μόνο ένα φορμαλιστικό τυπικό χαρακτήρα. Το σύστημα

Κείμενο τρίτο: Εκκλήση στους καθηγητές για συμπράσταση. Αποστολές οι μαθητές του 26ου και 35ου Λυκείου.

«Επειδή πιστεύουμε ότι με τα νέα μέτρα, εκτός από μας, πλήττεστε άμεσα και σεις», γράφουν, «σας καλούμε να μας συμπαρασταθείτε».

«Γιατί με τα νέα αυτά μέτρα:

— Ελαχιστοποιούνται οι πιθανότητες εισαγωγής στα πανεπιστήμια, των μαθητών που ανήκουν σε πλατύτερα λαϊκά στρώματα.

— Υποβαθμίζονται ακόμη περισσότερο τα δημόσια σχολεία, σε απλά συμπληρώματα του φροντιστηρίου.

— Υποβιβάζεται ο καθηγητής σ' ένα απλό γρανάζι ενός μηχανισμού ελέγχου των μαθητών στα σχολεία.

— Οξύνεται ο τεχνητός διαχωρισμός που, ήδη, κακώς υπάρχει ανάμεσα σε μαθητές και καθηγητές και καλλιεργείται σκόπιμα η μεταξύ τους διάσταση».

έχει και ρωγμές, δεν είναι πανίσχυρο. Σκεφτείτε το...

Ανάγκασε τους εκπαιδευτικούς να πάρουν θέση στο χρόνιο δίλημμα που προσδιορίζει τη φυσιογνωμία τους: «Με τους μαθητές, ενάντια στην παιδαγωγική βία και το δημοσιούπαλληλισμό, ή με το κράτος ενάντια στη νεολαία;». Το σύνθημα Μαθητές - Σπουδαστές - Εκπαιδευτικοί, κυρίαρχο τις καυτές μέρες του Δεκέμβρη στις διαδηλώσεις, έδωσε ένα άλλο τόνο στην εκπαιδευτική κοινότητα: το Μέτωπο Παιδείας έπαιρνε σάρκα και οστά, οι καθηγητές βρέθηκαν στο σύνολό τους, έξω και μέσα στα σχολεία, στο πλευρό των μαθητών.

Ταυτόχρονα, ανάγκαζε τη συνδικαλιστική γραφειοκρατία να δείξει το πραγματικό της πρόσωπο και τα κόμματα τον εαυτό τους «γυμνά από ελπίδες και ενοχές ν' αρκεστούν στην αιδήμονα σιωπή τους».

Οι διανοούμενοι; Οι εξαρτημένος χαρακτήρας τους, η δεξιόστροφη μετατόπισή τους, το γεγονός ότι μιλούσαν όταν το αριστερό δημοκρατικό κίνημα είχε και διάρκεια και πλήθος, τους ανάγκαζε να παραμείνουν θεατές. Είναι πολύ δύσκολο σ' αυτήν την εποχή να σηματοδοτείς μια άλλη πορεία. Άλλωστε, το κίνημα τους προσπέρασε χωρίς να σταματήσει...

Η άλλη όψη του φεγγαριού

Η θεωρία της «μηδενικής βάσης», η αδυναμία να τεθούν εξ' αρχής γενικότερα αιτήματα, κυρίως για την καταστολή και τη λιτότητα, η αδυναμία τοπικού και γενικού συντονισμού, και το κλείσιμο, ήταν τα βασικά λάθη της κινητοποίησης, με το «επιμύθιο» ότι το πολιτικό κενό στο χώρο της αριστεράς δημιουργεί συγχύσεις, παρενέργειες, ήττες ή ανολοκλήρωτες νίκες.

Η «μηδενική βάση» που εύστοχα πλασσαρίστηκε από κυβερνητικούς και μη κύκλους όταν ο Κοντογιαννόπουλος κηρύχτηκε «περσονα νον γρατα», δημιούργησε το πρώτο ρήγμα στο μαθητικό - σπουδαστικό μέτωπο. Και αυτό γιατί τα αιτήματα των αγώνων οφείλουν να διατηρούν τόσο το συνεκτικό τους πυρήνα, την ανελαστικότητά τους, όσο και το δέσιμό τους με τα συνθήματα της ζύμωσης - προπαγάνδας.

Ποια προβλήθηκαν; Η απόσυρση των Π.Δ., καμμία επίπτωση στους καταληψίες, καμμία απουσία, η δημόσια δωρεάν Παιδεία, η χρηματοδότηση, η επετηρίδα, οι διώξεις των καθηγητών.

Η κίνηση για τη «μηδενική βάση» στην ουσία δεν δημιούργησε Status quo, αλλά τακτικό ελιγμό από το ΥΠΕΠΘ, για να πάρει το κράτος χρονική και πολιτική ανάσα και —μέσα και του Περσικού— να περάσει σ' αντεπίθεση.

Είναι πολύ χαρακτηριστικό, ότι μόλις στις 19 Ιανουαρίου οι μαθητές στο Πολυτεχνείο κατέληξαν σε πλατφόρμα αιτημάτων, που βέβαια την έθαψε ο Τύπος, και φυσικά δεν προπαγανδίστηκε το αίτημα για την απελευθέρωση των 22 συλληφθέντων, με ευθύνη του ΠΑΣΟΚ - Συνασπισμού.

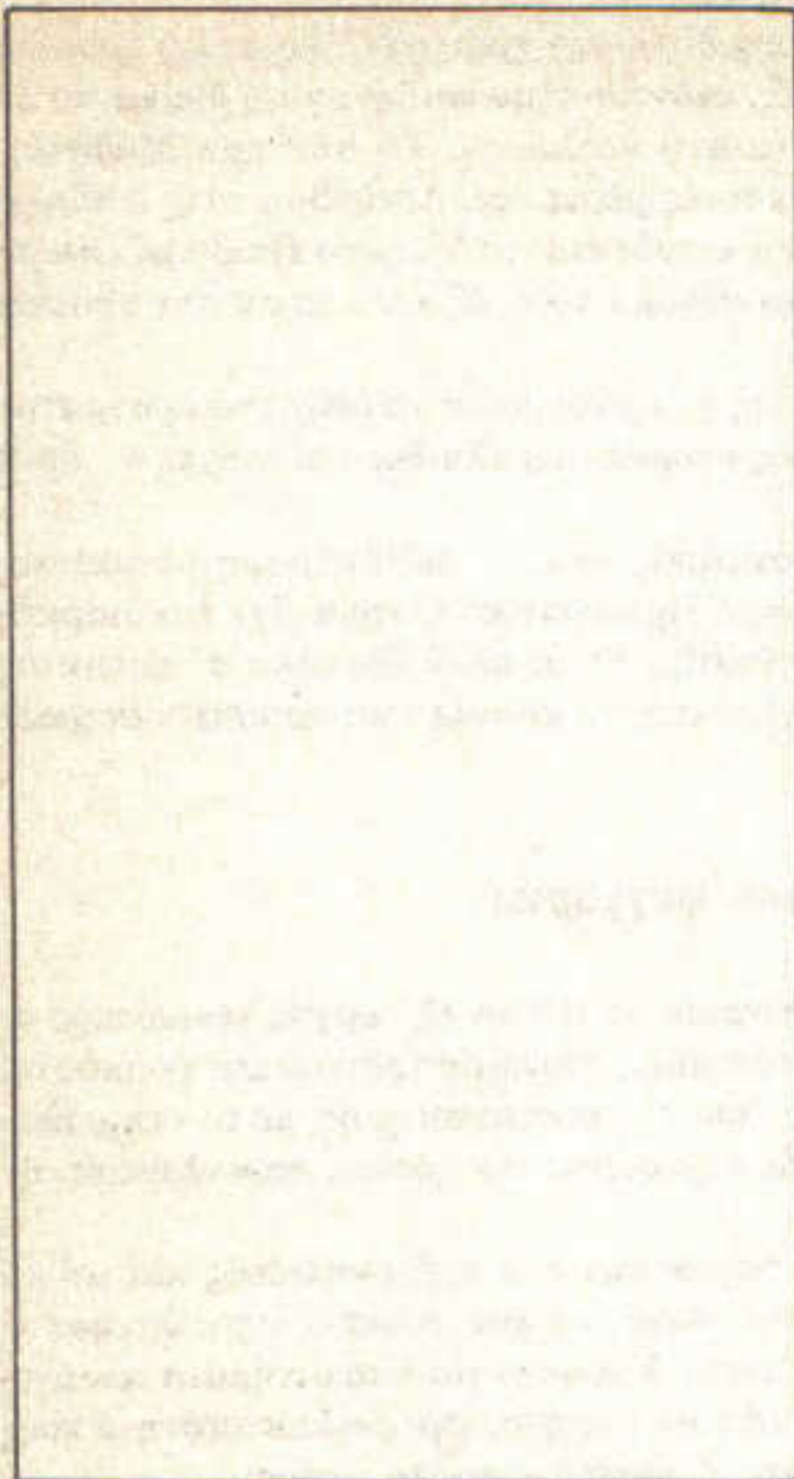
Επιπλέον, το αρχικό κλείσιμο στο χώρο του σχολείου, αλλά και η αδυναμία να προβληθούν αιτήματα για την ακρίβεια, τη λιτότητα κ.λπ., στένευαν αντικειμενικά τις κοινωνικές πολιτικές συμμαχίες.

Όπως χαρακτηριστικά επεσήμανε εργάτης στις Δυτικές συνοικίες της Αθήνας, η προβολή του συνθήματος «αύξηση στο μισθό της μάνας και του πατέρα μας», πέρα από τη σχηματοποίησή του, θα συσπείρωνε σε καινούργια βάση όχι μόνο τα σχολεία των λαϊκών συνοικιών και των φτωχών στρωμάτων, αλλά και τμήματα εργαζόμενων - ανέργων γύρω από τη μαχητική αιχμή του δόρατος. Θα δημιουργούσε συνθήκες τακτικής πρωτοπορίας και ανώτερη συνειδητοποίηση. Αλλά αυτό δεν έγινε.

Επιπλέον, ο τύπος και ορισμένοι «καλοθελητές» δημιουργούσαν συνθήκες κοινωνικής «αποστείρωσης», με θεωρίες του τύπου «μακριά από τους μαθητές τα κόμματα, οι εκπαιδευτικοί, το κίνημα». Πολύ περισσότερο όταν επέβαλαν καταστάσεις «ναρκισσισμού» στον μαθητόκοσμο, με στόχο να δώσουν τη μάχη μόνοι τους, χωρίς στηρίγματα. Αυτή η πορεία, παρά τα διαλείμματά της, με φωτεινότερη την περίοδο της δολοφονίας του Ν. Τεμπονέρα, δεν αντιστράφηκε. Ένα μεγάλο τμήμα της νεολαίας, δικαιολογημένα και εξηγήσιμα, είδε με καχυποψία την αλληλεγγύη και συμπαράσταση, ακκιζόταν περί τον εαυτό του και δεν έκανε τις αναγκαίες εξόδους προς τα υπαρκτά και τμήματα κόμματα του κόσμου της εργασίας και της εκπαίδευσης. «Να σε κάψω Γιάννη, να σ' αλείψω λάδι», σκέφτηκε και έτσι έπραξε συνειδητά και επίμονα ο χώρος της υπονόμησης, στοχεύοντας στην απομόνωση και εξόντωση της εξέγερσης.

Δίπλα στη «δεξιά πρακτική» που ενεδύθη για τις ανάγκες το μανδύα της αυτονομίας, η «αριστερίστικη» λογική υπερασπίστηκε με πάθος τη συνέχιση των καταλήψεων... για να πέσει η κυβέρνηση Μητσοτάκη, ακόμα και όταν τα σχολεία περιφρουρούσε ένα υγιές, αλλά απελπιστικά ολιγάριθμο, εξαντλημένο σωματικά και ηθικά δυναμικό. Η

κουβέντα για τον «τυχοδιωκτισμό», τον «μπλακισμό», είναι μεγάλη. Ίσως χρειαστεί αργότερα ν' ανοίξουμε και αυτό το κεφάλαιο.

Τέλος, οι διαδικασίες συντονισμού και αναδιάταξης της τακτικής, παρά το ότι πρέπει κανείς να λάβει υπ' όψη τη συντονισμένη υπονόμηση Συνασπισμού - ΠΑΣΟΚ, που ήθελαν πάσει θυσία να λήξουν το «επεισόδιο», έγιναν με άτακτο και ανεργμάνιστο τρόπο. Στην πολιτική και κοινωνική πάλη οι στροφές, τα γυρίσματα, οι υποχωρήσεις, πρέπει να γίνονται με μαστοριά και οξυδέρκεια.

Αντί επιλόγου

Οι καταλήψεις και οι νεολαιίστικες κινητοποιήσεις δεν ανήκουν στο παρελθόν όπως θάθελαν ορισμένοι. Ανήκουν κυρίως στο μέλλον. Δεν ανήκουν σε κάποιους έξω από εμάς, αλλά σ' όλους όσους αγωνίζονται πολύμορφα, σ' αυτές τις εξαιρετικά δύσκολες συγκυρίες, για την αναχαίτιση της συντήρησης, για την ανασυγκρότηση του κινήματος, για τη διαμόρφωση ενός αριστερού λόγου και μιας αγωνιστικής αντικαπιταλιστικής - αντιμπεριαλιστικής προοπτικής.

Οι «καταλήψεις», ως τις ονομάσουμε σχηματικά έτσι, μας όπλισαν με τη σιγουριά της ομαδικής και ασυμβίβαστης δράσης, έγιναν φρένο στην αντιδραστική επέλαση στην εκπαίδευση, κατέγραψαν το ρόλο των πολιτικών και συνδικαλιστικών δυνάμεων.

Ήταν οι αλκυονίδες μέρες στο καταχείμωνο!

Τώρα ανοίγει ένας κύκλος, εξίσου σοβαρός μ' αυτόν που έκλεισε. Ο κύκλος της αποτίμησης, της κριτικής, για μια νέα συσπείρωση. Το ανέβασμα στο ανώτερο σκαλοπάτι οφείλει να αφομοιώσει δημιουργικά τα θετικά και αρνητικά στοιχεία για να μη μείνει μετέωρο. Στην ουσία μιλάμε για την τακτική και στρατηγική όλου του κινήματος στην περίοδο που ξανοίγεται μπροστά μας και την οποία ο πρωθυπουργός την όρισε τρίχρονη. Είναι η φάση της βάρβαρης αναπροσαρμογής στην ΕΟΚική πραγματικότητα. Σ' αυτήν τη συγκυρία, η αισιοδοξία της μαθητικής - σπουδαστικής - εκπαιδευτικής αναταραχής και πάλης είναι ένας πολύτιμος οδηγός για δράση. Η τακτική ανολοκλήρωτη νίκη πρέπει να ολοκληρωθεί.

Κολοσιαία δορυφορική εκστρατεία παραπλάνησης της κοινής γνώμης

Η επίσημη έναρξη ενός «προαναγγελθέντος καλού πολέμου»

Η είδηση της έναρξης του πολέμου στον Περσικό Κόλπο δεν δόθηκε ούτε από το αμερικάνικο Πεντάγωνο, ούτε από τις αρχές του Ιράκ, ούτε από τα επιτελεία κάποιας «συμμαχικής χώρας». Δόθηκε από τον Μπέρναρ Σό, αρχισυντάκτη του CNN, πρώην πολεμικό ανταποκριτή στο Βιετνάμ, και... υψηλόβαθμο πράκτορα της CIA, ο οποίος από το ξενοδοχείο Ελ Ρασίντ της Βαγδάτης ενημέρωσε πρώτος την υφήλιο ολόκληρη ότι ακούγονται εκρήξεις από βομβαρδισμούς.

Σε ελάχιστη ώρα, όλα τα τηλεοπτικά κανάλια και όλοι οι ραδιοφωνικοί σταθμοί αναμετέδιδαν, μεταφράζοντας το CNN. Και αυτό επαναλήφθηκε και τις επόμενες ημέρες. Μόλις τις τελευταίες ημέρες η συνεχής και αποκλειστική αναμετάδοση έχει περιοριστεί και κάποιες ειδήσεις έρχονται είτε και από άλλα δορυφορικά δίκτυα, είτε από διεθνή ειδησεογραφικά πρακτορεία.

Μετά το πρώτο σοκ από την έναρξη του «προαναγγελθέντος πολέμου» και τον πρώτο καταιγισμό «ειδήσεων» μέσω του CNN, ένα δεύτερο σοκ προκλήθηκε στη συνείδηση κάθε σκεπτομένου ανθρώπου, από την οργουελικής σύλληψης εκστρατεία παραπληροφόρησης και ψευδούς ενημέρωσης των κατοίκων ολόκληρου του πλανήτη.

Δεν επρόκειτο απλώς για τη γνωστή διαστρέβλωση στοιχείων ή την απόκρυψη πλευρών της πραγματικότητας, πράγματα που γνωρίζουμε και καθημερινά ζούμε, όταν πρόκειται για κοινωνικές εκρήξεις - αναταραχές, για εθνικοαπελευθερωτικά κινήματα κλπ, ή και γεγονότα μέσα στην ίδια μας τη χώρα.

Επρόκειτο για την προσπάθεια του αμερικανικού Πενταγώνου και των επιτελείων του αμερικάνικου ιμπεριαλι-

Η κρίση και ο πόλεμος

Η ώρα της κρίσης και το αντιπολεμικό μέτωπο

Ξαφνικά, την ώρα που κόντευαν να μας πείσουν ότι μπήκαμε στη νέα εποχή του μετα-ιμπεριαλιστικού σταδίου, στην εποχή του οικουμενικού σπιτιού, της διαρκούς ειρήνης, της ειρηνικής άμιλλας και του τέλους της Ιστορίας, ο πόλεμος στον Κόλπο ή —για την ακρίβεια— η επέμβαση των ιμπεριαλιστών στον Κόλπο (και όχι μόνο) ανατίναξε τόννους «φιλοσοφημένων» χαρτιών και έκοψε το βήμα των νεόκοπων φωστήρων της αριστεράς, που με θράσος για καιρό τώρα αραδιάζουν ηχηρά παρόμοια.

Μ' ένα συνοπτικό και ολοκληρωτικό τρόπο όπως άλλωστε αρμόζει σ' όλες τις σημαντικές στιγμές, η Ιστορία ή αν θέλετε η πάλη των τάξεων αφού η πρώτη είναι το απότοκο της δεύτερης πήρε «χαιρέκακα» την εκδίκησή της, από τους Φουκουγιάμα... Παπαγιαννάκη, Αλαβάνο, Σημίτη και λοιπές παγκόσμιες «εκσυγχρονιστικές δυνάμεις».

Την ώρα που τα εθνικοενωτικά συμβόλαια αναζητούσαν οπαδούς και στηνόταν το όραμα του κόσμου χωρίς τις κλασσικές αντιθέσεις, ο Μπους και ο Σαντάμ (ή μήπως οι αντικειμενικές αδυναμίες του συστήματος και οι εγγενείς αντιπαλότητές του;) ανατίναξαν τις ευγενείς φιλοδοξίες ορισμένων. Άνθρακες ο θησαυρός των διανοουμένων «της ύφεσης και της διαρκούς ειρήνης».

Κρίση, πόλεμος, συμμαχικά μπλοκ, πίσω από τα φαινόμενα η οικονομία, αναδιανομή σφαιρών επιρροής, εθνικά κινήματα, ποσοστά κέρδους. Η κρίση στον Κόλπο χρειάζεται να βάλει σε στοιχειώδη κίνηση την κρίση μας. Ουδέν κακό αμιγές καλού, όπως έλεγαν και οι αρχαίοι μας πρόγονοι. Βρισκόμαστε στην εποχή του ιμπεριαλισμού και των φαινομένων της παλινόρθωσης και κατάρρευσης στις χώρες της Ανατολικής Ευρώπης. Βρισκόμαστε στο τέλος μιας εποχής, της οποίας τα βασικά χαρακτηριστικά προσδιορίστηκαν με σαφήνεια χρόνια πριν.

Οι εισβολές δεν είναι αθώες...

Η εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ και η γνωστή ανακοίνωση του πρώτου ότι το δεύτερο ήταν, είναι και θα παραμείνει η 19η επαρχία του, αποτέλεσε την αφορμή για το ξέσπασμα του πολέμου, ο οποίος στην ουσία είναι η συνέχιση της πολιτικής που θ' ακολουθούσαν οι Δυτικοί στην περιοχή, έτσι ή αλλιώς.

Η κατάρρευση των καθεστώτων στις ανατολικές χώρες, που —με δεδομένο τον εκμεταλλευτικό τους χαρακτήρα— αποτελούσαν ένα αντίβαρο στους αμερικάνους και τη Δύση, ανέτρεψε το σκηνικό της διπολικής ισορροπίας του τρόμου.

Νέες δυνάμεις, με τις ίδιες παλιές ιδέες, εισβάλλουν στο προσκήνιο: η Γερμανία ταυτίζει όλο και περισσότερο την τύχη της με μια ισχυρή Ευρώπη, η Ιαπωνία ανατέλλει σαν εταίρος σε μια παγκόσμια μοιρασιά, την ίδια στιγμή που στις χώρες της ανατολής ο άνεμος της αγοράς, της ιδιωτικής πρωτοβουλίας και της χωρίς όρους δυτικοποίησης διασπά κάθε προηγούμενο ιστό (Σύμφωνο Βαρσοβίας - ΚΟΜΕΚΟΝ κ.λπ.).

Στην ίδια τη Σοβ. Ένωση, οι δυνάμεις που συσπειρώθηκαν γύρω από το Γκορμπατσώφικό πρόγραμμα έσπειραν ανέμους και θερίζουν θύελλες, αφού από ό,τι φαίνεται απελευθέρωσαν τους ασκούς του Αιόλου και πιο συγκεκριμένα κάθε είδους διαμάχη που μπορεί να υπάρχει ή απλώς να επιβιώνει στα τέλη του 20ου αιώνα.

Δεν είμαστε σε θέση να ξέρουμε την ακριβή τύχη της Σοβ. Ένωσης· πιο συγκεκριμένα αν μια τυχόν απόρριψη του δρόμου της κακόφημης πλέον και αιματοβαμμένης περεστρόικα θα συνοδευτεί και με «νύχτες των στρατηγών». Το σίγουρο είναι, πως η εξωτερική πολιτική της Σοβ. Ένωσης ανάγκασε μια σειρά χώρες, που είχαν δεθεί μαζί της οικονομικά - στρατιωτικά και πολιτικά, είτε απλώς να κατέβουν - είτε ν' αλλάξουν τραίνο. Οι τοπικές ισορροπίες που είχαν επιβληθεί με την εξωτερική «βοήθεια» της Σ.Ε. στις γειτονιές του γ' κόσμου σήμερα ανατρέπονται (Αφρική, Ν.Α. Ασία, «Μέση Ανατολή», Κεντρική Αμερική). Το «δυτικό μπλοκ» φαντάζει ισχυρό και οι Αμερικανοί επιδιώκουν να μπουκώσουν πρώτοι και ηγεμονικοί στη νέα κούρσα της διανομής και να πάρουν κεφάλι από τους τωρινούς τους συμμάχους.

ομού να αποτελέσουν αυτά τη μία και μοναδική πηγή «πληροφόρησης» μέσω του CNN, να διαμορφώσουν – μέσω κανονικής πλύσης εγκεφάλου– την παγκόσμια κοινή γνώμη σε μια καθ' υπαγόρευση κατεύθυνση, υποστήριξης των «καλών» ενάντια στους «κακούς».

Δεν ήταν, όμως, ούτε καν μόνο αυτό. Όποιος εκείνες τις πρώτες ημέρες παρακολουθούσε ολονυκτίς CNN, γινόταν θεατής ενός «πολέμου των άστρων», μιας αστραπιαίας, δηλαδή, «χειρουργικής» επέμβασης του «καλού» ιμπεριαλισμού, που με ανεπανάληπτη ακρίβεια, λόγω της προηγμένης του «καλής» τεχνολογίας, έπληττε συγκεκριμένους και επιλεγμένους στρατιωτικούς στόχους, χωρίς να προκαλεί «άχρηστες» απώλειες κατοικημένων περιοχών. Δεν είχε αίμα ο πόλεμος του CNN, δεν είχε σκοτωμένους αμάχους· ούτε καν σκοτωμένους ιρακινούς στρατιώτες δεν είχε. Είχε μόνο θύματά του ιρακινούς πυραύλους, πολεμικά εργοστάσια κ.λπ. **Ήταν ένας «καλός πόλεμος».**

«Όχι αίμα για το πετρέλαιο», έλεγαν τα πλακάτ των εκατοντάδων χιλιάδων αντιπολεμικών διαδηλωτών σε ΗΠΑ και Ευρώπη. Εί λοιπόν, ούτε αίμα - ούτε πετρέλαιο...

Ακόμη και όταν μια μικρή είδηση περί βομβαρδισμού πυρηνικών εργοστασίων μαθεύτηκε, ο μόνος σχολιασμός αφορούσε το γεγονός ότι αυτά για πολλά χρόνια θα είναι άχρηστα... Οι φωστήρες - λάτρεις της τεχνολογικής έκρηξης δεν φάνηκαν να έχουν ακούσει περί διαφεύγουσας ραδιενέργειας... Περαιτέρω ουδέν· άλλωστε, στην περιοχή εκείνη ζουν «βάρβαροι» Κούρδοι, που έτσι κι αλλιώς προβλήματα δημιουργούν στην «παλιά» και τη «νέα παγκόσμια τάξη πραγμάτων»!

Εκατομμύρια τόννοι βομβών, κολοσιαίας καταστρεπτικής ικανότητας, πέφτουν αδιάλειπτα στο Ιράκ και το Κουβέιτ. Αλλά με «χειρουργικό» τρόπο. Δεν έχει σημασία που η Βασόρα και η Βαγδάτη σβήνουν από το χάρτη, που δεκάδες ή εκατοντάδες (από που να μάθουμε πόσοι;) είναι οι νεκροί, που εκατομμύρια παιδιά δεν έχουν τί να φάνε, πού να μείνουν, ούτε νερό να πιούν. **Αυτοί οι βομβαρδισμοί είναι «καλοί».** ... Όμως ο βάρβαρος Σαντάμ βομβαρδίζει με καμμιά εικοσαριά «Σκουντ» το Τελ-Αβίβ· τρεις νεκροί, μερικές δεκάδες τραυματίες και τρία οικοδομικά τετράγωνα

Στην ίδια τη Μέση Ανατολή, η «διακριτική απόσυρση» των Ανατολικών, η συνεχιζόμενη εξέγερση των Παλαιστινίων (Ιντιφάντα) και η ανάγκη για ένα νέο αραβικό μέτωπο ενάντια στη φανερή καταλήστευση των πλουτοπαραγωγικών πηγών, γέννησαν και έθρεψαν το ζήτημα της τοπικής ηγεμονίας. Το Ιράκ, με αμιγή μουσουλμανικά χαρακτηριστικά, χωρίς εσωτερική αντιπολίτευση και με μια ετοιμοπόλεμη στρατιωτική μηχανή, είχε όλα τα φόντα να πάρει το «πάνω χέρι» στον Αραβικό Κόσμο· η εθνικιστική αστική του τάξη παρουσιάστηκε ενιαία και οι καιροί ευνοϊκοί.

Το ζήτημα της ηγεμονίας στον αραβικό κόσμο, κυρίως σ' επίπεδο λαών και όχι ανεκτοβουλιών, είναι και σήμερα επίκαιρο και ανοιχτό.

Από την άλλη πλευρά, η Δύση, μ' επικεφαλής τις ΗΠΑ, άδραξε τη χρυσή ευκαιρία. Το μήνυμα δεν είναι μόνο προς το «χασάπη της Βαγδάτης», που έως χτες εξόπλιζαν και κανάκευαν, ιδιαίτερα όταν αποτελούσε τον κυματοθραύστη ανασχεσης του Ιρανικού φανατισμού. Το μήνυμα, που έχει κωδικό και πλαστό όνομα «απελευθέρωση του Κουβέιτ», απευθύνεται σ' όλους τους λαούς του πλανήτη. Οι μονοπωλιακές ενώσεις, οι εταιρείες, οι πολυεθνικές υπογραμμίζουν —με την κλαγγή των όπλων και τις πολεμικές ιαχές— την παρουσία τους και την επιθυμία τους για μια νέα μοιρασιά που δεν τέλειωσε· τώρα αρχίζει...

Η αμερικάνικη υπερδύναμη βρίσκεται σε μια φάση κρίσης. Σ' αυτήν την περίοδο, από ό,τι δείχνουν τα πράγματα, θα παίξει ένα διπλό χαρτί. Από τη μια πλευρά, λόγω της συντηρητικής αναδίπλωσης των ανατολικών χωρών και των συμμάχων τους, θα αξιοποιήσει τον ΟΗΕ, χρησιμοποιώντας τον σαν προκάλυμμα ασπίδα, αλλά κυρίως το Συμβούλιο Ασφάλειας, στο οποίο μάλλον σύντομα θα αποκτήσουν «ποσοστά» η ενωμένη πλέον Γερμανία και η Ιαπωνία. Από την άλλη, απευθείας (σε στενή συνεργασία με τους γνωστούς κολαούζους, βλ. Αγγλία κ.λπ.) θα προσπαθήσει να κερδίσει σ' αυτήν τη φάση όσο γίνεται περισσότερα.

Και γράφουμε σ' αυτήν τη φάση, γιατί πιστεύουμε πως η κοινή δράση στον Κόλπο και οι λυκοφιλίες των μεγάλων είναι πρόσκαιρο γεγονός. **Ο ανταγωνισμός είναι το κύριο στη σχέση τους.** Η στάση της Γαλλίας στο ζήτημα του Κόλπου και ιδιαίτερα η κόντρα Μιττεράν - Σεβενεμάν υπογραμμίζει ότι οι λοιπές δυνάμεις του ιμπεριαλιστικού μπλοκ βρίσκονται σε σχέση **ενότητας και σύγκρουσης με τις ΗΠΑ.** Η ενδοϊμπεριαλιστική αντίθεση, παρ' ότι φαίνεται πως σ' αυτήν τη φάση υποχωρεί σ' όφελος της αντίθεσης λαοί - ιμπεριαλισμός, εν τούτοις διατηρεί την αξία και σημασία της. Ας μη χρειαστεί να υπενθυμίσουμε, πως τόσο ο πρώτος όσο και ο δεύτερος παγκόσμιος πόλεμος, ξεκίνησαν σαν αντιθέσεις ανάμεσα στους ισχυρούς της γης.

Με τον πόλεμο των πετρελαίων, οι κλίμακες της ΝΕΑΣ ΠΑΓΚΟΣΜΙΑΣ ΤΑΞΗΣ, πρόγευση της οποίας είχαμε σε Νικαράγουα - Παναμά αλλά και σε Λιθουανία κ.λπ. μπαίνουν σ' εφαρμογή. Είναι καθαρό ότι προς το παρόν τον πρώτο ρόλο σ' αυτήν την αντιδραστική ορχήστρα έχουν οι ΗΠΑ, με όλες τις στρατιωτικές κ.λπ. συμμαχίες τους. Οι ανατολικές χώρες και κυρίως η Σ.Ε., στην ουσία και στον τύπο, κάλυψαν την επέμβαση, ίσως με Βαλτικά ανταλλάγματα. Στη χώρα μας, τόσο η πράσινη σοσιαλδημοκρατία όσο και η λεγόμενη Αριστερά, έπαιξαν με το χαρτί της Γαλλίας και όλων των μεσαιών δυνάμεων, που στην πορεία —παρά τους διπλωματικούς ελιγμούς— αναγκάστηκαν να μπουκώσουν κάτω από την ομπρέλα των ΗΠΑ. Όπως και στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο έτσι και τώρα —και ας συγχωρεθεί ο παραλληλισμός— ένα τμήμα του εργατικού κινήματος μεταβλήθηκε σε σοσιαλ-σωβινιστή και υπερασπιστή του πολέμου. Όταν οι αντιθέσεις οξύνονται, τρίτος δρόμος δεν υπάρχει ή και αν υπάρχει, είναι αδιέξοδος.

Η «άγρια Δύση» έβαλε και πάλι μεγάλα διλλήματα σ' όλους τους λαούς και τις πολιτικές δυνάμεις, που δεν είναι δυνατόν ούτε να προσπεραστούν ούτε ν' αναβληθεί η απάντησή τους.

Πού βρίσκεται ο Σατανάς;

Μέχρι σήμερα που γράφονται αυτές οι γραμμές (21 Γενάρη 1990) βρισκόμαστε μπροστά σ' ένα παράδοξο σχήμα. Το Ιράκ να βομβαρδίζει το Ισραήλ και ταυτόχρονα οι δυτικές δυνάμεις, κύρια οι ΗΠΑ, να προσπαθούν πάσει θυσία να αποτρέψουν το χωροφύλακα της Μέσης Ανατολής να μπει στον πόλεμο. Από όσο ιστορικά γνωρίζουμε δεν υπήρξε ανάλογο φαινόμενο!

Δύση, αλλά και Ανατολή, απεύχονται ν' αποκτήσουν ένα σύμμαχο και μάλιστα εξοπλισμένο σαν αστακό. Γιατί ακριβώς η στρατιωτική υπεροχή και τα οπλικά συστήματα «δεν αξίζουν φράγκο» μπροστά στις δυνάμεις που θ' απελευθέρωνε μια τυχόν εμπλοκή του Ισραήλ στον πόλεμο. Από το Πακιστάν ως το Μαρόκο και από το Σουδάν ως τη Σοβ. Ένωση, ο μουσουλμανικός φανατισμός και ο Αραβικός εθνικισμός θα πυροδοτούσαν αλυσιδωτές και ανεξέλεγκτες αντιδράσεις· ήδη δεκάδες πορείες και συλλαλητήρια εκατοντάδων χι-

κατασταμένα. Οποία απανθρωπιά! Αυτοί οι βομβαρδισμοί είναι «κακοί»...

Ακόμη κι όταν αρχίζει η ίδια η πραγματικότητα να αμφισβητεί τις «ειδησεογραφικές αλήθειες» του CNN, δηλαδή του αμερικάνικου Πενταγώνου, η «ενημέρωση» συνεχίζεται κατά τον ίδιο τρόπο. Δεν έχει σημασία που η πολεμική μηχανή του Σαντάμ αποδεικνύει ότι υπάρχει ακόμη, ούτε ότι η επικοινωνία του ιρακινού επιτελείου με όλες τις μονάδες του ιρακινού στρατού αποδεικνύεται ανέπαφη, ούτε ότι η ιρακινή τηλεόραση αποδεικνύει ότι εξακολουθεί να εκπέμπει. Το CNN έχει ήδη «αποδείξει» τα αντίθετα...

Άλλωστε, ο δορυφόρος του CNN είναι πολύ «ψηλά» και δεν «πιάνει», φαίνεται, ούτε τις διαδηλώσεις εκατοντάδων χιλιάδων αράβων ενάντια στην αμερικάνικη επέμβαση, ούτε τις μαζικές αντιπολεμικές διαδηλώσεις σ' Ευρώπη κι Αμερική. Ο δορυφόρος του CNN αρέσκειται στη... «χειρουργική ενημέρωση».

Δεν γνωρίζουμε τί ακριβώς προβλέπει το σχέδιο, για την από δω και μπρος γραμμή πλεύσης της κατευθυνόμενης παραπληροφόρησης. Έτσι κι αλλιώς, ο πόλεμος, παρ' όπ «προαναγγέλλθη» βραχύς, αποδεικνύεται ότι θάνατι παρατεταμένος, καταστρεπτικός, πολλαπλά επικίνδυνος και για τους θύτες.

Το σίγουρο, όμως, είναι ότι το C.(I)A)N.N. είναι το φαβορί για το βραβείο «Πούλιτζερ» τούτου του χρόνου...

A. Φ.

λιάδων Αράβων γίνονται σ' όλες τις αραβικές πρωτεύουσες υπέρ του Σαντάμ Χουσεΐν.

Αξίζει να θυμίσουμε, ότι οι δυτικοί χρησιμοποίησαν το Ιράκ σαν κυματοθραύστη του Χομείνικου δόρατος, που χρησιμοποιούσε τότε πάλι το Παλαιστινιακό σαν καταλύτη στον Αραβικό Κόσμο. Το «όλα εδώ πληρώνονται» στην περίπτωσή μας ισχύει σήμερα για όλες τις πλευρές...

Δεν είμαστε Αραβολόγοι για να ξέρουμε την πραγματική διάσταση του Κουβείτιανού προβλήματος. Η εισβολή του Ιράκ στο Κουβέιτ, πάντως πρέπει να καταδικαστεί, όχι μόνον από μία «συνοριακή οπτική» ή αυτήν του «διεθνούς δικαίου» (το πόσο διεθνές και πόσο δίκαιο είναι το μαρτυρά η Κύπρος, η Παλαιστίνη, το Αφγανιστάν, η Λιθουανία, ο Παναμάς κ.λπ.). Αλλά κυρίως γιατί πιστεύουμε πως ένα όντως διεφθαρμένο καθεστώς που στήθηκε από τις εγγλέζικες ξιφολόγχες και χαρακτήκαν τα σύνορά του από τα συμφέροντα των εταιρειών του πετρελαίου, δεν πέφτει με επεμβάσεις από τα πάνω και από τα έξω. Όταν ωριμάσουν οι εσωτερικές αντιθέσεις και οι τοπικοί παράγοντες, ο λαός είναι σε θέση να διαλέξει το δικό του δρόμο.

Καταδικάζοντας λοιπόν την επέμβαση των ιμπεριαλιστών στη Μέση Ανατολή (που ούτε η πρώτη ούτε η τελευταία θάνατι) το φιλειρηνικό αντιπολεμικό κίνημα δεν έρχεται να προσκυνήσει τον Σαντάμ Χουσεΐν και την αστική τάξη του Ιράκ, που ευθύνεται άλλωστε για χιλιάδες ανομήματα.

Το «έπαθλο» της αντι-ιμπεριαλιστικής πάλης του Ιρακινού αλλά και όλων των λαών της Μέσης Ανατολής, πρέπει νάναι μια πατρίδα λεύτερη, ανεξάρτητη, δημοκρατική.

Η οπτική γωνία του αντιπολεμικού κινήματος δεν σταματάει στον τερματισμό των επεμβάσεων, αλλά θέτει, με διαρκή και ολοκληρωμένο τρόπο, το εθνικό και κοινωνικό πρόβλημα.

Σήμερα είναι «φυσιολογικό» και εξηγήσιμο, το γιατί όλες οι κυρίαρχες αντιθέσεις στη Μέση Ανατολή περνάνε μέσα από τον καυστήρα του Θρησκευτισμού. Γιατί δεν αναδεικνύονται οι πραγματικές βαθύτερες κοινωνικές αντιθέσεις, γιατί δεν είναι οργανωμένοι, οι άραβες εργαζόμενοι και η καρδιά τους, οι Παλαιστίνιοι. Γιατί ο πόλεμος καλύπτεται πίσω από φράσεις για τις δυνάμεις του «σκότους και του φωτός», για «Σατανάδες» και παρόμοια. Η πλευρά της πολιτιστικής ισοπέδωσης των Αραβικών πολιτισμών από τον πολιτισμό ή «πολιτισμό» της Δύσης είναι υπαρκτή. Αλλά δεν είναι η μοναδική αντίθεση ούτε, πολύ περισσότερο, η κύρια.

Εμείς και ο Πόλεμος

«Μέσα από τις στάχτες του πολέμου θα γεννηθεί μια νέα παγκόσμια τάξη, ιδιαίτερα στην περιοχή μας. Τη στιγμή που η Τουρκία προσφέρει υποστήριξη, βάσεις και καταφέρει καίριο πλήγμα στην ιρακινή οικονομία (...) θα ήταν ανεύθυνο, κουτό αλλά και επικίνδυνο να μείνει η Ελλάδα ένας απλός θεατής (...) ήταν χρέος, ευθύνη και καθήκον της Ελλάδας να διασφαλίσει την παρουσία της και τα συμφέροντά της στη δημιουργία της νέας παγκόσμιας τάξης που έρχεται».

K. Μητσοτάκης

Κατά τους μεγάλους πολέμους στο Μεσαίωνα, αλλά και μέχρι τα τέλη του προηγούμενου αιώνα, τις στρατιές των εμπολέμων ακολουθούσε ένας ολόκληρος συρφετός πεινασμένων ανθρώπων, οι οποίοι ζούσαν ακριβώς από τη φρίκη του· από τους νεκρούς στρατιώτες και τα λάφυρά τους. Κάτι σαν τις ύαινες που τρέφονται από τ' απομεινάρια της λείας των ισχυρών ζώων.

Αυτό θύμιζε η —κυνική και προκλητική στην ωμότητά της— δήλωση του πολιτικού εκπροσώπου του νεοφιλελευθερισμού στην Ελλάδα. Ο Κ. Μητσοτάκης και το κόμμα του, ευθυγραμμισμένοι με τις απαιτήσεις των ισχυρών, περιφέρουν το «Λήμνος» και το «Έλλη» στ' απόνερα των δυτικών κανονιοφόρων, αδύναμοι για μια ολοκληρωτική με στρατό συμμετοχή (όπως θάθελαν ορισμένα γεράκια στο πεντάγωνο και την κυβέρνηση), από το φόβο του αραβικού παράγοντα. Παρ' όλα αυτά προκλητικοί.

Στη «νέα παγκόσμια τάξη», που θυμίζει Χίτλερ και ναζισμό, το κυρίαρχο σήμερα τμήμα της άρχουσας τάξης απαιτεί μια καλύτερη θέση, προσφέροντας τις υπηρεσίες της στον άδικο πόλεμο. Για να δηλώσει —όταν και αν στρωθεί το μεταπολεμικό φαγοπότι— πως ήταν και αυτή εκεί, στο πλευρό του Μπους και της TEXACO.

Η κυβέρνηση, όμως, δεν αισθάνεται άνετα. Οι αντιθέσεις στα Βαλκάνια, πυριτιδαποθήκη κυριολεκτικά, το φιάσκο με τους Αλβανούς, και η αναβάθμιση του ρόλου της Τουρκίας στην κρίση (λόγω γεωπολιτικής θέσης φασισμού στο εσωτερικό και τυχοδιωκτικών χειρισμών) την έχουν φέρει σε δύσκολη θέση. Σ' ενδεχόμενη ανοιχτή εμπλοκή της Τουρκίας στον πόλεμο, το ΝΑΤΟ θα ζητήσει τη στρατιωτική ή άλλη αρωγή μας στο πλευρό του Οζάλ.

Η Γ.Σ. των παλιών και νέων της ΟΛΜΕ της 16-1-87 αποφάσισε τη θανάτωση εναντίον όλων των κομμάτων της χώρας... που με ανομιλότατο και αγνώστους πόρους...

Ο πόλεμος αυτός που στους άμεσους στόχους του έχει την εξουθένωση των εργαζομένων των γραμμάτων και των πετρελίων...

Η εμπλοκή της χώρας μας στον επίσημο αντί πόλεμο που διεξάγεται από το κράτος της Δύσης...

Το πρώτο όργανο των ελληνικών εργαζομένων κινδύνει να απελευθερωθεί από τον κρατικό τυροκόμο του Πάρισι...

Οι εργαζόμενοι, οι εργαζόμενες, η νέα γενιά δεν συμβιβάζονται ποτέ με τους αποθεματικούς πόλεμους...

— ΟΙ ΣΤΟΙΧΕΙΟΙ ΕΘΝΟΤΙΚΟΥ ΠΟΛΕΜΙΚΟΥ ΤΥΧΟΛΟΓΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΠΕΡΙΚΟΥ
— ΟΙ ΣΤΟΙΧΕΙΟΙ ΑΜΕΣΗΣ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΗΣ ΕΠΙΒΛΟΗΣ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ ΜΑΣ, ΝΑ ΕΠΙΣΤΡΕΦΕΙ
«ΣΤΟ ΑΝΗΜΟΣ» ΑΠΟ ΤΟΝ ΠΕΡΙΚΟ ΤΟΥΡΑ

Αθήνα 16-1-87

Η Ν.Δ., όμως, επιδιώκει ν' αξιοποιήσει τον πόλεμο και την κρίση προς όφελός της και στο εσωτερικό της χώρας, για να περάσει το «εθνικοενωτικό κλίμα», με αυτήν επικεφαλής, και μ' αφορμή αυτό να συντρίψει κάθε άλλη αντιτιθέμενη φωνή που βγαίνει έξω από τα όρια της «συναίνεσης».

Από την άλλη πλευρά, η δήθεν αντιπολίτευση σύρθηκε στην ουρά των υπόλοιπων Ευρωπαϊκών Δυνάμεων, που όμως σήμερα βρίσκονται στο πλευρό των ΗΠΑ. Οι διακηρύξεις για ειρηνική διευθέτηση έμειναν στα χαρτιά και οι μεμψιμοιρίες του ΚΚΕ για τον ρόλο που παίζει η Σοβ. Ένωση στην κρίση δεν αναιρούν την υποταγή τους στο σχεδιασμό της τυχοδιωκτικής συμμετοχής.

Το αντιπολεμικό κίνημα, για να περπατήσει, χρειάζεται να στηρίζεται σε κοινωνικές δυνάμεις, να υποστηρίζεται από τους μαζικούς φορείς νεολαίας και εργαζόμενων, να έχει την τόλμη να ζητάει ακόμα και την «ήττα της κυβέρνησής του», όταν αυτή συμμετέχει σε ιμπεριαλιστικό πόλεμο, να είναι κίνημα δράσης μαζών.

Χρειάζεται σήμερα ν' αναπτυχθεί ένα σοβαρό και διαρκές μέτωπο ενάντια στον πόλεμο, που θα «δένεται» με την ανάγκη ν' απαντηθεί αγωνιστικά η πολιτική της κυβέρνησης και στο εσωτερικό της χώρας, στα ζητήματα της λιτότητας και της δραστηριότητας όλων των κατασταλτικών μηχανισμών. Με συγκεκριμένους στόχους και δράση στους χώρους δουλειάς. Ας μην υποτιμηθεί, ίσα - ίσα μάλιστα, η απλή καταγγελία, η κινητοποίηση όποιων μικρών δυνάμεων.

- * Να φύγει η χώρα μας από τις επιχειρήσεις στο μέτωπο του πολέμου.
- * Να αποχωρήσουν οι στρατοί από τη Μέση Ανατολή.
- * Να αποφασίσουν οι λαοί για τις τύχες τους.

Να χρησιμοποιήσουμε, σαν εργαζόμενοι και εκπαιδευτικοί, ό,τι είναι δυνατόν για να δημιουργήσουμε στα μετώπισθεν μια σοβαρή προϋπόθεση ενάντια στον πόλεμο.

Διαθέτουμε έναν ειδικό ρόλο στο σχολείο και στην κοινωνία και μία εξίσου σοβαρή πείρα στο ζήτημα. Χάθηκε ήδη αρκετός χρόνος... Ας τολμήσουμε!

Θανάσης Τσιριγώτης

Τζακ Κινγκ

Αυστραλός ειρηνιστής

«Οι σύμμαχοι έχουν καταστρέψει τα διωλιστήρια, είδα τις δεξαμανές να καίγονται, είδα πυραύλους να χτυπούν το σταθμό ηλεκτροπαραγωγής και δεν υπάρχει νερό από την περασμένη Τρίτη. Οι κάτοικοι της Βαγδάτης, δεν έχουν νερό, αποχέτευση, ηλεκτρικό, τίποτα για να μαγειρέψουν, ούτε καύσιμα για να μεταφέρουν τρόφιμα από τις γύρω περιοχές (...).
Με ένα ή δύο

εκατομμύρια παιδιά σε μια πόλη πέντε εκατομμυρίων, μπορείτε να φαντασθείτε πώς είναι;».

● Κατά τα άλλα, οι ηλεκτρονικοί επιδρομείς με τις «έξυπνες βόμβες» τους και τα συναφή έπληξαν μόνο στρατιωτικές εγκαταστάσεις, όπως ανερυθρίαστα σαλπίζουν οι στρατηγοί της πολυεθνικής και αναπαράγουν στην πλειοψηφία τους τα μέσα ενημέρωσης της πλουραλιστικής Δύσης...

«Ελευθεροτυπία»
24/1

ΤΟ ΣΥΝΔΙΚΑΛΙΣΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ ΣΤΗ ΝΕΑ ΦΑΣΗ

Οι τελευταίες μεγάλες κινητοποιήσεις στο χώρο της παιδείας ανάδειξαν νέα σοβαρά ζητήματα για το συνδικαλιστικό κίνημα σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Η καθολικότητα των κινητοποιήσεων, η μαζικότητά τους, η κινητοποίηση της νεολαίας και ιδιαίτερα των μαθητών, αποτέλεσαν νέα στοιχεία, νέες παραμέτρους για τη παραπέρα πορεία. Ορισμένα συμπεράσματα είναι δυνατό να εξαχθούν εύκολα σήμερα, για να χαραχθούν και οι καινούργιοι δρόμοι. Θα επιχειρήσουμε να αναδείξουμε ορισμένα απ' αυτά.

Το σημαντικότερο ίσως γεγονός αποτελεί η κυβερνητική υποχώρηση στο χώρο της εκπαίδευσης. Για πρώτη φορά η κυβέρνηση της Ν.Δ. αναγκάστηκε να "ξηλώσει" ένα σημαίνον στέλεχος του αναχρονιστικού νεοφιλελεύθερισμού, τον κ. Κοντογιαννόπουλο. Ταυτόχρονα αναγκάστηκε προσωρινά τουλάχιστον να αναστείλει την άμεση επιβολή των γνωστών μέτρων με τα Π.Δ. και το "πολυνομοσχέδιο". Εδώ θα πρέπει να τονίσουμε δύο σοβαρούς κινδύνους.

Πρώτον : Είναι λάθος να κυριαρχήσει ένα κλίμα υπεραισιοδοξίας ως προς τα επιτεύγματα. Το εκπαιδευτικό κίνημα μπορεί να πέτυχε μία ταχτική ανολοκλήρωτη νίκη, όμως δεν έχει ανααντρέψει ουσιαστικά τις κυβερνητικές επιλογές στο χώρο της εκπαίδευσης.

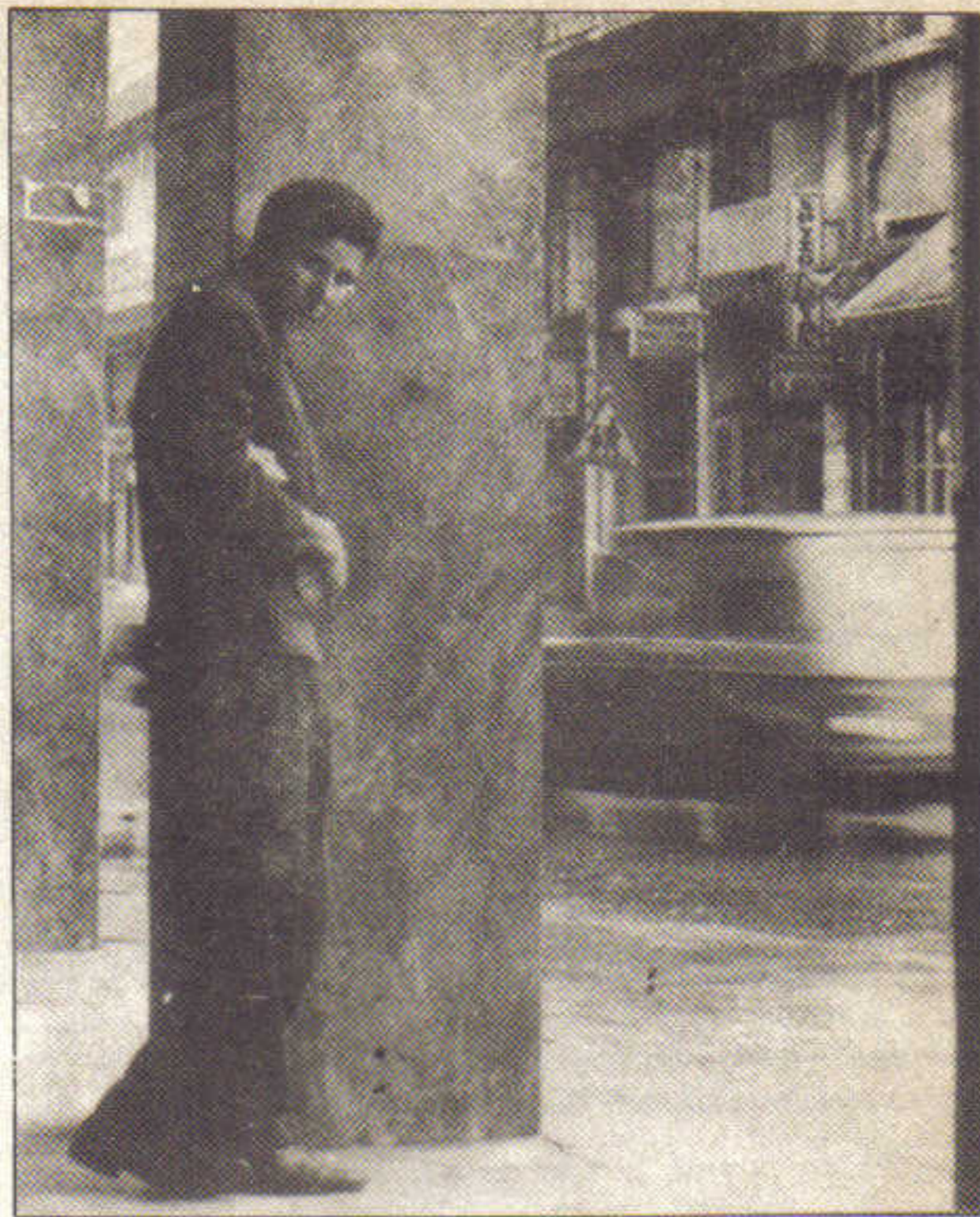
Δεύτερον : Θα είναι επίσης λάθος να γίνει αποδεκτή η κυβερνητική λογική της "μηδενικής βάσης" και τούτο γιατί είναι βέβαιο ότι με το τρόπο αυτό της "σαλαμοποίησης" μπορεί να αναιρεθούν και άλλες κατακτήσεις αν μπου στο τραπέζι των διαπραγματεύσεων, και με δεδομένο ότι σήμερα το κίνημα εμφανίζει πάλι χαρακτηριστικά ύφεσης.

Ταυτόχρονα βέβαια θα πρέπει να τονιστεί ότι πιθανόν η κυβέρνηση να αποφύγει στη φάση αυτή, και όσο διαρκούν οι πολεμικές συγκρούσεις, να οξύνει τα ζητήματα, και να επιχειρεί κάθε φορά να τα παραπέμπει στο αόριστο μέλλον, όταν οι συγκυρίες θα είναι ίσως πιο ευνοϊκές για μια αντεπίθεσή της. Αλλά δεν πρέπει να μας διαφεύγει ότι ο Μητσotάκης στη Βουλή κάλυψε απόλυτα τη πολιτική Κοντογιαννόπουλου.

Ένα επίσης σημαντικό ζήτημα που αναδείχθηκε μέσα απ' τις τελευταίες κινητοποιήσεις είναι η καθολικότητα των προβλημάτων και ο ενιαίος χαρακτήρας των προβλημάτων σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Το άπλωμα των καταλήψεων σε όλα σχεδόν τα σχολεία της Μέσης Εκπαίδευσης, καθώς και στα Α.Ε.Ι.-Τ.Ε.Ι., η όξυνση των σχέσεων των εκπαιδευτικών - ιδιαίτερα των καθηγητών - με το ΥΠΕΠΘ, απόδειξαν περίτρανα απ' ενός μεν ότι είναι δυνατό να αναπτυχθεί ένα ενιαίο πανεκπαιδευτικό μέτωπο, αφετέρου δε έδωσαν μια αποφασιστική απάντηση σε όλους αυτούς που αρνούνται την ανάγκη μιάς ολοκληρωμένης αλλά και κεντρικής ταυτόχρονα πάλης σε όλες τις βαθμίδες.

Έχουμε επανειλημμένα υποστηρίξει απ' τις στήλες των "ΑΝΤΙΤΕΤΡΑΘΙΟΝ", ότι τα προβλήματα δεν μπορούν να αντιμετωπιστούν ούτε μέσα από ένα σχολείο, ούτε από μια ΕΠΜΕ ή ένα σύλλογο. Είναι επιτακτική η ανάγκη της συγκρότησης των ριζοσπα-

στικών και αριστερών δυνάμεων άμεσα σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης. Οι δήθεν αθώες κραυγές περί αυτονομίας του κάθε χώρου δεν κάνουν τίποτα άλλο παρά να συγκαλύπτουν την αδυναμία αυτών που κραυγάζουν και οι οποίοι ουσιαστικά αρνούνται τις πραγματικές ανάγκες του κινήματος για ενιαία πάλη.

Ιδιαίτερα στο χώρο της δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης η ανάγκη αυτή είναι ακόμα πιο επιτακτική. Είναι δεδομένο ότι στο χώρο αυτό υπάρχουν αρκετές δυνάμεις με τα χαρακτηριστικά που αναφέραμε. Είναι επίσης γνωστό ότι έχουν γίνει κάποιες, σοβαρές μάλιστα, προσπάθειες στη κατεύθυνση αυτή. Όμως μέχρι σήμερα οι προσπάθειες αυτές απέτυχαν, γιατί ακριβώς οι διαλυτικές απόψεις που δεν ήθελαν το συντονισμό αυτό, αποτέλεσαν εμπόδια στη κατεύθυνση αυτή. Σήμερα είναι πλέον περισσότερο από ώριμο το αίτημα της συγκρότησης αυτής. Σε λίγους μήνες γίνεται το συνέδριο της ΟΠΜΕ για την ανάδειξη νέου Δ.Σ. και για το καθορισμό των στόχων της επόμενης διετίας. Όποιος δεν αντιλαμβάνεται τη σημασία της παρέμβασης σ' αυτές τις διαδικασίες ουσιαστικά στρέφεται ενάντια στο μαχητικό κομμάτι του σ.κ., το υποσκάπτει και αφήνει τους ηγέτες του τρικομματισμού να το συνθλίβουν.

Η άμεση συγκρότηση ενός πανελλαδικού σχήματος, ανάμεσα στις υπαρκτές αγωνιστικές του δυνάμεις είναι άμεση προτεραιότητα. Σήμερα το σ.κ. χρειάζεται ανασυγκρότηση. Τεράστια ζητήματα εκπαίδευσης, θεσμών και εργασιακών σχέσεων θα μπου στο τραπέζι των συζητήσεων. Κανείς δεν μπορεί να απαντήσει μόνος του, όμως όλοι μαζί μπορούμε να αποτελέσουμε το ανάχμα της συντηρητικής ανασυγκρότησης που караδοκεί. Ας αναλβει ο καθένας τις ευθύνες του.

Γιώργος Σόφης

Προϋπολογισμός 1991

Ο κρατικός προϋπολογισμός, που κάθε χρόνο ψηφίζεται στη Βουλή, καταγράφει στην ουσία την οικονομική πολιτική της εκάστοτε κυβέρνησης. Ανακατανέμεται με τις ρυθμίσεις του, ένα μεγάλο μέρος του Εθνικού Εισοδήματος της χώρας μας.

Το ποια κατεύθυνση έχει αυτή η ανακατανομή, όσον αφορά τον προϋπολογισμό του 1991, αναφέρεται στη σελίδα 68 της εισηγητικής του έκθεσης: «Ανώτερος στόχος της ασκούμενης σήμερα δημοσιονομικής πολιτικής είναι να ανακατανείμει τους παραγωγικούς πόρους προς όφελος του πλέον δυναμικού και ελπιδοφόρου τομέα της οικονομίας μας, του ιδιωτικού, που είναι ο μόνος ο οποίος μπορεί να απομακρύνει τη χώρα από το τέλμα του στασιμοληθωρισμού και να την θέσει σε αναπτυξιακή τροχιά».

Το περιεχόμενο του κρατικού προϋπολογισμού προσδιορίζει από ποιους και πόσα θα εισπραχθούν, πού και πόσα θα αποδοθούν και τι επιπτώσεις θα υπάρξουν. Όσον αφορά τις επιπτώσεις, ο αναπληρωτής υπουργός Εθνικής Οικονομίας κ. Ευθ. Χριστοδούλου έχει δηλώσει (ΒΗΜΑ 2.12.90). «Θα υπάρξουν προβλήματα, δυσκολίες και ταλαιπωρίες ειδικά γι' αυτούς, που έχουν χαμηλά εισοδήματα, για τις οικογένειες που δεν έχουν δεύτερο εισόδημα. Θα υπάρξουν κοινωνικές αδικίες, εκ των πραγμάτων...»

Φορολογία

Το σύνολο των εσόδων του Γ.Π.Κ. για το 1991 προβλέπεται σε 4.210.000 εκ. δρχ. Από αυτά τα 3.628.000 εκ. δρχ. είναι έσοδα από φόρους (άμεσοι + έμμεσοι). Το 68% των φόρων αφορά τους έμμεσους. Δηλ. αυτούς τους φόρους που επιβαρύνουν κυρίως τις τιμές των ειδών λαϊκής κατανάλωσης και που το μεγαλύτερο βάρος τους επωμίζονται οι εργαζόμενοι. Έτσι, η άδικη σχέση άμεσων - έμμεσων φόρων διατηρείται στα ίδια επίπεδα του 1980 (32 - 68).

Χαρακτηριστικό είναι, επίσης, ότι στους έμμεσους φόρους προβλέπεται σε σχέση με πέρσι αύξηση 44,4% στο Φ.Π.Α., που επιβάλλεται σ' όλες τις δοσοληψίες και στα προϊόντα (χωρίς να αναφερόμαστε στα εισαγόμενα ή τα πετρελαιοειδή ή των καπνοβιομηχανικών επιχειρήσεων - σελ. 71 της εισηγ. εκθ.) και πέρα από την αύξηση κατά 15% του φόρου κατανάλωσης στα εγχώρια προϊόντα.

Πέρα από αυτό, η αύξηση των συντελεστών του Φ.Π.Α. κατά 10 εκατοστιαίες μονάδες σε όλα τα προϊόντα και πρώτες ύλες (εκτός τροφίμων, ποτών, βιβλίων), θα αυξήσει και το κόστος παραγωγής και τις τιμές της πλειοψηφίας των αγαθών κατά 10% τουλάχιστον. Αυτή η αύξηση των τιμών σε συνδυασμό με τη μείωση των εισοδημάτων των εργαζομένων κατά 17% περίπου, θα έχει αποτέλεσμα και τη μείωση της ζήτησης, με συνέπεια τη μείωση της εγχώριας παραγωγής.

Η αντιλαϊκή φύση όμως της φορολογίας δεν περιορίζεται μόνο στην υψηλή σχέση έμμεσων/σύνολο φόρων, αλλά υπάρχει και μέσα στη διάρθρωση των άμεσων φόρων.

Από τα 1.166.500 εκ. δρχ. των άμεσων φόρων, τα 911.300 εκ. δρχ. αφορούν το φόρο εισοδήματος και το μεγαλύτερο ποσό (576.000 εκ. δρχ.) το πληρώνουν οι εργαζόμενοι, ενώ οι επιχειρήσεις πολύ λιγότερα (176.300 εκ. δρχ.). Η αύξηση στους άμεσους φόρους το 1991 προβλέπεται για τους εργαζόμενους (σελ. 70 της ε.ε.) να είναι 31% (που υπερκαλύπτει κατά 8 μονάδες περίπου τον πληθωρισμό), ενώ για τις επιχειρήσεις 23% (ισοφαρίζει τον πληθωρισμό).

Η σημαντική αυτή διαφορά του ποσοστού αύξησης των άμεσων φόρων σ' αυτές τις δύο κατηγορίες δικαιολογείται (σελ. 72 της ε.ε.) από την κυβέρνηση με το «Η εκτίμηση αυτή συνδέεται με την παροχή διευρυμένης δυνατότητας σχηματισμού αφορολογητών αποθεματικών για τη δημιουργία επενδύσεων (Ν. 1892/90)».

Τελικά, το ποσοστό συμμετοχής των εργαζομένων και συνταξιούχων στη φορολογία εισοδήματος είναι 76,6% ενώ των επιχειρήσεων 23,4% (Πίνακας Ι. Δεν περιλαμβάνεται η άμεση φορολογία των τόκων από τις καταθέσεις).

ΠΙΝΑΚΑΣ Ι

Άμεσοι Φόροι (σε δισ. δρχ.)

Άμεσοι Φόροι	83	86	89	90	91
Εργαζομένων	118,6	240,0	347,7	440,2	576,0
Επιχειρήσεων	18,8	52,9	122,5	143,0	176,3
Σύνολο	137,4	292,9	470,2	583,2	752,3
Ποσοστό Εργαζομένων	86,3%	81,9%	73,9%	75,5%	76,6%

Μισθοί και συντάξεις των Δ.Υ.

Το σύνολο των τακτικών και εκτάκτων δημοσίων υπαλλήλων (περιλαμβ. των οργάνων των σωμ. ασφαλείας) είναι 303.683. Από αυτούς οι 272.033 είναι μόνιμοι. Οι συνταξιούχοι ανέρχονται σε 329.839.

Ο Γ. Π. Κ. προβλέπει για το 1991 δαπάνες για μισθούς 898.048,8 εκ. δρχ. και για συντάξεις 420.125,8 εκ. δρχ. (σελ. 74 της ε.ε.).

Έτσι σε σχέση με το 1990 ο Γ.Π.Κ. προβλέπει ονομαστική αύξηση στις δαπάνες για μισθούς της τάξης του 16,3% και στις δαπάνες για συντάξεις 11%. Δηλ. αισθητά πιο κάτω από την αύξηση του τιμάριθμου τουλάχιστον κατά 23%.

Και με αυτή την ονομαστική «αύξηση», που με κανένα τρόπο δεν καλύπτει το αυξανόμενο κόστος ζωής, θα πληρωθεί εκτός άλλων «η φυσιολογική εξέλιξη του προσωπικού (αλλαγή Μ.Κ. και χρονοεπιδομάτων)» και ό,τι εξαγγελθεί σαν «εισοδηματική πολιτική '91» για τους Δ.Υ.

Προϋπολογισμός για χορήγηση Α.Τ.Α. το '91, δεν υπάρχει μια και αυτή καταργείται από 1.1.91.

Για τις συντάξεις η «αύξηση» 11% αποσκοπεί «στην κάλυψη της εισοδ. πολιτικής του '91, στην αύξηση του αριθμού των συνταξιούχων και στην απονομή σύνταξης στις οικογένειες των θυμάτων των βιαίων ενεργειών (τρομοκρατίας)» (σελ. 76 της ε.ε.).

Υπάρχει λοιπόν μια πολύ μεγάλη αφαιμάξη των εισοδημάτων των εργαζομένων και συνταξιούχων. Αυτό ούτε η κυβέρνηση το αρνείται. Συγκεκριμένα στη σελίδα 76 της ε.ε. γράφεται: «Το ποσοστό αύξησης των αποδοχών και των συντάξεων κατά το 1991 είναι το μικρότερο, που έχει υπολογισθεί στην κατηγορία αυτή των δαπανών τα τελευταία χρόνια. Αυτό δείχνει ότι η εισοδηματική πολιτική που θα εφαρμοσθεί κατά το 1991 θα είναι περιορισμένη».

Αξίζει να σημειωθεί ακόμα ότι μέσα από την «Ανάλυση των Λοιπών Παροχών» φαίνεται η πρόθεση της κυβέρνησης να αυξήσει την τάση για ανάληψη υπερωριών στην εκπ/ση —σε αντίθε-

ση με τον περιορισμό στους διορισμούς εκπ/κού προσωπικού— προβλέποντας αύξηση 24,3% στις δαπάνες για υπερωρίες και υπερεργασία.

νεκπλήρωτο, αλλά και συνεχώς οι προϋπολογιζόμενες δαπάνες για την Παιδεία συρρικνώνονται (πίνακας II).

Η άνω κατανομή των φορολογικών βαρών το 1989

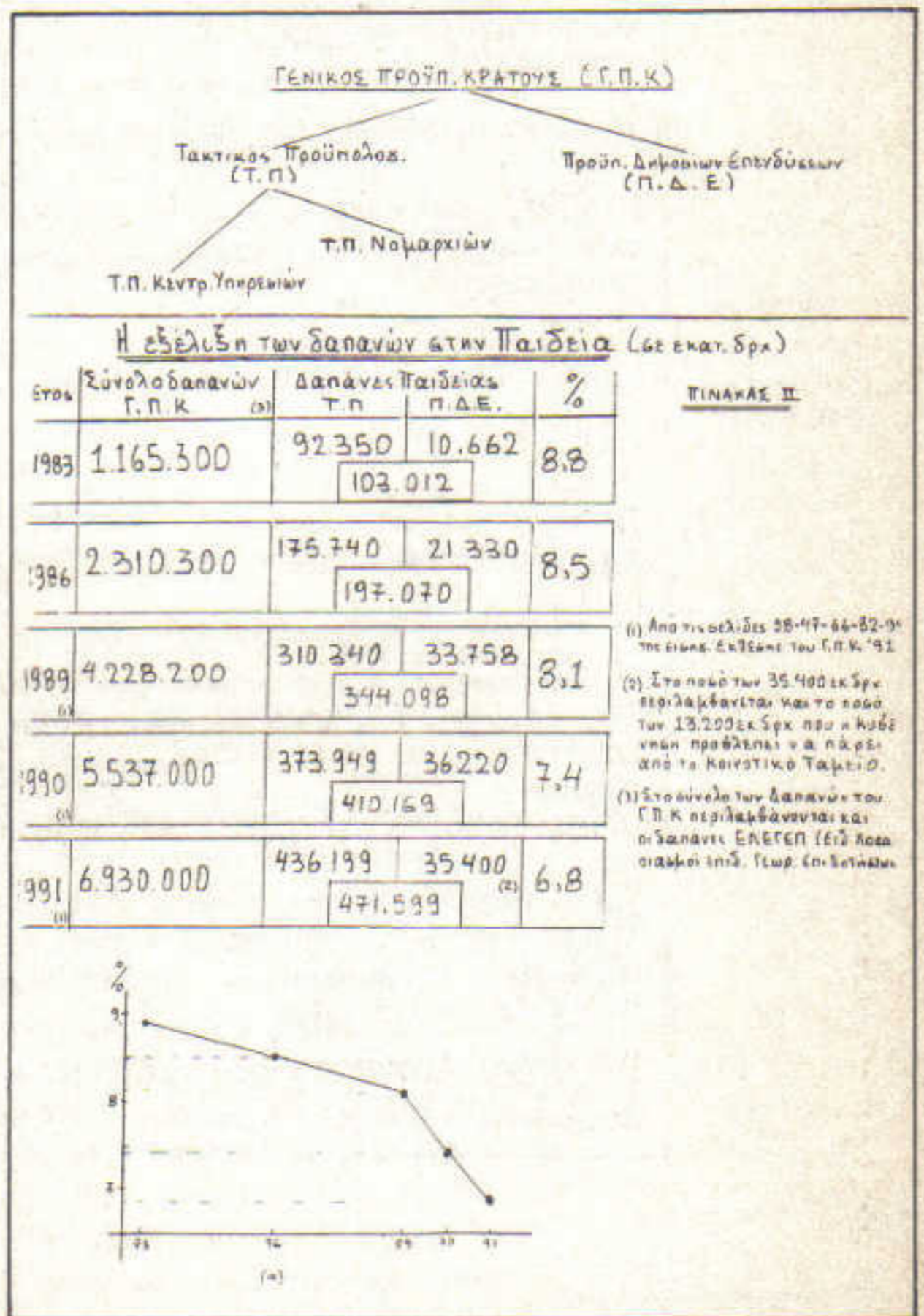
	Αριθμός Φορ. Δηλώσεων	Εισοδήματα που δηλώνουν	Μ.Ο. ΕΤΗΣΙΟΥ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΟΣ
Μισθωτοί Συνταξιούχοι	1.400.000	2.031.000.000.000	1.450.714
Βιομήκανοι Εμποροί Εισοδηματίες	1.000.000	325.000.000.000	325.000

Δαπάνες για την Παιδεία

Επίμονα και για πολλά χρόνια, το εκπ/κό κίνημα έβαζε στόχο την ουσιαστική συμμετοχή της Παιδείας στο Γ.Π.Κ. Στους αγώνες που αναπτύχθηκαν, σχεδόν πάντα μέσα στα αιτήματα προβαλλόταν η απαίτηση να αυξηθούν οι δαπάνες για την Παιδεία, ώστε αυτές να καλύπτουν το 15% των δαπανών του κρατικού προϋπολογισμού. Η ικανοποίησή του θα άνοιγε νέους δρόμους και προοπτικές.

Βέβαια, η αύξηση των δαπανών για την Παιδεία από μόνη της δε σημαίνει και αυτόματη λύση των προβλημάτων της. Γιατί το επίπεδο της παρεχόμενης εκπ/σης κρίνεται και από το περιεχόμενο των σπουδών και από τις κατευθύνσεις αυτής της ίδιας της παιδείας. Η οικονομική πλευρά όμως του ζητήματος είναι μια από τις βασικότερες. Είναι πρωταρχική προϋπόθεση για τη δημιουργία των απαραίτητων συνθηκών κάτω από τις οποίες πρέπει να παρέχεται η εκπ/ση. Και οι συνθήκες αυτές έχουν σχέση με τα σχολικά κτίρια, τις αίθουσες διδασκαλίας, τις λειτουργικές ανάγκες, τις βάρδιες, τα εργαστήρια, τα εποπτικά μέσα, τα βιβλία και τα συγγράμματα, το διδακτικό και βοηθητικό προσωπικό κλπ.

Αλλά αυτό το αίτημα, όχι μόνο εξακολουθεί να παραμένει α-

Ο τακτικός προϋπολογισμός (Τ.Π.) για το ΥΠΕΠΘ προβλέπει 436.199 εκ. δρχ. έναντι 373.949 εκ. δρχ. του 1990. Σε σταθερές τιμές '90 υπάρχει μια μείωση της τάξης των 38 δισ.

Επίσης, στον προϋπολογισμό των Νομαρχιακών Υπηρεσιών του ΥΠΕΠΘ (που έχει σχέση και με την κάλυψη των αναγκών σε σχολικά κτίρια εκτός Ν. Αττικής) προβλέπεται μείωση σε σταθερές τιμές του '90 της τάξης των 5 δισ. (σελ. 75 της ε.ε.)

Ο προϋπολογισμός Δημ. Επενδύσεων (Π.Δ.Ε.) του ΥΠΕΠΘ (που έχει σχέση με αγορά οικοπέδων, ανέγερση και συντήρηση σχολικών κτιρίων Ν. Αττικής, προμήθειες εργαστηριακού εξοπλισμού της Γ/βάθμιας εκπ/σης, εξοπλιστικά μέσα σχολικών κτιρίων όλης της χώρας κ.λπ.) παρουσιάζει σε σταθερές τιμές '90 μείωση της τάξης των 9 δισ. (σελ. 99 της ε.ε.).

Στον πίνακα ΙΙΙ φαίνεται η εξέλιξη των δημοσίων επενδύσεων του ΥΠΕΠΘ σαν ποσοστό επί του συνόλου των δημοσίων επενδύσεων όλων των υπουργείων.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΙΙΙ

Π.Δ.Ε του ΥΠΕΠΘ. % στο σύνολο των Δημοσίων Επενδύσεων

Έτος	83	86	89	90	91
%	6,2%	6,8%	7,9%	7,8%	6,2%

Συμπερασματικά, ο προϋπολογισμός του 1991 αποτελεί αντανάκλαση της γενικότερης αντεργατικής οικονομικής της κυβέρνησης. Χρησιμοποιείται και αυτός σαν μέσο συμπληρωματικής εκμετάλλευσης των ασθενέστερων οικονομικά εργαζομένων. Είναι γενικά προϋπολογισμός σκληρής αφαίμαξης και κοινωνικά άδικος.

Βασίλης Σακελλάρης

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑ

Δίμηνο περιοδικό για την εκπαίδευση:
καθημερινότητα, θεωρία, θεσμοί, συνδικαλισμός

Κυκλοφόρησε το 9ο-10ο διπλό τεύχος

Περιέχει πρακτικά συνεδρίου του περιοδικού για τη παρέμβαση του εκπαιδευτικού:

- στη μουσική, περιβαλλοντική και καλλιτεχνική εκπαίδευση
- στο σύλλογο διδασκόντων, στο αναλυτικό πρόγραμμα
- στη δομή του συνδικαλιστικού κινήματος, στους μηχανισμούς της εκπαίδευσης
- στην εκπαιδευτική πολιτική της Ε.Ο.Κ.

Περιέχει ακόμα πρακτικά για τη παρέμβαση του εκπαιδευτικού με τη βοήθεια:

- της έρευνας δράσης, της αυτομόρφωσης, της συλλογικότητας
- των δικαιωμάτων στην εκπαίδευση.

Τα πρακτικά προέρχονται από εισηγήσεις και συζητήσεις 2 μικρών ομάδων τις οποίες κύρια αποτελούσαν εκπαιδευτικοί της τάξης.

Στο 9ο-10ο διπλό τεύχος επίσης άρθρα από την επικαιρότητα:

μαθητικές καταλήψεις, δολοφονία εκπαιδευτικού, ασφαλιστικό.

Πανελλαδικά στα κεντρικά βιβλιοπωλεία.
Συνδρομές (1200 δρχ.): Μπισκίνη 1, 157 72 - Ζωγράφου - Τηλ: 4968287, 3647001.

Θέσεις

ΑΝΑΛΥΣΕΙΣ - ΚΡΙΤΙΚΗ
ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΠΑΛΗΣ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ

ΕΣΣΔ και Σοσιαλισμός

Της Σύναξης: Η κοινωνική αντιπολίτευση μπροστά στο νεοφιλελεύθερο Μεσαίωνα

Γιάννης Μηλιός: Κρατικός σχεδιασμός και επιχείρηση στην ΕΣΣΔ. Μια πρώτη προσέγγιση στην οικονομική ανάπτυξη και τις σχέσεις εξουσίας του «υπαρκτού σοσιαλισμού»

Δημήτρης Δημούλης: Παρατηρήσεις για τα σοβιετικά συντάγματα του 1918 και του 1936

Τάσος Κυπριανίδης: Το 28ο Συνέδριο του ΚΚΣΕ: Μια περίπτωση πολιτικού δαρβινισμού

Θόδωρος Σταυρόπουλος: Η θεωρία και η πρακτική του Τρότσκι υπό το φως των σημερινών εξελίξεων στην ΕΣΣΔ, Ανατολική Ευρώπη και δυτικό κόσμο

Ανδριάννα Βλάχου: Για μια μαρξιστική προσέγγιση των προβλημάτων του περιβάλλοντος και των φυσικών πόρων

Αποστόλης Ανδρέου: Εισαγωγικά στο συνδικαλιστικό κίνημα των δασκάλων (Μέρος Β': 1921-1928)

Χρήστος Χαλαζιάς: Επισκόπηση των γεγονότων του τριμήνου

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 1990

33

ΝΟΜΟΣ 1915: ΑΠΑΓΟΡΕΥΕΤΑΙ Η ΑΠΕΡΓΙΑ ή ΠΩΣ ΑΠΟΛΥΕΤΑΙ ΕΝΑΣ ΑΠΕΡΓΟΣ

ΑΝΤΙΑΠΕΡΓΙΑΚΟΣ ΝΟΜΟΣ: ΓΙΑΤΙ:

Η κυβέρνηση, κθούμενη από τη γνωστή της ευσθησία για καθηγητές, μαθητές, εργαζόμενους... έσπευσε - και μάλιστα επειγόντως - να εξασφαλίσει με το νόμο 1915 την "προστασία των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων και του κοινωνικού συνόλου" και την "οικονομική αυτοτέλεια του συνδικαλιστικού κινήματος". Έτσι το λέμε τώρα...

- Η καταστρατήγηση του δικαιώματος της απεργίας
- Η παρεμπόδιση της δράσης του συνδικαλιστικού κινήματος, το αλυσοδεμα των συνδικάτων, βαπτίζονται προστασία των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων.
- Η προσπάθεια εξαγοράς των συνδικάτων μέσω οικονομικών εκβιασμών, ονομάζεται οικονομική αυτοτέλεια του σ.κ.

Η σκληρή μακρόχρονη λιτότητα, η συρρίκνωση των ταμείων και των ασφαλιστικών δικαιωμάτων, η επίθεση στις εργασιακές σχέσεις είναι οι άνεμοι που σπέρνει η κυβέρνηση και είναι φανερό θα ξεσπάσουν θύελλες. Αυτές ακριβώς τις θύελλες τρέχει για να προλάβει με τον αντιαπεργιακό νόμο 1915, που θέτει υπό ανηλεή διωγμό την απεργία και τους απεργούς, είτε εργάζονται στον δημόσιο είτε στον ιδιωτικό τομέα.

ΤΟ ΙΔΕΟΛΟΓΙΚΟ ΚΑΥΜΜΑ

Η κυβέρνηση, στην προσπάθειά της να δικαιολογήσει σαν αναγκαίες τις νέες νομοθετικές ρυθμίσεις, αξιοποιεί θαυμάσια το κλίμα "συναίνεσης" που κυριάρχησε τα τελευταία χρόνια στην πολιτική ζωή της χώρας. Οι ΠΑΣΟΚικές επινοήσεις για συντεχνίες, ρετιρέ και προνομιούχους, οι "αποσαφηνίσεις" του Φλωράκη, σχετικά με τις δίκαιες και άδικες απεργίες, οι απειλές του οικογενειακού Κατριβάνου ότι θα επιστρατεύσει τους απεργούς των Ο.Τ.Α. "χάριν του κοινωνικού συνόλου", "δένουν" πολύ καλά με τον αντιαπεργιακό νόμο.

Πάνω σ'αυτά στηρίζεται η σημερινή κυβέρνηση, όταν αντιπαραθέτει τους εργατοπαλλήλους και το συνδικαλιστικό τους κίνημα με τις "στοι-

χειώδεις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου"

Ολόκληρη η προπαγάνδα που προηγήθηκε, σχετικά με τις συντεχνίες της Κοινής Ωφέλειας, τους σαδιστές συνδικαλιστές που ανεύθυνα και τυχοδιωκτικά καταταλαιπωρούν το κοινό, προετοίμαζε την κοινή γνώμη για την ανάγκη σκληρών αντιαπεργιακών μέτρων.

ΤΙ ΠΡΟΒΛΕΠΕΙ Ο ΝΟΜΟΣ

- Με το νόμο έκτρωμα συστηματικοποιείται ακόμη περισσότερο η διαδικασία ποινικοποίησης της απεργίας.

- Η πρόβλεψη να απολύονται όσοι "εξηκολούθησαν να συμμετέχουν σε απεργία που κρίθηκε παράνομη ή καταχρηστική με δικαστική απόφαση τελεσίδικη ή οριστική, που έχει κηρυχθεί προσωρινά εκτελεστή, 24 ώρες μετά την έκδοση και την γνωστοποίηση, με δικαστικό επιμελητή, της απόφασης στην οικεία συνδικαλιστική οργάνωση", ουσιαστικά καταργεί το δικαίωμα των εργαζομένων να απεργούν. Αυτό γίνεται περισσότερο κατανοητό, όταν λάβει κανείς υπόψη του, πως οι δικαστικές αποφάσεις λειτουργούν σχεδόν πάντα υπέρ του εργοδότη σε τέτοιο βαθμό που όλοι γνωρίζουν ότι οι αποφάσεις είναι προκατασκευασμένες. Σ'αυτό μεγάλη πείρα έχουν οι καθηγητές, όπου όλες οι κυβερνήσεις τα τελευταία χρόνια χρησιμοποίησαν δικαστικές αποφάσεις για να καταστείλουν τους αγώνες τους.

- Γνωρίζει η κυβέρνηση πως η δραστήρια και ενεργητική συμμετοχή των εργαζομένων στην απεργία εγγυάται την επιτυχία της έκβαση, γι'αυτό προχωράει στην κατάργηση του δικαιώματος υπεράσπισης προπαγάνδισης αλληλοενημέρωσης στη διάρκεια μιας απεργίας. Έτσι το νομοσχέδιο προβλέπει την απόλυση όσων "εμποδίζουν κατά τη διάρκεια της απεργίας, με τη χρήση βίας, απειλής ή άλλης παράνομης πράξεως, μισθωτούς να εργασθούν..." Είναι φανερό πως όχι μόνο η περιφρούρηση μιας απεργίας από απεργοσπαστικούς μηχανισμούς, αλλά και η συζήτηση ανάμεσα σε απεργούς και απεργοσπαστές είναι δυνατόν να χαρακτηρισθούν "παράνομες πράξεις". Έτσι επιχειρήται η παθητικοποίηση των εργαζομένων, κάτι που διευκολύνει παραπέρα τη διάλυση του συνδικαλιστικού κινήμα-

τος.

- Με την απειλή της απόλυσης απαγορεύεται "Η κατάληψη από μισθωτούς του χώρου εργασίας.." καταργούνται έτσι οι καταλήψεις, που τα προηγούμενα χρόνια έπαιξαν σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του συνδικαλιστικού κινήματος και την υπεράσπιση των εργατικών δικαιωμάτων.

Αξίζει ακόμη να σημειώσουμε τα παρακάτω σημεία:

* Πριν την κήρυξη απεργίας, προβλέπεται στάδιο "διαιτησίας" και διαδικασία "δημοσίου διαλόγου" απ' όπου κυβέρνηση και εργοδοσία θα έχουν κάθε δυνατότητα παρεμβολής εμποδίων και προκαταβολικής ευκοφάντησης του συνδικάτου και του αγώνα του.

* Εξασφαλίζεται, σε περίπτωση απεργίας όχι απλά προσωπικό ασφαλείας, αλλά προσωπικό λειτουργίας! Ο εργοδότης αποφασίζει τι και πόσο θα παράγεται, γαι τις "στοιχειώδεις ανάγκες του κοινωνικού συνόλου", και ορίζει ονομαστικά τα άτομα που αποτελούν το προσωπικό λειτουργίας.

* Με άλλα λόγια, θα γίνεται απεργία, αλλά δεν θα γίνεται αφού δεν θα έχει καμιά δυναμική και αποτελεσματικότητα. Ακόμα, όποιος δεν λειτουργεί με βάση τις οδηγίες του εργοδότη απολύεται.

* Διευρύνεται η έννοια των επιχειρήσεων κοινής ωφελείας. Στις επιχειρήσεις αυτές, σύμφωνα με το νομοσχέδιο, περιλαμβάνονται και οι

Τράπεζες, οι εργαζόμενοι στην Πολεμική Αεροπορία και οι εργάτες καθαριότητας. Ακόμα, μετά από προαγωγή του εργοδότη, το δικαστήριο μπορεί να

χαρακτηρίσει αναγκαία τη λειτουργία όποιας επιχείρησης, στη βάση πάντα των "στοχειωδών αναγκών του κοινωνικού συνόλου"!

* Με το πρόσχημα της οικονομικής αυτοδυναμίας των συνδικάτων, η κυβέρνηση επεμβαίνει ωμά, εκβιάζοντας το συνδικαλιστικό κίνημα με το φόβο της οικονομικής ασφυξίας των οργανώσεών του.

ΤΙ ΝΑ ΚΑΝΟΥΜΕ

Είναι φανερό, ότι ο σ.κ. πρέπει να δώσει αποφασιστική και παρατεταμένη μάχη για την περιφρούρηση των συνδικαλιστικών δικαιωμάτων και ελευθεριών.

Κι' άλλες φορές έχει επιχειρηθεί η επιβολή ανάλογων νόμων, με τους ίδιους πάντα στόχους. Ωστόσο, δε θα πρέπει να διαφύγει της προσοχής, ότι οι εργαζόμενοι κάθε φορά έβρισκαν το κουράγιο να τους παραμερίσουν, να επιβάλλουν με τη στάση τους τη δική τους λογική και πρακτική.

Η ακύρωση νόμων που καταργούν θεμελιώδη δικαιώματα των εργαζομένων είναι καθήκον του συνδικαλιστικού κινήματος.

Η ιστορία αλλά και η πρόσφατη εμπειρία από τις απεργίες των ΟΠΜΕ-ΟΟΕ κατά τη διάρκεια των μαθητικών καταλήψεων, έδειξαν, ότι αυτό είναι δυνατόν.

Στέλιος Σταυρινάδης

Η υπεράσπιση της επετηρίδας βασικό ζήτημα πάλης του συνδικαλιστικού κινήματος

Ένας από τους άμεσους στόχους της νεοφιλελεύθερης πολιτικής της κυβέρνησης της Ν.Δ. με το θρυλούμενο πολυνομοσχέδιο ήταν και είναι η κατάργηση της επετηρίδας διορισμού των εκπαιδευτικών στην πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση.

Η επετηρίδα διορισμών στο χώρο αυτό του δημοσίου κατακτήθηκε μέσα από σημαντικούς αγώνες των εκπαιδευτικών, πρόκειται - ουσιαστικά - για το μόνο χώρο που κατόρθωσε να πετύχει έναν αντικειμενικό - σχετικό - τρόπο διορισμού, απ'όλους τους δημόσιους υπαλλήλους.

Σήμερα αυτή η κατάκτηση επιχειρήεται να αμφισβητηθεί, τόσο με ιδεολογικού προκαλύματος επιχειρήματα, όσο και με άμεσες παρεμβάσεις, όπως για παράδειγμα με την πρόσληψη των αναπληρωτών, κατά την οποία καταστρατηγείται, ιδιαίτερα τα τελευταία δύο χρόνια, η διαδικασία αυτή. Πριν αναλύσουμε τους επιδιωκόμενους στόχους της Ν.Δ., θα πρέπει πρώτα να δούμε το ιδεολογικό περίγραμμα που προβάλλει η νεοφιλελεύθερη πολιτική για την προωθούμενη κατάργηση.

Ι) ΑΞΙΟΚΡΑΤΙΑ ή ΕΞΙΣΩΤΙΣΜΟΣ

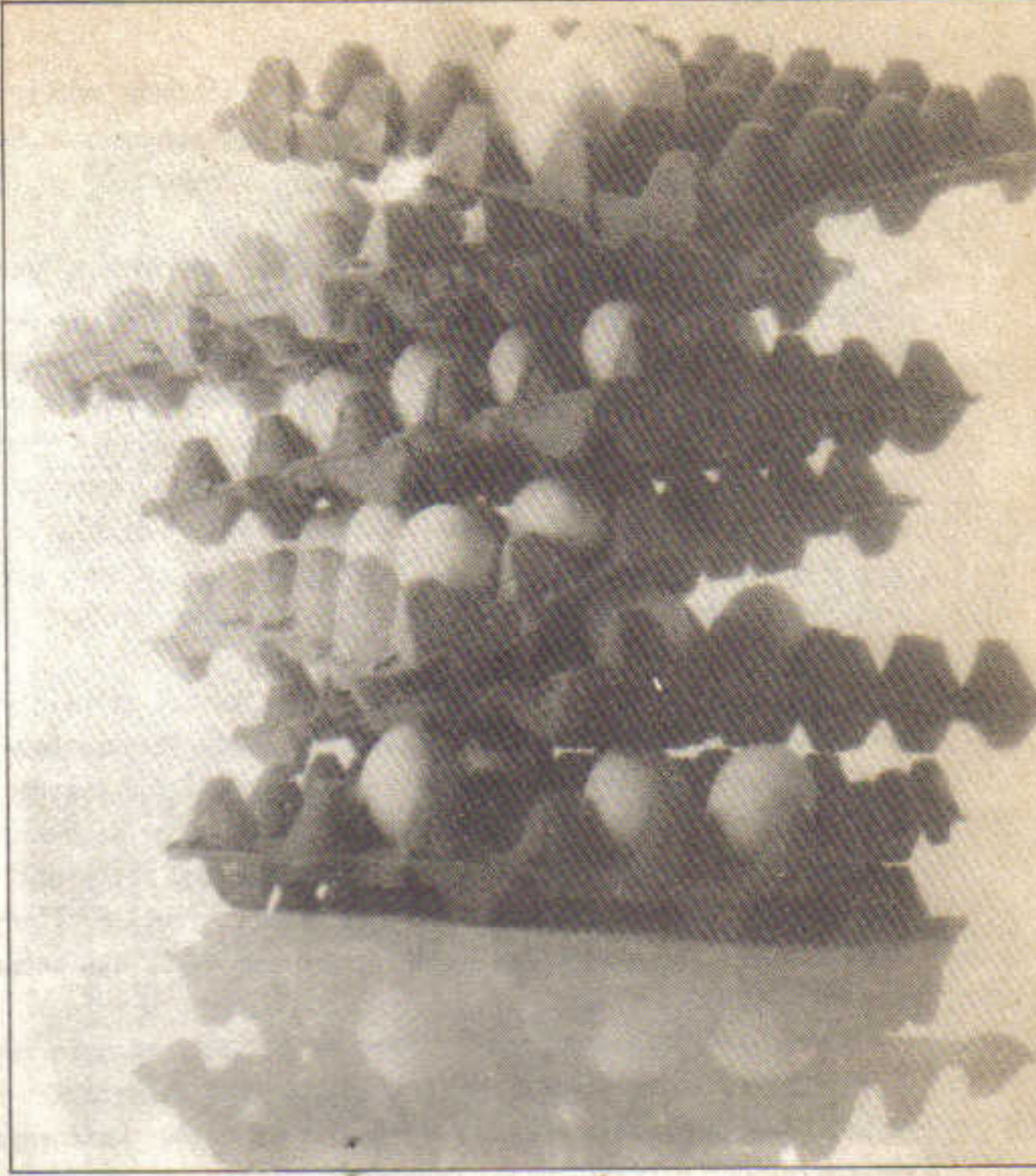
Το κύριο ζήτημα που προβάλλει η κυβερνητική πλευρά είναι η προώθηση της αξιοκρατίας στο χώρο του δημοσίου τομέα. Στόχος, υποτίθεται ότι είναι, ο εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης και η αύξηση της παραγωγικότητάς της. Για να υποστηρίξει την πολιτική αυτή η Ν.Δ., χρησιμοποιεί δύο σημαντικά επιχειρήματα: Ο νεοφιλελεύθερος σαρωτικός άνεμος που συμπαρασύρει τα πάντα στις Ανατολικές χώρες και τα όποια προβλήματα εμφανίζονται από κάποιους εργαζόμενους εκπαιδευτικούς. Λένε :

- "Τί θέλετε, δηλαδή; Κάποιους εκπαιδευτικούς "επιλεγμένους" και "ικανούς" για να μορφώσουν τα παιδιά σας ή κάποιους που κατά τύχη έγιναν εκπαιδευτικοί;

- Δεν βλέπετε πού οδηγήθηκαν οι κοινωνίες του πάλαι ποτέ υπαρκτού σοσιαλισμού, με τον εξισωτισμό;"

Πρόκειται για δύο καίρια ερωτηματικά, που εγγίζουν τη μέση κοινωνική συνείδηση και επιχειρήεται μ'αυτά να αποκτήσει η νεοφιλελεύθερη πολιτική ισχυρά ερείσματα μέσα στην ελληνική κοινωνία, ταυτόχρονα, όμως, τα επιχειρήματα αυτά έχουν σαν στόχο να κρύψουν τα πραγματικά προβλήματα, ιδιαίτερα αυτά της δημόσιας εκπαίδευσης, αλλά και να συκοφαντήσουν τον αγώνα των εκπαιδευτικών και των εργαζομένων γενικότερα.

Είναι πράγματι το κύριο ζήτημα της εκπαίδευσης ο τρόπος διορισμού των εκπαιδευτικών ή όχι; Η απάντηση είναι συντρι-

πτικά αρνητική. Μέσα στην αθλιότητα του σημερινού σχολείου, με την ανυπαρξία στοιχειώδους υλικοτεχνικής υποδομής, με διπλές ή τριπλές βάρδιες λειτουργίας, με αναχρονιστικά αναλυτικά προγράμματα, με γραφειοκρατικό και αυταρχικό διοικητικό μηχανισμό, ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι πολύ μικρός, ασήμαντος στην πραγματικότητα, για να αναχθεί -ο ρόλος του αυτός- σε κυρίαρχο ζήτημα λειτουργίας του σχολείου.

Με όσα εδώ αναφέρουμε δεν προσπαθούμε να συγκαλύψουμε τυχόν ευθύνες κάποιων "κακών" εκπαιδευτικών. Όμως όποιος γνωρίζει τα πράγματα από τα μέσα, όποιος ζει την καθημερινή αθλιότητα του ελληνικού σχολείου, αντιλαμβάνεται πολύ καλά, ότι η λειτουργία τους επαφίεται ουσιαστικά στον "πατριωτισμό" των εκπαιδευτικών, αφού συνειδητά η πολιτεία υποβαθμίζει καθημερινά την λειτουργία του.

Όσον αφορά το ζήτημα της κατάρρευσης των Ανατολικών χωρών, με την ολοκλήρωση και τυπικά της καπιταλιστικής παλινόρθωσης, είναι τουλάχιστον χονδροειδής λαϊκισμός να αποδίδεται η ευθύνη στον υποτιθέμενο "εξισωτισμό" των εργαζομένων. Αφορά ένα τεράστιο ιδεολογικό ζήτημα, που όμως δεν μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο του άρθρου αυτού, ζήτημα γενικότερης προοπτικής του σοσιαλισμού και των κοινωνικών αλλαγών.

ΙΙ) ΤΙ ΕΠΙΔΙΩΚΕΙ Η Ν.Δ. ΜΕ ΤΗΝ ΚΑΤΑΡΓΗΣΗ ΤΗΣ ΕΠΕΤΗΡΙΔΑΣ

Πέρα όμως από τα ιδεολογικά επιχειρήματα που χρησιμοποιεί η νεοφιλελεύθερη πολιτική, πρέπει να αποκαλυφθούν και οι πραγματικοί στόχοι της κυβέρνησης.

Το πρώτο ζήτημα που επιδιώκεται είναι η καταστρατήγηση του δικαιώματος στη δουλειά και η επιλεκτική της προσφορά σε ένα τμήμα των εργαζομένων. Χρησιμοποιεί την ανεργία σαν ένα μέσο για να μειώσει, αποφασιστικά μάλιστα, το μέσο μισθό των

εργαζομένων. Χρησιμοποιεί την ανεργία σαν φόβητρο απέναντι στους εργαζόμενους, για να μειώσουν τις διεκδικήσεις τους, δημιουργώντας μάλιστα και το ανάλογο νομικό καθεστώς, με τον γνωστό αντιανεργιακό νόμο.

Το δεύτερο είναι η διάσπαση των ίδιων των εργαζομένων. Αναμφισβήτητα, οι αδιόριστοι εκπαιδευτικοί είναι οργανικό τμήμα του εργατικού κινήματος, όπως και όλοι οι υπόλοιποι άνεργοι, με την συσσωρευμένη ανεργία στο χώρο των εκπαιδευτικών επιχειρεί να τους διασπάσει σε δύο κατηγορίες. Σ' αυτούς που υποστηρίζουν τη διατήρηση της επετηρίδας (κύρια αυτοί που βλέπουν ότι στο κοντινό μέλλον θα διοριστούν) και σ' αυτούς που ζητάνε την κατάργησή της (γιατί βλέπουν ότι με τους ρυθμούς που γίνονται σήμερα οι διορισμοί δεν πρόκειται ποτέ να διοριστούν)

Στην πραγματικότητα με τον τρόπο αυτό, αντί η ανεργία να γίνει ένα όπλο ενότητας των εργαζομένων, ώστε να απαιτήσουν περισσότερους διορισμούς, γίνεται όπλο στα χέρια του συστήματος, ενάντια σ' αυτούς που πλήττονται από την ανεργία, δηλαδή τους ίδιους τους εργαζόμενους. Πρόκειται, για την πάγια πολιτική που εφαρμόζει η άρχουσα τάξη, να διασπά τους εργαζόμενους και -υπό το φάσμα της ανεργίας- να επιδιώκει την ακόμα παραπέρα εξαθλίωσή τους.

Ενας τρίτος στόχος που επιδιώκεται με την κατάργηση της επετηρίδας είναι το χτύπημα της δημοκρατίας στο σχολείο και η χειραγώγηση του συνδικαλιστικού κινήματος. Η τυχόν κατάργηση της επετηρίδας θα έχει, όμως, σοβαρές συνέπειες και στο υπάρχον σήμερα καθεστώς στο χώρο της εκπαίδευσης. Η αντικατάσταση της επετηρίδας με άλλο σύστημα διορισμών, θα εντείνει το ρουσφετολογικό καθεστώς -που υπάρχει ούτως ή άλλως στο δημόσιο τομέα - ανεξάρτητα αν θα ονομαστεί "αξιοκρατικό σύστημα επιλογής". Με τον τρόπο αυτό θα αλλοιωθεί ο συσχετισμός που υπάρχει μέσα στο συνδικαλιστικό κίνημα, αφού οι διορισμοί θα γίνονται μέσα απ' τα κομματικά γραφεία του εκάστοτε -τώρα της Ν.Δ.- κυβερνώντος κόμματος, θα χτυπήσει τις δημοκρατικές κατακτήσεις, όσες υπάρχουν, μέσα στο σχολείο και θα εντείνει τον ιδεολογικό και πειθαρχικό έλεγχο μέσα σ' αυτό.

Αυτές είναι οι βασικές επιδιώξεις της κυβερνητικής πολιτικής με την κατάργηση της επετηρίδας.

Ποιές είναι όμως οι προτάσεις και οι στάσεις των υπολοίπων πολιτικών δυνάμεων στο ζήτημα αυτό; Απ' ότι φαίνεται, στη βασική αυτή επιλογή της Ν.Δ. υπήρχε κατ' αρχήν συμφωνία και των άλλων εταίρων της "οικουμενικής", του ΠΑΣΟΚ και του ΣΥΝΑΣΠΙΣΜΟΥ. Μάλιστα, έντονες φήμες αναφέρουν, ότι υπάρχει και συμφωνία με υπογραφές απ' την εποχή της κυβέρνησης Ζολάτα, βέβαια τελευταίες κινητοποιήσεις ανάγκασαν τους δύο άλλους εταίρους -προς το παρόν- να υποχωρήσουν.

Προβάλλεται κατά κόρον το επιχείρημα, ότι η αναμονή τόσων χρόνων για διορισμό, απομακρύνει τον εκπαιδευτικό από το χώρο της εκπαίδευσης και γι' αυτό εμφανίζουν έναν έντονο σκεπτικισμό γύρω από το θεσμό της επετηρίδας.

Μάλιστα ο "ΣΥΝ" προβάλλει και την ανάγκη για τους αδιόριστους εκπαιδευτικούς. Πρόταση που προώθησε αρχικά το ΠΑΣΟΚ και εφαρμόζει και η Ν.Δ.

Ποιά είναι, όμως, η πραγματικότητα και ποιές είναι οι παρενέργειες της εισαγωγικής επιμόρφωσης;

Κατ' αρχήν, δεν είναι αλήθεια ότι ο κύριος όγκος των αδιόριστων εκπαιδευτικών είναι ξεκομμένος από την εκπαίδευση, α-

φού αντικειμενικά οι πιο πολλοί εργάζονται σε φροντιστήρια ή σαν αναπληρωτές, βρίσκονται δηλαδή σε άμεση επαφή με το φυσικό εργασιακό τους χώρο.

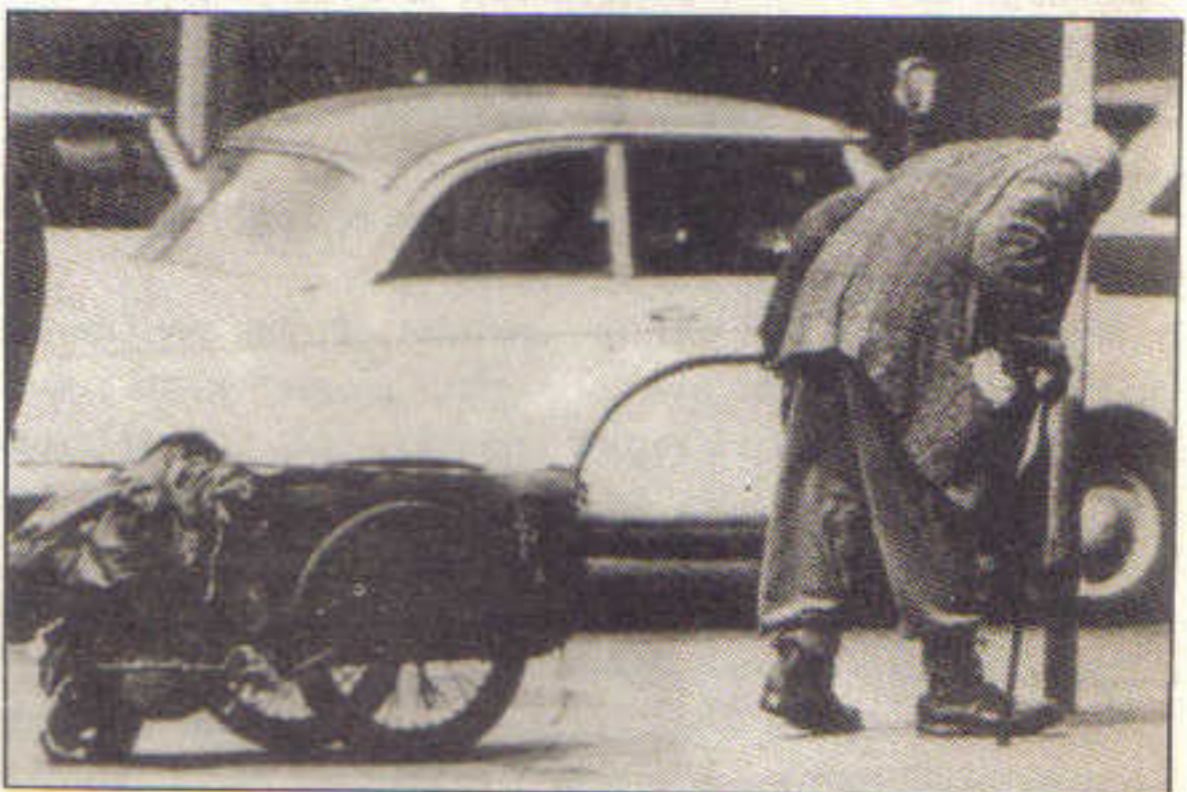
Ταυτόχρονα, με την εισαγωγική επιμόρφωση ουσιαστικά αμφισβητείται το πτυχίο σαν ικανό κριτήριο διορισμού, αφού μέσω του θεσμού αυτού μπορεί κανείς να κριθεί και σαν ακατάλληλος για διορισμό, με τους γνωστούς τρόπους που λειτουργούν όλοι αυτοί οι θεσμοί.

Τέλος, και αυτό είναι ιδιαίτερα σημαντικό, είναι το γεγονός ότι οι "προβληματισμοί" αυτοί κρύβουν μια σοβαρή υποχώρηση του κινήματος. Γιατί ουσιαστικά αποδέχονται τη σημερινή κατάσταση της λειτουργίας των σχολείων και -αντί να μπαίνει άμεσα το ζήτημα της αύξησης των διορισμών, της μείωσης των μαθητών στα τμήματα, της μείωσης του ωραρίου των εκπαιδευτικών και του χτυπήματος της ανεργίας- προωθείται μια πολιτική που στενεύει τα περιθώρια των διεκδικήσεων, βάζοντας ακόμα περισσότερους φραγμούς στους εργαζόμενους.

Το ζήτημα της επετηρίδας ή διαφορετικά η αντιμετώπιση "του εφεδρικού στρατού" των εργαζομένων, που η ύπαρξή του ρίχνει και το μισθό προς τα κάτω, αλλά και το συνολικό βιοτικό και πολιτιστικό επίπεδο των εργαζομένων, δεν είναι ούτε "θέμα των αδιόριστων" - ούτε εξαντλείται σε κάποιες ορθολογικές βελτιώσεις από την μεριά των κομμάτων της συναίνεσης.

Συνδέεται με την στρατηγική των εργαζομένων, που συμπυκνώνεται στο σύνθημα " λιγότερη δουλειά - δουλειά για όλους", με το παιδαγωγικό αίτημα για μείωση των μαθητών στην τάξη, με το συνδικαλιστικό αίτημα για μαγικούς διορισμούς, ενάντια στη πολιτική της λιτότητας και των περικοπών.

Οι αδιόριστοι, από την πλευρά τους, οφείλουν να ξεπεράσουν το στενό συντεχνιακό ορίζοντα ("διορίστε μας") και να

χτυπήσουν το Μινώταυρο που τους συνθλίβει όπως του αξίζει.

Είναι γνωστά τα οργανωτικά προβλήματα του κινήματος των αδιορίστων, που κυρίως σχετίζονται με την μισο-ετερο-απασχόλησή τους όπως και από το γεγονός πως τμήμα όσων τώρα τελειώνουν τα ΑΕΙ μπροστά στο φάσμα της μόνιμης ανεργίας, είναι δυνατόν να μεταβληθεί σε τακτικό σύμμαχο της κυβερνητικής πολιτικής. Στην ουσία να υποταχθεί στην ψευδαίσθηση, ότι με τις εξετάσεις μπορεί να βρεθεί και "εντός των τοιχών"...

Όμως, οι καταλήψεις των μαθητών, οι εκπαιδευτικές και σπουδαστικές κινητοποιήσεις, με πραγματικά οξύ και διορατικό τρόπο θέτουν σαν όρο εκ των "αν σου άνευ" την επετηρίδα. Αυτό είναι ελπιδοφόρο και τα "ένσημα" θα πρέπει να δοθούν σε όλο εκείνο τον χώρο και το δυναμικό που την υπερασπίστηκε, όχι από λόγω οικονομίστικων αντανακλαστικών, αλλά με ανιδιοτελή πολιτική ενόραση.

Στις συζητήσεις που ανοίγονται όλο αυτό τον καιρό, το δικαίωμα στη δουλειά και η υπεράσπιση της επετηρίδας, κόντρα στη φασλοκρατία - τον ημετερισμό και την διάσπαση μπορούν να έχουν κυριαρχικό τόνο.

**Γιώργος Σόφης
Γιώργος Ξυλούρης**

Οι μηχανισμοί της κυβέρνησης για το σπάσιμο των καταλήψεων απέδωσαν τους πρώτους καρπούς τους:

Κλινικά νεκρός ο καθηγητής Νίκος Τεμπονέρας και τραυματισμένοι οι Χρήστος Τσουκαλάς και Νίκος Βασιλιάς μετά από επίθεση κυβερνητικής συμμορίας στο 3ο Λύκειο της Πάτρας, κατόπιν σχεδίου που εφαρμόστηκε σ' όλη την Ελλάδα (επιθέσεις «αγανακτισμένων πολιτών» σε καταλήψεις, με αποτέλεσμα δεκάδες τραυματισμούς σ' όλη την Ελλάδα, κινητοποίηση του απεργοδοσιακού μηχανισμού της ΔΑΚΕ, που κάνει «μαθήματα» σε υπόγεια, προαύλια δημοτικών σχολείων, δημοτικά γυμναστήρια κ.λπ. και παίρνει «παρουσίες» στα πεζοδρόμια και στα καφενεία, διώξεις εκπαιδευτικών που συμπαραστέκονται στους μαθητές τους κ.λπ.).

Είναι σαφές ότι την ευθύνη για τη δολοφονική επίθεση έχει συνολικά η κυβέρνηση, που οργάνωσε το πογκρόμ ενάντια σε μαθητές και εκπαιδευτικούς.

Είναι χαρακτηριστική η χθεσινή ανακοίνωση του νομάρχη Αχαΐας, που δήλωσε ότι «οι καταλήψεις είναι παράνομες και οι αντικαταλήψεις νόμιμες», καλώντας τους «αγανακτισμένους πολίτες» να επιτεθούν στα σχολεία.

Απαντάμε δυναμώνοντας τον αγώνα μας ενάντια στην αντιδραστική και τρομοκρατική πολιτική της κυβέρνησης.

Συμπαραστεκόμαστε ενεργά στις καταλήψεις των σχολείων.

Είμαστε αποφασισμένοι να ανατρέψουμε την κυβερνητική πολιτική.

**- ΟΙ ΦΥΣΙΚΟΙ
ΚΑΙ ΗΘΙΚΟΙ ΑΥΤΟΥΡΓΟΙ
ΤΗΣ ΔΟΛΟΦΟΝΙΚΗΣ
ΕΠΙΘΕΣΗΣ
ΝΑ ΠΛΗΡΩΣΟΥΝ!**

**- ΕΝΙΑΙΟΣ
ΠΑΝΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ
ΑΓΩΝΑΣ
ΜΕΧΡΙ ΤΗ ΝΙΚΗ!**

**Πανελλήνια
Ένωση
Αδιορίστων
Εκπαιδευτικών
9.1.1991**

Αταξία

ΜΑΘΗΤΙΚΗ ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ που γράφεται, εκδίδεται και κυκλοφορεί από την πρωτοβουλία μαθητών 'ΑΤΑΞΙΑ'

- ↓ **ΑΦΙΕΡΩΜΑ ΣΤΑ ΝΕΑ ΜΕΤΡΑ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ**
- ↓ **ΑΝΑΤΑΡΑΧΗ ΣΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**
- ↓ **ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΓΑΛΛΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ**
- ↓ **ΝΥΧΤΕΡΙΝΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ**

" ΈΚΕΙ ΤΟΥ ΑΚΟΥΣ.
ΝΑ ΜΑΡΜΑΡΕ ΓΙΑ ΤΑΞΗ
ΜΗΡΙΣΕΙ ΑΠΟΡΡΗΜΟ ΚΡΕΑΤΙ "
 98. 647114

Δεχομαστε δωδρες μόνο σε Ε.Σ.Μ

Η «Αταξία» είναι το περιοδικό μιας ανεξάρτητης μαθητικής ομάδας που δημιουργήθηκε φέτος στη Θεσσαλονίκη. Μας το έστειλε η συναδέλφισσα Σία-

συ Αθανασοπούλου από την Ε' ΕΛΜΕ Θεσ/νίκης, μαζί με το ψήφισμα της Ε' ΕΛΜΕ για συμπάρταση στους μαθητές.

**Ομάδα
μαθηματικών δυτ. Αττικής**

ενημερωτικό δελτίο - Οκτ'90 - τεύχος 1

Τα πρώτα βήματα ...

Είναι αλήθεια ότι ζούμε και καταζώμαστε σε χώρους παράλιθους, αλλά οι περισσότεροι δεν γνωρίζουμε μεταξύ μας. Η πρώτη ανάγκη λοιπόν που μας κάλεσε όλους κάποια στιγμή, για μια τέτοια προσπάθεια ήταν η ανάγκη της επικοινωνίας. Έτσι, ένας μικρός αριθμός μαθητών Μαθηματικών αποφάσισε να οργανώσει την πρώτη συνάντηση καθηστών στη δυτική Αττική με θέμα το "Μαθηματικά στη Μέση Εκπαίδευση". Δεκά-δεκά κάποιες πρώτες καθέστες και γνωριές μεταξύ μερικών από μας έφεραν στο προσκήνιο την ανάγκη πραγματοποίησης μιας πλατιάτερης επαφής μεταξύ μας. Έτσι, διοργανώθηκαν από το Μάρτιο 1990 μέχρι τέλη Ιουνίου 1990, κάθε Παρασκευή βράδυ, τακτικές συναντήσεις με αυθόρμητες εισηγήσεις σε θέματα που αφορούσαν κυρίως τα Μαθηματικά από τους Χ. Στραντζάλο, Ν. Καστόνη, Δ. Αναστασιάνο.

Σχ. 1: Η διαδρομή της 1ης Διαφορικής Γεωμετρίας.

με λίγα λόγια ...

Ε' αυτό το τεύχος εκχρημάται μία πρώτη πρόταση ανιγρφήση των περιεχόμενων διαλέξεων που έγιναν από 9 Μαρτίου 1990 μέχρι 28 Ιουνίου 1990 με κύριους εισηγητές τους Δ. Αναστασιάνο, Ν. Καστόνη, Χρ. Στραντζάλο. Έτσι έχουμε ...

Τα Μαθηματικά στη Μέση Εκπαίδευση
Ν. Καστόνης

Επιν εισήγηση αυτή εκχρημάθηκε μία πρώτη προσπάθεια σε γενικά θέματα δυτ. το σχολικό πρόγραμμα, η επιμόρφωση των καθηγητών των Μαθηματικών, η ύψη των μαθηματικών εννοιών από επιστημολογικής άποψης, η ανάπτυξη του σχετικού προβληματισμού καθώς στις πρωτογενείς έννοιες και οι αντίστοιχες σχέσεις τους (π.χ. η έννοια του ορισμού κ.λ.π.). Αρκετές πληροφορίες για αντίστοιχες προσπάθειες στην αλλαγή σχολικών βιβλίων σ' άλλες χώρες με έμφαση στην Σχολική Γεωμετρία.

- Προτάσεις:
- i) Η αναγκαιότητα των συλλογικών κριτηρίων στη χώρα μας με την ταυτόχρονη ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης.
 - ii) Η προώθηση της έρευνας στα χώρο της διδακτικής των Μαθηματικών.

Ιστορική διαδρομή της 1ης Διαφορικής Γεωμετρίας.
Χ. Στραντζάλος

Η ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ «ΧΑΡΙΣΜΑΤΟΣ» ΚΑΙ ΤΟ ΚΥΝΗΓΙ ΤΩΝ «ΑΝΑΞΙΩΝ»

• Η πίστη στη «φυσική ευφυΐα - χάρισμα», που διαφοροποιεί τους μαθητευόμενους μέσα στο σχολείο και αργότερα, βέβαια μέσα στην κοινωνία, είναι πολύ δύσκολο να αντιμετωπιστεί, για δύο κυρίως λόγους: α) Πρώτα - πρώτα γιατί είναι μια αντίληψη που στηρίζει και στηρίζεται πάνω στην κοινωνική ανισότητα και κάθε προσπάθεια αναίρεσης της αυθαίρετης αυτής πίστης προσκρούει σ' αυτούς που από κυρίαρχη θέση δικαιώνουν αυτήν την ανισότητα, και β) δεύτερον, γιατί αυτό το ιδεολόγημα είναι πολύ παλιό, πολύ ισχυρό και ευρύτατα διαδεδομένο.

Η κυρίαρχη ιδεολογία της φεουδαρχικής κοινωνίας αναπαυόταν στην βεβαιότητα, πως η θεία Πρόνοια φρόντισε να μοιράσει διαφορετικά ταλέντα στον άνθρωπο, κατά τον ίδιο τρόπο που μοίρασε διάφορα δέντρα στη φύση, με τέτοιο τρόπο που κάθε ταλέντο - «θεϊκό χάρισμα», όπως κάθε δέντρο, έχει τις ιδιότητές του και βέβαια τα αποτελέσματα που απορρέουν απ' αυτές.

Πάνω σ' αυτήν την αυθαίρετη θεωρία του «θεϊκού χαρίσματος», που έπαιρνε τη μορφή των «εξαιρετικών» ατόμων, οι κυρίαρχοι του φεουδαλισμού αναγνώριζαν τον εαυτό τους, το δικαίωμα να κατέχουν τα πρωτεία στην κοινωνία, καθώς και το δικαίωμα να μεταβιβάζουν κληρονομικά τα προνόμιά τους.

Αυτή η θεωρία των «χαρισμάτων - ικανοτήτων», αφού πέρασε από ένα στάδιο όπου προβλήθηκε η ανισότητα των διανοιών και η σπανιότητα των ανωτέρων πνευμάτων, σαν βασική έκφραση του φυσικού νόμου και φανερή προϋπόθεση της κοινωνικής αρμονίας, θα ξαναγυρνεί μια λαϊκοποιημένη μορφή και θα έρθει να υποστηρίξει ότι οι κυρίαρχοι (οικονομικά - μορφωτικά - κοινωνικά) ομάδες στη σύγχρονη κοινωνία, οφεί-

λουν την ηγεμονική τους θέση, όχι στην προέλευση, ούτε στην κοινωνική ισχύ ή στον οικονομικό παράγοντα, αλλά στη σπάνια και άπιαστη ανωτερότητά τους, που δεν πουλιέται ούτε χαρίζεται, στη φυσική, την εγγενή ευφυΐα.

• Η έρευνα πάνω στον εκπαιδευτικό θεσμό έχει διαπιστώσει, ότι η σχολική επίδοση είναι συνάρτηση της κοινωνικής προέλευσης των μαθητευομένων. Η παραδοσιακή αντίληψη, που ερμήνευε τη σχολική επιτυχία με τις εγγενείς νοητικές ικανότητες και την αποτυχία με την απουσία τους, δέχτηκε συντριπτικά χτυπήματα στο επίπεδο της θεωρίας, από δεκάδες αναλύσεις, μελέτες και στατιστικά στοιχεία, που απέδειξαν ότι η κοινωνική ανισότητα διευθύνει τη σχολική.

Παρ' όλα αυτά, όμως, η βασική αντίληψη που είναι ριζωμένη μέσα και έξω από το σχολείο, σε δασκάλους και εκπαιδευόμενους, στην κοινωνία όλη, είναι αυτή που εξηγεί την ανισότητα στη σχολική απόδοση σαν φυσική, καθώς την αποδίδει συγχρόνως στην έλλειψη ή ύπαρξη «φυσικών» χαρισμάτων στους μαθητευόμενους. Σύμφωνα μ' αυτό το ιδεολόγημα, ο μαθητευόμενος που συνδέει τη σχολική του ζωή με επιτυχία στα σχολικά αποτελέσματα, είναι αυτός που έχει διαλεχθεί από την Πρόνοια ή -το μετά βίας λαϊκοποιημένο ομοίωμά της- τη Φύση, και είναι «προορισμένος» για τη σχολική επιτυχία. Οι «άλλοι» που δεν τα «καταφέρνουν», προφανώς, σύμφωνα με την ίδια αντίληψη, δε δέχτηκαν την επίσκεψη του Πνεύματος.

Η ιδεολογία του «χαρίσματος» είναι κυρίαρχη μέσα στους εκπαιδευτικούς χώρους. Αυτό βέβαια έχει την εξήγησή του. Τα προνομιούχα στρώματα βρίσκουν μέσα στην ιδεολογία αυτή μια σαφή νομιμοποίηση των προνομίων τους, που έχουν μασκαρευτεί από κοινωνική κληρονομιά σε ατομικό χάρισμα ή σε «προσωπική αξία», ενώ από την άλλη μεριά τα μη ευνοημένα στρώματα δεν μπορούν να παράγουν αντίθετο προβληματισμό.

Αλλά ας γίνουμε πιο σαφείς.

Έχει αποδειχθεί, ότι το παιδί από ένα ευνοημένο περιβάλλον κληρονομεί ένα πολιτιστικό κεφάλαιο με τέτοια φυσικότητα που δημιουργεί την εντύπωση ότι αυτό είναι έμφυτο. Πρόκειται για μια αδιαφανή και ανεπαίσθητη καθημερινή εξάσκηση της εξυπνάδας, της ευαισθησίας, της γλωσσικής αρτιότητας, της εξοικείωσης με τον κόσμο της τέχνης· πρόκειται για μια κουλτούρα, για μια καλλιέργεια, που ενώ δεν έχει άμεση σχέση με την παρεχόμενη σχολική παιδεία, έχει ωστόσο άμεση σχολική χρησιμότητα, καθώς εφοδιάζει τα άτομα με μια γενική προδιάθεση για μάθηση και παράλληλα αποτελεί ένα είδος εξάσκησης, αποκτημένης έξω από το σχολείο, που έχει όμως άμεση σχολική απόδοση.

Αποτέλεσμα του αδιόρατου τρόπου εγχαράξης αυτής της καλλιέργειας που κατακτιέται στον οικογενειακό κύκλο είναι η ενίσχυση της πεποίθησης ότι οι γνώσεις, οι ικανότητες και οι στάσεις, που παρουσιάζει το ευνοημένο παιδί στο σχολείο, συνδέονται με τη «φυσική» του υπεροχή. Το πολιτιστικό κεφάλαιο εμφανίζεται με τα χαρακτηριστικά του έμφυτου και του αποκτημένου, παρόλο που είναι κοινωνικό προϊόν. Του έμφυτου, εφόσον η «φυσική» υπεροχή είναι, στο βάθος, ο τύπος κάτω από τον οποίο εκδηλώνεται το «καλά αποκτημένο» πολιτιστικό κεφάλαιο και του αποκτημένου, εφόσον δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υπεξαιρέθηκε με κάποια κληρονομική δολιότητα. Γιατί, βέβαια, αν είναι εύκολο να ελεγχθεί ο τρόπος μεταβίβασης του οικονομικού κεφαλαίου και ίσως να χαρακτηριστεί και αθέμιτος, ποιος έλεγχος, όσο λεπτομερής και εμπεριστατωμένος κι αν είναι, θα μπορούσε να θέσει σε αμφισβήτηση τη νομιμότητα του τρόπου με τον οποίο διοχετεύθηκε το πολιτιστικό κεφάλαιο;

Από την άλλη μεριά, την ίδια στιγμή που οι μαθητευόμενοι έρχονται στο σχολείο με τις μορφωτικές δυνατότητες που τους δίνει το περιβάλλον τους, το σχολείο λειτουργεί με τέτοιο τρόπο, ώστε να βαθμολογεί τα κοινωνικά προνόμια σαν φυσική ευφυΐα. Θα μπορούσε κανείς να πει, πως τα ευνοημένα στρώματα επιβάλλουν, με τη συνενοχή του σχολείου, μια εικόνα του κόσμου στην οποία υπάρχει μια ουσιαστική διαφορά ανάμεσα σε δύο φύσεις, άρα –και λογικά– γιατί όχι και ανάμεσα στις δύο τάξεις.

Με την ιδεολογία του «χαρίσματος», των «προικισμένων - εκλεκτών» ή μη

μαθητών το σχολείο, αρνούμενο τις κοινωνικές προϋποθέσεις που παράγουν τις καλλιεργημένες διαθέσεις, νομιμοποιεί τον τρόπο κατοχής των προκαταρκτικών γνώσεων, δηλαδή των γνώσεων που απαιτεί, χωρίς να παρέχει και με τις οποίες είναι εφοδιασμένοι οι μαθητευόμενοι από τα προνομιά στρώματα. Παράλληλα, αντιμετωπίζοντας σαν ανισότητες φυσικών χαρισμάτων τις ικανότητες που είναι κοινωνικά καθορισμένες, οδηγεί τους μαθητευόμενους από τα μη ευνοημένα στρώματα στο να εκλαμβάνουν τις ιδιότητες που είναι απλά αποτέλεσμα της κοινωνικής τους θέσης σαν φυσικές ανικανότητες, πείθοντάς τους ότι η σχολική τους αποτυχία προέρχεται από έλλειψη «φυσικών χαρισμάτων». Ο γιος του αγρότη που δεν έχει σχολείο στην περιοχή του, καταλαβαίνει πολύ καλά ότι υφίσταται μια κοινωνική αδικία. Ο γιος του αγρότη που «δεν παίρνει τα γράμματα», όχι μόνο βρίσκεται σπρωγμένος στην κοινωνική του μοίρα, αλλά είναι κιόλας πεισμένος ότι ο ίδιος φταίει, η δική του έλλειψη χαρισμάτων. Εσωτερικεύει, δηλαδή, τα αποτελέσματα της κοινωνικής του θέσης σαν έλλειψη «έμφυτων» ικανοτήτων.

• Τα νέα μέτρα του Υπουργείου Παιδείας που αφορούν την καθιέρωση εξετάσεων σ' όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης,

καθώς και την επαναφορά της βαθμολογίας στο Δημοτικό, αλλά και την αξιολόγηση της συμπεριφοράς και την εισαγωγή των Αρχαίων Ελληνικών –από το πρωτότυπο– στο Γυμνάσιο και ίσως στο Δημοτικό, συνδέονται με τις επιλογές των κυρίαρχων κοινωνικών δυνάμεων για έλεγχο της ροής του μαθητικού δυναμικού, με στόχο η διαδικασία επιλογής –απόρριψης των μαθητευόμενων ν' αρχίζει από νωρίς.

Έχει επισημανθεί από αρκετές μελέτες, ότι η μεγαλύτερη αποτυχία των μαθητών των μη ευνοημένων στρωμάτων, εμφανίζεται εντονότερα κυρίως σε στιγμές κρίσης της σχολικής ζωής (διαγωνίσματα, εξετάσεις, βαθμολογία). Είναι φανερό, επίσης, ότι όσο νωρίτερα –από άποψη ηλικίας– πρέπει να γίνει η επιλογή του επαγγελματικού μέλλοντος, τόσο περισσότερο αποφασίζουν για τη σχολική πορεία των μαθητευόμενων οι αναστολές που προκαλεί το μη προνομιάχο περιβάλλον. Δεν είναι άγνωστο, ακόμη, το γεγονός ότι, ενώ οι εξετάσεις είναι μια διαδικασία αφερέγγυα ως προς την απόδοσή τους στη μάθηση, η αποτυχία ή η επιτυχία σ' αυτές είναι συνάρτηση της κοινωνικής προέλευσης των μαθητών και όχι βέβαια της «προσωπικής αξίας» ή των «φυσικών τους χαρισμάτων».

Χρήστος Κάτσικας

Για τους φανερούς και τους κρυφούς σκοπούς και επιδιώξεις της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών είχαμε γράψει και σε προηγούμενο τεύχος των Αντιτετραδίων πριν δύο χρόνια περίπου. Επιπλέον γύρω από το ζήτημα αυτό, δηλαδή γύρω από τη χρησιμότητα ή όχι, τους ιδεολογικούς στόχους, τη διδασκαλία από το πρωτότυπο ή από μετάφραση του μαθήματος των αρχαίων αναπτύσσονται κατά καιρούς συζητήσεις επί συζητήσεων.

Η αλήθεια είναι ότι οι συζητήσεις αυτές στο σύνολό τους σχεδόν-τα τελευταία χρόνια ειδικά-απηχούν τις απόψεις-με τον ένα ή τον άλλο τρόπο- της κυρίαρχης τάξης.

Η επαναφορά των αρχαίων ελληνικών από το πρωτότυπο, που προωθείται σήμερα από το Υπουργείο Παιδείας, σίγουρα θα πυροδοτήσει νέες συζητήσεις. Το παρακάτω άρθρο- που δε φιλοδοξεί πρωτοτυπία- αποτελεί συνόψιση απόψεων που έχουν διατυπωθεί από τη μεριά της προοδευτικής διανόησης σχετικά με το ζήτημα αυτό.

ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΙΔΕΟΛΟΓΙΑ

Στις σύγχρονες βιομηχανικές κοινωνίες, ο βασικός ρόλος, τόσο στη διαδικασία παροχής των αναγκαίων γνώσεων, όσο και στη διαδικασία εγχείραξης της κυρίαρχης ιδεολογίας, αναλαμβάνεται από το σχολικό μηχανισμό. Η λειτουργία αυτή του σχολικού μηχανισμού (παροχή γνώσεων, δεξιοτήτων, "τεχνικής", ειδίκευσης από τη μια και εγχείραξη της παραδοσιακής κουλτούρας, κοινωνικών αξιών που πηγάζουν από την κυρίαρχη ιδεολογία από την άλλη) είναι μια ενιαία διαδικασία που οδηγεί σε κοινό στόχο, στην εξασφάλιση εκπαιδευομένων ικανών και υπάκουων, για τις θέσεις που "προορίζονται" να καταλάβουν μέσα στον καταμερισμό εργασίας του κοινωνικού σχηματισμού.

Η λειτουργία του σχολικού μηχανισμού συνίσταται στη συμβολή του στη διευρυμένη αναπαραγωγή του κοινωνικού καταμερισμού εργασίας, των καπιταλιστικών σχέσεων εξουσίας. Συστατικό στοιχείο της λειτουργίας του είναι η αναπαραγωγή και διάδοση της κυρίαρχης ιδεολογίας.

Μεταδίδει συγκεκριμένες γνώσεις, αξίες και αρχές και προσπαθεί να διαμορφώσει τη συμπεριφορά των εκπαιδευομένων αυριανών πολιτών, με στόχο τη δημιουργία προσωπικοτήτων,

που όχι μόνο θα αποδέχονται το πλέγμα των σχέσεων που συνέχουν την καπιταλιστική κοινωνία αλλά ταυτόχρονα θα φαίνονται σα να υπακούουν ελεύθερα.

ΟΙ ΣΧΟΛΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ

Πως πετυχαίνει το αστικό σχολείο όλα αυτά; μέσα από την παροχή στους εκπαιδευόμενους των σχολικών γνώσεων. Είναι οι γνώσεις που καθορίζονται απόλυτα και συγκεκριμένα από την κρατική εξουσία για να διδαχθούν υποχρεωτικά στις διάφορες βαθμίδες της εκπαίδευσης. Εδώ η κυρίαρχη ιδεολογία είναι πανταχού παρούσα.

Οι σχολικές γνώσεις στοχεύουν στη χαρακτηροδομή των εκπαιδευομένων. Πρέπει αυτοί α) Να υποστηρίξουν την κατεστημένη ιδεολογική, πολιτική, κοινωνική, οικονομική, θρησκευτική, πνευματική, ηθική, και αισθητική τάξη, ιεραρχία και αξιολογία. β) Να ενσωματωθούν σ' αυτή την τάξη πραγμάτων και να πάρουν τη θέση που τους "αρμόζει".

Συχνά η σχολική γνώση δεν έχει άμεση σχέση με την πραγματικότητα με αποτέλεσμα βέβαια την αδυναμία ελέγχου της πραγματικότητας μέσω

της σχολικής γνώσης, όσο και της σχολικής γνώσης μέσω της πραγματικότητας. Η επιμονή στο παρελθόν μπορεί να λειτουργήσει αποτρεπτικά στους εκπαιδευόμενους από την κριτική εξέταση του παρόντος και από την ανάληψη δράσης για την αλλαγή του. Αγρυπνη προσοχή να μη μπει ούτε ο αντίλαλος από τη γύρω τραγική πραγματικότητα.

Οι διαφοροποιήσεις στα χαρακτηριστικά των σχολικών γνώσεων μιας περιόδου, σε σύγκριση με μια άλλη, δεν εκφράζουν παρά τις βασικές συνιστώσες της κυρίαρχης ιδεολογίας για την κοινωνία και τη φύση στη συγκεκριμένη περίοδο και σε καμιά περίπτωση ουσιαστικές μεταβολές στην άσκηση του κρατικού ελέγχου στην εκπαίδευση.

Μπορεί κανείς να ξεφύγει εύκολα από τα συγκεκριμένα όρια της σχολικής γνώσης; είναι σίγουρα πολύ δύσκολο. Το περιεχόμενο της παρεχόμενης σχολικής γνώσης μένει έξω από οποιαδήποτε κριτική αφού ο εκπαιδευόμενος έρχεται σε επαφή με τη σχολική γνώση μέσα από τη διεκδίκηση ενός βαθμού που πιστοποιεί το "πόσο καλά" αφομοίωσε αυτή τη γνώση. Οι εξετάσεις, οι κάθε είδους εξετάσεις και πάνω απ'όλες οι πανελληνίες λειτουργούν στην κατεύθυνση του ελέγχου της υλοποίησης ή όχι της σχολικής γνώσης. Η επιτυχία στις εξετάσεις είναι συνάρτηση της αναπαραγωγής της σχολικής γνώσης με φωτοαντιγραφικό τρόπο.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ

Το λεγόμενο αναλυτικό πρόγραμμα εκφράζει μια συγκεκριμένη ταξινόμηση της γνώσης με βάση ορισμένα κριτήρια που βέβαια απορέουν από τις πολιτικο-ιδεολογικές επιλογές της κυρίαρχης ομάδας.

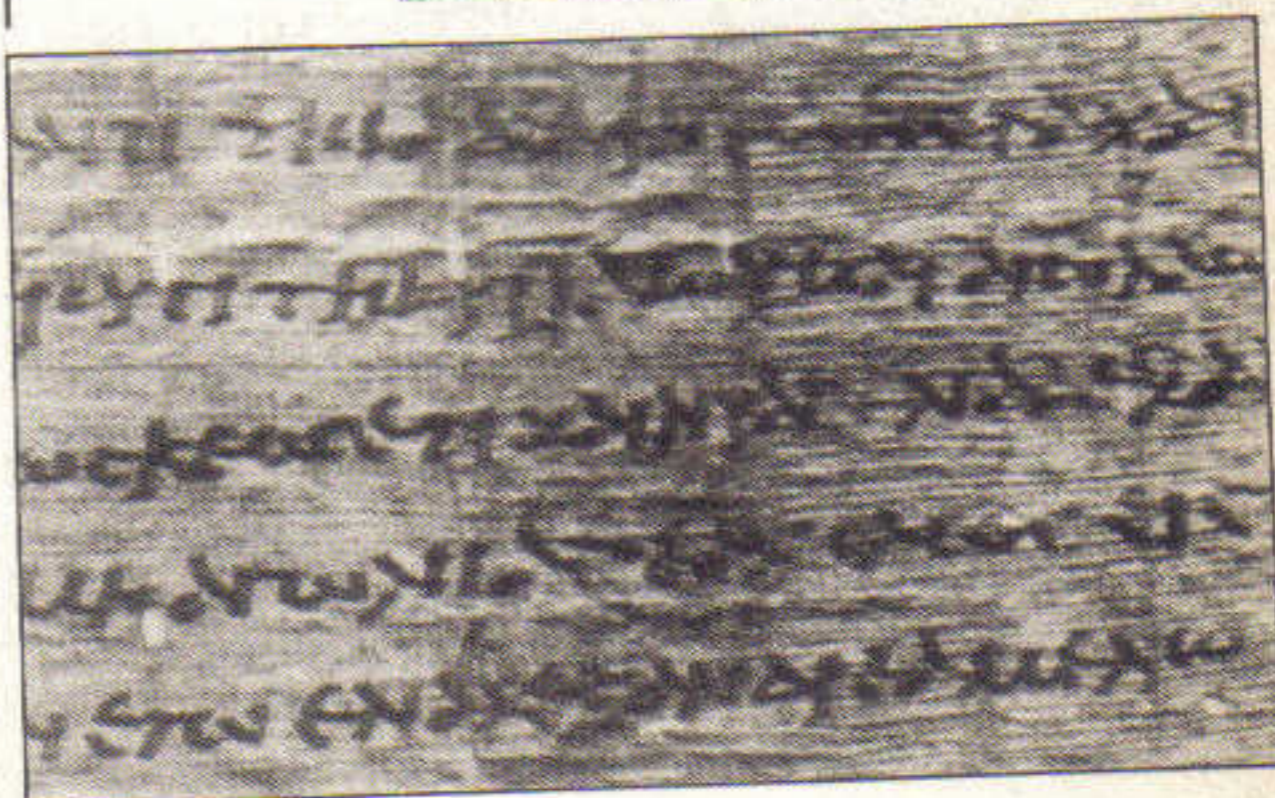
Αν ρίξουμε μία ματιά στα προγράμματα του Γυμνασίου και του Λυκείου θα παρατηρήσουμε πως τα Αρχαία Ελληνικά κατέχουν από την άποψη του χρόνου διδασκαλίας την πρώτη θέση σε σχέση με τα Νέα Ελληνικά, τα Μαθηματικά και τη Φυσική ή τη Χημεία.

ΩΡΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΓΥΜΝΑΣΙΩΝ (1989/90)

Μαθήματα	ώρες ανά τάξη		
	Α	Β	Γ
Θρησκευτικά	2	2	2
Αρχαία	4	4	4
Νέα	5	4	4
Μαθηματικά	4	4	4
Φυσική	-	2	2
Χημεία	-	1	1
Ιστορία	3	2	2
κ.λ.π.			

ΩΡΟΛΟΓΙΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΛΥΚΕΙΟΥ

Μαθήματα	ώρες ανά τάξη	
	Α	Β
Θρησκευτικά	2	2
Αρχαία	6	5
Νέα	4	4
Μαθηματικά	5/4	5
Φυσική	3	3
Χημεία	1	2/1
Ιστορία	2	2
κ.λ.π.		

Η επιμονή αυτών που καθορίζουν μεγαλύτερο χρόνο διδασκαλίας στα Αρχαία Ελληνικά, η επιβολή τους σ' όλα τα αναλυτικά προγράμματα σαν υποχρεωτικό και "πρωτεύον" μάθημα καθώς και η πρόσφατη αναγγελθείσα απόφαση για επαναφορά της διδασκαλίας αρχαίων κειμένων από το πρωτότυπο και στο Γυμνάσιο, αναδεικνύει με μία πρώτη ματιά δύο τουλάχιστον ζητήματα: α) θεωρούνται όλες οι άλλες γνωστικές περιοχές υποδεέστερες όταν η σύγκριση γίνεται με τα αρχαία ελληνικά. β) Δείχνει τον προσανατολισμό προς τις αξίες ενός ορισμένου παρελθόντος.

Η επιμονή στο παρελθόν βάζει από μόνη της έναν ορισμένο περιορισμό στην ανάλυση, προσέγγιση, κριτική του παρόντος. Έτσι γίνεται παθητικά αποδεκτή η κοινωνική πραγματικότητα καθώς ελαχιστοποιούνται οι περιπτώσεις κοινωνικής κριτικής.

ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΑΠΟ ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Χωρίς αμφιβολία η αρχαία ελληνική σκέψη κάτω από ειδικές συγσυγκυρίες, κατόρθωσε να αντιμετωπίσει πρακτικά και θεωρητικά πολλά από τα προβλήματα μίας ολοκληρωμένης εποχής. Και βέβαια είναι ανάγκη τα επιτεύγματα και τις αδυναμίες της να τα αντιλαμβανόμαστε, σαν συγκεκριμένες πραγματώσεις, σαν έκφραση ενός μοντέλου κοινωνικής ζωής.

Είναι αλήθεια πως η κυρίαρχη τάξη προβάλλει τους Αρχαίους σαν ανυπέμβλητους και τέλειους δημιουργούς με υπερχρονική αξία, τονίζοντας τις αρετές τους και αποσιωπώντας τις αδυναμίες τους. Παρουσίασε τους αρχαίους σαν ένα πρότυπο που αρκούσε να το αντιγράψουμε για να βρούμε την ελευθερία, τη δικαιοσύνη και "παν το αγαθόν".

Ο Δ. Γληνός παρατηρούσε "πρέπει να αντιταχθούμε στην εξιδανίκευση του αρχαίου κόσμου, που σκοπό έχει την μίμηση και να τον θεωρήσουμε σαν ένα ιστορικό γίνεσθαι σχετικό με εξαισία δημιουργήματα και μορφές, αλλά και με μεγάλες αδυναμίες και στοιχεία για πάντα ξεπερασμένα".

Είναι αλήθεια, ότι ένα μεγάλο μέρος της αρχαιοελληνικής φιλολο-

γίας έχει χαθεί. Είναι επίσης αλήθεια, ότι λιγότερη ευθύνη για αυτό έχει ο χρόνος και περισσότερη άλλοι παράγοντες. Σώθηκαν, κατά κύριο λόγο, έργα συντηρητικά που εκφράζουν τις αρχές και την ιδεολογία της άρχουσας τάξης. Παρ' όλα αυτά, υπάρχει αρκετό υλικό που αντιπροσωπεύει όλα σχεδόν τα στάδια της αρχαιοελληνικής σκέψης.

Τι επιλέγεται από αυτά για τα σχολεία; Προβάλλονται αποκλειστικά τα κείμενα και οι συγγραφείς που οι απόψεις τους συνδέονται με ένα κύριο και βασικό χαρακτηριστικό. Εκφράζουν την ιδεολογία της τότεσινής άρχουσας τάξης καθώς και της σημερινής. Είναι έργα κατάλληλα για την μετάγχιση στους εκπαιδευόμενους της κυρίαρχης ιδεολογίας, καθώς πρόσωπα, ιδέες, γεγονότα, καταστάσεις, αντιλήψεις προσφέρονται έτσι ώστε να υπηρετούν την αστική τάξη. Δεν έχει παρά να ρίξει μία ματιά κανείς ειδικά στα φιλοσοφικά κείμενα του Γυμνασίου και στους συγγραφείς τους. Ποιές είναι οι κύριες ιδέες; τυφλή υπακοή στους κρατούντες, φυσική υπεροχή των "ειδημόνων" της κυρίαρχης τάξης, φυσική ανικανότητα των ανθρώπων, παράιτηση από κάθε αγώνα και πάλη για την καλιτέρευση της ζωής εν ονόματι μίας μεταθανάτιας ζωής, ηθικολογία, περιφρόνηση στα υλικά αγαθά, πρότυπο ο πειθήνιος και υποτακτικός πολίτης.

Η ΕΠΙΣΤΡΟΦΗ ΣΤΟ ΠΑΡΕΛΘΟΝ

Πολύ κουβέντα έγινε τα τελευταία χρόνια και συνεχίζεται σήμερα σχετικά με το φαινόμενο "της λεξιπενίας που κυριαρχεί στο μαθητικό πληθυσμό" και που "συνδέεται κατά κύριο λόγο με την απουσία της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών από το πρωτότυπο στο Γυμνάσιο".

Ειδικά τον τελευταίο χρόνο μαζί με τη λεξιπενία ξαναβγήκαν ορμητικά στην επιφάνεια τα ιδεολογήματα για το έθνος, τον οικουμενικό και υπερχρονικό χαρακτήρα της αρχαίας γλώσσας καθώς και για την Ορθοδοξία. Οι συντηρητικοί κύκλοι παρουσιάζουν, χάρη σε μία δοκιμασμένη ρητορική, ως βεβαιότητα, ότι μόνο με την διδασκαλία των Αρχαίων από το πρωτότυπο

εξασφαλίζεται η αρτιότερη γλωσσική αγωγή των μαθητών της Μέσης Εκπαίδευσης.

Βέβαια η πείρα του παρελθόντος δε δικαιολογεί σε καμμία περίπτωση την παραπάνω άποψη. Η ίδια η διδασκαλία της νεοελληνικής γλώσσας καταδυναστεύτηκε από τα αρχαία ελληνικά που κατόντησαν στα σχολεία σκιάχτρα της ζωής και εκφυλίστηκαν σαν μάθημα σε αποθησαύρισμα ιστορικών ρεαλίων χωρίς ιδεολογική συνοχή και λογική, ενεργώντας εξουθενωτικά στο γλωσσικό αισθητήριο των εκπαιδευομένων.

Αν η γλώσσα διατρέχει κάποιο κίνδυνο αυτός δεν προέρχεται σίγουρα από την κατάργηση της διδασκαλίας των αρχαίων από το πρωτότυπο αλλά από άλλους παράγοντες που δεν είναι της ώρας η ανάλυσή τους. Αν και σκοπός της διδασκαλίας των αρχαίων από το πρωτότυπο τονίζονταν ότι είναι η γνώριμια και εκτίμηση όλων των στοιχείων του αρχαιοελληνικού πολιτισμού, μόνιμη φροντίδα και σταθερή επιδίωξη αναδεικνύονταν η γραμματική και συντακτική ανάλυση, ένα τυραννο-φάντασμα που προκαλούσε μόνιμη παράλυση του μυαλού.

Το ξαναζεσταμένο επιχείρημα, πως η περίτεχνη γραμματική και το συντακτικό της αρχαίας ελληνικής οξύνουν τη διάνοια και ακονίζουν τη κρίση, είναι άκαρπη προσπάθεια δικαιολογίας του κλασικισμού, μιάς και όσοι υποστηρίζουν κάτι τέτοιο δεν κατάλαβαν πως το μυαλό ακονίζεται πραγματικά άμα το χρησιμοποιεί ο άνθρωπος για το σκοπό που το έδωσε η φύση, για να λύνει δηλαδή τα ζωντανά προβλήματα που αντιμετωπίζει και να ικανοποιεί τις ανάγκες του.

Η διδασκαλία των Αρχαίων Ελληνικών από το πρωτότυπο περιορίζει σημαντικά την εγχάραξη προτύπων, εγχαράσσει όμως στους μαθητές την ιδεολογική αντίληψη ενός άφταστου και αιώνιου γλωσσικού παρελθόντος. Καμιά φροντίδα βέβαια δεν είναι σε καμμία περίπτωση το παρελθόν. Αντίθετα το κύριο μέλημα είναι το παρόν και το μέλλον των εκπαιδευομένων. Ακριβώς όμως η προτεραιότητα του παρελθόντος χρησιμοποιείται για τη δικαίωση του παρόντος αφού οι ίδιες

οι αξίες του παρόντος δικαιώνονται μέσα από την προβολή των αξιών (συγκεκριμένων αξιών) των αρχαίων προγόνων.

Η άσκηση κοινωνικού ελέγχου αποσκοπεί στον αποκλεισμό της κριτικής αντιμετώπισης του παρόντος με την αναγωγή του παρελθόντος σε απόλυτη αξία.

Χρήστος Κάτσικας

Επιστροφή σε αρχαία δεινά

«Η διδασκαλία της σωστής χρήσης της γλώσσας μας στη διαχρονική της εξέλιξη... αποτελεί βασικό στόχο για τα προγράμματα και βιβλία».

Η παραπάνω πρόταση είναι ακριβώς αντιγραφή από τις «Προτάσεις για τον εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού μας συστήματος», που έδωσε στη δημοσιότητα ο υπουργός Παιδείας παραμονές Χριστουγέννων 1990· στη θέση των αποσιωπητικών υπάρχει φράση που πληροφορεί ότι στο Υπουργείο Παιδείας συγκροτείται Ειδική Επιτροπή για τη μελέτη της εθνικής γλώσσας και τη διαμόρφωση της γλωσσικής πολιτικής μέσα στα παραπάνω πλαίσια.

Τώρα, επιτέλους, έχουμε ένα γραπτό κείμενο με τις προτάσεις - προθέσεις εκείνων που το έχουν συντάξει ως σύμβουλοι του υπουργού και για λογαριασμό του. Μπορούμε να το διαβάσουμε και ενδεχόμενα να τους ρωτήσουμε.

α. Η διδασκαλία... εξέλιξη. Η πρόταση αυτή δηλώνει ότι η διδασκαλία της γλώσσας θα περιλάβει πολλές γραμματικές μορφές (π.χ. γραμματική της ομηρικής γλώσσας, έπειτα του Ησίοδου, των λυρικών ποιητών, του Ηρόδοτου, του Πίνδαρου, της αττικής τραγωδίας, της αττικής διαλέκτου, της Κοινής, των βυζαντινών χρόνων, της εποχής του Ν. Σοφιανού, του Ηλία Μηνιάτη, του Σολωμού, της καθαρρεύουσας...). Όλες αυτές οι γραμματικές μορφές περιλαμβάνονται στη διαχρονική εξέλιξη της γλώσσας ως διαδοχικές, περίπου, στιγμές της.

β. Η διδασκαλία της σωστής χρήσης... Φυσικά, όταν διδάσκεις, αποβλέπεις στη σωστή χρήση. Και αν πρόκειται για την τωρινή (σύγχρονη) μορφή γλώσσας - γραμματικής ευνόητο ότι και ο δέκτης της

διδασκαλίας επιθυμεί και χρειάζεται να μαθαίνει τη σωστή χρήση της γλώσσας.

γ. Αν όμως πρόκειται για σωστή χρήση της γλώσσας σε προηγούμενες φάσεις της εξέλιξής της, για ποιο σκοπό γίνεται η διδασκαλία και για ποιο σκοπό ο δέκτης θα την αποδεχτεί;

δ. Από ποιό σκοπό της Εκπαίδευσης απορρέει ως μερικός σκοπός «η διδασκαλία της σωστής χρήσης της γλώσσας στη διαχρονική της εξέλιξη»;

ε. Αν ήταν διατυπωμένος σκοπός, θα μπορούσαμε ενδεχόμενα να υποδείξουμε άλλους δρόμους προσέγγισης αυτού του σκοπού. Και πιθανό να βρίσκαμε συνεννόηση.

στ. Εφόσον όμως σ' ένα τόσο επίσημο κείμενο (που πάει να αναμορφώσει το εκπαιδευτικό μας σύστημα) οι συντάκτες του και ο υπεύθυνος εκφραστής του δεν πήραν πρωτοβουλία να περιλάβουν και τους σκοπούς που υπηρετεί η εκπαίδευση —κατά τη γνώμη τους— βρισκόμαστε στην ανάγκη να διατυπώνουμε εικασίες: Δε σκέφτηκαν να προτάξουν ή να εντάξουν σκοπούς; Δεν μπόρεσαν να τους διατυπώσουν; Δε θέλησαν να εκτεθούν; Ό,τι κι αν υποθέσουμε είναι πικρό. Και για το διάλογο άπορο.

ζ. Αν είχαν διατυπώσει ένα σκοπό όπως: «Τη διδασκαλία της ορθής χρήσης...» την επιδιώκουμε για:

— να αποκτήσουν οι μαθητές συνείδηση του γλωσσικού πλούτου που υποβασιμάζει τη σημερινή μας γλώσσα·

— να αποκτήσουν συνείδηση της ιστορίας της γλώσσας μας·

— να διαπιστώσουν ότι η γλώσσα είναι αξία καθεαυτή και φορέας αξιών·

— να εδραιώσουν το γλωσσικό τους αίσθημα το τωρινό βλέποντάς τον πλούτο του παρελθόντος,

θα μπορούσαμε ίσως —συμφωνώντας με τον ένα ή τον άλλο στόχο, με τη μια ή την άλλη διατύπωση σκοπού— να υποδείξουμε και μεις τρόπους για την επίτευξη αυτού του σκοπού.*

η. Δεν απομένει παρά να υποθέσουμε ότι οι συντάκτες του κειμένου, έχοντας τη δική τους επιδίωξη (για λόγους νοσταλγίας ή πνευματικής αδράνειας ή για λόγους ανομολόγητους) και γνωρίζοντας ότι αυτή δε θεμελιώνεται πάνω σε κανένα αποδεκτό σκοπό εκπαίδευσης, προτίμησαν να παρακάμψουν τη δυσκολία, με την ελπίδα ότι δε θα την επισημάνει ο κοινός αναγνώστης.

θ. Όμως το ερώτημα παραμένει και η απορία επανέρχεται αδυσώπητα: αξιότιμοι κύριοι ανώνυμοι συντάκτες και αξιότιμη κύριε Υπουργέ, σε ποιο εκπαιδευτικό - παιδαγωγικό σκοπό θεμελιώνει αυτή την επιδίωξη;

Αν δεν βρείτε απάντηση, μην απολογηθείτε σε μας· λυπηθείτε τα παιδιά, την κοινωνία μας, την Πατρίδα!

Και σκεφτείτε ότι τα παιδιά έχουν δικαίωμα να διδαχτούν τη σωστή χρήση της γλώσσας μας της σημερινής (γιατί αυτή είναι μέσο επικοινωνίας) σε όλες τις πτυχές της, όπου περιλαμβάνονται και η λογική και η αξιολογική διάσταση της γλώσσας.

Φ.Κ. Βώρος
4.1.1991

* Φ. Κ. Βώρου, Δρόμοι Ελληνικής Παιδείας προς την Ευρώπη και την ... Ελλάδα, Αθήνα 1991 (τυπώνεται).

Υπάρχουν δρόμοι βατοί και ελπιδοφόροι για πλούσια γλωσσική παιδεία στα πλαίσια της υποχρεωτικής εκπαίδευσης

1. Προοίμιο.

Νομίζω ότι είναι προτιμότερο να ασχοληθούμε θετικά με το ζήτημα αυτό, παρά να συνεχίζουμε την κριτική των αντίπαλων θέσεων, που μπορεί πιο εύκολα να γίνει στο τέλος, ως **Επίλογος** ή **Επίμετρο**.

2. Οι θέσεις μας: παιδαγωγικές παραδοχές:

— Για εξοικείωση με τη γλώσσα συντελείται με την καθημερινή χρήση η διαδικασία προς απόλυτη κατοχή της γλώσσας φαίνεται ατελείωτη, διαδικασία ζωής.

— Η γλωσσική καλλιέργεια για το σχολικό πληθυσμό συντελείται, επιπλέον: με τη συνειδητή και περιστασιακή επίδραση του δασκάλου στην αίθουσα, με την ανάγνωση των σχολικών βιβλίων, με τις εργασίες που τυχόν αναθέτονται για γραπτή ή προφορική προετοιμασία.

2. Δύο γνωρίσματα της **σχολικής γλώσσας** (όλων των βαθμίδων) είναι: ότι συνήθως έχει μεγαλύτερο πλούτο και καθολικότητα, γιατί καλύπτει ποικίλους τομείς γνώσης - έκφρασης - επικοινωνίας, από τη φυσική αγωγή που σχηματίζει τις πιο συνηθισμένες κινήσεις, ως την ιστορία που αφηγείται το παρελθόν, τη γεωγραφία που περιγράφει το φυσικό περιβάλλον, τη φυσική που αναλύει και εξηγεί τα φυσικά φαινόμενα, τη φιλοσοφία που αγγίζει μεταφυσικές έννοιες αφηρημένες κ.λπ., κ.λπ. και ότι συνήθως είναι γλώσσα επίσημη, τυποποιημένη, καθαρή (από περιθωριακές επιδράσεις και ξενισμούς) κοινωνικά μονόπλευρη και σχετικά συντηρητική.⁴

— Η καθημερινή ζωή καλλιεργεί σε όλους **γλωσσικό αίσθημα**, τόσο πιο ισχυρό όσο πλουσιότερες και συνεχείς είναι οι επιδράσεις - βιώματα: το σχολείο συνειδητά επιδιώκει και τη συστηματική σπουδή της γλώσσας, της επίσημης, της ενιαίας, της αποδεκτής: καλλιεργεί **γλωσσικό φρόνημα**.⁵

— Η πορεία προς τη **γλωσσική ωριμότητα** ή **αρπότητα** (επίπεδο όπου το άτομο αντιλαμβάνεται άνετα τα γλωσσικά μηνύματα της ευρύτερης κοινωνίας και μπορεί επίσης άνετα να εκφράσει τα δικά του μηνύματα προς τους άλλους, προφορικά ή γραπτά) ποικίλλει ανάλογα με τις **φυσικές καταβολές** και ικανότητες του ατόμου και ανάλογα με την **ποιότητα** του οικογενειακού - κοινωνικού - σχολικού περιβάλλοντος.

— Επειδή η διαφορά **γλωσσικής ωριμότητας** (εκφραστικής ικανότητας) είναι στοιχείο έκ-

δηλο της συμπεριφοράς στην καθημερινή αναστροφή και στο σχολείο, όσο καλύτερη είναι η ποιότητα του οικογενειακού - κοινωνικού - γλωσσικού περιβάλλοντος (πλούσιο λεξιλόγιο, ακρίβεια στη διατύπωση κ.λπ.) και οι επιδράσεις του, τόσο ευκολότερη γίνεται η διάκριση ενός παιδιού στο σχολείο του. Και στο βαθμό που η εκφραστική ικανότητα γίνεται **κριτήριο γενικότερο** της σχολικής επίδοσης, υπάρχει πάντα το ενδεχόμενο (ιδιαίτερα στο δημοτικό σχολείο και στο γυμνάσιο) να υποτιμάται η συνολική ικανότητα ενός παιδιού που προέρχεται από φτωχό οικογενειακό - κοινωνικό - πολιτισμικό - γλωσσικό περιβάλλον.

Συνήθως η σχολική παιδεία — με τη διδασκαλία του τυπικού της γλώσσας — οδηγεί από το **γλωσσικό αίσθημα προς το γλωσσικό φρόνημα**: αποδυναμώνει το πρώτο και (εισχυεί) ενδυναμώνει το δεύτερο: πιο συχνά δεν ολοκληρώνεται η διαδικασία με τη συνήθη σχολική παιδεία και το αποτέλεσμα για το παιδί είναι **γλωσσική σύγχυση και αβεβαιότητα**. Με συνέπεια να χάνει την αυτοπεποίθηση του γλωσσικού του αισθήματος, χωρίς να έχει κερδίσει την άνεση — ή και αίσθηση υπεροχής — με το γλωσσικό φρόνημα. Αυτό συμβαίνει ιδιαίτερα, όταν με το πρόσχημα γλωσσικής παιδείας προς υψηλότερα επίπεδα, παρεισάγονται παλαιότερες γλωσσικές μορφές, που η αφομοίωσή τους συνεπάγεται συνεχή κλονισμό του γλωσσικού αισθήματος. Λόγου χάρη, φανταστείτε τι συμβαίνει με το γλωσσικό αίσθημα - φρόνημα ενός παιδιού που διδάσκεται ότι μπορεί βέβαια να πάει στη θάλασσα για κολύμπι αλλά τυπικά σωστή είναι και η έκφραση: «να μεταβεί εις την θάλασσαν δια κολύμβησιν». 'Η ότι μπορεί βέβαια να πει «το σχολείο είναι σταύλος», αλλά — για λόγους πλουτισμού της γλώσσας μας και του λεξιλογίου του — καλό θα είναι να δανειστεί από τη γλωσσική κληρονομιά μας μια λέξη πιο εκφραστική και να πει ότι «το σχολείο είναι ιπποφορβείο ή βουστάσιο»!⁶

3. Οι προτάσεις μας:

Το σχόλιο που μόλις προηγήθηκε αφήνει σε πολλούς την εντύπωση ότι ο υποφαινόμενος απορρίπτει διαρρηδην την παρουσία αρχαίων κειμένων στην υποχρεωτική εκπαίδευση. Γι' αυτό είναι αναγκαία εδώ μια διευκρίνιση:

— άλλο η μορφωτική αξιοποίηση της λαμπρής πολιτισμικής κληρονομιάς:⁷

— άλλο η άντληση γλωσσικού πλούτου από την

πλούσια κληρονομιά για εμπλουτισμό της σημερινής γλωσσικής επικοινωνίας μας:⁸

— άλλο η ενίσχυση της γλωσσικής έκφρασης των μαθητριών - μαθητών στο γυμνάσιο:⁹

— άλλο η σπουδή αρχαίων κειμένων για ειδικούς σκοπούς.¹⁰

Οι παραπάνω στόχοι ανήκουν σε πολύ διαφορετικές κατηγορίες: οι δύο πρώτοι ανάγονται σε **πολιτισμική πολιτική**, ο πρώτος και ο τέταρτος συνθέτουν **εκπαιδευτική πολιτική**, ο τρίτος **απαιτεί παιδαγωγική εκτίμηση και μας υποχρεώνει σε περισσή παιδαγωγική σύνεση**. Για την εξυπηρέτηση αυτού κυρίως τριού στόχου (εν μέρει και των άλλων) προτείνω τα παρακάτω:

α. Όλων των βαθμίδων και όλων των ειδικοτήτων οι δάσκαλοι έχουν παιδαγωγική υποχρέωση να διδάσκουν συστηματικά στους μαθητές τους την ειδική ορολογία του τομέα τους, γιατί έτσι γίνεται κατανοητή η διδασκαλία τους. Τι είναι το **προσχωσιγενές** έδαφος των πεδιάδων, η **διχοτόμος** της γωνίας, το δικαίωμα **αρνησικυρίας** που μπορεί να έχει κάποιος πολιτειακός φορέας, τι σημαίνει **δυστοκία** στη δημιουργία νέων θεσμών για τη συγκρότηση νέου Κράτους στις μέρες του Καποδίστρια, όλες αυτές οι διαφορές διδάσκονται μόνο από τον αρμόδιο δάσκαλο, γιατί:

— Εκείνη την ώρα τις χρειάζονται.

— Εκείνη την ώρα κατανοούνται και συμβάλλουν

— Εκείνη την ώρα συμβάλλουν για να κατανοηθεί το όλο μάθημα.¹¹

Ποιος δάσκαλος μπορεί να διανοηθεί ή να ελπίζει ότι κάποιος άλλος θα τον απαλλάξει από αυτή την υποχρέωση; Αν καθένας επιτελεί το έργο του, τότε οι μαθήτριες και οι μαθητές θα αποκομίζουν μαζί με το μάθημά τους αντίστοιχη γλωσσική επάρκεια.

β. Συχνά ο δάσκαλος θα νοιώσει την ανάγκη για κάποια **ετυμολογική αναδρομή**: και οφείλει να την κάνει. Γιατί έτσι οι συγκεκριμένοι **όροι** γίνονται πιο κατανοητοί, νέες λέξεις μαθαίνονται (ετυμολογικά οικογένειες), το βαθύτερο νόημά τους κατανοείται, η **λειτουργία της γλώσσας συνειδητοποιείται**, η ιστορική συνέχεια της γλώσσας προσεγγίζεται. Συγκεκριμένα (με αναφορά στην προηγούμενη παράγραφο):

— Ο δάσκαλος της γεωγραφίας αναλύει ότι το έδαφος αυτής της περιοχής (π.χ. του αργολικού κάμπου) είναι **προσχωσιγενές**, έχει γίνει

με προσ-χώσεις¹² που φέρνουν οι βροχές, από αιώνες. Εδώ η ετυμολόγηση του όρου αποτελεί ταυτόχρονα περιγραφή ενός φυσικού φαινομένου, ανάγνωση μιας λογικής διεργασίας του νου που επινόησε αυτή τη λέξη· είναι και διαρκής αφύπνιση του λογικού μας για να επισημαίνει τη λογική σχέση ανάμεσα στο λόγο ως σκέψη και το λόγο ως έκφραση - γλώσσα.

— Παραπλήσια, ο δάσκαλος των μαθηματικών κερδίζει όλα τα παραπάνω, αν επιχειρήσει να αναλύσει τη διχοτόμο (= ευθεία που τέμνει δίχα, δηλαδή στη μέση τη γωνία). Και μπορεί να προσθέσει λέξεις ομόρριζες, όπως τόμος, τομή, άπομο, τεμάχιο, τμήμα κ.λπ.

— Πολύ ανετότερα μπορεί να επιχειρεί τα παραπάνω ο φιλόλογος (αρνησι-κυρία, άρνηση επικύρωσης· λέξεις της ίδιας οικογένειας: κύρος, έγκυρος, κυρώνω, άκυρος, επικυρώνω· ως διεθνής όρος η αρνησικυρία λέγεται νετο· και στις νομοθετικές διαδικασίες διακρίνεται σε αρνησικυρία απόλυτη και αναβλητική).

Πιο ενδιαφέρουσα είναι η ετυμολογική διεύρυνση του όρου δυστοκία. Την ίδια στιγμή, που η λέξη ακούγεται στην αφήγηση για τον Καποδίστρια, ο δάσκαλος γράφει τη λέξη στον πίνακα και τη συντροφεύει με άλλες που ευκολύνουν το πλησίασμά της: τοκετός, πρωτότοκος, τέκνο, άτεκνος, εύτεκνος, πολύτεκνος, τίκτω, η Παρθένος σήμερα τον υπερούσιον τίκτει... Ύστερα από τη σύντομη αυτή ετυμολογική παρέκκλιση (που άρχισε από τη δυστοκία), η αφήγηση συνεχίζεται για τους λόγους της οργανωτικής δυστοκίας που συνάντησε ο πρώτος κυβερνήτης· και για τις συνέπειες της δυστοκίας αυτής.¹³

γ) Όταν διδάσκουμε (στα πλαίσια της ιστορίας ή της φιλοσοφίας ή της ψυχολογίας ή της πολιτικής επιστήμης ή άλλης...) για το έργο κάποιου προγενέστερου, στοχαστή, συγγραφέα, δημιουργού, έχουμε τη δυνατότητα και το χρέος (εννοώ χρέος παιδαγωγικό, επιστημονικό) να παρουσιάσουμε κάποιο αποφθεγματικό κείμενό του, ένα απόσπασμα, ένα επίγραμμα, μια παράγραφο ή πρόταση ή φράση, που να εκφράζει το στοχασμό του. Λόγου χάρη:

— Ελευθέρους αφήκε πάντας θεούς· ουδένα δούλον η φύσις πεποίηκε (του σοφιστή Αλκιδάμα).

— Ο νους ημών εν εκάστω θεός (στίχος του Ευριπίδη).

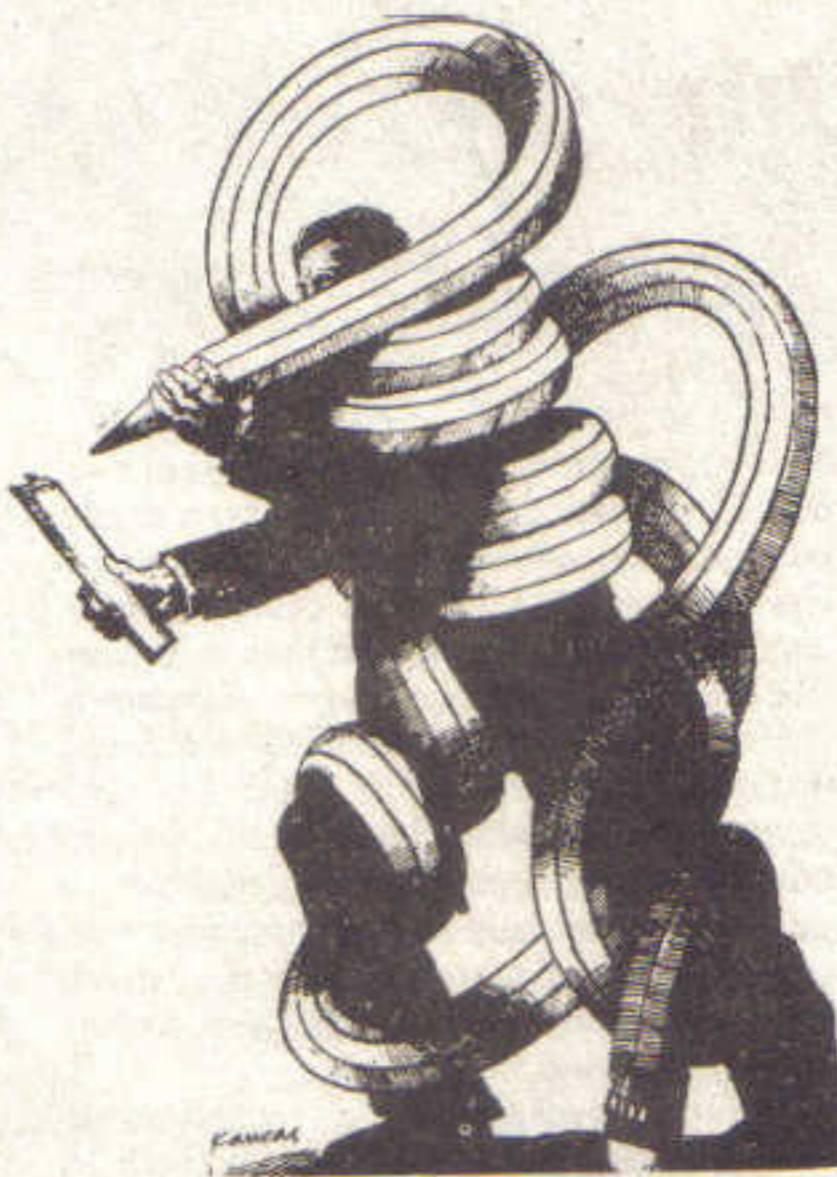
— Επειδή πάσαν κοινωνίαν ορώμεν αγαθού τινος ένεκεν συνεστηκυίαν (του γαρ δοκούντος αγαθού χάριν πάντες πάντα πράττουσιν)... (προοίμιο στα Πολιτικά του Αριστοτέλη).

Μια σύντομη απόδοση στα νέα ελληνικά, μια και δυο αναγνώσεις του πρωτοτύπου με καλή προφορά και, τέλος, ανάλυση του περιεχομένου είναι παράγοντες που οδηγούν κατευθείαν στην απομνημόνευση του πρωτότυπου αποφθεγματικού λόγου.¹⁴

δ. Και αντίστροφα, όταν διδάσκουμε για κάποιο ζήτημα (π.χ. τη θεωρία της εξέλιξης ή της μεταβλητότητας των πάντων), που ένα παλαιό απόφθεγμα μας βοηθάει να το παρουσιάσουμε, η παρουσίαση του αποφθέγματος στην πρωτότυπη γλωσσική μορφή του είναι δική μας επιλογή. Παράδειγμα:

— Για τη θεωρία της εξέλιξης, θυμάμαι τον πολύ μακρινό πρόδρομο, τον Εμπεδοκλή, που έγραψε: Εξ αλλοειδών ζώων το πρώτο εγεννήθη ο άνθρωπος (25 αιώνες πριν από το Δαρβίνο).

— Για τη θεωρία της αέναης ροής - μεταβλητότητας των πάντων είναι τόσο επιγραμματικός ο Ηράκλειτος: «Πάντα χωρεί και ουδέν μένει» ή «δix ες τον αυτόν ποταμόν ουκ αν εμβαίης».

— Για την έννοια της υπόθεσης¹⁵ στην επιστήμη είναι τόσο εύγλωττο το κείμενο του Αρχιμήδη (τέλη του 3ου αι. π.Χ.) για τον Αρίσταρχο (αρχές του ίδιου αιώνα): «Αρίσταρχος υπέθετο τους απλανείς και τον ήλιον μένειν ακίνητον, την δε σελήνην φέρεσθαι περί τον ήλιον κατά κύκλου περιφέρειαν».

— Κι αν κάποτε συζητάμε τη συμβολή της κληρονομικότητας και του περιβάλλοντος στη διαμόρφωση της προσωπικότητας, άμεσοι συνειρμοί ομοιότητας μας θυμίζουν την αποφθεγματική διατύπωση του Δημόκριτου: Διδαχή και φύσις παραπλήσιον εστί· και γαρ η διδαχή μεταρρυθμίζει την φύσιν, μεταρρυθμούσα δε φυσιοποσεί (ρυσμός στη γλώσσα των Ατομικών ήταν το άτομο, οπότε στο κείμενο αυτό διακρίνουμε την εκπληκτική αντίληψη ότι: η διδασκαλία αναδρομεί, αναδημιουργεί, ανασυνθέτει τη φυσική διάταξη των ατόμων, των κυττάρων, του οργανισμού.¹⁶

— Τέλος, αν μας απασχολεί το τέλος της Αρχαίας Φιλοσοφίας, η αρχή του Μεσαίωνα, η μετάβαση από το Λόγο στην Πίστη, μπορούμε να παραθέσουμε αποσπάσματα από τα διατάγματα του Ιουστινιανού: «Μηδείς εν Αθήναις διδασκέτω φιλοσοφίαν...» (529 μ.Χ.) ή «Πρώτιστον καθήκον πάντων των υπηκόων εστί η αμετακίνητος υπακοή εις την ορθήν ομολογίαν της αληθινής χριστιανικής πίστεως, τούτέστιν της ορθοδοξίας» (Αλέξη Γ. Κ. Σαββίδη, Ιστορία του Βυζαντίου, α' τόμος, σελ. 147).

Βέβαια, δεν μπορούμε να υποθέσουμε ότι τα παραπάνω αποτελούν αποθεματικά μνήμης για κάθε δάσκαλο· μπορούμε όμως να ενθαρρύνουμε

τέτοιου είδους εμπλουτισμό των σχολικών βιβλίων, με υποσημειώσεις και παραθέματα. Έτσι, τα γλωσσικά δείγματα που σχετίζονται με κάποια μαθήματα είναι προσιτά και για τους μαθητές.¹⁷

ε. Παλαιότερα ο Μ. Τριανταφυλλίδης είχε προτείνει να διδάσκονται συστηματικά οι Παροιμιακές Φράσεις, που συνήθως είναι γλωσσικά μνημεία από το μακρινό ή το κοντινό παρελθόν και μεταφέρουν κάποιο είδος συμπυκνωμένης σοφίας ή πείρας ή γνώσης. Ένα τέτοιο σύνολο, για το γυμνάσιο ή το λύκειο, δεν έχει μόνο αξία γλωσσικού μνημείου, αλλά και αποτελεί μορφωτικό αγαθό μόνο του.

4. Μία ακόμη πρόταση με αντηπαροχή.

Κάποτε ελπίζω να αντιμετωπιστεί με σοβαρότητα το αίτημα για παγίωση ενός προγράμματος λυκείου με μαθήματα επιλογής. Δικαιούται ο μαθητής να έχει στην α' τάξη λυκείου 4 ώρες μαθηματικά ή φυσική ή ιστορία ή ... αρχαία ελληνικά. Κι εμείς οφείλουμε ένα χρόνο νωρίτερα να του προσφέρουμε στο υποχρεωτικό του πρόγραμμα 2 ώρες αρχαία ελληνικά, ώστε να έχει μια γνωριμία για να προχωρήσει σε επιλογές. Αν συνεχίσει την επιλογή του στη β' λυκείου και ύστερα ... ήδη βρίσκεται στο δρόμο από όπου θα προσδοκάμε στο μέλλον τους φιλόλογους - κλασικιστές της επόμενης γενιάς.

5. Επίλογος

Η παραπάνω πρόταση έχει νομίζω τις ακόλουθες αρετές:

α. Είναι σύμφυτη με τη διδακτική πρακτική και για το λόγο αυτό αποτελεσματική, στο βαθμό που καθένας θα την εφαρμόζει. (Θα μάθουν οι μαθητές την έννοια της διχοτόμου, γιατί σχετίζεται με πραγματική ανάγκη· και θα την εννοήσουν καλύτερα, επειδή θα συνοδεύεται με ετυμολογική ανάλυση).

β. Δεν απαιτεί ιδιαίτερο χρόνο, αξιοποιεί το χρόνο των επιμέρους μαθημάτων.

γ. Επικουρεί στη μαθησιακή προσπάθεια που γίνεται για τα επιμέρους μαθήματα. Η θεωρία π.χ. της αέναης μεταβολής επικουρείται όταν τελικά συνοψίζεται με το ηρακλείτειο: πάντα ρει.

δ. Δεν παράγει ανία, αλλά διεγείρει το ενδιαφέρον και για παραπέρα μελέτη· πραγματικά ετοιμάζει συνειδήσεις για επιλογή.

ε. Αξιοποιεί τη σοφία του παρελθόντος για μορφωτικούς σκοπούς.

στ. Εγκλείει πραγματική —όχι τυπική— πρόθεση για αξιοποίηση της πολιτισμικής κληρονομιάς στην εκπαιδευτική διαδικασία.

ζ. Αφήνει περιθώρια και διανοίγει ορίζοντες για βαθύτερη σπουδή του γλωσσικού φαινομένου: Λογική και Αξιολογική δομή της Γλώσσας που ως εδώ δε μας απασχόλησε. Θα περιοριστούμε σε ένα δείγμα. Στην πρόταση του Πλάτωνα: «Έστιν ουν επιστήμη δόξα αληθής μετά λόγου» η παραδοσιακή γλωσσική προσέγγιση.

η. Αφήνει περιθώρια και διανοίγει ορίζοντες και προκαλεί τη σκέψη για βαθύτερη σπουδή του γλωσσικού φαινομένου, για διερεύνηση της Λογικής Δομής και της Αξιολογικής Φόρτισης¹⁸ του λόγου, που ως τώρα δε μας έχει απασχολήσει, προς ζημία μας. Δυο δείγματα:

— Το τρίγωνο είναι ευθύγραμμο γεω-

μετρικό σχήμα.

— Έστω ουν **επιστήμη** δόξα αληθής μετά λόγου.

Σύμφωνα με την παραδοσιακή (γραμματική + συντακτική) προσέγγιση θα μιλήσουμε για κάποια ονόματα και για τη συντακτική θέση τους **υποκείμενο** (τρίγωνο, επιστήμη) **κατηγορούμενο** (σχήμα, δόξα) και **συνδετικό**. Κι άλλες δέκα προτάσεις αν έχουμε με τέτοια δομή, τις ισοπεδώνουμε όλες μιλώντας σταθερά για υποκείμενα - συνδετικό - κατηγορούμενα. Ενώ στην ουσία έχουμε:

— **υποσύνολο** (τρίγωνο) που **υπάγεται** στο Υπερσύνολο (ευθύγραμμο γεωμ. σχήμα) και ένα

— σύνολο (επιστήμη, τεκμηριωμένη, βεβαιωμένη γνώση) που εξισώνεται, δηλ. **ταυτίζεται**, με κάποια ουσιώδη συντακτικά: δόξα, αληθής, μετά λόγου.

Η σπουδή που επιχειρούμε στη γλώσσα αναζητεί και αποκαλύπτει τη λογική υφή της.

Επίμετρο: κριτική των νοσταλγών της αρχαίας γλώσσας, που εισηγούνται επαναφορά των αρχαίων στο γυμνάσιο.

α. Χρησιμοποιούν έναν αυθαίρετο στο σύνολο του συλλογισμό. Λένε:

— Οι νέοι πάσχουν από λεξιπενία, γλωσσική φτώχεια (αυθαίρετη διαπίστωση)¹⁹

— αυτό οφείλεται στο ότι δε διδάσκονται αρχαία, από το 1976 (αυθαίρετη ερμηνεία του φαινομένου)²⁰

— άρα, επαναφορά των Αρχαίων (αυθαίρετη θεραπευτική υπόδειξη, που απομακρύνει και από τη διάγνωση των πραγματικών αιτίων του φαινομένου, αν υποθέσουμε ότι αυτό αληθεύει).

β. Επικαλούνται κυρίως συγκινησιακά επιχειρήματα (οι «ρίζες» και τα όμοια) χωρίς να αναζητούν αποτελεσματικούς δρόμους για μορφωτική αξιοποίηση της μεγάλης πολιτισμικής κληρονομιάς μας.

γ. Διατυπώνουν προτάσεις παραδοσιακές και παραπλανητικά μιλούν για «νέες μεθόδους». Ποιές;

δ. Δαπανούν μέρος του πολύτιμου χρόνου του εβδομαδιαίου προγράμματος, αφαιρώντας το από άλλες δραστηριότητες αναντίρρητα θετικές.

ε. Δεν παραλείπουν να κατηγορούν εμάς ως αρχαιομάχους, από έλλειψη επιχειρημάτων και νηφαλιότητας. Από μέρους μου θεωρώ ότι οι πλείστοι αρχαιοφίλοι είναι ειλικρινείς. Ελάχιστοι μόνο, που δεν είναι εκπαιδευτικοί και δεν έχουν ζήσει την εκπαιδευτική - παιδαγωγική ευαισθησία, μπορούν να φθέγγονται υπέρ επαναφοράς των αρχαίων στο γυμνάσιο χωρίς αίτηση ευθύνης ή για πολιτική σκοπιμότητα ή από κοινωνική πονηρία. Κι απ' αυτούς οι πιο πολλοί ανήκουν —κατά τη γνώμη μου— στην πρώτη κατηγορία: δεν αντιλαμβάνονται τα αρνητικά αποτελέσματα (σύγχυση και ανία) που φέρνουν στο σχολείο τα αρχαία ως αρχαία μορφή. Εμείς προτείνουμε αξιοποίηση της αρχαίας σοφίας.²¹

Φ. Κ. Βύρος

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ - ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ:

1. Προηγούμενα δημοσιεύματα, πολλά για το ίδιο θέμα ή για επιμέρους πτυχές του, θα τα μνημονεύσουμε όταν χρειαστούν ως σελίδες πιο αναλυτικές από τις παραγράφους αυτού εδώ του κειμένου. Για την ώρα καταγράφουμε:

α. **Εμείς και οι Αρχαίοι**, Αθήνα 1985.

β. **Ο διάλογος που δεν έγινε για τα Αρχαία** (περιοδ. «Επιστημονική Σκέψη» τεύχος 23, σελ. 80 - 89).

γ. **Εκταφή Αρχαίων Λειψάνων** (περιοδ. «Εκπαιδευτικά», τεύχος 6, σελ. 23 - 29).

δ. **Η διδασκαλία της γλώσσας διαμέσου όλων των μαθημάτων** («Εκπαιδευτικά», τεύχος 14, σελ. 102 - 11).

ε. **Τι μπορεί να σημαίνει «οικείωση» των μαθητών με την αρχαία ελληνική γλώσσα** («Προεκτάσεις» 2, 55 - 56).
στ. **Αρχαία δεινά, εκτός αν...** («Επιστημονική Σκέψη» 47 σελ. 5 - 9). Το κείμενο αυτό δημοσιεύτηκε επίσης στη «ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ» της Π.Ε.Φ., φύλλο 31, σελ. 23 - 26.

ζ. **Φιλοσοφία της Γλώσσας** (στο περιοδ. «Νέα Παιδεία», τεύχος 2, σελ. 45 - 55).

η. **Λογική και Αξιολογική Δομή της Γλώσσας** (στο: **Δοκίμια για την Παιδεία**, Αθήνα 1977, σελ. 194 - 204).

θ. **Αξιολογικές Κρίσεις** (στο παραπάνω βιβλίο).

2. Βλέπε παραπάνω (σημείωση 1): Τι μπορεί να σημαίνει «οικείωση» των μαθητών...

3. Με τον ίδιο όρο δηλώνουμε τη νηπιαγωγό... τον καθηγητή του πανεπιστημίου· συνήθως όσο χαμηλότερη η βαθμίδα τόσο πιο δάσκαλος ο δάσκαλος, όχι μόνο μεθοδολογικά...

4. Για γενικότερη και βαθύτερη κατανόηση αυτής της παραγράφου νομίζω χρήσιμο το βιβλίο της Άννας Φραγκουδάκη. Επίσης, Φ.Κ. Βάρου, **Φιλοσοφία της Γλώσσας** (βλέπε πιο πάνω σημείωση 1).

5. Είναι γλωσσικά σωστό να πω ή να γράψω: στερούμαι το ψωμί ή στερούμαι του άρτου (ανάλογα με τα ακούσματα ή αναγνώσματα που έχω βιώσει και στα οποία έχω εμπιστοσύνη για την ορθότητά τους. Ως εδώ πορεύομαι με το **γλωσσικό μου αίσθημα**, που είναι σύμβουλος άμεσος και ακοίμητος. Μπορώ όμως και να υποστηρίξω ότι σε ορισμένο γλωσσικό περιβάλλον ευσταθεί η πρώτη ή η δεύτερη διατύπωση για λόγους ομοιομορφίας γλωσσικής, επειδή γνωρίζω από τη γραμματική παιδεία μου ότι το στερούμαι συντάσσεται με γενική και ο άρτος λέξη προτιμότερη για κείνους που δεν τον έχουν στερηθεί. Εδώ πορεύομαι με το **λωσσικό φρόνημά μου**, που είναι αποτέλεσμα πολύ περισσότερης προσπάθειας για τους τύπους της γλώσσας, χωρίς αυτό να σημαίνει ότι έχω και υψηλότερο βαθμό κατανόησης της γλώσσας και της λειτουργίας της. (Βλέπε και το κείμενο: **Λογική και Αξιολογική δομή της γλώσσας**, σημείωση 1).

6. Αναλυτικά τα θέματα αυτά έχουν παρουσιαστεί στα δημοσιεύματα: **Εμείς και οι Αρχαίοι και Ο Διάλογος που δεν έγινε για τα Αρχαία** (βλέπε πιο πάνω σημείωση 1).

7. Μπορούμε να απολαύσουμε αρχαία Τραγωδία (π.χ. την **Αντιγόνη** του Σοφοκλή) ή να διδάξουμε τα **Πολιτικά** του Αριστοτέλη ως το καλύτερο δοκίμιο πολιτικής φιλοσοφίας, χωρίς να αντιμετωπίζουμε γλωσσικό θέμα (εργαζόμαστε με μεταφράσεις).

8) Πάντα μπορούν οι ειδικοί μελετητές της αρχαίας Γραμματείας μας να αντλούν λεξιλόγιο απ' αυτήν και να το αξιοποιούν με τρόπο πρόσφορο στο δικό τους λόγο, να πλουτίζουν τη γλώσσα μας.

9. Αυτό είναι ζήτημα καθημερινής φροντίδας όλων των δασκάλων· θα μας απασχολήσει παρακάτω.

10) Κάπως, κάποτε είναι ανάγκη να βοηθηθούν κάποιοι να σπουδάζουν ειδικά τα Αρχαία, για να υπηρετούν την κοινωνία μας ως προς τις προηγούμενες επιδιώξεις της.

11. Βλέπε: **Η διδασκαλία της γλώσσας διαμέσου όλων των μαθημάτων** (πιο πάνω σημείωση 1).

12. Είναι τόσο το κέρδος από την προτεινόμενη ευκαιριακή γλωσσική διδασκαλία, ώστε αξίζει:

- και ειδικό βοηθητικό τεύχος με την ποικίλη ορολογία των επιμέρους επιστημών να εκπονήσουμε·
- και ειδικό γλωσσάριο τέτοιας υφής στα βιβλία να ετοιμάσουμε·
- και ειδική έμφαση να δίνουμε στο θέμα αυτό, με κάθε ευκαιρία, στα επιμορφωτικά σεμινάρια.

13. Επιθυμώ να σημειώσω ότι προσωπικά δοκίμασα την απόδοση, άμεση απόδοση τέτοιας ε-

τυμολογικής αναδρομής, που φωτίζει τις λέξεις, δε διακόπτει το μάθημα, πλουτίζει το λεξιλόγιο και δεν κουράζει το μαθητικό ακροατήριο· αντίθετα, τέρπει. Δοκίμασα τη μέθοδο σε πολλά σχολεία σε όλες τις τάξεις γυμνασίου· λυκείου, διδάσκοντας Ιστορία και Φιλοσοφία. (Βλέπε σημείωση 11).

14. Βεβαιώνω ότι και τούτο τον τρόπο δοκίμασα συχνά σε πολλά σχολεία και συστηματικά στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών και έχω αποκομίσει πολύ ενθαρρυντική εμπειρία. Αποτέλεσμα τέτοιας προεργασίας είναι τα άρθρα: **Ελληνική Φιλοσοφία** (Προσωκρατικοί - Σοφιστική) **στη Ελληνική Εκπαίδευση** (περιοδικό «Εκπαιδευτικά», τεύχη 12 - 13).

15. Η υπόθεση αυτή μπορούσε να ερμηνεύσει πολλά φαινόμενα αλλά δεν μπορούσε να επαληθευτεί με τα μέσα της εποχής. Λησμονήθηκε. Αργότερα τέτοιες ιδέες δεν ήταν δεκτές από την Εκκλησία, που ήθελε τη γη ακίνητη, κέντρο του κόσμου και διαφέροντος του Θεού. Χρειάστηκαν περίπου 20 αιώνες για να την επαληθεύσει ο Κοπέρνικος (1043)· κι ευτυχώς πέθανε τον ίδιο χρόνο, πριν τον αναζητήσει η **Ιερά Εξέταση**.

16. F.K. Vorog, Educational Thought (στο *Pedagogica Historica*).

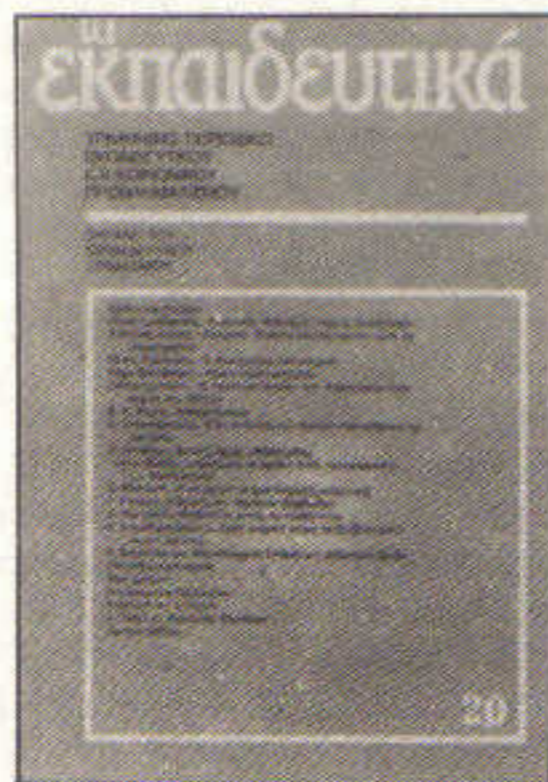
17. Εκείνο που θα ήθελα να βεβαιώσω είναι ότι όσες φορές επιχείρησα να αξιοποιήσω τέτοια γλωσσικά δείγματα - σύντομα, πυκνά και πάντα σχετικά με το διδασκόμενο αντικείμενο - δοκίμασα πάντα παιδαγωγική ικανοποίηση, γιατί οι ακροατές (μαθητές ή μετεκπαιδευόμενοι συνάδελφοι Α ή Β βαθμίας Εκπαίδευσης) τα παρακολούθησαν με προσοχή ως προς το περιεχόμενο και συνήθως τα αντέγραφαν και τα απομνημόνευαν (Αυτονόητο ότι ο δάσκαλος τα γράφει στον πίνακα την ώρα που τα παρεμβάλλει στο μάθημα).

18. Βλέπε: **Λογική και Αξιολογική δομή της γλώσσας** (σημείωση 1) Επίσης: **Αξιολογικές Κρίσεις και Φιλοσοφία της Γλώσσας**.

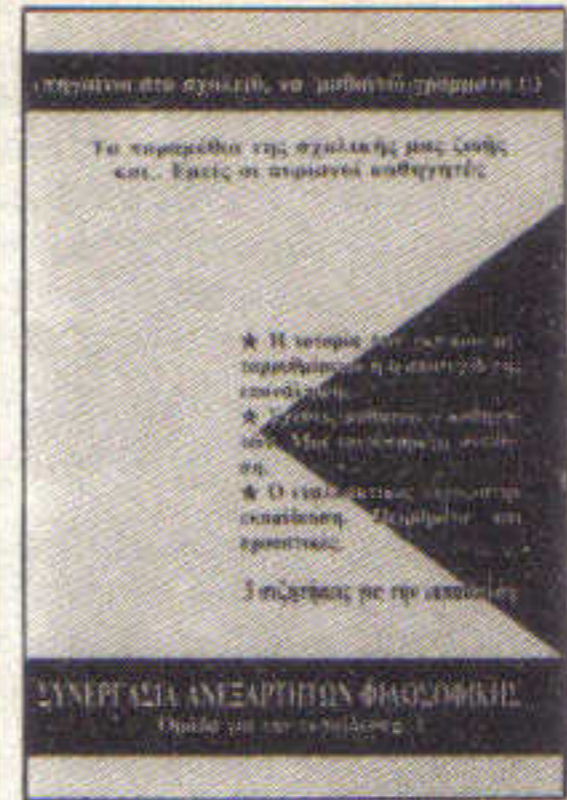
19. Κανένας δεν το απόδειξε, μάλιστα συγκριτικά προς τους νέους προηγούμενων δεκαετιών.

20. Το φαινόμενο της «γλωσσικής ασυναρτησίας» των υποψηφίων φοιτητών σχολιαζόταν έντονα από πρυτάνεις σε εποχές (1928, 1935, 1950, 1963) που οι υποψήφιοι είχαν διδαχτεί 8 ώρες αρχαία ελληνικά επί 6 χρόνια. Βλέπε στη σημείωση 1 τα λήμματα: β', γ', στ'.

21. Θυμίζω την πιο σαφή προς αυτή την κατεύθυνση γραφή, που διατυπώθηκε παλαιότερα από το Δ. Γληνό **Δημιουργικός Ιστορισμός**.

εκδόσεις που μας έστειλαν

Οι Ερμηνευτές των Γραφών

‘Αρα έχουν τι αστείον, τα πονήματα αυτά,
φιλολόγε αναγνώστα, έμπειρε ακροατά;

.....
‘Οτι, γράφει ο καθένας, δηλαδή ρωμαϊστί
μη φρονείς πως δια όλους να το γράψει χρεωστεί
Επειδή η κοινή γλώσσα είναι φύραμα μικτόν
και αι λέξεις αι συνήθεις μόλις είναι εκατόν.

(«Τα κατά Κλεάνθη και Αβρακόμην»
ποίημα ποιμενικόν, ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΜΑΝΟΥ 1801).

Η οργάνωση της κεφαλαιοκρατικής μας κοινώ-
νίας, προϋποθέτει και επιβάλλει την «ειδίκευση». Η
τεχνοκριτική σαν άσκηση ιδιαίτερου επαγγέλμα-
τος, αποτελεί το τίμημα που καταβάλλει η τέχνη,
στο βωμό αυτής της «ειδίκευσης».

Η μίζερη ειδίκευση, όλοι βλέπουμε, ότι έχει πά-
ρει πράγματι τώρα τη θέση της πολυμέρειας και
της τάσης για συνολική εποπτεία στο φαινόμενο
της τέχνης που χαρακτήριζε άλλοτε τον εικαστικό
δημιουργό. Ο ρόλος του εικαστικού καλλιτέχνη
στις συνθήκες αυτές περιορίστηκε και οι πνευματι-
κές δραστηριότητές του αναπόφευκτα κατακερμα-
τίστηκαν. Η Τέχνη αποστερημένη μεταξύ άλλων,
τον εικαστικό λόγο, υποχρεώθηκε να στηρίζεται
στα δεκανίκια της τεχνοκριτικής κι αυτή η σχέση
που μπορεί να δικαιώνεται μόνο με μια ανάπηρη
λογική, έγινε καθεστώς.

‘Ωστε λοιπόν η κριτική της Τέχνης, δεν είναι α-
ναγκαία; Δεν βοηθάει πράγματι την ανάπτυξη της
εικαστικής σκέψης;

‘Άλλο πράγμα είναι η αναγκαιότητα της κριτι-
κής, κι άλλο η ύπαρξη αυτού του ξεχωριστού ε-
παγγέλματος, που ονομάζεται «τεχνοκριτική».

Η κριτική, όχι μόνο είναι απόλυτα χρήσιμο να
ασκείται, αλλά και είναι απαραίτητη προϋπόθεση,
αναντικατάστατη διαδικασία, χωρίς την οποία δεν
μπορεί να συντελεστεί αληθινό προχώρημα στην

τέχνη, πράγμα που ισχύει εξάλλου για την Επιστή-
μη και για κάθε άλλο αντικείμενο της ανθρώπινης
δραστηριότητας.

Κριτική όμως, έγκυρη, επιστημονική, που να έχει
σαν στόχο την αποκάλυψη της αλήθειας, του βα-
θύτερου και ουσιαστικού περιεχομένου που φέρει
το έργο τέχνης. Κριτική που προϋποθέτει την γνώ-
ση των μορφοπλαστικών διαδικασιών, την αληθινή
επαφή με τα προβλήματα της φόρμας, την πραγμα-
τική κατανόηση των ζητημάτων που θέτει ή επι-
λύει η εικαστική πρακτική. ‘Οχι κριτική αντιεπι-
στημονική, κοινότυπη, επιδερμική και επιπόλαιη,
άσχετων προς τα μορφοπλαστικά προβλήματα
προσώπων και προπαντός όχι ιδιοτελή κριτική,
προαποφασισμένα ευμενή ή δυσμενή, και σε κάθε
περίπτωση όχι μωρολογίες που προβάλλονται με
τον φωτοστέφανο τεχνοκριτικής.

Την κριτική όφειλαν να ασκούν μεταξύ τους, οι
ίδιοι πρώτα - πρώτα οι εικαστικοί. Αυτό θα υπο-
βοηθούσε αναμφίβολα το πραγματικό κάθε φορά
φώτισμα των καλλιτεχνικών ζητημάτων, θα τρο-
φοδοτούσε το γενικό προβληματισμό και θα έδινε
ώθηση στην ανάπτυξη της τέχνης. Αλλά αλίμονο,
ο εικαστικός στις μέρες μας, πλάθεται για να μη μι-
λάει, για να αφήνει άλλους να μιλούν για λογαρια-
σμό του. Κι ας είναι ο εικαστικός, αυτός που από
τη φύση της δουλειάς του, κατανοεί καλύτερα από

τον καθένα τα προβλήματα τουλάχιστον του σχεδίου, του τόνου, του χρωματος, της υφής, της σύνθεσης, κι ας είναι αυτός που μπορεί να προσεγγίσει το εικαστικό έργο, όχι απλά με το *αίσθημα* —πράγμα που στην καλύτερη περίπτωση μπορεί να κάνει ο τεχνοκριτικός— αλλά και με τη *γνώση*.

Αν δεν είναι ο εικαστικός απαλλαγμένος από υποκειμενισμούς και προσωπικές προτιμήσεις, ο χαρακτήρας της δικής του *δημιουργικής* εργασίας του επιτρέπει πάντως να απαλλάσσεται πολύ ευκολότερα από αυτά, από ότι επιτρέπει ο χαρακτήρας της δικής τους *παρασιτικής* εργασίας, στους κατ' επάγγελμα τεχνοκρίτες. Εφόσον οι γραφές χρειάζονται τους ερμηνευτές τους, ικανοποιητικότερη ερμηνεία σ' αυτές θα μπορούσε να δώσουν οι ίδιοι προφανώς οι *γραφείς*, παρά οι επιστρατευμένοι λογοπλόκοι. Οι οποίοι εκτός των άλλων, υπηρετώντας συχνά και το Θεό και το Μαμωνά, συμβάλλουν όχι λίγο, για να μετατραπεί ριζικά, ο οίκος της τέχνης, σε οίκον εμπορίου.

Χωρίς αμφιβολία κανένας λόγος, δεν θα μπορούσε να αποτυπώσει με πληρότητα, ό,τι αποδίδει ένα έργο τέχνης. Συγκρινόμενη με το έργο, η εικόνα που θα δημιουργούσε γι' αυτό και η πιο σωστή και πειστική ανάλυση και εκλογίκευση, θα έμοιαζε πάντα φτωχή και στεγνή. Ωστόσο η έλλογη ερμηνεία του δοσμένου έργου που ανταποκρίνεται στα πράγματα, μας επιτρέπει ακριβώς να το αισθανθούμε με ακόμα βαθύτερο τρόπο. Μια τέτοια ερμηνεία προϋποθέτει πράγματι γνώσεις.

Δεν μπορεί κάποιος να γνωρίσει αληθινά οποιοδήποτε φαινόμενο, αν δεν έρθει σε επαφή μαζί του, αν η ίδια τση η πράξη δεν εκτυλίσσεται μέσα στις συνθήκες αυτού του φαινομένου. Να γιατί ο εικαστικός καλλιτέχνης είναι αυτός που θα όφειλε πριν από κάθε άλλον να μιλάει για την τέχνη και να την κρίνει, είτε πρόκειται για εκείνη του καιρού του, είτε για την «παλιότερη» τέχνη. Γιατί η εικαστική πρακτική, είναι η δική του πρακτική. Γνώση σημαίνει επιστήμη, κι αυτή δεν επιδέχεται ούτε υποκρισία ούτε αλαζονεία. Απαιτεί *διαύγεια* και όχι *θολούρα*, *καθαρότητα* και όχι *ασάφειες*, *συγκεκριμένα* πράγματα και όχι *αοριστίες*, *ανοιχτά μάτια* και όχι *προκαταλήψεις*.

Πως ασκείται ωστόσο η εγχώρια —και όχι μόνο— τεχνοκριτική;

Δεν υπάρχει τεχνοκριτικό σημείωμα που να μη το χαρακτηρίζει συνολικά ή στα πιο κρίσιμα σημεία του τουλάχιστον, η ασάφεια και η αοριστία. Και δεν χρειάζεται ιδιαίτερος κόπος για να το επαληθεύσει κανείς αυτό, αρκεί να κοιτάξει οτιδήποτε σχετικό τίθεται καθημερινά σε κυκλοφορία, συμπεριλαμβανομένων και των τεχνοκριτικών εκείνων κειμένων που εμφανίζονται ως «σοβαρά» και

«εκσυγχρονισμένα». Μπορεί μάλιστα να ισχυριστεί κανείς, πως ίσα - ίσα αυτά τα «εκσυγχρονισμένα» τεχνοκριτικά γραπτά, κατά κανόνα πληθωρικά στις αναφορές τους σε ρεύματα, κινήματα και φιλοσοφικές θεωρίες, γραπτά επίδειξης της υποτιθέμενης πολυγλωσσίας των συντακτών τους, έχουν από μια άποψη περισσότερο επικίνδυνες για την τέχνη συνέπειες, αφού καταφέρνουν πολλές φορές να συγκαλύπτουν την ουσιαστική άγνοια του αντικειμένου που πραγματεύονται, πίσω από κενά περιχομένου ρητορικά σχήματα και έντεχνες φλυαρίες. Στις περισσότερες ωστόσο περιπτώσεις δεν είναι καν αυτής της τάξης τα τεχνοκριτικά σημειώματα που γράφονται, αλλά τέτοια, με τα οποία πολύ δύσκολα μπορεί να βρει κανείς οτιδήποτε λογαριασμό. Οι συντάκτες τους σε κάθε περίπτωση φρονούν προφανώς, πως δεν χρωστούν να τα γράφουν για όλους.

Κανείς δεν έχει την ιδέα, πως τα γραπτά που αναφέρονται στην Τέχνη θα μπορούσε απλά ν' αποτελούνται από τις «συνήθεις λέξεις». Δεν μπορεί όμως παρά να έχουμε την αξίωση, τα περί τέχνης αναγνώσματα, αν δεν είναι πάντοτε άμεσα αφομοιωσιμα και κατανοητά, να μην είναι πάντως, ανυπόφορα δυσνόητα ή και εντελώς ακατανόητα. Γιατί η αλήθεια είναι πως καθημερινά γινόμαστε *μάρτυρες*, *ταλαιπωρούμενοι* να βγάλουμε άκρη με δαύτα, ειδικά με τα τεχνοκριτικά σημειώματα, που δημοσιεύονται σε περιοδικά και εφημερίδες, σε οδηγούς εκθέσεων, σε παρουσιάσεις εικαστικών.

Οι τεχνοκρίτες ερμηνευτές των εικαστικών μας γραφών, όποια κρίση κι αν εκφέρουν κι όποια άποψη κι αν διατυπώνουν για τούτον ή τον άλλον εικαστικό ή για κάποιο συγκεκριμένο έργο, καλό θα είναι, πριν απ' όλα, τη γνώμη τους, να την διατυπώνουν κατά τρόπο που να επιτρέπει και σε μας που δεν είμαστε πια τόσο απελπιστικά αμύητοι να παίρνουμε χαμπάρι τι λένε, και στον κάθε αναγνώστη τους επίσης να καταλαβαίνει περί τίνος ομιλούν.

Η τεχνική του «κολλάζ» που χρησιμοποιούν μερικοί, τοποθετώντας λέξεις τη μια δίπλα στην άλλη στους πιο απίθανους συνδυασμούς, δεν κάνει να φαντάζουν τα πονήματά τους ως κατασταλλάγματα μεγάλης σοφίας.

Η λογοπλοκή, τέχνη μεν είναι, αλλά αυτή μπορεί να δώσει ποιήματα όπως μπορεί να δώσει και αερολογήματα.

«Τσου και τσου και τσου και τσου - τα μυστικά του κουκουτσιού, ετρώγαμε στ' αμπέλια - αφράτα κουρουμπέλια...», αφελή και φαιδρά μπορεί να είναι, σκέτη αμπελολογία, αλλά τι θέλουν να πούνε το καταλαβαίνουμε. Όταν και φαιδρότητα, και αφέλεια, και υποκρισία, και εκζήτηση, και κομπασμός, συνοδεύουν τα παρόμοια προϊόντα της περί τα εικαστικά λογοπλοκής, τα πράγματα καταλήγουν λιγότερο να είναι για αστεία, και περισσότερο κλάματα. Ο τεχνοκριτικός λόγος, ερμηνευτικός, υποτίθεται των εικόνων, χρειάζεται έτσι τους... δικούς του ερμηνευτές!

Τα *μυστήρια* που κρύβει αυτός ο περίπλοκος (όχι κατ' ανάγκην περίτεχνος) υπερφορτωμένος με «μη κοινές» λέξεις, λόγος, είναι δύσκολο πράγματι να διαλευκανθούν. Η αλυσίδα των τεχνοκριτικών *αινιγμάτων* που παρατίθενται για να εγκωμιάσουν ή να κατακεραυνώσουν κάποιον, χρειάζεται πολύ κουράγιο για να λυθεί, αν λυθεί. Η αποκρυπτογράφηση των προτάσεων που αποτυπώνει η σκοτεινή γραφίδα του τεχνοκρίτη, καταντάει κατόρθωμα. Το δυστύχημα είναι πως αν και για κλάματα, η *δολοπλοκία της λογοπλοκής* που καθημερινά σκαρώνεται δίπλα μας, πετυχαίνει τους σκοπούς της. Το ακατανόητο ή και απλά *α-νόητο*, που γράφηκε εξαιτίας της ζωγραφικής και οφείλει την ύπαρξή του σ' αυτήν, μεταβάλλεται σε *οδηγό*, που πρέπει να τον ακολουθήσει η ζωγραφική, για να *τελειοποιηθεί*. (Κατ' άλλους να... αποτελειωθεί).

Τα θύματα της τεχνοκριτικής σ' αυτή την περίπτωση είναι κάμποσα:

Η τέχνη, η γλώσσα και στις περισσότερες περιπτώσεις η κοινή λογική.

Όταν άλλος «συλλαμβάνει τη φύση επ' αυτοφώρω» και δηλώνει ότι «ο ζωγραφικός του ψυχισμός κινείται μαχόμενος στο ερωτικό και κοινωνικό αίσημα με συνθέσεις επικολυρικής έντασης σε χρω-

ματικό παραλήρημα» (Τεχνοκρίτης αυτός με κύρος (;) που μετείχε στην κριτική επιτροπή της Πανελλήνιας).

Όταν άλλη (δημοσιογράφος - τεχνοκριτικός αυτή, γιατί όχι;) ξεκαθαρίζει —και καλά κάνει (!)— πως «στην όποια ασάφεια της οροσήμανσης εμπλέκονται κυρίως απόψεις που δανείζονται τον χαρακτήρα του εικαστικού έργου, ως επίφαση όμως για μια δουλειά θωπευτική για το θεατή, καλά τακτοποιημένη στο πλαίσιο της αναπαγωγής των πάγιων, άρα καταναλώσιμων μορφών κλπ κλπ.

βεβαίως υπάρχει το πρόβλημα και χρειάζεται αντιμετώπιση.

Εκείνοι που γράφουν τεχνοκριτικά σημειώματα, και γράμματα γνωρίζουν, και παιδεία, υποθέτουμε, ευρύτερη διαθέτουν. Ζητούμε πολλά, όταν ζητούμε απ' αυτούς να γράφονται πράγματα, απ' τα οποία να βγαίνει και κάποιο νόημα;

Πέτρος Κουφοβασίλης

ΟΤΑΝ ΚΑΠΟΙΟΙ ΤΑΡΑΖΟΥΝ ΤΑ ΛΙΜΝΑΖΟΝΤΑ ΥΔΑΤΑ...

Εδώ και λίγα χρόνια στο Περιστέρι, τη μεγάλη εργατούπολη με τα πάμπολλα προβλήματα, κάποιοι άνθρωποι πήραν την πρωτοβουλία να ταραξουν τα λιμνάζοντα ύδατα της υποκουλτούρας, της ιδιώτευσης, της υποβάθμισης της πνευματικής ζωής, φαινόμενα που χαρακτηρίζουν μιά κοινωνία που βρίσκεται σε διαδικασία κρίσης. Μιά κρίση που μπορεί να έχει την αφετηρία της στην οικονομική βάση της κοινωνίας, αλλά που στη συνέχεια αγκαλιάζει όλους τους τομείς της ανθρώπινης δραστηριότητας και μεταφράζεται, μετουσιώνεται, σε ιδεολογικά ή πολιτικά προβλήματα, τοπικά, οικογενειακά, προσωπικά ή ψυχολογικά.

Όμως, αυτή είναι η διαλεκτική της ανάπτυξης της κοινωνίας: μαζί, ταυτόχρονα, με τις δυνάμεις που φρενάρουν την εξέλιξη, αρχίζουν ν' αναπτύσσονται —σιγά στην αρχή, δυναμικά στη συνέχεια— οι δυνάμεις που οδηγούν στην πρόοδο και στην εξέλιξη της κοινωνίας.

Ένα λιθαράκι σ' αυτήν την προσπάθεια —άσχετα αν δεν ήταν «κοθοδηγούμενο», άσχετα αν είχε το προφίλ του «αυθορημισμού», στην πραγματικότητα ξεκίνησε από μια αναγκαιότητα— ήταν και η δημιουργία της Κινηματογραφικής Λέσχης Χωράφας Περιστερίου.

Η αναγκαιότητα που τη γέννησε είναι, νομίζουμε, ακριβώς αυτή η υποβάθμιση συνολικά της ζωής, στην περιοχή ιδιαίτερα αλλά και ευρύτερα, και ευαίσθητοι δέκτες της όλοι εκείνοι οι άνθρωποι που, αν και απογοητευμένοι ίσως κι αυτοί από τη γενική κατάσταση, πίστεψαν πως η κατάσταση δε θ' αλλάξει «αν δεν πάρουμε μέτρα κι εμείς». Και ξεκίνησαν.

Η προσπάθειά τους αξιολογείται ακόμη περισσότερο σε σημασία, αν σκεφτούμε ότι η Κινηματογραφική Λέσχη δε λειτουργεί ανάμεσα σ' ένα κύκλο διανοουμένων και σ' ένα Ακαδημαϊκό περιβάλλον, αλλά σ' ένα καθαρά λαϊκό κύκλο. Αυτό είναι το στοιχείο που του δίνει εντονότερα το χαρακτήρα του αυθεντικού.

Τα «αντιτετράδια της εκπαίδευσης»

ήρθαν σ' επαφή με την Κινηματογραφική Λέσχη Περιστερίου. Έθεσαν ορισμένα ερωτήματα και ανέλαβε ο κύριος Μάκης Σταμπουλίου, φιλόλογος, μέλος της Κινηματογραφικής Λέσχης, να μας απαντήσει, βασισμένος πάνω στο πνεύμα της όλης προσπάθειάς τους.

Έτσι, ακολούθησε η παρακάτω στιχομυθία:

«αντιτετράδια της Εκπαίδευσης»: Πότε αρχίσατε να λειτουργείτε και από ποιούς επαγγελματικούς ή καλλιτεχνικούς (τυχόν) χώρους αποτελείστε;

Η Κιν/κή Λέσχη Χωράφας Περιστερίου ιδρύθηκε σχεδόν «πραξικοπηματικά» πριν τέσσερα χρόνια. Μπήκαμε σ' έναν εγκαταλελειμμένο από δεκαετίας κινηματογράφο —στον οποίον ο Δήμος Περιστερίου ύστερ' από πιέσεις μας είχε νοικιάσει— και βάλουμε μπρος τη μηχανή του. Αυτά με πολύ κόπο. Όλα σχεδόν ήταν αχρηστευμένα. Σκουριασμένα. Στην εποχή του Dolby Stereo εμείς έπρεπε να επισκευάσουμε μια προπολεμική μηχανή. Υποθέτω πως με τέτοιες μηχανές έδειχναν τα επίκαιρά τους οι Ναζήδες στην κατοχή.

Σε βοήθειά μας συνέτρεξαν πολλά μέλη πολιτιστικών συλλόγων του Περιστερίου, που άρχισαν ήδη να συρρικνώνονται —μετά την αναληψη του ερασιτεχνισμού στη δεκαετία του '70— και να κλείνουν. Με την έννοια αυτή, η Κ.Λ. συσπείρωσε ομάδες και άτομα της μείζονος περιοχής, που ήταν ήδη απογοητευμένα απ' τη λογική των σχημάτων τους, πολιτιστικών ή κομματικών. Και δεν ήταν άτομα που εκινούντο μόνο στον λεγόμενο «προοδευτικό χώρο». Πριν από μας έγινε άλλη μια φορά προσπάθεια ίδρυσης Κιν/κής Λέσχης στο Περιστέρι, από εντολοδόχους κομματικούς, που εξέπνευσε μετά την πρώτη της προβολή. Το 1986, είχε προβληθεί η «Ευδοκία» του Διαμιανού. Σημαδιακή ταινία για το θάνατο ενός χώρου. Αντίστοιχη μ' αυτήν που προβάλαμε πρόσφατα (Δεκέμβρης '90): Την «Αναπαράσταση» του Αγγελόπουλου.

«Αντ. της Εκπ/σης»: Ποιές είναι οι σχέσεις σας με το Δήμο Περιστερίου (οργανωτικές ίσως, αν βοηθάει την προσπάθειά σας ή όχι, κ.λπ.).

Αυτήν την ερώτηση την αντιμετωπίζουμε σε κάθε συζήτηση γύρω απ' τα οργανωτικά μας. Αυτό σημαίνει ίσως ότι δίνετε βάρος στις παρεμβάσεις του Δήμου, ή στη δυναμική των φο-

ρέων γενικά. Για μας ο Δήμος είναι ένας νεκρός οργανισμός. Δηλαδή ανύπαρκτος. Θα μπορούσε ίσως να λειτουργεί σωστά σε συνθήκες κατοχής. Τώρα έχει ενσωματωθεί στην τερατώδη φύση της Γραφειοκρατίας. Είν' ένα κρατικό γρανάζι. Σε πιάνει λύπη άμα σκέφτεσαι τη φύση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Ελεύθερη Ελλάδα του '43 και την απόληξή της στην «κατεχόμενη» από τη σήψη των θεσμών Ελλάδα του '90.

Ο Δήμος μας καθύβρισε στην αρχή, γιατί φοβήθηκε σαν Τελευταίος Αυτοκράτορας ότι θα τον υποκαταστήσουμε. Το Πνευματικό Κέντρο αρνήθηκε να αναλάβει τη λειτουργία της Κιν/κής Λέσχης. Ούτε λόγος βέβαια για οικονομική ενίσχυση — αλλά αυτό είναι συνθετότερο πρόβλημα και δεν το καταχωρώ στις προθέσεις του. Οι αιρετοί του Δήμου δεν είναι κακοί άνθρωποι. Απλώς είναι άχρηστοι. Οι περισσότεροι είναι κομματικοί εγκάθετοι. Άλλοι αρριβίστες. Δηλ. άκρως επικίνδυνοι. Πάντως όλοι τους —κρυφά ή φανερά καταριώνται αυτή τη Λερναία Ύδρα που υπηρετούν, αλλά δεν είν' εύκολο— όταν έχεις πίσω σου οικογένειες, παιδιά, κόμματα — να παίξεις το ρόλο του Ηρακλή.

Τώρα που το σκέφτομαι ωριμότερα, λέω ευτυχώς που δεν μας βοήθησε Δήμος ή κράτος. Ίσως γι' αυτό υπάρχουμε ακόμη. Μεγαλώνουμε αρμονικά σαν ένα παιδί που διψάει για εικόνες. Ένα παιδί 5 χρονών που 'χει κιάλας κουβεντιάσει με τον Τσάπλιν, τον Τζαίμς Ντην, τον Κουροσάβα. Έχει περιηγηθεί τα τοπία του Αγγελόπουλου, τη μοναξιά της Ευδοκίας και του Μεγυλέξανδρου.

* Πρόλαβε να δει τον Σταύρο Τορνέ, ν' ακούσει την παραγγελιά του Τάσιου, τους οργισμένους ζειμπέκηδες να βλαστημάνε στην πίστα της Ελλάδας και να τραβάνε μαχαίρια. Εσείς τι λέτε; Δεν είν' ένα σοφό παιδί αυτό;

«Αντ. της Εκπ/σης»: Το έργο σας βρίσκεται αντιπόκριση από το λαό και κυρίως τη νεολαία της περιοχής;

Μα συντηρούμαστε κι επιβιώνουμε αποκλειστικά απ' αυτούς που τους θέλουν ανώνυμους, μάζες, κοινό κ.λπ. Αυτοί μας βεβαιώνουν ότι η Λέσχη είναι μια αντικειμενική ανάγκη. Δεν είναι επινόηση ή πείραμα. Ο Κινηματογράφος αυτός —πρώην ΕΦΗ— έκλεισε γιατί δεν έκοβε εισιτήρια. Είναι αυτό που ονομάστηκε κρίση του κινηματογράφου. Σήμερα, είναι φορές που ο χώρος φαίνεται πολύ μικρός για να χωρέσει αυτούς που διψάνε για την «άλλη εικόνα». Η κρίση δεν ήταν της Τέχνης, αλλά της χυδαιοποίησης της. Ταύτισαν την Τέχνη με τις τηλεο-

πτικές ρεκλάμες, με την επιδερμίδα της Ζώτας και την υποκριτική του Τσιβιλικά (παράδειγμα). Κι έτσι, όταν ήρθε ένας Γκοντάρ να μας μιλήσει, δηλαδή να γκρεμίσει το Ναό της Εμπορείας, κανείς δεν μπόρεσε να τον πιστέψει, δεν είχε την αισθητική, σαν πολιτική αρετή, την ηθικότητα, σαν στάση απέναντι στα έγχρωμα γεγονότα της ζωής. Ένα παιδί που μεγαλώνει αντικρύζοντας τη ρυμοτομία του αστικού τοπίου διαμορφώνει εκμαγεία αισθητικής την ψυχή του, που τα θεωρεί αρχέτυπα της εικόνας. Αυτά ετοιμάζουν τις αυριανές προσδοκίες του.

Ο εμπορικός κινηματογράφος, συνειδητά ή όχι, ανταποκρίνεται σ' αυτές τις προσδοκίες. Τουλάχιστον αυτό έκανε μέχρι τώρα. Αλλά κανένα ψέμα δεν κρατάει αιώνια. Αυτή η έτοιμη βιτρίνα ανατρέπεται. Σ' αυτό ίσως βοηθάει και η οικουμενικότητα σήμερα του πολιτισμού. Η τέχνη έχει προ πολλού καταργήσει σύνορα και κρατισμούς. Στο «καιρός των Τσιγγάνων» δεν έμεινε ασυγκίνητο κανένα παιδί απ' αυτά που τα ονομάζουν υποβαθμισμένα.

Ένα τελευταίο ζήτημα είναι και η καράγηση του «θεατή». Ο Κινηματογράφος από τη φύση του επιβάλλει μια σχέση συμμετοχική στον δέκτη.

Είναι μια πρόκληση σ' ένα ταξίδι με τα ναύλα του όλα πληρωμένα. Ο μοναδικός όρος συμμετοχής είναι το ήθος. Ο Κινηματογράφος πρέπει να καταργήσει τη διάκριση ανάμεσα στο «Εμείς» και το «Αυτοί». Έτσι, μια Κινηματογραφική Λέσχη γίνεται Κοινότητα. Υπερβαίνει κάθε Ατομικότητα, χωρίς να την καταργεί. Αν δεν το κατορθώσουμε αυτό, να λειτουργήσουμε δηλαδή ως κοινότητα, δεν έχουμε λόγο ύπαρξης.

Οι επίσημοι θεσμοί, Κράτος, Τοπική Αυτοδιοίκηση, Σχολείο, ουσιαστικά καταργούν τις κοινοτικές σχέσεις. Απομένει λοιπόν η πρωτοβουλία της κοινωνικής βάσης.

«Αντ. της Εκπ/σης»: Γνωρίζετε να υπάρχουν άλλες παρόμοιες δραστηριότητες στην περιοχή;

Απόπειρες οργάνωσης με στόχο ένα καλλιτεχνικό γεγονός γεννιούνται καθημερινά και, πολλές φορές, εκεί που δεν τις υποπτεύεται κανείς: μια θεατρική παράσταση, ένα χορευτικό σχήμα, μια εκδοτική προσπάθεια, βρίσκονται στον αντίποδα της καθημερινότητας και της επιβαλλόμενης ομοιομορφίας. Όμως, δυστυχώς, δεν έχουν διάρκεια. Αλλά, έστω σαν γεγονότα, είναι συναρπαστικά. Το συγκινητικό με τη Λέσχη είναι, κατά τη γνώμη μου, η υπέρβαση των φυσικών ορίων αντοχής ενός «Ερασιτεχνικού» σχήματος, που δυστυχώς —το ξαναλέω— δεν βρίσκει το αντίστοιχό του στο Περιστέρι. Είναι πράγματι χαλεποί οι καιροί και ομολογώ ότι δεν είμαστε καθόλου αισιόδοξοι.

«Αντ. της Εκπ/σης»: Συμμετέχουν οι εκπαιδευτικοί ή οι μαθητές της περιοχής σ' αυτήν την προσπάθεια;

Η συμμετοχή διανθίζεται απ' όλες τις κοινωνικές κατηγορίες: εκπαιδευτικοί, μικροπωλητές, εργάτες οικοδομών, μαθητές, άνεργοι, υπάλληλοι εταιρειών, εκδότες, φοιτητές, φωτογράφοι, ταχυδρόμοι, μουσικοί...

Αυτό είναι άλλωστε το αναγκαίο πρόπλασμα για τη λειτουργία μιας Κοινότητας.

Σε ότι αφορά τη συμμετοχή των εκπ/κών, αν μπορώ να πω ανοιχτά τη γνώμη μου, δε νομίζω ότι τους επιτρέπεται να επιτελούν έναν ιδιαίτε-

ρο, λόγω της εργασίας τους, λειτουργικό ρόλο. Χωρίς να μειώνω τις ευθύνες τους, η ρύθμιση των σχέσεών τους, με τις άλλες κατηγορίες της διανοήσης, του ομαδισμού, της Παδείας γενικότερα είναι τέτοια που δεν επιτρέπει —κατά κανόνα— υπέρβαση του εργασιακού τους ωραρίου.

Οι εκπαιδευτικοί ουσιαστικά απουσιάζουν απ' τη Λέσχη. Δεν έχουμε, βέβαια, το δικαίωμα να επιτιμούμε κανέναν για τις επιλογές του αν δεν συμπίπτουν με τις δικές μας. Έχουμε όμως το δικαίωμα να απομυθοποιούμε πρόσωπα και πράγματα, όταν άλλοι επιμένουν να χαρακτηρίζουν κοινωνικούς λειτουργούς, μαχόμενους συνδικαλιστές, προοδευτικούς κ.λπ., εκείνους που στην ουσία απουσιάζουν από κάθε πρόκληση που δεν την έχουν αποφασίσει οι ίδιοι. Το ζήτημα αυτό είναι τεράστιο και θα μας βοηθούσε πολύ να το δούμε πιο αναλυτικά και υπεύθυνα απ' τις γραμμές του περιοδικού σας.

«Αντ. της Εκπ/σης»: Νομίζετε ότι παρόμοιες προσπάθειες με τη δική σας μπορούν να βοηθήσουν ώστε να ανατραπεί το κλίμα της ιδιώτευσης, της υποκουλτούρας κ.λπ. που είναι —δυστυχώς— κυρίαρχο;

Αυτό που κάνουμε, μπορεί κανείς να το δει από πολλές μεριές: εκείνη του club που προβάλλει ειδικές ταινίες για τα μέλη του κι εκείνη ενός σχολείου πλησίον περισσότερο στα οράματα γνωστών παιδαγωγών που πρότειναν την αυτενέργεια και τη συλλογικότητα ως όρους της αγωγής. Όμως, μια τέτοια θέσμιση δεν μπορεί να πυροδοτηθεί από μεμονωμένες εστίες φωτιάς. Αυτές τις αυταπάτες τις είχαμε όλοι μας την προηγούμενη δεκαετία. Οι κοινωνικές δομές υπακούουν σε μια διαλεκτική που υπερβαίνει τους «φτωχούς εραστές της τέχνης». Ύστερα, δεν έχει —νομίζω— λυθεί το ζήτημα της ιδιώτευσης, όπως λέτε, και της υποκουλτούρας. Δηλαδή, τι είναι αυτό που τις γεννά, πόσο αναγκαίες είναι κ.λπ.

Πολύ φοβάμαι ότι το πανόραμα της κοινωνίας δεν μπορεί να χωρέσει σε κανένα σχήμα. Το κακό μπορεί να γεννιέται απευθείας από 'κεινη τη μήτρα που επαγγέλλεται το καλό. Πιστεύω στις σκέραιες ευθύνες ολόκληρου του λαού, κι όχι στην κυριαρχία εκείνων που νομίζουν ότι τον καθοδηγούν. Το τωρινό κλίμα θ' ανατραπεί από πολλές παραμέτρους, ανάμεσα, στις οποίες η δική μας συμβολή είναι η ελάχιστη. Όλα αυτά που κάνουμε δεν έχουν τέτοιους στόχους. Απλώς μας αρέσουν. Μας αρέσει η Τέχνη. Η λοξή ματιά. Το αντί. Η άρνηση σ' αυτό που διαλέγουν οι άλλοι. Και δεν ξέρουμε που θα μας πάει.

Στο σημείο αυτό έκλεισε η συζήτησή μας με την Κινηματογραφική Λέσχη Χωράφας Περιστερίου. Εμείς, σαν «αντιπετράδια της εκπαίδευσης», δεν έχουμε βέβαια την αντίληψη πως πρέπει να προβάλλουμε απ' το περιοδικό μας μόνο εκείνες τις προσπάθειες που συμφωνούν απόλυτα μαζί μας. Ούτε βέβαια —πολύ περισσότερο— να προβαίνουμε σε κάποιας μορφής λογοκρισία ώστε να αλλάζουμε την έννοια αυτών που μας εμπιστεύονται να

γράψουμε οι συνομιλητές μας. Εμείς, όπως —πιστεύουμε— και η Κ.Λ., θεωρούμε ότι η αλήθεια, η απάντηση στα ερωτήματα που απασχολούν μια κοινωνία, δεν «εκπαιεύεται» όπως θα 'λεγε ο Σωκράτης, ούτε εμφανίζεται σαν μια «αποκάλυψη» σαν ένας «από μηχανής Θεός». Η αλήθεια βρίσκεται με εργαλείο αυτό που ονομάζουμε «διαλεκτική» σαν μέθοδο, δηλαδή με την κοινωνική πρακτική και στη βάση αυτής της κοινωνικής πρακτικής, με την πάλη των ιδεών. Πιστεύοντας λοιπόν ότι συμβάλλουμε στη συζήτηση θα επισημάνουμε δύο πράγματα:

1) Σήμερα το πρόβλημα δεν είναι «τα κόμματα γενικά», αλλά η αναντιστοιχία των κομμάτων με τα συμφέροντα της κοινωνίας γενικά, και της κοινωνικής τους βάσης ειδικότερα. Ακόμα, ότι η σχέση κόμματος —μαζών από διαλεκτική σχέση έχει μετατραπεί σε μια μηχανιστική — διοικητική σχέση διευθυντή - υπαλλήλου, δηλ. σε μια αυταρχική - **αστική** σχέση.

Η νοοτροπία της παλιάς, γερασμένης, σαπισμένης κοινωνίας, και οι σχέσεις που δημιουργεί αυτή, δεν φαίνονται μόνο στα προγράμματα και την πολιτική των κομμάτων σε εθνικό επίπεδο, αλλά και στον τρόπο εσωτερικής τους οργάνωσης, καθώς και στον τρόπο που αυτά οργανώνουν οποιεσδήποτε άλλες προσπάθειες (πολιτιστικούς συλλόγους, σωματεία, επισημονικές ενώσεις, κ.λπ.).

Οι προσπάθειες όπως αυτή της Κ.Λ. είναι —έτσι κι αλλιώς θετικές. Δημιουργούνται απ' την ίδια υπόγεια αιτία που γεννά κάθε αντίστοιχη όχι μόνο στα (κακώς κείμενα) —σαν παρενέργειες— της κοινωνίας, αλλά ενάντια στην ίδια την κοινωνία έτσι όπως είναι δομημένη.

Αποτελούν μια μικρή πηγή, μια βρυσούλα, που ρέει προς το ίδιο ρυάκι, προς την ίδια κοίτη που συρρέουν τόσες άλλες πηγές.

Προερχόμενες όλες από την ίδια αναγκαιότητα, εμφανίζονται «αυθόρμητα» με το χαρακτήρα του «αντί», αποτελούν μια «αντί - θέση», και, στο βαθμό που η κοινωνική πρακτική και η πάλη των ιδεών εκμαιεύει απ' αυτές μια συνολική αντίληψη που αποτελεί ελπίδα και οδηγό για την αλλαγή των κοινωνικών δομών, τότε πραγματικά αποτελούν ένα αξιοσημείωτο γεγονός.

Ο λόγος, επομένως, που υποστηρίζουμε τέτοιες κινήσεις, είναι ότι σ' αυτές βλέπουμε τα στοιχεία του σπέρματος εκείνου που θα γεννήσει μια καινούργια κοινωνία, μέσα στην οποία η ανθρώπινη προσωπικότητα θα αφομοιώσει ολόπλευρα ότι καλύτερο έχει να προσφέρει η κοινωνία.

Σάκης Νικολόπουλος

Ερμηνευτικές προϋποθέσεις της Σεφερικής ποίησης

(ένας τρόπος διδακτικής προσέγγισης)

Ποτέ δεν έπαψε να με βασανίζει η άποψη, πως η ποίηση γενικά και ιδιαίτερα στην εποχή μας, αποτελεί ένα είδος ενασχόλησης και προσωπικής αισθητικής ηδονής για πνευματικές μειοψηφίες δημιουργών, ερμηνευτών και κριτικών του είδους της.

Η διαπίστωση αυτή με οδήγησε σε προσπάθειες συμβολής να ξεφύγει η ποίηση απ' τα χέρια αυτών των ομάδων, που κινδυνεύουν να την εκλωβίσουν στην περιθωριοποίηση ενός διανοητικού ναρκισσισμού, ενώ επιβάλλεται η ποίηση ν' απλωθεί με την ξεχωριστή ομορφιά της σ' ένα ευρύτερο αναγνωστικό ή ακουστικό κοινό. Μια πρώτη απόπειρα και αφορμή γι' αυτό αποτέλεσαν οι διδακτικές δυσκολίες μιας ουσιαστικής μύησης των μαθητών μου στη νεότερη ποίηση και τους μεγάλους ποιητές της γενιάς του '30 ή της μεταπολεμικής πλειάδας των ποιητικών σχολών και μορφών.

Αρχικά, μια σύμπτωση μ' έκανε να σταθώ στο σύντομο ποιητικό έργο του Γ. Σεφέρη, όταν πρωτοδιάβασα το «Μυθιστόρημα» και δοκίμασα ένα αίσθημα κάποιας διάχυτης γοητείας ανάμικτο με κάποια παράξενη έλξη· αισθήματα, που σύμφωνα και με τις γνώμες του Αντρέα Καραντώνη και του Λίνου Πολίτη, δεν ευκολύνουν καθόλου την κριτική κατανόηση και την ερμηνευτική προσέγγιση μιας πρωτότυπης, πολύπλοκης, ιδιόρυθμης ποίησης και αισθητικής εξέλιξης σαν κι' αυτής του Σεφέρη.

«Χειρότερος εχθρός διείσδυσης σε νέες μορφές τέχνης δεν υπάρχει από το πρώτο αίσθημα που συχνά μπορεί να είναι ή ξαφνικός, ή άκριτος και υστερικός θαυμασμός μπροστά στο νέο ή επιπόλαιη καχυποψία, προκατάληψη, άρνηση και αναγκαστική σιωπή». Αλλά διαβάζοντας ολοένα το «Μυθιστόρημα» - και για καιρό το «Ημερολόγιο Καταστρώματος Β'» ή παράλληλα τον Α' και Β' τόμο του Ημερολογίου του ποιητή¹, κατανοούσα σταδιακά πως μέσα από τις κοινές αναφορές και αφετηρίες έμπνευσης καθώς και τις πρωτότυπες επαναλήψεις τεχνικής, διέγραφα κι αποκρυστάλλωνα κάποιους σταθερούς άξονες, κάποιες σημαντικές προϋποθέσεις για την ερμηνευτική απόδοση πολλών ποιημάτων του.

Πολλές φορές έμενα με ευλαβική προσοχή στις λέξεις και τις σημειώσεις του ίδιου του ποιητή, καταχτώντας σιγά - σιγά τα κλειδιά για μια ολοένα βαθύτερη διείσδυση στους στίχους του. Για παράδειγμα, ο ίδιος ο ποιητής εξηγεί σ' ένα προλογικό του σημείωμα: «τα δυο συνθετικά μιας λέξης μ' έκαναν να διαλέξω τον τίτλο αυτής της εργασίας: ΜΥΘΟΣ, γιατί χρησιμοποίησα φανερά μιαν ορισμένη μυθολογία· ΙΣΤΟΡΙΑ, γιατί προσπάθησα να εκφράσω, με κάποιον ειρμό, μια κατάσταση, τόσο ανεξάρτητη από μένα, όσο και τα πρόσωπα ενός μυθιστορήματος». Ο ποιητής μιλά για εργασία που εκφράζει μιαν ανεξάρτητη απ' αυτόν κατάσταση, αφήνοντάς μας σχετικά ελεύθερους να γνωρίσουμε ή να μη γνωρίσουμε την ποιητική υπόσταση της εργασίας του αυτής, όπως και σε πολλές άλλες αναφορές του ο ποιητής συμβουλευτικά υποδεικνύει έμμεσα και άμεσα τρόπους, όρους προϋποθέσεις για μιαν ουσιαστική ερμηνευτική προσέγγιση και κατανόηση του ποιητικού του λόγου και της ουσίας του.

Η αγωνία μου, πέρα από πρόχειρα βοηθήματα, καθώς και η εμπειρία, η τριβή, η επίμονη ενδοσκόπηση πάνω, κοντά και στα ενδότερα της ποίησης του Σεφέρη με οδήγησε με σχετική επιτυχία στο να αποκαλύψω, να ιεραρχήσω και να ακολουθήσω κάποιες ερμηνευτικές οδούς, κάποιους όρους που κρίθηκαν με δοκιμασία σκληρή απαραίτητοι και πρόσφορα αποδοτικοί για την διδασκαλία και των ποιημάτων του, που περιλαμβάνονται στα σχολικά βιβλία «Κείμενα Νεοελληνικής λογοτεχνίας» Α' και Β' Λυκείου.

Πέρα από την αλληγορική του αφήγηση, κατανόησα γενικά ότι με την πένθιμη θέση των ερειπίων και των αρχαίων μύθων στη φύση και τη ζωή μας, ο ποιητής επιδιώκει να αποδώσει ζωντανά και παντοτινά και έντονα ψυχικές καταστάσεις, εσώτερες κι εξώτερες εικόνες μιας Ελλάδας με κομμένα πόδια, σταρωμένα χέρια, άβουλης, σταματημένης, σκυθρωπής, μιας Ελλάδας που το απροσδόκητο και το τραγικό της κατακρύψιμα, μπορεί να οδηγήσει τον βιωματικά μωμένο στην Σεφερική ποίηση σε μια πρωτοφανή ανάταση, που θα μας έβγαζε κατά τα λόγια του ποιητή «απ' το αίμα της πληγής μας, μαζεύοντας το αίμα της πληγής μας», που θα μας οδηγούσε

στην αισιόδοξη στάση «μαζεύοντας τον πόνο του κορμιού μας», για να υπερβούμε αυτόν τον πόνο², που όταν δεν είναι φυσικό αίσθημα, γίνεται άρρωστος, ηττοπαθής μαζοχισμός³.

Έτσι, συγκεντρώνοντας στοιχεία, μαρτυρίες και όντας σε συνεχή ροή κι επικοινωνία με την αφή, με τους στίχους του κατέληξα πως θεμελιακή και πρωταρχική, συχνή τεχνική του ποιητή σε όλα σχεδόν τα ποιήματα του προλογικά ή επιλογικά (σπάνια) είναι:

Οι τοπογραφικές αναφορές. Περιγραφές φυσικών τοπίων, ή και σκηνών που ζωντανεύουν ποιητικά ζωγραφικούς πίνακες με πρόσωπα, σύμβολα της φύσης και γλαφυρά χρώματα, ήχους νεκρούς ή έντονης σιωπής των σχημάτων, των τόπων.

Για παράδειγμα «Στο βασιλιά της Ασίνης», το ποίημα αρχίζει και τελειώνει με τοπογραφική περιγραφή ενός κάστρου, από την πλευρά της σκιάς κι' απ' τη μεριά του ήλιου.

«Κοιτάζαμε όλο το πρωί γύρω - γύρω το κάστρο,
εκεί που η θάλασσα πράσινη μας δέχτηκε χωρίς αναλαμπή...
οι φλέβες του βράχου κατέβαιναν από ψηλά, στριμμένα κλήματα, γυμνά...»

Ή αλλού: στα ΕΠΙΦΑΝΕΙΑ. Από κάτω «'Ανθη της Πέτρας μπροστά στην πράσινη θάλασσα, με φλέβες που μου θύμιζαν παλιές αγάπες».

«Μέσα στις θαλασσινές σπηλιές» ... ακόμα, στο «επί Ασπαλάθων» ή τοπογραφικές αναφορές στο Σούνιο, στη φύση, στον αρχαίο ναό του Ποσειδώνα κλπ. ή στα «Κρυφά ποιήματα».

«Η λεύκα στο μικρό περιβόλι
η ανάσα της μετρά τις ώρες σου
Στο μικρό περιβόλι... ο ήλιος πέφτει
σε δυο κόκκινα γαρούφαλα
σε μιαν ελιά και λίγο αγιόκλημα.

Δέξου ποιός είσαι. Άπειρα παραδείγματα μπορούν να παρατεθούν με τέτοιου είδους ποιητικά ζωγραφικές, τοπογραφικές αναφορές· το ερώτημα όμως είναι, γιατί ο ποιητής καταφεύγει σ' αυτές, ξεκινάει απ' αυτές και απολήγει σε παρόμοιους συνεκτικούς ή αποληκτικούς τόπους;

Στο ερώτημα αυτο απαντά ο ίδιος: «οι τοπογραφικές αναφορές και περιγραφές μου με επίκεντρο τη φύση ή τα ανθρώπινα χτίσματα, δεν είναι φυσιολατρικές απλουστεύσεις, νατουραλισμός ή αφήφιστη σύμπτωση· για μένα αυτή η συχνή εκφραστική αισθητική αποτελεί αφετηρία στοχασμών, τεχνική που υποβοηθάει την ψυχή, την σκέψη μου στο πέρασμα απ' το πραγματικό στο φανταστικό, από τη χρωστική σύνθεση στη σφαίρα της ιδέας, των συλλογισμών, της ψυχικής ζωής του κυρίαρχου μοτίβου μου θεματικά, στο ζετύλιγμα της σκέψης»⁴.

Πράλληλα όμως ο ποιητής χρησιμοποιεί αυτή την ιχνογραφική - ζωγραφική τεχνική, όχι με τοπογραφικό κύριο θέμα, αλλά με πολυπρόσωπους ή πολύ γεμάτους με αντικείμενα παραστατικά χώρους· η σκοπιμότητα κι αυτής της αναφοράς είναι η ίδια.

Π.χ. «Ποιός καβαλάρης ήρθε με προσάνωμα και με δαυλό;» απ' τη συλλογή «ΕΠΙ ΣΚΗΝΗΣ».

«Εσύ τι γόρευες; τραυλή στην όψη, μόλις που είχες σηκωθεί αφήνοντας τα σεντόνια να παγώσουν».

«Αυτός ο άνθρωπος πηγαίνει κλαίγοντας, στην ακροθαλασσιά το καλοκαίρι με τα γραμμόφωνα»

η στην «ΚΙΧΛΗ» «Το ξύλο αυτό που δρόσιζε το πρόσωπό σου, τις ώρες που το μεσημέρι πύρωνε τις φλέβες, σε ξένα χέρια θέλει ν' ανθίσει».

Ο ποιητής και πάλι καθορίζει τη σημασία και την έννοια αυτών των αναφορών που αποτελούν ποιητικούς πίνακες. «Είναι αφορμές έμπνευσης, θύρες για βαθύτερο στοχασμό, για αναψηλάφηση ιδεών και συναισθημάτων, όπως το κατάστρωμα είναι χώρος, όχι δικός μου, είναι μια κινούμενη πλατεία, όπου πέρασα εγώ και πολύς κόσμος κι εκείνος ο άνθρωπος που πηγαίνει κλαίγοντας στην ακροθαλασσιά κι εγώ και πολύς κόσμος, που συναντώντας στο κατάστρωμά μου με κάνει να βυθιστώ στη σκέψη και τα συναισθήματα»⁵.

Αυτού του είδους οι εισαγωγικές περιγραφές πολυπρόσωπων ή τραγικών μοναχικών ανθρώπινων υπάρξεων, μέσα από την επιμιξία με τους άλλους, τα παρελθοντικά και υπηρξιακά βιώματα οδηγούν στη σύνδεση του έξω κόσμου, με το βαθύτερο εσωτερικό είναι. Τα κοινά αυτά χαρακτηριστικά των μορφών ή οι διαφορές, επιβοηθούν στην εξέλιξη της ανάπτυξης και της εκτύλιξης του στοχασμού, στην ποιητική της σκέψης, μέσα απ' το ποιητικό εγώ, που γίνεται συλλογικό, για να φτάσει, όσο είναι δυνατό στο θεματικό πυρή-

να της αρχικής του ιδέας και έμπνευσης, μέσα από την ταύτιση με το εμείς⁶, να δώσει κι αυτός έτσι το μερίδιό του στην δύσκολη εποχή, σε κάθε δύσκολη εποχή, που απαιτεί προσφορά του πνευματικού ανθρώπου⁷ στους αγώνες και ιερή συμβολή στην πνευματική αντίσταση των δύσκολων καιρών⁸.

Έτσι η αδιαίρετη αρχικά πραγματικότητα, αρχίζει να διαιρείται σε ενότητες δεμένες με μιαν ιδιότυπη συνοχή που δεν σου δίνουν τη χαρά της πληρότητας.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Μέρη Α' 16.2.25 - 17.9.1931. Μέρη Β' Αύγουστος '31 - Φεβρουάριος 1934 (εκδ. 1975).
2. Βλ. ποίημα «Η ΣΤΕΡΝΑ».
3. «Ένας γέροντας στην ακροποταμιά», «αν ανθρώπινος είναι ο πόνος, ανθρώπινο δεν είναι μόνο να πονάμε».
4. Περιοδικό «Διαβάζω». «Γ. Σεφέρης» σελ. 52.
5. Τίμου Μαλάνου «Η ποίηση του Σεφέρη και η κριτική μου», σελ. 19, 22 και 26.
6. Βλ. Περιοδικό «Επιθεώρηση Τέχνης» '62, σελ. 152.
7. Βλ. Γ. Σεφέρη Μέρη, Δ - Ε
8. Δ. Μαρωνίτη «Η ποίηση του Γ. Σεφέρη» Σ. Vitti «Φθορά και λόγος» — Γ. Τσίρκας «Σκέψεις για το Σεφέρη».

B. ΤΕΧΝΙΚΗ ΤΟΥ ΜΥΘΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

Έτσι, καθώς τα άπειρα ερεθίσματα κεντρίζουν τη φαντασία και την κριτική διείσδυση· μια ειδικής ευαισθησίας παρατηρητικότητα σε ωθεί να διαπιστώσεις αγγίζοντας την άκρη του μίτου της ελλειπτικής και κρυπτικής γραφής του Σεφέρη, την αυτοβασανιστική επανάληψη της τεχνικής του μύθου και της ιστορίας, που πέρα από ποιητική συνήθεια, αποτελεί τη δεύτερη και ουσιαστικότερη ερμηνευτική προϋπόθεση για την κατανόηση της ιδεολογικής υπόστασης των συλλογών ή των ποιημάτων του, που ενώ έχουν μιαν αυτοτέλεια ύπαρξης, δεν νοούνται μέσα απ' αυτή, μόνα, μακρυνά και πέρα από την ένταξή της σε εποχές, θεματικές ενότητες ή κύκλους, γιατί θαρρώ πως το να μιλήσεις με τη λέξη συλλογή για μια σειρά Σεφερικών ποιημάτων, ασελγείς και ευτελίζεις ένα προσδιορισμένο μεγαλείο που έγκειται στο μοναδικό και στο όχι αναγκαστικά, αλλά αναγκαία προσδεμένο έργο σε μια ροή σύνδεσης και συνέχισης, που η αισθητική και συμβολική κοσμική αρμονία της τέχνης επιβάλλει και δεν απαιτεί. Έχουμε, δηλαδή μιαν αντίληψη τέχνης που πληγώνει τις ψυχές που ταξιδεύουν στο χωρόχρονο μιας ουσίας που δένει σφιχτά το εδώ με το εκεί, το παρελθόν με το παρόν κι αναζητάει με απελπισία να προφητέψει, μέσα απ' όλα αυτά, το μέλλον, με τον αγέρα και τον κατακλυσμό, με τα ανθρώπινα ρεύματα, με τους αγάπαν-

θους, τ' ασφοδέλια των νέγων, με τη γλώσσα των λουλουδιών, με την ηχηρή σιωπή· αλήθεια πώς να τη μάθεις ετούτη τη θρησκεία;*

Η χρήση της τεχνικής του μύθου (αρχαιοελληνικού ή νεότερου) ή του ιστορικού γεγονότος (ιστορίας) προαναγγέλεται με τους υπόπιλους και τις παραπομπές του ποιητή ή τις αναφορές του σε συγκεκριμένους στίχους των ποιημάτων του συνδετικούς, καθοριστικούς, καθώς και στίχους μοτίβα (επαναλαμβανόμενους σαν μουσικά μέρη) στην ενδοχώρα της σύνθεσής του. **Τέτοια παραδείγματα** βρίσκουμε στο ποίημα «Ελένη» στην παραπομπή του ποιητή σε στίχους της Ελένης του Ευριπίδη, και στην αναφορά του στα χωρία του μύθου που ο τραγικός ποιητής στηρίζει την ιλαροτραγωδία του, ή ακόμα στην παραπομπή του στον «Κατάλογο νηών» στον βασιλιά της Ασίνης: «'Ασίνην τέ και 'Ερμιόνην βαθύ κατά κόλπον έχούσας». Οι υπόπιλοι αυτοί αποτελούν το (motto) των ποιημάτων του, συγκροτούν τους άξονες των ιδεολογικών μηνυμάτων της ποίησης του Σεφέρη και τον προοίδιασμό της θεματικής βάσης που αναφέρεται η εκάστοτε έμπνευσή του.

Παρόμοια τεχνική ακολουθείται στο «Πάνω σ' ένα ξένον στίχο», με το συγκεκριμένο υπόπιλο που μεταφέρει από Γάλλο ποιητή, από τον τρόπο που εμφανίζει τη

μορφή του Οδυσσέα σαν το σύμβολο του πανάρχαιου ταξιδευτή, του νοσταλγού ναυτικού, των τρισχιλιετών συμβόλων μιας γλώσσας κι ενός πολιτισμού, μιας αντίληψης για την αναζήτηση που δίνει την ουσία στη ζωή και την ανθρώπινη ύπαρξη.

Στο ποίημα ακόμη «**Η Σαλαμίνα της Κύπρου**» ο υπόπιλος (τεχνική της ιστορίας) από τους Πέρσες του Αισχύλου «Σαλαμίνα τε τας νυν ματρόπολις των δε αιτία στεναγμών», αποτελεί ένα πιο απτό παράδειγμα της λόγιας αυτής συνήθειας του Σεφέρη. Η τεχνική αυτή δεν είναι ένας απλά δάνειος λόγος, κλεισμένος σε εισαγωγικά, αλλά λειτουργεί α) σαν ένασμα της ποιητικής έμπνευσης, β) σαν εισαγωγή στο θέμα και τις βαθύτερες ιδέες του ποιήματος. Η εκλογή των επιγραφών ή των ενδοφλέβιων ποιητικών αναφορών στο μύθο και την ιστορία είναι εξαιρετικής σημασίας ερμηνευτικά σημεία προσέγγισης, συνιστούν ένα πολύ αξιοποιήσιμο υλικό για μας που θέλουμε να ερμηνεύσουμε το Σεφέρη, να μιηθούμε στις ιδιόμορφες αρχικές και εξελισσόμενες σκέψεις του ή να βυθιστούμε στο συναισθήμα που περιορίζεται στα μυθικά και ιστορικά σύμβολα, πριν φτάσει στις αυτούσιες συμβολικές χρήσεις κι αντιστοιχίες αντικειμένων. Στο συγκεκριμένο ποίημα και γενικά τη Συλλογή «Κύπρον, ού μ' έθέσπισεν».

Οι ποιητής θέλει να υπογραμμίσει ότι υ-

πάρχουν πολλές αυτοκρατορίες που πέρασαν απ' το νησί της Αφροδίτης, π.χ. Μυκηναϊκή, Περσική, Ρωμαϊκή, Βυζαντινή, Βρετανική* και μας προειδοποιεί για την αναπότρεπτη «άτη». Η ύβρη του δυνατού θα συντριβεί, όχι όμως χωρίς τη θυσία του αδύναμου. Ελευθερία των λαών, ανεξαρτησία, Κύπριοι, Έλληνες, Β' Παγκόσμιος Πόλεμος - τελευταίος σταθμός, ή καινούργια αρχή για συμφορές; Όμως αυτή η αρχαιοελληνική τάξη της ηθικής, συνέχεια διασαλεύεται κι αποκαθίσταται. Ο Σεφέρης αναζητάει τα αίτια του πολέμου συχνά στην απληστία, την ατιμία, την έλλειψη αγάπης γενικά, δεν διαβλέπει πουθενά την αισιόδοξη, αγωνιστική προοπτική. Ο κύκλος κλείνει, αλλά επαναλαμβάνεται, ο μύθος κι η ιστορία διδάσκουν τη σκληρή αλήθεια μιας πραγματικότητας που επανέρχεται σαν ατομικό όνειρο και γενικός βραχνάς και βιώνεται κάθε φορά σα μεγαλύτερη ή μικρότερη απογοήτευση.

Νέος κόσμος; ιδανικά; όλα αυτά ερωτήματα χωρίς απάντηση.

... τόσος πόνος, τόση ζωή
για ένα πουκάμισο αδειανό, για
μιαν Ελένη...

Η τεχνική της ιστορίας, άλλοτε σαν επιλογικό σχόλιο π.χ. (στίχοι 19 - 20) του «Επί Ασπαλάθων» με την αναφορά στον πανάθλιο Αριδιαίο τύραννο είναι ολοφάνερο σε ποιές αποληκτικές διδακτικές ιδέες οδηγούν.

Με την τεχνική του μύθου ή της ιστορίας ο ποιητής δεν θέλει να μεταφέρει απλά, αουτούσια κάποια αποσπάσματα, αλλά προοιδηάζει για το θέμα του, χρηματίζει τις ιδέες του και προοδευτικά τις ξετυλίγει μέσα στην ποιητική του σύνθεση ευκρινέστερα ή άλλοτε κρυπτικά.

Οι αναφορές του στην Κίρκη, στον Ερωτόκριτο, στο βιβλίο δαίμονα της Πορνείας, στο σεληνιακό σπέρμα του Πρωτέα, σε διάφορα ποιήματά του φωτίζουν ιδιαίτερα τα ποιητικά νοήματα, τους λογισμούς, τις ιδεολογικές του διακυμάνσεις.

Για τη μυθική μέθοδο του Σεφέρη μέσα ή έξω απ' την ποιητική σύνθεση έχει δημοσιέψει μελέτες ο Edmund Keeley με τον τίτλο «Seferis and the mythical method». Ο Kelley υποστηρίζει πως πέρα από αφετηρία έμπνευσης και ιδεολογική δομικότητα, η τεχνική του μύθου και της ιστορίας που χάνεται ξανά στο μύθο, εξυπηρετούν την επιτυχία ενός αδιάκοπου παραλληλισμού σύγχρονης εποχής και αρχαιότητας, μιας αδιάκοπης σύνδεσης παρελθόντος - παρόντος. Υποστηρίζει ακόμα πως η τεχνική αυτή αποτελεί μίμηση αντίστοιχης αισθητικής των T.S. Elliot και του Τζ. Τζόις, δηλαδή κι εδώ η μυθική μέθοδος αποτελεί στοιχείο δομικό, ποιητικό διάγραμμα για την αντικειμενική και ολοκληρωμένη αποτύπωση

της εμπειρίας του δημιουργού. Έτσι, έχουμε ταύτιση της μυθικής με τη σύγχρονη εποχή, της κρυφής αλήθειας του μύθου, με την κραυγαλέα αποκάλυψή της στην διαχρονική πραγματικότητα και το σήμερα.*

Πάντοτε βέβαια δεν επιτυγχάνει ο ποιητής αυτή την απόλυτη ταύτιση παρελθόντος - παρόντος στις ιδέες, όπως για παράδειγμα στο ποίημα «Πάνω σ' έναν ξένο στίχο», ο ήρωας δεν είναι ο Οδυσσέας, αλλά ένας άνθρωπος που βλέπει τη ζωή του μέσα στη μοίρα (κομμάτι, πορεία βίου) του Οδυσσέα, ο αναζητητής, ο άτυχος κυνηγός των στόχων, που αναγνωρίζει την ουσία του ταξιδιού σαν νόημα ύπαρξης. Ο αχός της θάλασσας, ο ναυτικός, ο νοσταλγός, ο πηγαίμος για την Ιθάκη, η αγάπη, εδώ επισκιάζουν το μυθικό Οδυσσέα και εμφανίζουν φανταχτερά την ποιητική παρουσία, η μοίρα του Οδυσσέα, γίνεται ιστορία του ποιητή και της ύπαρξης. Παντού και πάντα ο αντικειμενικός στόχος, η προσέγγιση στο στόχο, ο φόβος της αυταπάτης, το νόημα του αγώνα.

Στην Ελένη όμως η παραλλαγή του μύθου βρίσκει την τέλεια αντιστοιχία με την πικρή διαπίστωση του ποιητή από το παρελθοντικό μύθο, στην παροντική **μυθοποίηση - απομυθοποίηση** «για ένα πουκάμισο αδειανό για μιαν Ελένη».

Η ματαιότητα των θυσιών, των αγώνων συναρμολογούν μέσα απ' την τεχνική του μύθου και της ιστορίας το πανάρχαιο και σύγχρονο δράμα του κόσμου, του Ελληνισμού και της ανθρώπινης ύπαρξης. Η οπτική του αστού διπλωμάτη Σεφέρη, η εμετική του διάθεση για τον καιροσκοπισμό των αστών πολιτικών δεν του επιτρέπουν την αισιόδοξη άποψη πως οι αγώνες κι οι θυσίες δικαιώνονται μέσα από νέες ανειρήνευτες συγκρούσεις, μέσα από νέες συνθήκες πάλης, γιατί το δίκιο του αγώνα, είναι αυτό που σε πάει σ' άλλον αγώνα, όπως υποστηρίζει κι ο Τάκης Σινόπουλος.* Η απορία του Σινόπουλου είναι αισιόδοξη, ενώ οι θέσεις του Σεφέρη σε πολλά ποιήματα είναι απόλυτες. Όχι, η μοίρα του κόσμου και της ύπαρξης δεν είναι το κενό, το τίποτα, η συντριβή. Ο άνθρωπος κι ο κόσμος προχωράει παρ' όλες τις αντιξοότητες που τον κατακλύζουν. Η ανθρωπότητα δεν βυθίζεται μόνο στην τροχιά της νύχτας· αυτό κι ο ίδιος ο Σεφέρης το αποκαλύπτει άθελά του πολλές φορές, όταν μιλάει για ηθική δικαίωση («Επί Ασπαλάθων» όταν μιλάει για το Μιχάλη («Τελευταίος σταθμός») όταν πολλές φορές η κτάργηση της λογικής οδηγεί στον ηρωισμό που δεν είναι ατομική αρετή, αλλά συλλογική δράση, παράδειγμα αγωνιστικό*, μίμηση συνειδητή για να σηκωθούμε λίγο ψηλότερα.

Έτσι, οι μύθοι κι η ιστορική τεχνική στο εφέρε πρέπει να μας οδηγούν στο να κατανοούμε τα αρχέτυπα του έμπνευσης των,

να μελετάμε το ίδιο το περιεχόμενό της και να ερμηνεύουμε τα ιδεολογικά μηνύματα των ποιημάτων του θετικά και αρνητικά, δηλαδή διαζευκτικά και από τη θέση και από την αντίθεση της όψης τους, χωρίς δυαδισμούς και υπερβολές· η γοητευτική, απαλή απαισιοδοξία του ποιητή μας επιτρέπει να αποδείξουμε τη θετική πλευρά μιας αντίληψης που δεν οδηγεί σε μηδενιστικές καταπτώσεις, αλλά σε διαχρονικές αξίες κι αρετές, στο δρόμο του χρέους ν' αγωνιστούμε για να ξεφύγουμε απ' το πανάρχαιο δράμα, απ' την πληγή, από τον πόνο, όσο κι αν πεθαίνουνε οι κάθε φορά «Θεοί» μας, πάντα οι υπόγειες στέρνες θα ξεχύνονται ξαφνικά σαν φλέβες δροσιτικές κι αθάνατες, που θ' αναδύουνε νόμα ανθρώπινου πλούτου σε κάθε εποχή, σε κάθε κόσμο, πολιτεία, ύπαρξη στεγνή, αφυδάτωμένη, πάντα πριν τη συντέλεια που πολλοί φοβούνται και επικαλούνται, ο Σεφέρης σαν άνθρωπος με πείρα δεν είναι δυνατόν να μας απαγορεύσει την ελπίδα για το αύριο· έστω και σ' αυτή τη στερνή σκάλα, μπορεί η τεχνική του μύθου και της ιστορίας να διδάσκουν ότι θα φτάσουμε ξανά στο ίδιο τέλος, όμως αφήνουν να διαφανεί πως κάθε επιστροφή είναι μια νέα αφετηρία, πως το στερνό οδηγεί στο νέο, πως ο κόσμος και οι μιζέριες του είναι ένας τρόπος για να ομολογήσεις ότι δεν σου αρέσει, αλλά και ένα μέσο για ν' αποκαλύψεις και τον τρόπο να χτυπήσεις την πόρτα της χαράς, να προβάλλεις διαρκώς ανηρησεις στην άρνηση και ν' αλλάξεις ζωή, μ' ένα δρόμο χωρίς σημεία σίξης και δίσημες αναστολές.

Γιώργος Ηρακλέους
Φιλολόγος

* Χρήση στίχων του ίδιου του ποιητή απ' το Στρατή το Θαλασσινό ανάμεσα στους αγάπανθους.

* Βλ. Περ. Λέξη, Αφιέρωμα στο Γ. Σεφέρη.

* Βλ. Ν. Βαγενάς, «Ο ποιητής κι ο χορευτής».

* Βλ. «Φιλιππολή» εκεί αναρωτιέται κι αυτή.

* Βλ. Λουκάς Κούσκλας: «Τα Νεοελληνικά διδακτικά δοκίμια για το Λύκειο», εκδ. Παπαζήση, σελ. 164 - 175.

ΤΟ ΓΑΛΛΙΚΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ

Στα πλαίσια της ΕΟΚικής «ολοκλήρωσης» και της ολοκληρωτικής ένταξης της Ελλάδας το 1992, τα «αντιτετράδια της εκπαίδευσης» αποφάσισαν να παρουσιάσουν, σε μια σειρά από άρθρα, τα εκπαιδευτικά συστήματα των άλλων χωρών της κοινότητας. Η προσπάθεια αυτή έχει σαν σκοπό, αφενός να είμαστε γνώστες των εκπαιδευτικών συστημάτων των χωρών της ΕΟΚ, και αφετέρου να επισημανθούν οι διαφορές του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος σε σχέση με τα αντίστοιχα ευρωπαϊκά.

Αρχίζουμε με το γαλλικό εκπαιδευτικό σύστημα, από το οποίο έχει επηρεαστεί αρκετά το ελληνικό, κυρίως στα πρώτα χρόνια της δημιουργίας του.

Στο τέλος αυτής της προσπάθειας και αφού στο μεσοδιάστημα παρουσιάσουμε και κριτικάρουμε τις ΕΟΚικές ντιρεκτίβες για τα ζητήματα της εκπαίδευσης, θα συνοψίσουμε τη δουλειά, την οποία επιμελήθηκε ο Κώστας Μέκκας.

Για την καλύτερη κατανόηση της εκπαιδευτικής διάρθρωσης στην Ευρώπη συνοδεύουμε την παρουσίαση του Γαλλικού συστήματος με συνοπτικά σχεδιαγράμματα.

Η Γαλλία είναι ένα από τα μεγαλύτερα κράτη του κόσμου. Το 1976, ο πληθυσμός της έφθανε τα 53 εκατομμύρια. Από τους κατοίκους αυτούς, μόνο 21 εκατομμύρια συγκροτούσαν τον ενεργό πληθυσμό και 12,5 εκατομμύρια το σχολικό. Τον ίδιο χρόνο, σύμφωνα με τις στατιστικές, τα κονδύλια για την εκπαίδευση ήταν 80.837 εκατομμύρια φράγκα (3,41 του εσωτερικού ακαθάριστου εισοδήματος και 17,6% του κρατικού προϋπολογισμού).¹ Το 1985 ο πληθυσμός της Γαλλίας είναι γύρω στα 55 εκ. και ο σχολικός πληθυσμός (παιδιά νηπιαγωγείου, μαθητές δημοτικού και γυμνασίου, φοιτητές) φθάνει τα 13,5 εκατ. περίπου.² Το 1990 τα κονδύλια για την εκπαίδευση ξεπερνούν για πρώτη φορά, αυτά που διατίθενται για την εθνική άμυνα.³

Σύμφωνα με τη σχετική νομοθεσία, η σύγχρονη γαλλική εκπαίδευση διέπεται από τις εξής βασικές αρχές:

α) Είναι δημόσια και ιδιωτική. Η ελευθερία της εκπαίδευσης επιτρέπει τη συνύπαρξη κρατικών και ιδιωτικών ιδρυμάτων. Το Κράτος, σύμφωνα με το Σύνταγμα, εγγυάται την εκπαίδευση του λαού, χωρίς όμως να μονοπωλεί το έργο αυτό.

β) Είναι υποχρεωτική. Όλα τα παιδιά ηλικίας 6 - 16 χρονών είναι υποχρεωμένα να φοιτήσουν στα σχολεία.

γ) Η δημόσια εκπαίδευση παρέχεται δωρεάν. Η δωρεάν παιδεία καθιερώθηκε το 1882 για την πρωτοβάθμια εκπαίδευση και το 1933 για τη δευτεροβάθμια. Η ανώτατη παιδεία δεν παρέχεται δωρεάν, αλλά σε μεγάλο αριθμό φοιτητών παρέχονται υποτροφίες και άλλες διευκολύνσεις στις σπουδές τους.

δ) Η δημόσια εκπαίδευση είναι λαϊκή: Η δημόσια εκπαίδευση είναι λαϊκή, δηλαδή «ουδέτερη» από άποψη θρησκευτική, φιλοσοφική και πολιτική. Η αρχή αυτή «διασφαλίζει το σεβασμό της συνείδησης».

ε) Τα επίσημα διπλώματα χορηγούνται από το κράτος. Το κράτος διατηρεί το μονοπώλιο απονομής επίσημων τίτλων σπουδών. Για το σκοπό αυτό διεξάγει διαγωνισμούς και εξετάσεις, στις οποίες μπορούν να λάβουν μέρος μαθητές, απόφοιτοι κρατικών και ιδιωτικών σχολείων. Τα διπλώματα που χορηγούν τα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια δεν έχουν καμιά επίσημη αξία, εκτός κι αν αναγνωριστούν από το κράτος.

στ) Στην κορυφή της οργάνωσης του Γαλλικού εκπαιδευτικού συστήματος βρίσκεται το υπουργείο Παιδείας, εργοδότης σε 800.000 υπαλλήλους (κυρίως εκπαιδευτικό προσωπικό) και υπεύθυνο για τη μόρφωση 13,5 περίπου εκατομμυρίων παιδιών και νέων.⁴

Η επιθυμία αποκέντρωσης οδήγησε, στα χρόνια του Ναπολέοντα, στον τεμαχισμό της Γαλλίας σε εκπαιδευτικές περιφέρειες, που ονομάζονται Ακαδημίες (Academies), 25 συνολικά. Επικεφαλής είναι ο Πρύτανης της Ακαδημίας, ο οποίος εκπροσωπεί τον υπουργό, έχει τη δικαιοδοσία να δημιουργεί και να κλείνει σχολεία, να διορίζει δασκάλους, να εποπτεύει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, να οργανώνει διαγωνισμούς, να συντονίζει το έργο της ανώτατης εκπαίδευσης με τις άλλες βαθμίδες. Οι Ακαδημίες υποδιαιρούνται σε εκπαιδευτικά διαμερίσματα, επικεφαλής των οποίων είναι οι επιθεωρητές, ανώτεροι υπάλληλοι με τίτλους Πανεπιστημιακούς (Διδακτορικές διατριβές).

1. Ιστορικοί σταθμοί

Οι κατακτήσεις της εκπαίδευσης στο Μεσαίωνα και την Αναγέννηση είναι λίγο πολύ κοινές για τους δυτικούς και τους βό-

ρειους Ευρωπαίους. Στις παραμονές της Γαλλικής Επανάστασης και στην εποχή των Διαφωτιστών, παρατηρείται στη Γαλλία μια γενική επιθυμία για μόρφωση, που επηρεάζεται από τους φιλοσόφους και τους εγκυκλοπαιδιστές, και οδηγεί στην επέκταση της γυμνασιακής μόρφωσης σε μεγαλύτερα στρώματα της αριστοκρατίας και της αστικής τάξης. Πολύ πριν, από το 1698 ήδη, ένα βασιλικό διάταγμα καθιστούσε, θεωρητικά τουλάχιστον, τη στοιχειώδη εκπαίδευση υποχρεωτική. Η Γαλλική Επανάσταση προώθησε κυρίως τέσσερις σημαντικές αρχές:⁵

α) Ένα σύνολο εκπαιδευτικών ιδρυμάτων για όλους. Το σχέδιο Condorcet του 1792 προβλέπει τέσσερις βαθμίδες με ένα εποπτικό συμβούλιο στην κορυφή αυτής της εκπαιδευτικής ιεραρχίας.

β) Την αρχή της δωρεάν παιδείας. Αυτό σημαίνει ότι η δημόσια υποχρεωτική εκπαίδευση παρέχεται δωρεάν.

γ) Την αρχή της πολιτικής, φιλοσοφικής και θρησκευτικής ουδετερότητας της εκπαίδευσης (Laïcité).

δ) Την έννοια των υποχρεώσεων του πολίτη και του ρόλου της πολιτείας. Ο Danton ισχυριζόταν ότι «τα παιδιά ανήκουν στη Δημοκρατία πριν να ανήκουν στους γονείς τους».

Στα χρόνια της Πρώτης Αυτοκρατορίας, ο σκοπός της εκπαίδευσης είναι διπλός. Από τη μια να δημιουργήσει μια ελίτ μορφωτική, μια εθνική αριστοκρατία που θα καταλάβει τις ηγετικές κοινωνικές θέσεις και από την άλλη να εξασφαλίσει στις μάζες μια απλή αλλά επαρκή μόρφωση, που θα τους επιτρέψει να επιτελέσουν τον παραγωγικό τους ρόλο.

Στα χρόνια της Παλινόρθωσης, η στοιχειώδης εκπαίδευση επεκτείνεται. Ο νόμος του Guizot του 1833, επιβάλλει σε κάθε κοινότητα, που έχει 6.000 κατοίκους και πάνω, να διατηρεί ένα ανώτερο στοιχειώδες σχολείο και σε κάθε επαρχία να δημιουργήσει μια σχολή για τη μόρφωση των δασκάλων της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στη Δεύτερη Αυτοκρατορία βλέπουμε να επεκτείνεται η στοιχειώδης εκπαίδευση στα κορίτσια, που αποκτούν τη δυνατότητα να φοιτήσουν και στη μέση εκπαίδευση. Στην τρίτη Αυτοκρατορία πρέπει να επισημάνουμε την επέκταση της υποχρεωτικής εκπαίδευσης για όλα τα παιδιά από 6 έως 13 ετών.

Στις αρχές του 20ου αιώνα, μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, γεννιέται η τεχνική εκπαίδευση, με σκοπό να μορφώσει ταυτόχρονα το παιδί σε «άνθρωπο και παραγωγό». Τότε δημιουργείται ένα δίκτυο από δημόσιες τεχνικές και επαγγελματικές σχολές.

Από το 1930 μέχρι το 1958, δηλαδή κατά την 4η Δημοκρατία, η εκπαίδευση στο μέσο σχολείο γίνεται δωρεάν και η υποχρεωτική εκπαίδευση φθάνει μέχρι το 14ο έτος της ηλικίας του παιδιού. Ο ομοιόμορφος τύπος σχολείου δημιουργείται από την έντονη επιθυμία για εκδημοκρατισμό στην εκπαίδευση.

Κατά την 5η Δημοκρασία επεκτείνεται η υποχρεωτική εκπαίδευση μέχρι το 16ο έτος και δημιουργούνται σχολεία αντίστοιχα με το ελληνικό γυμνάσιο, τα οποία είναι πολυδύναμα, αλλά ομοιόμορφα για τον πρώτο κύκλο της μέσης εκπαίδευσης (collèges). Τα χρόνια αυτά βλέπει το φως η αντίληψη για τη «συνεχή μόρφωση» (formation continue), η οποία θεωρείται ως μέσον κοινωνικής και επαγγελματικής ανόδου, αλλά και «όργανο της αξιωματικής δημοκρατίας» και γι' αυτό δικαίωμα όλων των εργαζόμενων. Τα γεγονότα το 1968 με τις φοιτητικές εξεγέρσεις, συνέτειναν στην αλλαγή, κυρίως στα Πανεπιστήμια, και στην εισαγωγή της διεπιστημονικότητας, της αυτονομίας και της συμμετοχής των διδασκομένων στη λήψη των αποφάσεων.⁶

2. Η ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΤΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ⁷

Η Γαλλία μοιράζεται με τους άλλους Ευρωπαίους μια κλασική κληρονομιά, που έρχεται από τα αρχαία χρόνια, τη Ρώμη, το Μεσαίωνα και την Αναγέννηση. Αυτή συνίσταται στην εμπιστοσύ-

νη στη δύναμη της λογικής, στην προτίμηση για τις θεωρητικές ενασχολήσεις, με κάποια παραμέληση του πραγματικού.

Από την κλασική κληρονομιά και τον ορθολογισμό θα αναζητήσουμε πιθανότατα την ιδιάζουσα σημασία που πήρε στο γαλλικό σύστημα η μέση εκπαίδευση. Αυτή, προσανατολισμένη στα κλασικά γράμματα και τη θεωρητική παιδεία, ανάμεσα στη στοιχειώδη που αφορά τις μεγάλες μάζες και την ανώτατη που προετοιμάζει για τα ελεύθερα επαγγέλματα, αποβαίνει το σχολείο μιας πνευματικής αριστοκρατίας (elite), η οποία θα είναι η άρχουσα τάξη. Αποκτά παράδοση υψηλών επιτεύξεων, αλλά αποβαίνει και στοιχείο κοινωνικού διαχωρισμού. Μέχρι σήμερα, ένα μεγάλο μέρος των αγώνων για εκδημοκρατισμό του συστήματος αναφέρεται στις προσπάθειες να παύσει η γαλλική μέση εκπαίδευση να είναι στοιχείο χωρισμού των κοινωνικών τάξεων.

Μια εκ πρώτης όψεως αντινομία του συστήματος ανιχνεύεται στη σχέση συγκεντρωτισμού με τον εκδημοκρατισμό. Για τον πρώτο μπορεί κανείς να πει ότι άρχισε κυρίως όταν, μετά τη Γαλλική Επανάσταση, υπήρχε η πολιτική βούληση για μια ισχυρή κυβέρνηση, ικανή να εξαλείψει τις συντεχνιακές και τοπικές ιδιομορφίες. Έγινε ισχυρότατος στα χρόνια του Ναπολέοντα και σήμερα το κράτος ουσιαστικά κατευθύνει την εκπαίδευση, χωρίς όμως να τη μονοπωλεί. Τα Πανεπιστήμια αποκτούν αρκετή αυτονομία (μετά το 1968) και σε πολλά εκπαιδευτικά ιδρύματα το κράτος μοιράζεται την ευθύνη με πολλούς συνεταίρους.

Από την άλλη μεριά, η φιλοσοφία του συστήματος υπογραμμίζει τον πολυμορφισμό, την ανάγκη δηλαδή για συνύπαρξη ιδεολογικών ρευμάτων. Απόδειξη η έντονη δραστηριότητα, ιδιαίτερα μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο, για εκδημοκρατισμό του συστήματος. Αυτός θα μπορούσε, κατά τον Bianchezzi,⁸ να εννοηθεί είτε σαν «διαχωριστικός δημοκρατισμός», που μέσα από ταχύρυθμη επαγγελματική και τεχνική εκπαίδευση προάγει τις κοινωνικές κατώτερες τάξεις, επιτρέποντάς τους μια έντονη κινητικότητα, είτε σαν «γενικός εκδημοκρατισμός», που επιδιώκει με κοινούς κορμούς εκπαίδευσης για όλους, συνοδευόμενος όμως από ριζικές παιδαγωγικές αλλαγές που θα επιτρέψουν την υλοποίησή του.

Ο συγκεντρωτισμός του παλαιού γαλλικού εκπαιδευτικού συστήματος με τη γραφειοκρατική του αδράνεια και σκλήρυνση δεν είχε την απαιτούμενη ελαστικότητα για να ανταποκριθεί στην ανάγκη των καιρών για «περισσότερη εκπαίδευση», με αποτέλεσμα ένας μεγάλος αριθμός ατόμων να παίρνει μέρος στην ενεργό ζωή με ελλιπή εκπαίδευση. Ενάντια σ' αυτήν την πραγματικότητα έρχεται το ηθικό, φιλοσοφικό αίτημα για «ισότητα ευκαιριών στην εκπαίδευση». Ανεξάρτητα από τις οικονομικές ανάγκες της βιομηχανικής ή της μεταβιομηχανικής κοινωνίας, η απαίτηση για ισότητα ευκαιριών σημαίνει τη μείωση των ανισοτήτων που προέρχονται από αυτό το ίδιο το σχολείο - που έχουν όμως τις βαθύτερες αιτίες του αλλού. Οι τρόποι καταπολέμησης της ανισότητας είναι η ανάπτυξη της προσχολικής εκπαίδευσης, η φροντίδα για τους μαθητές που η απόδοσή τους είναι ανεπαρκής, με σκοπό την επανένταξη τους στον κοινό εκπαιδευτικό κορμό, αναπτύσσοντάς τους και άλλες ιδιότητες έξω από την αφηρημένη λογοκρατία, όπως η καθυστέρηση των αξιολογήσεων και οι ανοιχτές δυνατότητες για αλλαγές κατευθύνσεων, οριζόντιες και κάθετες μετακινήσεις.

3. ΔΟΜΗ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΓΑΛΛΙΚΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΥΣΤΗΜΑΤΟΣ⁹

Η προσχολική αγωγή περιλαμβάνει τις ηλικίες από δύο χρόνων μέχρι έξη και προσφέρεται σε ειδικά ιδρύματα και στις κα-

τώτερες τάξεις της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης εθελοντικά.

Η πρωτοβάθμια εκπαίδευση έχει τις ηλικίες 6 μέχρι 11 ετών και προσφέρεται σε κοινά σχολεία για τα αγόρια και τα κορίτσια, τα οποία διακρίνονται σε τρεις κύκλους: τον προπαρασκευαστικό κύκλο, το στοιχειώδη και το μεσαίο κύκλο. Ο προπαρασκευαστικός κύκλος παλαιότερα διαρκούσε δύο χρόνια, ενώ τώρα διανύεται σε ένα χρόνο. Οι δύο άλλοι κύκλοι διαρκούν από δύο χρόνια ο καθένας. Η διαφοροποίηση γίνεται με βάση το ρυθμό μάθησης των μαθητών. Το σχολείο εργάζεται 24 - 27 ώρες την εβδομάδα.

Η δευτεροβάθμια εκπαίδευση διακρίνεται σε δύο βαθμίδες: στην κατώτερη βαθμίδα, που είναι **βαθμίδα παρατήρησης και προσανατολισμού**, και στην ανώτερη βαθμίδα, που προετοιμάζει τους μαθητές για ανώτερες σπουδές και για το επάγγελμα.

Η κατώτερη βαθμίδα είναι διάρκειας τεσσάρων χρόνων, η οποία διαιρείται σε δύο κύκλους των δύο χρόνων. Ο κύκλος της παρατήρησης δύο χρόνια και ο κύκλος του προσανατολισμού δύο χρόνια, και οι οποίες προσφέρονται στα κολλέγια με κοινό πρόγραμμα για όλα τα παιδιά. Στη βαθμίδα προσανατολισμού εργάζονται 24 1/2 ώρες την εβδομάδα.

Η ανώτερη βαθμίδα περιλαμβάνει τις ηλικίες 15 με 18 ετών και διακρίνεται σε δίχρονη σύντομης μορφής και σε τρίχρονη μακράς μορφής.

Οι δίχρονες και τρίχρονες επαγγελματικές εκπαιδεύσεις οδηγούν τους μαθητές στην εργασία, ενώ η τρίχρονη μακράς μορφής στο Λύκειο οδηγεί στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Η τριτοβάθμια εκπαίδευση περιλαμβάνει τα Πανεπιστήμια, κρατικά και ιδιωτικά, και τα Τεχνολογικά εκπαιδευτικά ιδρύματα. Η εισαγωγή των σπουδαστών στα Πανεπιστήμια γίνεται με τη λήψη του απολυτηρίου του Λυκείου «Baccalaureat», ενώ για την εισαγωγή στα Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα είναι το ειδικό απολυτήριο για ένα κλάδο ή ειδικές εισαγωγικές εξετάσεις.

4. ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ (CURRICULUM)

Το αναλυτικό πρόγραμμα όλων των σχολείων προσδιορίζεται από το Υπουργείο Παιδείας. Οι δάσκαλοι είναι ελεύθεροι να κάνουν επιλογή των διδακτικών βιβλίων. Στις πρώτες βαθμίδες της προσχολικής αγωγής το νήπιο μαθαίνει να ζει σε ομάδες, μακριά από την οικογένεια, να γνωρίζει τον γύρω κόσμο και να γίνεται άσκηση αισθήσεων, ρυθμική αγωγή, ανάπτυξη των κινητικών ικανοτήτων, διεύρυνση των νοητικών και κοινωνικών εμπειριών. Στην τελευταία βαθμίδα των πέντε χρόνων εισάγονται στη μαθηματική σκέψη, στην ανάγνωση, γραφή και χειροτεχνία.

Στις πέντε τάξεις της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης διδάσκονται τα μαθήματα: Γαλλικά, μαθηματικά, ιστορία, γεωγραφία, ασκήσεις παρατήρησης, σχέδιο ή κατασκευές, ωδική και κατευθυνόμενες ασχολίες και άθληση, επί 27 ώρες την εβδομάδα και πολιτική αγωγή.

Στην κατώτερη βαθμίδα της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, στο κολλέγιο, διδάσκονται τα μαθήματα: Γαλλικά, μαθηματικά, σύγχρονη ξένη γλώσσα, ιστορία, γεωγραφία, οικονομία, πολιτική αγωγή, εμπειρικές επιστήμες, αισθητική, τεχνικά και χειροτεχνικές εργασίες, φυσική αγωγή και αθλητισμός, σύνολο 24 ώρες την εβδομάδα η κάθε τάξη.

Στα σχολεία της ανώτερης δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, λύκεια, διδάσκονται διάφορα μαθήματα ανάλογα με τα τμήματα:

Τμήμα Α: Κλασικών και σύγχρονων γλωσσών με συμπληρωματικά κέντρα βάρους επιλογής, οικονομικές και κοινωνικές επιστήμες.

Τμήμα Β: Φυσικομαθηματικό με ένα γλωσσικό - λογοτεχνικό κέντρο βάρους επιλογής.

ΗΛΙΚΙΑ	ΒΑΘΜΙΔΑ	ΥΠΟΧΡ. ΣΤΙΧΑ	ΤΙΤΛΟΣ
25			
24		6	
23		5	
22		4	
21	III	3	ΑΝΩΤΑΤΑ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ
20		2	ΑΝΩΤΑΤΑ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΚΑ ΙΔΡΥΜΑΤΑ
19		1	
18		2	ΛΥΚΕΙΟ
17		1	κλάδοι Α, Β, C, D, T
16			
15		4	ΚΟΛΛΕΓΙΟ
14	II	3	κύκλος προσανατολισμού
13		2	
12		1	κύκλος παρατήρησης
11			
10		5	ΔΗΜΟΤΙΚΟ ΣΧΟΛΕΙΟ
9		4	Μεσαίος κύκλος
8	I	3	Στοιχειώδης κύκλος
7		2	
6		1	Προπαρασκευαστικός κύκλος
5			
4			ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ
3			
2			ΠΑΙΔΙΚΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ
1			

Τμήμα T: Τεχνικό - βιομηχανικό.

Από το 1970 ο μαθητής από την προτελευταία τάξη μπορεί να επιλέγει ανάμεσα σε 5 ή 7 κλάδους με ανάλογο απολυτήριο.

A: Φιλοσοφικός - γλωσσικός

B: Οικονομικός και κοινωνικο-επιστημονικός

C: Φυσικομαθηματικός

D: Μαθηματικά και εφαρμοσμένες επιστήμες

D: Αγρονομία

T (E): Φυσικοεπιστημονικός - Βιομηχανικοτεχνικός

5. Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΔΑΣΚΑΛΩΝ ΚΑΙ ΚΑΘΗΓΗΤΩΝ

Η μόρφωση των δασκάλων της πρωτοβάθμιας από πολύ παλιά ελάμβανε χώρα στις Ecoles Normales, σχολές αντίστοιχες με τις ελληνικές Παιδαγωγικές Ακαδημίες και διαρκούσε, μέχρι το 1979, δύο χρόνια. Τότε έγιναν τρία χρόνια εκπαίδευσης και από το 1986 η εκπαίδευσή τους άλλαξε εντελώς. Οι 120 Ecoles Normales έγιναν ανώτερες σχολές και δέχονται τους φοιτητές τους με το δίπλωμα D.E.U.G. μετά από διαγωνισμό. Αυτό σημαίνει ότι ο μαθητής που τελειώνει τη μέση εκπαίδευση και έχει αποκτήσει το απολυτήριο, Baccalaureat, φοιτά στο Πανεπιστήμιο για δύο χρόνια. Όταν αποκτήσει το D.E.U.G. (Δίπλωμα γενικών πανεπι-

στημακών σπουδών) είτε σε θετικές, είτε σε ανθρωπιστικές σπουδές, μπορεί να λάβει μέρος στους ειδικούς διαγωνισμούς, οι οποίοι αποτελούνται από δύο μέρη. Στο πρώτο εξετάζεται γραπτά η γνώση της λογοτεχνίας και της γλώσσας με την ανάλυση κειμένου, τα μαθηματικά, ένα θέμα επιστήμης ή τεχνολογίας και ένα θέμα από την ιστορία ή τη γεωγραφία της Γαλλίας. Η επιτυχία στα παραπάνω εξασφαλίζει στο υποψήφιο τη δυνατότητα να λάβει μέρος στον τελικό διαγωνισμό, ο οποίος περιλαμβάνει μια συζήτηση με παιδαγωγικό θέμα, που γίνεται με τον υποψήφιο και τους κριτές του, μια εξέταση σε θέματα φυσικής αγωγής όπου συμπεριλαμβάνεται η κολύμβηση, εξέταση στις πλαστικές τέχνες με μια κατασκευή σχετική, εξέταση στη μουσική, φωνητική και με όργανο, ανάλυση μουσικού κομματιού, μουσική ανάγνωση κ.λπ.¹⁰

Η εκπαίδευση των καθηγητών για τα κολλέγια (γυμνάσια) και τα λύκεια δεν είναι ομοιόμορφη και ενιαία. Άλλοι εκπαιδεύονται σε περιφερειακά κέντρα διδασκαλίας, άλλοι σε πανεπιστήμια επί τέσσερα χρόνια για την απόκτηση πιστοποιητικού σπουδών για την γενική εκπαίδευση ή την τεχνική εκπαίδευση. Οι παραπάνω τίτλοι λαμβάνονται μετά από εθνικό διαγωνισμό.

Για να διδάξουν στο λύκειο πρέπει να είναι κάτοχοι του ανώτερου τίτλου σπουδών, της «Agrégation», που λαμβάνεται μετά από εθνικό διαγωνισμό επίσης. Η συμμετοχή σ' αυτόν προϋποθέτει τετράχρονη πανεπιστημιακή σπουδή, οι οποίες ολοκληρώνονται με το Magister (Maitrise) ή αντίστοιχες σπουδές σε ανώτατη σχολή επιλέκτων (Ecole Normale Supérieure), που έχουν διάρκεια τουλάχιστον τριών χρόνων μετά το απολυτήριο. Η «Agrégation» απαιτεί εκτεταμένες ειδικές γνώσεις, οι οποίες αποκτώνται ύστερα από το «Maitrise» σε τμήματα προπαρασκευής. Η γραπτή και προφορική εξέταση έχει σχεδόν αποκλειστικά ειδικό επιστημονικό χαρακτήρα.

Κώστας Μέκκας

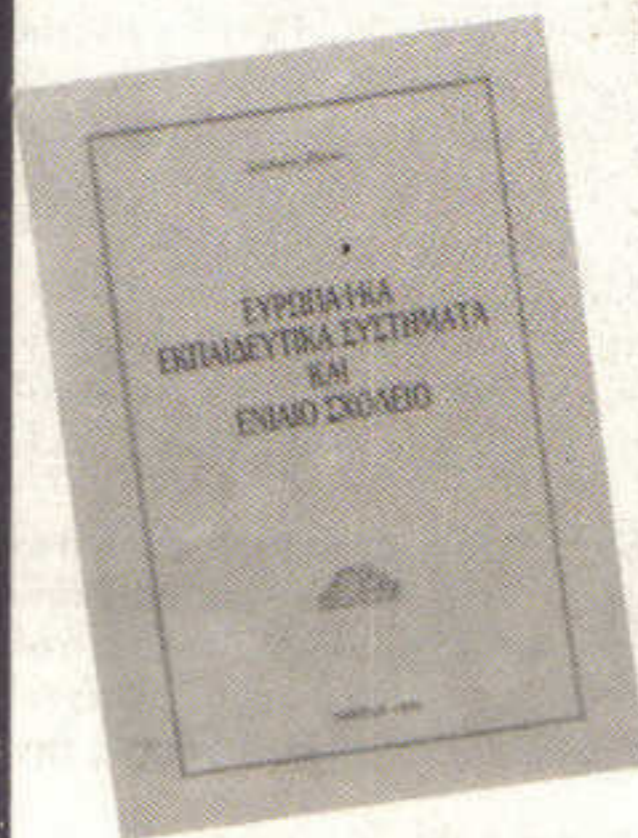
1. «Το γαλλικό εκπαιδευτικό σύστημα», Γ. Κρασανάκη, Αθήνα 1980, σελ. 7.
2. Συγκριτική Παιδαγωγική - Η εκπαίδευση στην Ευρώπη Gutenberg.
3. Πληροφορίες από τον ημερήσιο ελληνικό τύπο, μετά από τις μαθητικές κινητοποιήσεις στη Γαλλία - Νοέμβριος 1990.
4. «Συγκριτική παιδαγωγική» - Η εκπαίδευση στην Ευρώπη» Gutenberg - «Το εκπαιδευτικό σύστημα της Γαλλίας - Π. Παπούλια - Τζελέπη» Σελ. 94.
5. Π. Παπούλια - Τζελέπη «Το εκπαιδευτικό σύστημα της Γαλλίας» Σελ. 75 - Στο βιβλίο «Συγκριτική Παιδαγωγική - Εκδ. Gutenberg»
6. Π. Παπούλια - Τζελέπη «Το εκπαιδευτικό σύστημα της Γαλλίας» Σελ. 77 - 78.
7. Π. Παπούλια - Τζελέπη, «Το εκπαιδευτικό σύστημα της Γαλλίας» σελ. 77 - 78 - 79.
8. Biancheri A. Φιλοσοφία και εξέλιξη του Γαλλικού Συστήματος σελ. 62 στο έργο των Debesse - Mialaret Οι παιδαγωγικές επιστήμες, τ. 3ος, Αθήνα Δίπτυχο, 1984.
9. Το εκπαιδευτικό σύστημα της Γαλλίας στο βιβλίο Απ. Α. Μαρκόπουλου. «Η εκπαιδευτική πολιτική των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων και τα εκπαιδευτικά συστήματα των κρατών - μελών».
10. Π. Παπούλια - Τζελέπη «Το εκπαιδευτικό σύστημα της Γαλλίας» στο βιβλίο «Συγκριτική Παιδαγωγική» σελ. 91.
11. «Το εκπαιδευτικό σύστημα της Γαλλίας» στο βιβλίο του Απ. Α. Μαρκόπουλου «Η εκπαιδευτική πολιτική των Ευρωπαϊκών κοινοτήτων και τα εκπαιδευτικά συστήματα των κρατών μελών», σελ. 129 - 130.

Σαν ελληνόγλωσση βασική βιβλιογραφία προτείνουμε στους αναγνώστες μας:

- 1) Σταύρος Ζήγος: Ευρωπαϊκά Εκπαιδευτικά Συστήματα και Ενιαίο Σχολείο.
- 2) Σταύρος Ζήγος: Η εκπαιδευτική πολιτική της Ευρωπαϊκής Κοινότητας.
- 3) Απ. Μαρκόπουλος: Η εκπαιδευτική πολιτική των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων και τα Εκπαιδευτικά Συστήματα των κρατών μελών (Gutenberg).

- 4) Γ. Μάρκος - Σ. Μπουζάκης κ.λπ. Συγκριτική Παιδαγωγική - Η Εκπαίδευση στην Ευρώπη.
- 5) ΕΟΚ και Εκπαίδευση, Γ. Μ. Κωνσταντίνου (Σύγχρονη Εποχή).
- 6) Υλικά από την ΟΛΜΕ και τις Ευρωπαϊκές Εκπαιδευτικές Ενώσεις. (Όλα τα παραπάνω, εάν δυσκολεύεστε να τα βρείτε, απευθυνθείτε στη διεύθυνση των κινητηρίων).

Εκδόσεις που λάβαμε

Η χαμένη αθωότητα του σχολείου

Παρατηρήσεις πάνω σ' ένα άρθρο της Εκπ. Κοινότητας

Με το «σεμνό» τίτλο «σκόρπιες σημειώσεις για το πρόβλημα των εξετάσεων, δημοσιεύτηκε το καθόλου σεμνό σε παρατηρήσεις άρθρο του Ν. Μαραντζίδα στο τεύχος 8 του περιοδικού «Εκπαιδευτική Κοινότητα».

Επειδή οι καιροί είναι αρκετά κρίσιμοι και εύκολα οι αναλύσεις στρεβλώνονται σε συντηρητική κατεύθυνση ή ακόμα πιο εύκολα οι κρίσεις μας, αντί να πατάνε στο έδαφος της πραγματικότητας και ν' ακολουθούν επιστημονική μεθοδολογία, διαπνέονται από πνεύμα «ελευθεριακού στοχασμού» θεώρησα σκόπιμο και χρήσιμο να σταθώ στα σημεία κλειδιά του προαναφερθέντος άρθρου.

Η κριτική όσο σκληρή και αν είναι βοηθάει· ιδιαίτερα μάλιστα όταν είναι σκληρή.

Παρ' ότι ο αρθρογράφος στην αρχή κιόλας δηλώνει ότι «δεν προβαίνει σε συστηματική ανάλυση του προβλήματος των εξετάσεων, εν τούτοις διατυπώνει προτάσεις με τη μορφή συμπερασμάτων και μάλιστα –θάλεγα– αξιωματικού χαρακτήρα.

Το πρώτο μάλιστα είναι ενδεικτικό της θεωρητικής σύλληψης! «Το σχολείο ούτε παράγει ούτε αναπαράγει τις κοινωνικές τάξεις. Το σχολείο διαπερνάται (υπογρ. δική μας) από τις κοινωνικές τάξεις όπως βέβαια και το σύνολο του κοινωνικού σχηματισμού».

Οποία αυταπόδεικτη αλήθεια στη δεύτερη πρόταση. Ο κοινωνικός σχηματισμός διαπερνάται από τις κοινωνικές τάξεις, λες και θα μπορούσε να συμβαίνει διαφορετικά, τουλάχιστον για έναν αξιοπρεπή μελετητή της κοινωνίας. Στην ουσία πρόκειται για μία θεωρητική ταυτολογία, εκτός και αν ο Ν.Μ. απευθύνεται σε αναγνώστες οι οποίοι ακόμα ανακαλύπτουν τους θεοκράτες ή τον ... Λάσκαρη.

Αλλά η ουσία βρίσκεται στη φρασούλα «διαπερνάται». Μ' αυτήν τη φραστική αθωότητα ο Ν.Μ. ξεπερνά ή νομίζει πως ξεπερνά το ρόλο του σχολείου.

Στην ουσία θα λέγαμε ότι κάθε κοινωνική σχέση, θεσμός, ιδεολογική παραγωγή, «διαπερνάται» σε τελική ανάλυση από τις κοινωνικές τάξεις ή για να ακριβολογούμε από την πάλη των κυριότερων τάξεων ή αν θέλετε από τη σχέση των τάξεων μεταξύ τους, που ένα τους στοιχείο –το κύριο– είναι η σύγκρουση.

Ο Ν.Μ., όμως, χρησιμοποιεί το ελάχιστο «διαπερνάται» για να πετύχει το μέγιστο· δηλαδή για ν' αποχρωματίσει το ρόλο του σχολείου. Ούτε λοιπόν παράγει - ούτε αναπαράγει τις τάξεις! Μ' άλλα λόγια το σχολείο –σαν στοιχείο του εποικοδομήματος– έχει μια ουδετερότητα απέναντι στο κοινωνικό γίγνεσθαι, τα προγράμματά του, οι στόχοι του, η δομή του, οι εργασιακές σχέσεις, οι εξετάσεις, όλο το θεσμικό του πλαίσιο καμμιά επίπτωση δεν έχουν στον κοινωνικό σχηματισμό...

Η άρχουσα τάξη δεν είναι, κατά τον Ν.Μ., κυρίαρχη στο χώρο του σχολείου, απλά σ' αυτό αντανακλώνται οι κοινωνικές αντιθέσεις. Νομίζω πως απλοϊκότερη αλλά και πιο κυνικά διατυπωμένη έκφραση της «πλουραλιστικής» σχολής δεν έχει ξαναγραφεί, για ένα τόσο σοβαρό θεσμό όπως είναι το σχολείο.

Αλλά ο Ν.Μ. ακάθεκτος συνεχίζει στο δεύτερο συμπέρασμά του: «Το σχολείο υποχρεώνει τις τάξεις να έχουν μια ειδική σχέση μαζί του. Οι φορείς των τάξεων πετυχαίνουν ή αποτυχαίνουν, έχοντας σαν αρχικό σημείο εκκίνησης την εσωτερική του αυτής της ειδικής σχέσης».

Απίθανο, μα την αλήθεια! Όχι μόνο το «σχολείο» (αλήθεια γιατί δεν το ορίζει επακριβώς;) παρακολουθεί το κοινωνικό προτσές, αλλά και υποχρεώνει όλες τις τάξεις, κυρίαρχες και κυριαρχούμενες, να έχουν μαζί του μια ειδική σχέση. Εδώ η φαντασία ξεπέρασε τα όρια της. Ο σχολικός μηχανισμός εξακοντίστηκε στην κορυφή των εξουσιών, απόκτησε την ολοκληρωτική του αυτονομία και υποχρεώνει τα κοινωνικά τμήματα να υποταχθούν, ξεκινώντας μάλιστα από αφετηριακό σημείο που αυτό καθορίζει.

Δυστυχώς για μας, ήρθε το πολιτικό πρόσωπο που ακούει στ' όνομα Β. Κοντογιαννόπουλος και θέλει να είναι υπουργός Παιδείας, και με τις ακριβείς του ντερεκτίβες οικονομικού, ηθικού και κοινωνικού χαρακτήρα, μας προσγείωσε στην πραγματικότητα.

Το σχολείο δεν «υποχρεώνει», παρά μόνο στο βαθμό που αυτό υπηρετεί βασικά και κυρίαρχα την τάξη που βρίσκεται στην εξουσία. Αυτή είναι η καθοριστική πλευρά του πράγματος, χωρίς να σημαίνει ότι είναι και η αποκλειστική. Η πάλη των τάξεων, η σύγκρουση των ιδεών που είναι απότοκός της, η συγκεκριμένη γενικότερη συγκυρία, είναι φυσικό ν' αντανακλώνται και στο χώρο του σχολείου, αποτυπωμένες στα προγράμματα, στις άτυπες σχέσεις, στις μορφές συνδικαλιστικής οργάνωσης, στην επιμόρφωση, στις διδακτικές μεθόδους.

Αλλά αρκούσε όχι μια κοινωνική μεταβολή, αλλά μια απλή αλλαγή στα όρια του συστήματος, από το ΠΑΣΟΚ στη Ν.Δ., για ν' αλλάξουν μια σειρά βιβλία στη Μέση Εκπαίδευση, για να κατατεθεί το πολυνομοσχέδιο και έπεται συνέχεια.

Ποια είναι όμως η ταμπακιέρα για το Ν.Μ.;

Υπερασπίζει σθεναρά το θεσμό των εξετάσεων και των βαθμηση των ανισοτήτων αντιπροσώπευσης μπορεί να επιτευχθεί μόνο όταν το σχολείο δεν χάνει, αλλά αντίθετα ενδυναμώνει την ανακατανομική του λειτουργία. Αν δηλαδή, με άλλα λόγια, το σχολείο μπορεί να πείσει τα ασθενέστερα στρώματα ότι παρέχει ένα «μέλλον». Αν το σχολείο χάσει αυτή την ικανότητα, τότε είναι κατά τη γνώμη μας βέβαιο ότι τα στρώματα που θα πληγούν είναι τα πιο αδύνατα οικονομικο-κοινωνικά. Το παράδειγμα των χωρών της Αν. Ευρώπης, όπου το σχολείο, ή καλύτερα η εκπαίδευση στο σύνολό της, έχασε την ανακατανομική της ικανότητα προς όφελος ενός άλλου μηχανισμού, του κόμματος, που χωρίς γνωστικού τύπου εξετάσεις βοηθούσε την κοινωνική άνοδο καθώς και αναπαραγωγή των κυρίαρχων στρωμάτων, εκφράζει απλά μια από τις πολλές πλευρές του προβλήματος».

Τί λέει μ' άλλα λόγια ο Ν.Μ.; Πως επιβάλλεται το σχολείο να δυναμώσει τη διαδικασία «ανακατανομής», παρέχοντας την ελπίδα ή την ψευδαίσθηση πως αυτοί που το τελειώνουν θα βρουν μια θέση στον ήλιο. Σύγχυση φρενών ή αφέλεια;

Γιατί ο Ν.Μ. στην ουσία υποστηρίζει την εντατικοποίηση των μαθητικών όρων, την παραπέρα σκλήρυνση και όξυνση των ταξικών φραγμών, την ενδυνάμωση τις επιλογής μέσα από την σχολική διαδικασία ή αλλιώς ένα σχολείο για λίγους και εκλεκτούς. Αυτός ο τύπος φυσικά θα λειτουργήσει σαν δέλεαρ προς τις κατώτερες τάξεις, όπως άλλωστε και όλη η μεθολογία για τις άπειρες ευκαιρίες του καπιταλισμού, αφού το τέλος ενός τέτοιου δρόμου, θ' ανοίξει δήθεν την πόρτα μιας άνετης καριέρας.

Αλλά ο Ν.Μ. μπερδεύει τα μικροαστικά όνειρα και τις φιλοδοξίες για την ανέλιξη με την κοινωνική ανάλυση για τον χαρακτήρα του σημερινού αστικού σχολείου και μάλιστα σε μια χώρα που το μέλλον της στα περίχωρα της Ευρώπης είναι μάλλον δυσοίωνο.

Εκτός όμως από το παραπάνω όλη η θεωρητική κατασκευή του Ν.Μ. αυτοαναιρείται και καταρρέει. Και να γιατί. Στην πρώτη του πρόταση υποστήριξε ότι «το σχολείο ούτε παράγει - ούτε αναπαράγει τις τάξεις», για να φτάσει με το ίδιο ύφος των εκατό καρδιναλίων στην επόμενη σελίδα να γράψει ότι το σχολείο «δεν χάνει αλλά αντίθετα ενδυναμώνει την ανακατανομική του λειτουργία».

Ποιο από τα δύο ακριβώς ισχύει; Γιατί ακριβώς η ανακατανομή στηρίζεται όχι στην απλή αναπαραγωγή αλλά στη «διευρυμένη», μ' άλλα λόγια στην και με ιδεολογικούς όρους στερέωση του υπάρχοντος συστήματος.

Ευτυχώς το εκπαιδευτικό κίνημα και οι μαθητές δεν πήραν πολύ στα σοβαρά το Ν.Μ. Ευτυχώς!

Σημειώσεις για την τακτική και τη στρατηγική

«Το θάρρος, το θάρρος και πάλι το θάρρος», όπως έλεγε ο Δαντών, είναι ένας καλός σύμβουλος αλλά δεν φτάνει. Αν θεωρήσουμε ότι η κοινωνία έχει τους δικούς της νόμους —γιαυτό άλλωστε υπάρχουν και οι κοινωνικές επιστήμες— τότε και ο σχεδιασμός της κοινωνικής πάλης διαθέτει, από διαχρονική και συγχρονιστική άποψη, τους κανόνες και τους σχεδιασμούς του. Δεν αναφέρομαι φυσικά στους ιπποτικούς νόμους των δέκα βημάτων με την πλάτη στραμμένη στον αντίπαλο και τους ευπατρίδες μάρτυρες, αλλά στην κεφαλαιοποίηση της κοινωνικής εμπειρίας για τη χάραξη μιας νικηφόρας πορείας των κινημάτων.

Οι καταλήψεις - κινητοποιήσεις κατέδειξαν δύο βασικές πλευρές: τη **δύναμη** των μαζών και την **αδυναμία** του αυθόρμητου. Συνδέθηκαν μεταξύ τους και προσδιόρισαν, η μεν πρώτη τις απεριόριστες δυνάμεις των κοινωνικών δυνάμεων στο γίγνεσθαι τους, ενώ η δεύτερη το χαμηλό βαθμό συνειδητοποίησης του υποκειμενικού παράγοντα. Σχετίζονται με το ότι οι μάζες διέθεταν τακτική, αλλά όχι τακτικές, ενώ είχαν ολοκληρωτική άγνοια από τη στρατηγική, που είχε μόνο ο αντίπαλος και εγκεφαλικά σχηματοποιήσει ορισμένες πολιτικές ομάδες.

Η στρατηγική του κινήματος ή μιας ομάδας (εθνικής - κοινωνικής κ.λπ.) σχετίζεται με μια ολόκληρη φάση· εδώ, την κύρια σημασία δεν έχει η ποσοτική - χρονική πλευρά, αλλά τα ποιοτικά χαρακτηριστικά της. Η τακτική, ή καλύτερα οι τακτικές, απορρέουν από την ανάγκη να εκτιμώνται οι αλλαγές μέσα στη φάση, με αφετηρία τις κινήσεις του αντίπαλου στρατοπέδου και την αλλαγή στη δράση των υποκειμενικών παραγόντων του κινήματος. (Μετά από τη δολοφονία του Ν. Τεμπονέρα, η τακτική — σχεδιασμένα ή όχι— συμπεριέλαβε την κρατική τρομοκρατίαφ στο στόχαστρό της και ανέβασε την αντικυβερνητική - αντικρατική προπαγάνδα.

Είναι φανερό και όρος ανάπτυξης του κινήματος, αφ' ενός μεν η διαλεκτική σχέση στρατηγικής - τακτικής, αφ' ετέρου δε, η υποταγή της δεύτερης στην πρώτη. Αν η στρατηγική υπερτιμηθεί και ξεκοπεί από την τακτική, τότε το κίνημα θα πέσει σε ιδεολογήματα, σεχταρισμούς, μακριά από τις μάζες και την κίνησή τους· αν υπερτιμηθεί η τακτική, τότε ο πρακτικισμός (ακτιβισμός), το μεροδοϋλι - μεροφαί είναι δυνατόν ν' αναπαράγουν τους εαυτούς μας, αλλά χωρίς στόχο. (Έχει γραφτεί και θα χρειαστεί να υπογραμμιστεί, ότι αν η στρατηγική είναι η κορυφή ενός βουνού, τότε η τακτική μπορεί να πηγαίνει τόσο μακριά ή τόσο κοντά, χωρίς όμως να τη χάνει από τα μάτια της).

Σ' όλη τη φάση χρειάζεται: α) ο υποκειμενικός παράγοντας να δένεται με το σύνολο των αιτημάτων - συνθημάτων σ' επίπεδο ζύμωσης και ταυτόχρονα να διαπαιδαγωγείται στην πράξη. β) Τα αιτήματα να παίρνουν κλιμακωτά γενικευμένο, δηλαδή ολικό, χαρακτήρα. Να ακολουθείται, με βάση την εμπειρία των μαζών, επαγωγική και όχι παραγωγική και μ' επιμονή και πειστικότητα να φθάνουμε στη βαθύτερη ουσία των πραγμάτων που σχετίζονται με όλη τη φάση. (π.χ. πώς τα Προεδρικά Διατάγματα σχετίζονται με την Ευρωπαϊκή Ενοποίηση και το 1992). γ) Οι διάσπαρτες δυνάμεις να συνεκτώνονται και, με βάση το σχεδιασμό για όλη τη φάση, να γίνεται συντονισμός.

Πολλοί καλοπροαίρετοι άνθρωποι, «επειδή κήκαν στο χυλό, φυσάνε και το γιαούρτι» και αρνούνται το συντονισμό. Γι' αυτούς ισχύει το «παταξον μεν, άκουσον δε». Η φωνή της ιστορικής και κοινωνικής εμπειρίας οδηγεί στην αναγκαιότητα να συγκεντρώνονται όλες οι δυνάμεις στον ίδιο στόχο.

Αυτό είναι ο **βασικός κρίκος** ή αλλοιώς να βρεις το κατάλληλο σημείο για να συγκεντρώσεις την προσοχή του κόσμου. Ν' αποκαλύψεις σ' επίπεδο ζύμωσης το αδύνατο σημείο του αντιπάλου και να περάσεις στο **βασικό χτύπημα**. Αν δείξεις, χωρίς να συγκεντρώσεις τις δυνάμεις σου, τότε φλυαρούμε χωρίς αποτέλεσμα· αν χτυπήσουμε χωρίς να δημιουργήσουμε τις ανάλογες οργανωτικές, πολιτικές, ψυχολογικές προϋποθέσεις, τότε «είμαστε πρωτοπορεία για τον εαυτό μας». (Ο πόλεμος στον Κόλπο, η συγκέντρωση δυνάμεων, τα βασικά χτυπήματα κ.λπ. νομίζω ότι είναι ισχυρά μαθήματα τακτικής).

Πώς να «χτυπήσουμε»; Πως, για παράδειγμα, να κάνουμε μια απεργία ή μια κινητοποίηση;

α) Χρειάζεται να εντάξουμε την απεργία στη γενικότερη φάση ή αλλιώς να συνδέσουμε την τακτική με τον στόχο. Είναι δυνατόν, π.χ. μία απεργία ή στάση να μην αποδώσει «λογιστικά», αλλά να συμβάλει στην αλλαγή του κλίματος, δηλαδή να βοηθήσει πολιτικά τη στρατηγική.

β) Να επιλεγεί ο κατάλληλος χρόνος, ο οποίος εξαρτάται από τις τοπικές και τις διεθνείς συγκυρίες, την κατάσταση του αντιπάλου κ.λπ. (Μια απεργία π.χ. τις ώρες του πολέμου πιθανόν να περνούσε απαρατήρητη, εκτός και αν σχετίζεται κυρίως μ' αυτόν).

γ) Να χτυπήσουν όλες οι δυνάμεις το κατάλληλο σημείο, να συγκεντρωθούν όλα τα σφυριά στο ίδιο καρφί, να μεγιστοποιηθεί η αποφασιστικότητα.

δ) Να υπάρχει το περιθώριο για την αλλαγή της τακτικής, δηλαδή όλα τα περιθώρια ελιγμών και αναδιάρθρωσης. Κάτι αντίθετο θα σήμαινε δογματισμό και ακαμψία που οδηγεί και σε στρατηγική ήττα.

ε) Να υπάρχει σε βάθος πειστική ζύμωση για το στόχο και τ' αποτελέσματά του, δηλαδή η αναγκαία πίστη για τον σκοπό.

στ) Να είναι σε θέση ν' αξιοποιηθούν όλα τ' ανθρώπινα αποθέματα που αποτελούν τις εφεδρείες ενός αγώνα (άμεσες και έμμεσες). Δηλαδή φορείς, ομοσπονδίες, ομάδες ανθρώπων, «κοινή γνώμη» κ.λπ.

Γίνεται πολύς λόγος για τις ενδιάμεσες συμφιλιοτικές δυνάμεις και την τακτική του κινήματος απέναντί τους. Οι δυνάμεις του πολιτικού και κοινωνικού «κεντρισμού» παίζουν καθοριστικό ρόλο, τόσο στην έξαρση όσο και στην ύφεση του κινήματος. Είναι τα στοιχεία της ταλάντευσης που υψώνουν φωνές θριάμβου, για να πέσουν σε γογγυσμούς και θρήνους σ' ελάχιστο χρονικό διάστημα.

Ο πρώτος στόχος του κινήματος στην επιθετική φάση είναι να τις ουδετεροποιήσει, αν δεν μπορεί να τις πάρει μαζί του. Ο δεύτερος είναι να στρέψει τμήμα της προπαγάνδας απέναντί τους για να τις καθηλώσει. Την περίοδο της σύγκρουσης, όπως ήταν οι καταλήψεις, «ο βάλτος» ήταν το χειρότερο κομμάτι στην εκπαιδευτική κοινότητα που συντασσόνταν ανάλογα είτε με τους μαθητές - είτε με το υπουργείο σαν ανεμοδείκτης. Τη φάση της αγωνιστικής πλημμυρίδας, οι συμφιλιοτικές δυνάμεις είναι δυνατόν να μετακινηθούν αντισυντηρητικά, αλλά γιαυτό το λόγο χρειάζονται όροι, δεσμεύσεις και κυρίως να μην χρησιμοποιηθούν σαν ανάχωμα από την απέναντι πλευρά.

Μαλάμω Βαρελά

Το Είναι και η Συνείδηση (με αφορμή κάποιες σκέψεις)

"Αρκεί μόνο να δεχτούμε σαν πραγματικότητα τη φαντασία μας, όλα αυτά που θα θέλαμε να γίνουν"

(από προκήρυξη ομάδας αναρχοκομμουνιστών-κοινοτιστών)

Να δεχτούμε την πραγματικότητα όχι όπως υπάρχει και έξω από μας, αλλά όπως τη συλλαμβάνει ο νους μας, αυτή είναι η πρωτόπορα σύλληψη των κοινοτιστών μας, ακραία ίσως έκφραση ενός υποκειμενικού ιδεαλισμού. Οι "κοινοτιστές" μας, επιχειρούν μια φυγή από την πραγματικότητα και στο βασικό ερώτημα "τι προηγείται", το είναι ή η συνείδηση, απαντούν πως η συνείδηση είναι το πρωταρχικό, οι υλικές συνθήκες είναι το παράγωγο, το αποτέλεσμα.

Την ίδια ώρα οι "κοινοτιστές" μας βρίσκονται στην πρώτη γραμμή του πυρός με την αστυνομία και τα ΜΑΤ αλλά και στην πρώτη γραμμή μιας ιδεαλιστικής και αντεπιστημονικής θεώρησης των πραγμάτων. Πως μπορούμε ν' απαντήσουμε στο πρόβλημα;

ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΕΙΝΑΙ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΕΙΔΗΣΗ

Η υλιστική απάντηση στο βασικό ζήτημα της φιλοσοφίας σχηματίζει τη βάση από την οποία και με την οποία ερμηνεύονται όλα τα φαινόμενα και τα προτάσεις της κοινωνικής ανάπτυξης υλιστικά. Την υλιστική κύρια γραμμή, σύμφωνα με την οποία η ύλη και το υλικό αναγνωρίζονται πρωτεύοντα σε σχέση με τη συνείδηση και το ιδεατό, πρέπει να την εφαρμόσουμε σε σχέση με την κοινωνία. Μ' αυτό πρέπει να προσεχθούν δυο σπουδαία σημεία. Πρώτον δεν πρέπει να ξεχνάμε τη σχετικότητα της αντίθεσης ύλης και συνείδησης. Τι σημαίνει αυτό;

Στον πραγματικό βίο της ανθρώπινης κοινωνίας, υλική και πνευματική δράση, καθώς επίσης υλικές και ιδεολογικές σχέσεις, βρίσκονται πάντα μεταξύ τους συνδεδεμένα, γιατί η κοινωνία και η αλλαγή τους είναι έργο του πρακτικά και πνευματικά δρώντος ανθρώπου. Δεν υπάρχει καμιά "καθαρά υλική" και καμιά "καθαρά πνευματική" δράση. Η συνείδηση δεν μπορεί να υπάρξει ποτέ σε αμιγή μορφή και αυτή καθαυτή, πάντα είναι συνδεδεμένη με υλικές βάσεις, υλικά προτάσεις, υλικά μέσα κ.λ.π. Δεν πρέπει λοιπόν την αντίθεση ύλης και συνείδησης να την απολυτοποιούμε. Στην πορεία εξέλιξης της ύλης, ιδιαίτερα στον πραγματικό βίο της κοινωνίας, η αντίθεση αυτή είναι τελείως σχετική: η συνείδηση εμφανίζεται σαν προϊόν εξέλιξης από την ύλη, δημιουργείται σαν ποιοτικά ιδιαίτερη ιδιότητα της ύλης, σαν αποτέλεσμα της ανώτερης λειτουργίας του νευρικού συστήματος των ανθρώπων. Οι

μορφές της πνευματικής δραστηριότητας είναι στενά συνδεδεμένες με τις μορφές της υλικής πρακτικής δραστηριότητας και τελικά το ιδεατό μετασχηματίζεται πάντα σε υλικό μέσο της πρακτικής δραστηριότητας των ανθρώπων, που πραγματοποιούν σκοπούς, εκπληρώνουν πλάνα κ.λ.π. Η αντίθεση ύλης και συνείδησης γίνεται τότε απόλυτη, όταν αφαιρώντας την, την απομονώνουμε από την πραγματική εξέλιξη της φύσης και της κοινωνίας και τη διατυπώνουμε στο θεωρητικό πρόβλημα, σχετικά με το πρωτεύον και το δευτερεύον. Αλλά δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι εδώ βρισκόμαστε στην ανώτατη βαθμίδα αφαίρεσης της φιλοσοφίας, σε διαφορετική περίπτωση θα μπορούσαμε να υποθέσουμε στο λάθος, να θέλουμε να χωρίζουμε όλα τα φαινόμενα της ανάπτυξης της κοινωνίας που υπάρχουν στην πραγματικότητα ή σε καθαρά υλικά ή σε καθαρά πνευματικά που θα ήταν άγονη σχηματικότητα.

Δεύτερο πρέπει για να χρησιμοποιήσουμε την απάντηση του βασικού ζητήματος της φιλοσοφίας σαν οδηγό της υλιστικής ερμηνείας και έκφρασης της κοινωνίας και της ιστορίας, να εγκαταλείψουμε την ανώτατη βαθμίδα αφαίρεσης του βασικού ζητήματος της φιλοσοφίας, γιατί σ' αυτήν την βαθμίδα υπάρχουν μόνο οι δύο έννοιες "ύλη" και "συνείδηση". Πρέπει να περάσουμε σε παραπέρα έννοιες, για να μπορούμε να διατυπώσουμε τ' αντίστοιχα δεδομένα, καταστάσεις, σχέσεις και προβλήματα, σε τέτοιες έννοιες όπως "φύση", "κοινωνία", "κοινωνικό είναι", "κοινωνική συνείδηση", "πράξη", "θεωρία", "υλική δράση" κ.λ.π. Πρέπει να ορίσουμε όλες αυτές τις έννοιες υλιστικά, σύμφωνα με την υλιστική λύση του βασικού ζητήματος της φιλοσοφίας και έτσι να δώσουμε υλιστική ερμηνεία των αντίστοιχων αντικειμένων, σχέσεων και δραστηριοτήτων.

Η υλιστική αντίληψη για την κοινωνία, και την ιστορία συνδέεται με τέτοιες έννοιες ανακάλυψης του ρόλου της εργασίας, της παραγωγής για την κατασκευή των υλικών αγαθών για την συντήρηση της ζωής. Αυτή η άποψη μπορούσε να κερδηθεί μόνο από την κοινωνική θέση της εργατικής τάξης, της τάξης που δεν ζει από την εκμετάλλευση άλλων τάξεων, αλλά με την παραγωγική της εργασία δημιουργεί το σύνολο των αξιών. Οι άνθρωποι με το να εργάζονται, να παράγουν, δεν δρουν μόνο πάνω στη φύση, αλλά και μεταξύ τους, δημιουργούν υλικές κοινωνικές σχέσεις, που παίζουν βασικό ρόλο στην ανάπτυξη της κοινωνίας. Έτσι η εργασία, η παραγωγή αποδείχεται σε κλειδί για την υλιστική κατανόηση της κοινωνίας και της ανάπτυξής της.

Ο πραγματικός τόπος γέννησης της ανθρώπινης ιστορίας δεν βρίσκεται λοιπόν στη νόηση, αλλά στην υλική παραγωγή, στην υλική δραστηριότητα με την οποία οι άνθρωποι ιδιοποιούνται τα αντικείμενα της φύσης και τις φυσικές δυνάμεις, αναπτύσσουν παραγωγικές δυνάμεις και ταυτόχρονα παράγουν κοινωνικές σχέσεις. Η υλιστική αντίληψη της κοινωνίας εκφράζεται σε τέτοιες έννοιες όπως "παραγωγικές δυνάμεις", "σχέσεις παραγωγής", "τρόπος παραγωγής". Αυτές οι έννοιες αντανακλούν σπουδαίους υλικούς παράγοντες, οι οποίοι καθορίζουν την κατάσταση και την ανάπτυξη μιας κοινωνίας. "Τι είναι η κοινωνία, οποιαδήποτε και αν είναι η μορφή της;" Ρωτούσε ο Καρλ Μαρξ σ' ένα γράμμα το έτος 1846 και απαντούσε: "Το προϊόν των αμοιβαίων σχέσεων των ανθρώπων. Είναι ο άνθρωπος ελεύθερος, να διαλέξει αυτή ή εκείνη την κοινωνική μορφή; Οποσδήποτε όχι. Προυποθέστε ένα ορισμένο επίπεδο ανάπτυξης των παραγωγικών δυνάμεων των ανθρώπων και θ' αποκτήσετε μια ορισμένη μορφή, της συγκοινωνίας και της κατανάλωσης. Προυποθέστε ορισμένες βαθμίδες ανάπτυξης της παραγωγής, της συγκοινωνίας και της κατανάλωσης, και θ' αποκτήσετε μια αντίστοιχη κοινωνική κατάσταση, μια αντίστοιχη οργάνωση της οικογένειας, των στρωμάτων ή των τάξεων, με μια λέξη, μια αντίστοιχη κοινωνία.

Η έννοια του κοινωνικού είναι αντικατροπτίζει το σύνολο των υλικών συνθηκών ύπαρξης, των υλικών σχέσεων και προτσές της κοινωνίας, που σχηματίστηκαν στο κοινωνικό προτσές ανάπτυξης του παρελθόντος. Έτσι το κοινωνικό είναι των ανθρώπων υπάρχει ανεξάρτητα από την θέληση και συνείδησή τους. Κάθε γενιά το βρίσκει σαν προϊόν, των προηγούμενων γενεών. Το κοινωνικό είναι συμπεριλαμβάνει τους φυσικούς όρους ύπαρξης που ήδη έγιναν κτήμα της κοινωνίας, δηλαδή τους φυσικούς τομείς που προσαρτίστηκαν στο κοινωνικό προτσές της ζωής και έτσι έγιναν συστατικό του μέρος, τον τρόπο παραγωγής σαν ενότητα των παραγωγικών δυνάμεων και σχέσεων παραγωγής και τον ειδικό υλικό τρόπο ύπαρξης της κοινωνίας, την υλική κοινωνική δραστηριότητα, την πράξη. Το κοινωνικό είναι περιέχει έτσι ολόκληρο το υλικό της ζωής της κοινωνίας με τις δικές του υλικές βάσεις και περιεχόμενα. Είναι πλατύτερο από τον τρόπο παραγωγής, όμως ο τρόπος παραγωγής είναι ο καθοριστικός και αποφασιστικός παράγοντας, μέσα στο κοινωνικό είναι. Σύμφωνα με την υλιστική απάντηση του βασικού προβλήματος της φιλοσοφίας, το κοινωνικό είναι, σε σχέση με την κοινωνική συνείδηση είναι το πρωτεύον.

Η έννοια της κοινωνικής συνείδησης περιέχει το πνευματικό προτσές της ζωής της κοινωνίας, δηλαδή

τις πνευματικές δραστηριότητες των και τ' αποτελέσματα τους, τις αντιλήψεις, ιδέες και θεωρίες καθώς και ολόκληρη την κοινωνική ψυχή. Η κοινωνική συνείδηση καθορίζεται στις πηγές της και στις μεταβολές της από το κοινωνικό είναι, είναι παράγωγο του κοινωνικού είναι. Ο Καρλ Μαρξ έγραφε στην περίφημη του διατύπωση της υλιστικής αντίληψης για την ιστορία γι' αυτό το θέμα: "Ο τρόπος παραγωγής της υλικής ζωής προσδιορίζει την κοινωνική, πολιτική και πνευματική πορεία της ζωής γενικά. Δεν είναι η συνείδηση των ανθρώπων, που καθορίζει το είναι τους, αλλ' αντίθετα το κοινωνικό είναι καθορίζει την συνείδησή τους". Στο περιεχόμενό της η κοινωνική συνείδηση είναι αντανακλάση του κοινωνικού είναι. Δεν αντικατοπτρίζει μόνο τις κοινωνικές σχέσεις, αλλά και τη σχέση των ανθρώπων με την φύση και την ίδια την ήδη κοινωνικά ιδιοποιημένη φύση. Η πνευματική δραστηριότητα των ανθρώπων πραγματοποιείται στις διάφορες μορφές ή τρόπους της κοινωνικής ιδιοποίησης του υλικού κόσμου και τ' αποτελέσματα αυτής της δραστηριότητας, τα περιεχόμενα της κοινωνικής συνείδησης, υπάρχουν στις διάφορες κοινωνικές μορφές συνείδησης, όπως επιστήμη, δίκαιο, ηθική, τέχνη, θρησκεία κ.λ.π. Οι κοινωνικές μορφές συνείδησης παίζουν ένα διαφορετικό ρόλο στην ανάπτυξη της κοινωνίας. Στο σύνολό τους όμως είναι ένα απαραίτητο συστατικό μέρος του κοινωνικού προτσές της ζωής, η οποία δεν θα μπορούσε να ενεργεί δίχως την παράλληλη δράση της κοινωνικής συνείδησης. Αυτό εξηγείται από το ότι, οι άνθρωποι δημιουργούν οι ίδιοι την ιστορία τους, ότι το κοινωνικό προτσές της ζωής διατηρείται, αναπτύσσεται παραπέρα και διαμορφώνεται με την δραστηριότητα των ανθρώπων.

Η δράση των ανθρώπων είναι βέβαια πρωταρχικά υλική, πρακτική - αντικειμενική δραστηριότητα, αλλά είναι επίσης ταυτόχρονα πάντα μία συνειδητή δραστηριότητα, δηλαδή εμπεριέχει την πνευματική, ιδεατή δράση της συνείδησης. Οι άνθρωποι θέτουν συνειδητούς στόχους, ακολουθούν καθορισμένους σκοπούς, καθοδηγούνται και επηρεάζονται από ιδέες, ξεκινάν από καθορισμένες γνώσεις για τον υλικό κόσμο, σταθμίζουν ηθικές αρχές κ.λ.π. Ολόκληρη η δραστηριότητά τους διαπερνάται και καθοδηγείται περισσότερο ή λιγότερο από την συνείδηση. Γι' αυτό η κοινωνική συνείδηση δεν είναι μόνο ένα νομοτελειακά σχηματιζόμενο αποτέλεσμα της ανάπτυξης του κοινωνικού είναι, αλλά επίσης μία αναγκαία πλευρά της κοινωνικής ανάπτυξης. Η κοινωνική συνείδηση δίνει την δυνατότητα στους ανθρώπους να ρυθμίζουν το κοινωνικό προτσές της ζωής τους. Σ' αυτό αλληλοδιαπερνούνται διαρκώς υλικά και

ιδεατά φαινόμενα, βρίσκονται σε στενή αλληλεπίδραση και "μετασχηματίζονται" μεταξύ τους, έτσι ώστε είναι αδύνατο να επιχειρήσουμε μία σχηματική ταξινόμηση σε καθαρά υλικά και σε σταθερά ιδεατά φαινόμενα. Αλλά αυτό δεν είναι επίσης καθόλου το νόημα του βασικού προβλήματος της φιλοσοφίας και της υλιστικής του απάντησης. Μας επιτρέπει να εξακριβώσουμε, τί είναι σ' αυτό τον πολύπλοκο αλληλοσυσχετισμό πάντα το πρωτεύον, το καθοριστικό και τί το δευτερεύον, το παράγωγο. Απ' αυτό προκύπτει, πέρ' από τα άλλα, η γνώση, με τί πρέπει ν' αρχίσει ένας βασικός κοινωνικός μετασχηματισμός και ποιές αλλαγές αποτελούν το υλικό βάθρο αυτού του μετασχηματισμού.

Η βάση και το επικοδόμημα αποτελούν μία διαλεκτική ενότητα όπου χρειάζεται πάντα να διακρίνουμε το πρωτεύον και το δευτερεύον.

Είναι δυνατόν κάτω από καθορισμένες συνθήκες το επικοδόμημα να παίξει ένα ισχυρό προωθητικό παράγοντα (διαφωτισμός - πολιτιστική επανάσταση), αλλά πρωταρχικά διαμορφώνεται από τις κοινωνικές υλικές συνθήκες.

Πιστεύοντας ότι η υπεράσπιση του διαλεκτικού και ιστορικού υλισμού έχουν στις σημερινές συνθήκες κυριαρχική σημασία, παρακαλώ να μου δημοσιεύσετε το παραπάνω σημείωμα.

Γιώργος Βρανόπουλος

* Ίσως γιατί η εμβέλεια του περιοδικού μας μεγαλώνει, ίσως γιατί η έκδοση του τεύχους αυτού, λόγω των γνωστών γεγονότων στην εκπαίδευση, αναγκαστικά καθυστέρησε, ίσως γιατί τα «αντιτετράδια» είναι το μόνο καταξιωμένο μαχόμενο εκπαιδευτικό περιοδικό με σταθερή και μεγάλη κυκλοφορία, ίσως γιατί —και κυρίως, θέλουμε να πιστεύουμε— ανοίγει, υπό την πίεση των πραγμάτων αλλά και από τη συνειδητοποίηση της αναγκαιότητας, ένας διάλογος εφ' όλης της ύλης για τα εκπαιδευτικά —και όχι μόνον— πράγματα, η Συντακτική Επιτροπή έλαβε πλήθος επιστολών και συνεργασιών* ήταν πράγματι πολύ περισσότερες από κάθε άλλη φορά.

Είτε αυτές συμφωνούν ολοκληρωτικά, είτε εν μέρει διαφοροποιούνται, είτε κινούνται σε αντιδιαμετρική λογική σε σχέση με τη βασική γραμμή και κατεύθυνση των «αντιτετραδίων της εκπαίδευσης», όλες οι απόψεις θα δημοσιεύονται. Παρακαλούμε, όμως, όλους να είναι όσο το δυνατόν πιο σύντομοι ή να μας υποδεικνύουν τα κυριότερα σημεία της επιστολής τους που θέλουν οπωσδήποτε να δημοσιευθούν. Έτσι ώστε, και το χώρο του περιοδικού να σεβόμαστε και όλες οι απόψεις να δημοσιοποιούνται.

* Όσες επιστολές δεν έγινε κατορθωτό —λόγω χώρου— να δημοσιευθούν, θα μπουν στο επόμενο τεύχος.

Η Συντακτική Επιτροπή

Το σχολικό βιβλίο σε δρόμους ολισθηρούς

Προίμιο. Για αρκετές δεκαετίες (από το 1937) το σχολικό βιβλίο ήταν φροντίδα αποκλειστικά και μόνο του Κράτους. Ο κύριος στόχος ήταν ο έλεγχος της σχολικής γνώσης, όχι μόνο στους τομείς των κοινωνικών επιστημών. Ιδιαίτερα αυστηρός ο έλεγχος στα βιβλία Ιστορίας. Τεκμήρια τα βιβλία της εποχής, στεγνός και φρικαλέος αφηγήσεις, όχι κυρίως για τη ζωή των κοινωνιών, όσο για την οργάνωση και τη συμπεριφορά των εξουσιών. Ρήγμα μοναδικό στον ασφυκτικό έλεγχο, η κυκλοφορία κάποιων βιβλίων με άλλες διαδικασίες τον καιρό της Μεταρρύθμισης (1964 - 66). Και αναστατώθηκαν οι ανεπιστημονικές συνειδήσεις και φρύαξαν, ώσπου το ρήγμα έκλεισε με ήχους εμβραθίων... (1967). Κάποια χαλάρωση του ελέγχου επήλθε μοιραία με την παρέλευση της θεομηνίας. Δεν άγγιξε τα βιβλία Ιστορίας. Γι' αυτά καλύτερες μέρες ανατείλαν ύστερα από την επίσημη αναγνώριση της Εθνικής Αντίστασης (1982). Από τότε γράφθηκαν μερικά βιβλία που αντέχουν το χαρακτηρισμό επιστημονικού λόγου. Απ' αυτά ενοχλήθηκαν οι ερασιτέες της επίπεδης ιστορικής φλυαρίας, που αφηγείται μάχες και ιδιοτροπίες βασιλέων, στρατηγών, αυτοκρατόρων και των συζύγων τους. Γι' αυτό έρριξαν στον αέρα το σύνθημα: τα βιβλία θα αλλάξουν, γιατί χαρακτηρίζονται από «ιδεολογική μονομέρεια», είναι «άθλια βιβλία».

Η μεταβατική φάση και διαφανόμενες προοπτικές. Δεν ήταν καθόλου παράξενο να προβληθούν ιδεολογικές αντιρρήσεις για μερικά βιβλία, από μια πολιτική παράταξη, που είχε με πείσμα εμμένει στο ένα κρατικό ασφυκτικά ελεγχόμενο βιβλίο. Δύσκολο να ανεχτεί επιστημονικά συγγράματα, που προωθήθηκαν χωρίς την έγκρισή της, χωρίς τις παλαιότερες μεθοδεύσεις της παρασιώπησης ή παραποίησης των «ανεπιθύμητων» θεμάτων. Αλλά αν πρόβαλλε ιδεολογικές αντιρρήσεις, όφειλε να τις συζητήσει, να μπει σε δημόσιο διάλογο για επιστημονικά ζητήματα της ιστορίας μας, ιδιαίτερα της πρόσφατης. Ένας τέτοιος διάλογος ευαισθητοποιεί τους πολλούς να συζητήσουν για τους πραγματικούς ρόλους των διαφόρων κοινωνικών ομάδων και κομμάτων και παρατάξεων στην ιστορική ζωή του τόπου. Τέτοιος διάλογος θα γενίκευε την προβληματική στη συνείδηση των πολλών, έστω και με τη φαιδρή λίγο όψη του ερωτήματος: **Τι έκανες μπαμπά το 1936, 1941, 1945 - 49, 1949 - 62, 1967 ...; Διπλά ανεπιθύμητος λοιπόν ένας διάλογος που απαιτεί επιστημονική σοβαρότητα και αποκαλύπτει συγκεκριμένα πολιτικο-κοινωνικά περιστατικά και αντίστοιχες αμοιβές ή ευθύνες. Τριπλά ανεπιθύμητος ο διάλογος και γι' άλλο λόγο: θα εντόπιζε ατέλειες σε κάποια - λίγα βιβλία, ενώ ο πραγματικός στόχος της αναταραχής - επίθεσης φαίνεται να είναι άλλος: η εμπορευματοποίηση όλων των βιβλίων (ή τουλάχιστον των πιο «προσοδοφόρων») και ταυτόχρονα ο ιδεολογικός έλεγχος με άλλη μεθόδευση.**

Το σχέδιο ως την ώρα αυτή εξελίχτηκε με τις ακόλουθες ορατές φάσεις: Γενική επίθεση από τον Υπουργό Παιδείας (τέλη του Μάη) χωρίς κανένα τεκμήριο. Ο υπουργός εγκαλείται δημόσια από ένα τουλάχιστον από τα θύματα του επιχειρούμενου διασυρμού (Νέα 12.6.1990) να επισημάνει συγκεκριμένα σημεία της αθλιότητας, προσκομίζοντας για σύγκριση και τα βιβλία της προηγούμενης θητείας του. Αντικειμενικά αδύνατο να αποδεχτεί τέτοια πρόκληση. Αλλά στις 5 Αυγούστου του σωτήριου τούτου έτους εμφανίζεται ο κ. Γ. Μπαμπινιώτης (νόμιμα διορισμένος, στο μεταξύ, Πρόεδρος του Παιδαγ. Ινστιτούτου) με άρθρο του να υποστηρίζει —για λόγους παιδαγωγικούς αυτή τη φορά— τη μετάβαση από το ένα κρατικό βιβλίο στο πολλαπλό, αλλά πάλι ελεγχόμενο. Το άρθρο αυτό έχει - εγκλείει πολλαπλά ολισθήματα:

Πρώτον, επαναλαμβάνει ατεκμηρίωτα τη γενική και αόριστη υπουργική μομφή για τα βιβλία, χωρίς ένα συγκεκριμένο παράδειγμα, που είναι χρέος του επιστήμονα.

Δεύτερον, αντίθετα, παρασιωπά διδακτική οδηγία που θυμίζει στους διδάσκοντες την ακαδημαϊκή ελευθερία τους και το δικαίωμά τους να διαφωνούν προς το σχολικό βιβλίο, αν έχουν διαφορετικά τεκμήρια.

Τρίτον, επιχειρεί επιδερμική περιγραφή του φαινομένου του ενός βιβλίου (1936 και ύστερα), ενώ αυτό απαιτεί επιστημονική - πολιτική ανάλυση, για να κατανοηθεί το φαινόμενο και για να υποδειχτεί σωστή οδός διαφυγής.

Μας έγραψαν...

Τέταρτον, **διασύρει συνειδητά μερικά** από κείνα τα βιβλία που μέσα σε κάπως ευνοϊκές συγκυρίες είχαν ξεπεράσει το φράγμα του ασφυκτικού ιδεολογικού ελέγχου και είχαν προσεγγίσει στο επίπεδο επιστημονικής γραφής. Ταυτόχρονα **διασύρει τους δημιουργούς των βιβλίων** (συγγραφείς, κριτές, υπηρεσιακούς φορείς). Αυτό το θέμα μένει ανοιχτό, ηθικά - νομικά.

Πέμπτον, ενώ επικαλείται λόγους ακαδημαϊκούς για τη μετάβαση στο πολλαπλό βιβλίο, δηλαδή στην ελεύθερη ακαδημαϊκή συγγραφή, **επανεισάγει... επιτροπές κρίσης, με όλα τα ενδεχόμενα δεινά και βέβαιη την προληπτική αυτολογοκρισία** (συνέπεια της μη επιστημονικής ανάλυσης του φαινομένου), για λόγους εξασφάλισης κρατικής άδειας.

Έκτο, και απροσδόκητο, ενώ κάνει λόγο και για γλωσσική αρτιότητα των σχολικών βιβλίων (πολύ σωστά), δεν καταφέρνει να αποφύγει γλωσσικά ολισθήματα και εννοιολογική σύγχυση βαριά: λ.χ. γράφει για μη... «**ιδεολογική προπαγάνδα**»! (μοιραία συνέπεια του ότι αναζητεί κάποια ανύπαρκτη διαχρονική σημασία των λέξεων).

Έβδομο, και αναπάντεχο και βιαστικό, ενώ με το άρθρο του επισημαίνει ο αρθρογράφος πολύ αόριστα κάποιες ατέλειες κάποιων βιβλίων, σπεύδει να υποδείξει την **εμπορευματοποίηση όλων, χωρίς καμιά πρόβλεψη** για τον πολλαπλασιασμό του κόστους, που θα το επωμιστούν γονείς μαθητές. (Αν συγκρίνετε σημερινές τιμές σχολικών βιβλίων (ΟΕΔΒ) και άλλων παρασχολικών (εμπορίου), δε θα αποκλείσετε τελικό οκταπλασιασμό των τιμών όλων).

— Χωρίς καμιά αναφορά στις «διερευνητικές» επαφές Υπουργείου - Εκδοτών (αρχές Αυγούστου).

— Χωρίς μνεία των απόψεων που ακούστηκαν (και γράφτηκαν για να μην ξεχαστούν)!

— Χωρίς αναφορά στους έκδηλους φόβους των εκδοτών για ενδεχόμενη ευνοιοκρατική **εμπορευματοποίηση του βιβλίου και προληπτική άλωση των συνειδήσεων των κριτών!**

— Χωρίς καμιά ενημέρωση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, που υποτίθεται ότι είναι όργανο προβουλευτικό - συμβουλευτικό για τον Υπουργό Παιδείας.

— Χωρίς ακόμη δύο βασικές λεπτομέρειες ακαδημαϊκής υφής: ότι την **ελεύθερη επιλογή βιβλίου** από την αγορά, από χρόνια πολεμάνε να την επαναφέρουν με καθαρά ακαδημαϊκά κίνητρα στη χώρα άλλοι ακαδημαϊκοί άνδρες, συνάδελφοι του κ. Μπαμπινιώτη και ότι η λύση αυτή σήμερα **εισάγεται κατ' επιταγή** από την Ευρώπη! **Δεν είναι πολιτική επιλογή αλλά εμπορική - ιδεολογική συμμόρφωση! Με βαρύ κόστος άμεσο για τους αγοραστές των βιβλίων και ιδεολογικό έλεγχο έμμεσο** (διαμέσου των επιτροπών κρίσης και του μηχανισμού αυτολογοκρισίας) για τους χρήστες των «ελεύθερων» βιβλίων!

Για άρθρα τέτοιου είδους που αναφέρονται σε ευαίσθητους τομείς - θεσμούς δεν αρκεί η ατεκμηρίωτη αμετροπέπεια, ούτε σώζει η καλλιπέπεια, χρειάζεται ορθοπέπεια μαζί με ορθή σκέψη (ορθή εκτίμηση των καταστάσεων και έγκαιρη ανακοίνωση των αναγκαίων διαβουλεύσεων).

Προτάσεις - Προεκτάσεις

για τον εκσυγχρονισμό του εκπαιδευτικού μας συστήματος

Η τύχη του σχολικού βιβλίου

1. Προοίμιο:

Στη σελ. 9 του κειμένου που ανακοίνωσε στο Ζάππειο ο ίδιος ο υπουργός, γύρω στις 15 - 20 του Δεκέμβρη, διαβάζουμε τα ακόλουθα ως πρόταση για το σχολικό βιβλίο:

«**Τα σχολικά βιβλία** ανήκουν στη βιβλιοθήκη του σχολείου. Δανείζονται στην αρχή της σχολικής χρονιάς και επιστρέφονται στο τέλος της. Σε περίπτωση μη επιστροφής, θα καταβάλλεται το αντίστοιχο ποσό στο ταμείο της βιβλιοθήκης. Παράλληλα παρέχεται η δυνατότητα έκδοσης περισσότερων σχολικών βιβλίων ανά μάθημα. Έτσι φτάνουμε σταδιακά στα **βιβλία πολλαπλής χρήσης** και στα **πολλαπλά βιβλία ανά μάθημα**».

2. Για να σχολιάσουμε την παράγραφο - πρόταση, είναι χρήσιμο να προτάξουμε πληροφορίες για όσα ισχύουν ως σήμερα:

Τα σχολικά βιβλία συγγράφονται με βάση αναλυτικά προγράμματα και προδιαγραφές που συντάσσονται από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Η συγγραφή κάθε βιβλίου ή ανατίθεται σε κάποιον (ή κάποιους) με εισήγηση του Παιδαγ. Ινστιτούτου και απόφαση του Υπουργού· ή γίνεται με διαγωνισμό στον οποίο μετέχουν όποιοι θέλουν και στο τέλος προκρίνεται η «καλύτερη» συγγραφή από Επιτροπή Κρίσης που ορίζεται με απόφαση του Υπουργού.

Το καθεστώς αυτό **ελέγχει απόλυτα τη σχολική γνώση** και λειτουργεί με ένα βιβλίο για κάθε μάθημα σε όλη την Επικράτεια. Τα μειονεκτήματα του συστήματος αυτού είναι εξώφθαλα, αλλά ισχύει ως κρατική βούληση από το 1937! Κριτική κατά του καθεστώτος αυτού έχει ασκηθεί παλιότερα από ακαδημαϊκούς δασκάλους, αλλά οι κρατικοί φορείς κώφευαν. Η πιο πρόσφατη επίκριση που γνωρίζω διατυπώθηκε από το Β. Κρεμμυδά με δυο άρθρα του στο «Βήμα» (12.8.1987, 9.9.1984) και μια παρέμβαση από τον υποφαινόμενο στην ίδια εφημερίδα στις 26.8.1984. Ωστόσο, πρέπει να ομολογηθεί ότι κάποια χαλάρωση στον ιδεολογικό έλεγχο του σχολικού βιβλίου άρχισε να διαφαίνεται το 1976 (υπουργία Γ.

Ράλλη) και εκδηλώθηκε σαφέστερη το 1981 (υπουργία Λ. Βερυβάκη). Άρχισε να γίνεται σεβαστή η άποψη ότι το σχολικό βιβλίο πρέπει να σέβεται τον επιστημονικό λόγο. Με αυτό το πνεύμα προωθήθηκαν αρκετά βιβλία, ποικίλης συγγραφικής αξίας, αλλά με έκδηλη επιστημονική διαφορά σε σύγκριση προς τα προηγούμενα.¹ Παράλληλα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι ο ΟΕΔΒ, ως κρατικός φορέας παραγωγής και διακίνησης του ενός κρατικού βιβλίου, έχοντας και το προνόμιο της ατέλειας χάρτου, κατάφερε να κρατήσει σε πολύ χαμηλό επίπεδο το κόστος του σχολικού βιβλίου. Με επιχορήγηση περίπου 4 δισεκατομμύρια το 1989 - 90 χορήγησε στους δικαιούχους 40.000.000 βιβλία, με μέσο κόστος 100 δραχμές το βιβλίο (ενώ στο εμπόριο ανάλογα βιβλία σήμερα εμφανίζονται με 1000 - 1200 δραχμές).²

Κατά συνέπεια, η στιγμή που έχει επιλεγεί για «πολιορκία και άλωση» του ΟΕΔΒ είναι ίσως η πιο καλή - τιμητική στην ιστορία του, ώστε να είναι συνετή η αναζήτηση της αιτίας της πολιορκίας σε άλλα κίνητρα - βλέψεις. Τους λόγους θα αναλύσουμε παρακάτω.

3. Επιστρέφουμε στην τωρινή πρόταση· να επισημάνουμε τις αρετές ή τα μειονεκτήματά της:

α. Τα βιβλία δε θα χορηγούνται δωρεάν, αλλά θα δανείζονται, με ποινική ρήτρα την καταβολή του αντιτίμου. Αλλά η δαπάνη που σημειώσαμε πιο πάνω (100, τώρα 200 δραχμές το βιβλίο κατά μ.ο.) δεν είναι τόση ώστε η τωρινή πρόταση να επιβάλλεται για λόγους οικονομίας. Άλλωστε το ίδιο ποσό (4.000.000.000 δρχ.) θα το διεκδικήσουν οι ιδιώτες (ατέλεια χάρτου κ.λπ.) για να παράγουν βιβλίο εμπορίου!

β. Μήπως το μέτρο επιβάλλεται, για να μάθουν οι νέοι να σέβονται το σχολικό βιβλίο; Πάλι η επιβάρυνση που θα έχουν (στην περίπτωση απώλειας ή φθοράς) δεν είναι τέτοια που να λειτουργεί αποτρεπτικά στις συνειδήσεις των παιδιών. Και φυσικά το μεταχειρισμένο βιβλίο δε γίνεται αντικείμενο ιδιαίτερης φροντίδας και ευλάβειας για τα παιδιά (και δεν είναι επιτρεπτό στους καιρούς μας να παραβλέπουμε και τα θέματα υγιεινής).

Αν θέλουμε να σέβονται οι νέοι το βιβλίο, οφείλουμε να αναζητήσουμε:

- τις αρετές που το κάνουν σεβαστό (επιστημοσύνη, αισθητική εμφάνιση, περιεχόμενο, διδακτική δομή, γλώσσα κατανοητή)
- τις αρετές που οφείλουμε να καλλιεργήσουμε με την παιδεία στους νέους.

Αν οι νέοι δε σέβονται το βιβλίο, η ευθύνη ακέραιη βαρύνει εμάς, που σεβόμαστε σε βάρος της εκπαίδευσης. Και οφείλουμε εμείς να βρούμε λύση.

γ. Παρακάτω η πρόταση κάνει λόγο για έκδοση «περισσότερων σχολικών βιβλίων ανά μάθημα». Αν εννοούνται βιβλία παράλληλα, που απ' αυτά θα επιλέγουν οι διδάσκοντες όποιο νομίζουν πιο κατάλληλο, η ιδέα δεν είναι άσχημη. Όμως ο έλεγχος της σχολικής γνώσης διατηρείται με δυο τρόπους: αναλυτικό πρόγραμμα και επιτροπές κρίσης - έγκρισης. Απ' αυτήν την πληγή - επίκριση δε μας απαλλάσσει η νέα πρόταση παρά αν: (1) το αναλυτικό πρόγραμμα είναι πολύ λιτό, ελάχιστα αναλυτικό, και (2) οι επιτροπές Κρίσης - Έγκρισης κατά βιβλίο περιορίζονται μόνο στις εξωτερικές προδιαγραφές (έκταση βιβλίου, ποσοστό εικονογράφησης, αρτιότητα γλωσσικής μορφής, αισθητική εμφάνιση).

δ. Βιβλία πολλαπλής χρήσης και πολλαπλά βιβλία ανά μάθημα. Γλωσσικά μαργαριτάρια!

Το βιβλίο μία χρήση έχει (πέρα απ' αυτή υπάρχουν καταχρήσεις: βιβλίο για προσάναμμα, για τύλιγμα ή για... χαρτί τσιγάρου ή υγείας). Μάλλον ήθελαν να πουν (οι σοφοί σύμβουλοι - συντάκτες): «βιβλίο διαδοχικού δανεισμού». Και πολλά βιβλία για κάθε μάθημα (όχι πολλαπλά)!

Νομίζω ότι ο υπουργός θα είχε πολύ καλύτερες εισηγήσεις, αν δεν κάλυπτε κάθε φορά με την υπογραφή του «ανώνυμος» καταθέσεις.

Φ. Κ. Βύρος

(διδάκτωρ φιλοσοφίας (Ph. D. Εδιμβούργου), σύμβουλος του Παιδ. Ινστιτούτου

1. Βιβλία όπως: η **Νεότερη και Σύγχρονη Ιστορία** (β' και γ' λυκείου) ή ο **Μικρασιατικός Πόλεμος** δεν έχουν προηγούμενο στην Εκπαίδευσή μας από την άποψη της επιστημονικής εντιμότητας (χωρίς αυτό να σημαίνει ότι είναι απαλλαγμένα από επιμέρους ατέλειες).

2. Για την τρέχουσα φάση συζητήσεων - αντιδικίας το πρώτο κατατοπιστικό άρθρο για την ιστορία του σχολικού βιβλίου (1937 - 1990) δημοσιεύτηκε στα «Νέα» (1.9.90) με τίτλο: **Μια ιδέα όμορφη παλιά κι απμασμένη.**

* Λόγω της μαθητικής και σπουδαστικής έκρηξης και της αναπροσαρμογής, αναγκαστικά, της ύλης των «αντιτετραδίων», αφιερώματα και άρθρα προγραμματισμένα δεν έγινε δυνατόν να δημοσιευθούν· θα τα δημοσιεύσουμε στο επόμενο τεύχος μας.

Εργαστήριο Γλυπτικής - Κεραμικής για τυφλούς νέους

Λέγομαι Πέτρος Ρουκουτάκης. Το 1977 τελείωσα, στην Ακαδημία Καλών Τεχνών της Ρώμης, ζωγραφική. Τον επόμενο χρόνο διορίστηκα καθηγητής Καλλιτεχνικών σε κάποιο γυμνάσιο στην Κρήτη, ενώ συγχρόνως δούλευα από τότε σαν ζωγράφος και έπαιρνα μέρος σε διάφορες εκθέσεις ζωγραφικής.

Στο τέλος του 1981 τυφλώθηκα και από τότε διδάσκω το μάθημα των Καλλιτεχνικών στο ΚΕΑΤ, το ειδικό σχολείο τυφλών παιδιών στην Καλλιθέα, ενώ ασχολούμαι με τη γλυπτική και παίρνω μέρος σε διάφορες εκθέσεις.

Η πείρα αυτών των τελευταίων χρόνων που ασχολούμαι με τα τυφλά παιδιά με πείθει, ότι οι τυφλοί έχουν τις ίδιες ακριβώς ικανότητες με αυτούς που βλέπουν, στη γλυπτική και την κεραμική.

Από αρκετό καιρό, λοιπόν, ζητούσα από τις αρμόδιες αρχές να οργανωθεί ένα προστατευόμενο εργαστήριο γλυπτικής και κεραμικής για τυφλά άτομα. Η απάντηση ήταν, όμως, ότι αυτά είναι περιττές πολυτέλειες.

Πέρισον, μαζί με μια βλέπουσα κεραμίστρια, την κ. Τζένη Καρνασοπούλου, ζητήσαμε από το διευθυντή του Φάρου Τυφλών Ελλάδας (ιδιωτικός οργανισμός ελεγχόμενος από το Υπ. Υγείας και Πρόνοιας, με βασικό σκοπό την επαγγελματική εκπαίδευση και αποκατάσταση, καθώς και την κοινωνική ένταξη των τυφλών), κ. Μανώλη Κεράκη, να μας βοηθήσει να φτιάξουμε αυτό το εργαστήριο, που ονειρευόμουν για τους τυφλούς νέους. Ο διευθυντής και το Δ.Σ. του Φάρου άκουσα με ενθουσιασμό την ιδέα μας και άρχισαν αμέσως να την υλοποιούν.

Από την αρχή βάλαμε τους εξής στόχους για το εργαστήριο:

1) Να γίνει μια Σχολή Καλών Τεχνών για τους τυφλούς, με τμήμα Γλυπτικής.

2) Σχολή Κεραμικής, με προοπτική να εξελιχθεί σε μεγάλη βιοτεχνία, που θα ανοίγει νέους δρόμους επαγγελματικής αποκατάστασης των τυφλών.

Το εργαστήριο αυτό λειτουργεί από τον περασμένο Μάρτιο, με μαθητές - καλλιτέχνες, ηλικίας 20 - 25 ετών, αλλά και μεγαλύτερους, με εντυπωσιακά αποτελέσματα.

Τον περασμένο Οκτώβριο οι μαθητές του εργαστηρίου έκαναν έκθεση γλυπτικής - κεραμικής στο Κολλέγιο Αθηνών και έπαισαν τους επισκέπτες με την ποιότητα των έργων τους.

Το επόμενο βήμα είναι επίσης η έκθεση κεραμικής - γλυπτικής στο Μουσείο Αφής του Φάρου Τυφλών (15 - 16 Δεκεμβρίου). Σημαντικό είναι, νομίζω, να προσθέσουμε, ότι το Μουσείο αυτό έλαβε τον έπαινο του Ευρωπαϊκού Μουσείου της χρονιάς 1988, ανάμεσα σε 72 άλλα Ευρωπαϊκά Μουσεία, είναι δε ένα από τα 5 Μουσεία του είδους του στον κόσμο.

Πέρα από τα καλλιτεχνικά επιτεύγματα του εργαστηρίου μας, ο Φάρος Τυφλών, προωθώντας το στόχο της επαγγελματικής αποκατάστασης των τυφλών κεραμιστών, ετοιμάζει στο μηχανουργείο του, όπου δουλεύουν επίσης τυφλοί τεχνίτες, τρεις τροχούς κεραμικής και μια υδραυλική πρέσσα, παραγωγής 800 κεραμικών την ώρα.

Ευχαριστούμε θερμά το Δ.Σ. του Φάρου, το διευθυντή του κ. Κεράκη και την υποδιευθύντριά του κ. Ιφιγένεια Πολυδώρου Μπενάκη, που βοηθούν αποφασιστικά στην πραγμάτωση των στόχων μας.

Πέτρος Ρουκουτάκης

Μας έγραψαν...

Αν στρέφονταν υπέρ των εκπαιδευτικών και της εκπαίδευσης θα τα είχαν... καταργήσει ή αλλάξει!

είναι το κράτος» είναι η βασική φιλοσοφία της άρχουσας τάξης).

ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΥΣΙΑ ΤΩΝ Υ.Σ.

Ο καθένας καταλαβαίνει, ότι τα όργανα αυτά δεν είναι τόσο «αθώα», ασχολούμενα με θέματα διευθετήσεων ορισμένων προβλημάτων «απολιτικών» ας πούμε (αποσπάσεις, κάλυψη κενών ωρών κ.λπ.). Άλλωστε, αν είχαν τέτοιες μόνον αρμοδιότητες, **προς τί τα βαρύνουμε προεκλογικά προγράμματα των παρατάξεων, οι εξαγγελίες και οι «δεσμεύσεις» των συνδικαλιστών;**

Τα όργανα, αυτά στήθηκαν από το κράτος για να γίνεται πιο «εύληπτη» η κυβερνητική πολιτική. Σήμερα θα αναλάβουν να προωθήσουν τη λογική της «εθνικής» παιδείας, της «εθνικής» οικονομίας, της άποψης ότι «όλοι φταίμε» για τα προβλήματα της χώρας, ότι «όλοι πρέπει να κάνουμε θυσίες». Θα προωθήσουν τα σάπια «ιδανικά» του συστήματος, το σκύψιμο της μέσης, την «αξιοκρατία» των πολύχρωμων κλαδικών, τον ατομισμό. Θα αναλάβουν να κάνουν συνεπείθους τους εκπαιδευτικούς στο πέρασμα της λιτότητας, της πειθαρχίας, της παιδείας των ταξικών φραγμών.

Έτσι, ο περιορισμένος ρόλος των Υ.Σ. θα αλλάξει, με την ενεργοποίησή τους στη **θεσμοθέτηση της αξιολόγησης και θα αναβαθμιστεί ο πειθαρχικός τους ρόλος**. Παράλληλα, γίνονται «υποδείξεις αρμοδιών», ότι η δημοσιοποίηση των συνεδριάσεών τους είναι παράνομη και προβλέπονται κυρώσεις.

Ας σημειώσουμε πάλι εδώ, ότι **κόρια στήριξη του κράτους παραμένουν οι κατασταλτικοί μηχανισμοί (νόμοι, δικαστήρια, ΜΑΤ κ.λπ.)**. Η χρήση, όμως, μηχανισμών ενσωμάτωσης δεν τους αφήνει αδιάφορους, γιατί τέτοια όργανα έχουν ακόμα, υπόσταση στα μάτια ενός τμήματος εκπαιδευτικών. Σ' αντίθεση με το παράδειγμα της Γαλλίας που προαναφέραμε, εδώ η συμμετοχή στις εκλογές είναι μειωμένη, αλλά όχι τόσο, που να κάνει αυτά τα όργανα ανενεργά.

Αλλά και για τα «αθώα» ζητήματα κάποιων διευθετήσεων, η λειτουργία των Υ.Σ. αναπαράγει την αστική λογική, γιατί στηρίζεται σε μια ατομική σχέση με τους συναδέλφους, σαν μια τυπική δημόσια υπηρεσία. Εξοβελίζουν κάθε ιδέα συλλογικής κίνησης και λειτουργούν όπως οι κομματάρχες με τους ψηφοφόρους. Οι λύσεις που δίνονται είναι «για τις ανάγκες της υπηρεσίας» και σύμφωνες με τις κυβερνητικές επιλογές.

Πολλοί λένε, ότι αν τα Υ.Σ. δεν δίνουν ικανοποιητικές λύσεις θα καταφεύγουμε στα συνδικαλιστικά μας όργανα.

Μα αν τα Υ.Σ. μας εξυπηρετούν όταν δεν έχει αντίρρηση το κράτος ή χρειάζεται να κινητοποιηθούμε μέσα από τα όργανα του συνδικαλισμού μας όταν η Διοίκηση είναι

αρνητική, τότε τί χρειάζονται αυτά τα όργανα; Εν ολίγοις αρκούν τα διοικητικά γραφεία και η συνδικαλιστική μας οργάνωση για να αντιμετωπιστούν κάποια λειτουργικά ζητήματα. Είναι φανερό, ότι η μόνη εξήγηση για το πάντρεμα διοικητικών και συνδικαλιστικών αρμοδιοτήτων είναι η επιδίωξη του κράτους για το πέρασμα α-ντεργατικών επιλογών και για παραγκωνισμό των συλλογικών μας οργάνων.

Και αυτή είναι η επιδίωξη των ρεφορμιστών, που «λιμπίζονται» τέτοια όργανα. Να περνάει τα κυβερνητικά μέτρα (γιατί δεν είναι αντίθετοι σ' αυτά) χωρίς την κινητοποίηση των συναδέλφων (γιατί την φοβούνται σαν το διάλο το λιβάνι).

Δεν έχουμε, δηλαδή, υπ' όψη μας περίπτωση που οι αιρετοί να έθεσαν ζήτημα σε Γ.Σ. ενάντια στις αποφάσεις των Υ.Σ., ενώ έχουμε υπ' όψη πολλές περιπτώσεις, που οι αιρετοί ανέλαβαν να κατευνάσουν την αγανάκτηση συναδέλφων για αποφάσεις των Υ.Σ.

Δεν έχουμε επ' όψη μας περιπτώσεις όπου τα Υ.Σ. υποστήριξαν αιτήματά μας, ενώ έχουμε περιπτώσεις που τα Υ.Σ. εναρμονίστηκαν με διώξεις κ.λπ.

Άλλωστε, στις μέρες μας, φαίνεται όλο και πιο καθαρά, ότι το κράτος είναι όργανο κυριαρχίας της άρχουσας τάξης πανω στο λαό και όχι διαταξικό όργανο διευθέτησης των κοινωνικών αντιθέσεων. Σε τέτοια λοιπόν όργανα, αφού δεν μπορεί να υπάρξει κοινή λογική μεταξύ εργαζόμενων και κράτους, είναι φανερό ότι θα περνάει η λογική του κράτους ή αλλιώς θα επέρχεται μαρσαμός.

Δεν υπάρχει περίπτωση να αξιοποιηθεί η παρουσία κάποιων έντιμων ή αγωνιστών συναδέλφων, γιατί δεν έχουν φραχτεί αυτά τα όργανα για διάλογο. Κλασικό παράδειγμα οι περίφημες ΑΣΚΕ των οργανισμών κοινής ωφέλειας. Όταν χρειάστηκε να συζητήσουν το θέμα των αυξήσεων στα τιμολόγια των ΔΕΚΟ, και επειδή οι εκπρόσωποι των εργαζόμενων διαφωνούσαν, δεν έγιναν ποτέ οι σχετικές συνεδριάσεις και ας είχαν απλά και μόνο... συμβουλευτικό ρόλο. Αν δηλαδή είχαν αποφασιστικό ρόλο (αν, λέμε) σίγουρα θα είχε... κινδυνεύσει η ζωή των εργαζόμενων σ' αυτά.

ΕΜΕΙΣ ΤΙ ΚΑΝΟΥΜΕ;

Οι εργαζόμενοι, που καμιά ευθύνη δεν φέρουν για την αθλιότητα της παιδείας, για την κρίση της οικονομίας, για τα αδιέξοδα ενός συστήματος που σαπίζει, δεν πρέπει να δεχτούν καμιά θυσία, δεν πρέπει να αποδεχτούν καμιά συνυπευθυνότητα. Πρέπει να καταγγέλλουν τα Υ.Σ. και το ρόλο τους **σαν κρατικά φερέφωνα, να απέχουν από αυτά και να ενισχύουν τη λειτουργία των συνδικαλιστικών τους οργάνων, σαν των μόνων μέσων για την προώθηση των αιτημάτων τους.**

«Φοβού τους Δαναούς και δώρα φέροντας». Για μας τους εκπαιδευτικούς η προτροπή αυτή, την οποία διδάσκουμε σε άλλους, θα αρκούσε για να αντιμετωπίσουμε αρνητικά τα Υ.Σ. Γιατί το πραγματικά αξιοπερίεργο με τα συνδιοικητικά όργανα (άσχετο αν συνδιοικούν, σήμερα, περιορισμένα σε αριθμό και σημασία ζητήματα) είναι ότι «**παραχωρήθηκαν**» από το κράτος, χωρίς ποτέ να αγωνιστεί το κίνημα γι' αυτά. Την ίδια ώρα που για την παροχή π.χ. μιας αύξησης 2% γίνονται μάχες... εκ του συστάδην με τις κυβερνήσεις και τα ΜΑΤ, το κράτος απλόχερα μοιράζει την εξουσία, έστω τη λίγη εξουσία των Υ.Σ.

Βέβαια, είναι γεγονός, ότι τέτοια αιτήματα προωθούνταν από τις ρεφορμιστικές δυνάμεις. Αλλά αυτά έμεναν στα προεκλογικά τους προγράμματα και στα υλικά των συνεδρίων. Δεν παλεύτηκαν από το μαζικό κίνημα. Η «γευναιοδωρία», λοιπόν, του κράτους έχει στόχο τον **εγκλωβισμό του κινήματος μέσα στις ατομικές διαδικασίες των Υ.Σ., σε φάσεις που υπάρχει ο φόβος στην εξουσία, ότι θα ξεσπάσουν μαζικοί αγώνες.**

Αν δούμε ιστορικά το ζήτημα, θα βρούμε την πρώτη εφαρμογή συνδιοικητικών μεθόδων την εποχή των μεγάλων κινημάτων που συγκλόνισαν τη Δ. Ευρώπη το 1968. Ενώ μέχρι τότε οι α-στοί δεν μοιράζονταν την εξουσία με τους ρεφορμιστές, αναγκάστηκαν να καταφύγουν σε τέτοια όργανα, γιατί το κίνημα έθετε το ζήτημα «**ας τελειώνουμε με τον καπιταλισμό**». Η παραχώρηση της συνδιοίκησης, τότε, αποτέλεσε έναν ελιγμό, μπρος στον κίνδυνο να χαθούν πολύ περισσότερα πράγματα για το κράτος.

Το κλίμα ευφορίας που κυριάρχησε ύστερα από αυτήν την «κατάκτηση» επηρέασε και τους δικούς μας ρεφορμιστές, που άρχισαν, μετά τη μεταπολίτευση του 1974, να ζητάνε ανάλογους θεσμούς. Όταν, όμως, η άρχουσα τάξη της χώρας μας θεσμοθετούσε τέτοια όργανα, στη Δ. Ευρώπη ο ρόλος τους είχε ήδη λήξει και είχε αποκαλυφθεί στα μάτια του λαού ότι δεν επρόκειτο για καλύτερες θέσεις των εργαζόμενων, αλλά για πυροσβέστες ενός κινήματος, που στόχευε όχι στη βελτίωση, αλλά στην ανατροπή του συστήματος.

Και ενώ η συμμετοχή σ' αυτά τα όργανα έπεφτε σε... δύο τοις εκατό (2%), εδώ στην Ελλάδα όλοι εκινούντο στον «ασπερισμό» της συμμετοχής, ιδίως μετά το σωτήριο έτος 1981 («αλλαγή» του ΠΑΣΟΚ), όπου σε πολλούς κοινωνικούς χώρους στήνονται από τα πάνω τέτοια όργανα. Το γεγονός ότι τη δεκαετία που πέρασε δεν υπήρξε κάποιο κίνημα αξιώσεων, δεν έδωσε τη δυνατότητα στα συνδιοικητικά όργανα να δείξουν την «αξία τους». Μπροστά στη λάιλαπα που έχει εξαπολύσει η Ν.Δ., είναι φανερό ότι τα συνδιοικητικά δεν θα μείνουν πια στα χαρτιά (παρά το γεγονός ότι η ρήση «ο αστυνόμος

Όπως είναι γνωστό, πέρα από αστικές και ρεφορμιστικές δυνάμεις, στις πρόσφατες εκλογές για τα Υ.Σ. συμμετείχαν και αγωνιστικές δυνάμεις, όπως π.χ. οι συμμετέχοντες στην έκδοση των «αντιτετραδίων της εκπαίδευσης».

Όσοι υπογράφουμε αυτό το κείμενο συμμετέχουμε σε κινήσεις κατά τόπους, όπου συνεργαζόμαστε με δυνάμεις που συμμετείχαν στις εκλογές για Υ.Σ. Είδαμε τις αγωνιστικές δυνάμεις να περιγράφουν τα Υ.Σ., όπως περίπου τα περιγράψαμε και εμείς παραπάνω, αλλά να καταλήγουν στη συμμετοχή και μάλιστα με αιτήματα σχεδόν ταυτόσημα με αυτά των ρεφορμιστών.

Όταν δέχονται την άποψη που γράφεται στον τίτλο αυτού του κειμένου μας, είναι αδύνατο να κατανοήσουμε τί μπορεί να επιδιώκουν από τη συμμετοχή στα Υ.Σ. Σε εποχές μάλιστα που αμφισβητείται όλο και πιο πλατιά η ρεφορμιστική λογική, που έφερε το κίνημα σ' αυτήν τη δεινή θέση.

Αν το ζήτημα ήταν απλά η συμμετοχή στα Υ.Σ. για να καταγραφούν οι 2.000 ψήφοι της «Αγωνιστικής Παρέμβασης», ίσως θα περίπτεε αυτό το κείμενο εν των υστέρων. Έχουμε το φόβο, ότι οι

εκλογές των Υ.Σ. ήταν η αρχή για την προσέγγιση και σε άλλα ζητήματα, όπως αξιολόγηση, επιμόρφωση κ.λπ. με δυνάμεις που δεν έχουν ξεκόψει από το ρεφορμισμό, μόνο και μόνο για να «γίνουμε πολλοί».

Το κείμενο, λοιπόν, αυτό μαζί με άλλα που θα στείλουμε στο μέλλον, σκοπεύει στο άνοιγμα ενός διαλόγου για το ξεκαθάρισμα τέτοιων ζητημάτων που θα απασχολήσουν το κίνημα.

Θεωρούμε, ότι η αντίσταση στην ξέφρενη επίθεση του συστήματος θα είναι αξιόμαχη, όταν δεν κρύβει τις αντιθέσεις με βαρύγδουπα ονόματα, αλλά τις ξεκαθαρίζει, δημιουργώντας (αν μπορεί να δημιουργηθεί) μια στέρεη ενότητα των αγωνιστικών δυνάμεων.

- 1) Μπαζιώτη Αγγελική, Α' ΕΛΜΕ Δυτ. Αττικής
- 2) Κανέλλου Φωτεινή, Β' ΕΛΜΕ Αθήνας
- 3) Θάνου Γεωργία, ΕΛΜΕ Ρεθύμνης
- 4) Μπαίρας Γιώργος, ΕΛΜΕ Ρεθύμνης
- 5) Κελεσιδής Γιάννης, Γραμματέας ΕΛΜΕ Σάμου
- 6) Κωτρόσος Κώστας, ΕΛΜΕ Κοζάνης
- 7) Βόντση Ρούλα, ΕΛΜΕ Άρτας
- 8) Γκογκούλιας Δημήτρης, ΕΛΜΕ Τρικάλων
- 9) Γκουντούρα Λίτσα, ΕΛΜΕ Τρικάλων
- 10) Πεχλιβάνογλου Γεωργία, ΕΛΜΕ Μαγνησίας
- 11) Βόντσης Χαρίλαος, Α' ΕΛΜΕ Θεσσαλονίκης

- 12) Σαραϊδάρη Πόπη, Γραμματέας ΕΛΜΕ Πέλλας
- 13) Αργυρίου Γιώργος, ΕΛΜΕ Εύβοιας
- 14) Τσόκας Σωτήρης, Συλλ. Δασκαλ. Χαλκιδικής
- 15) Τσόκα Ρίτα, Συλλ. Δασκαλ. Χαλκιδικής
- 16) Τζέρμπος Σπύρος, Συλλ. Δασκαλ. Ιωαννίνων
- 17) Σακελλάρη Μαρία, Συλλ. Δασκαλ. Ευρυτανίας
- 18) Κιτσάκης Δημήτρης, Συλλ. Δασκαλ. Μεσσηνίας
- 19) Φιλίππου Νίκος, Αδιόριστος

1) Η συμμετοχή στις εκλογικές διαδικασίες βαπτίζεται «συμμετοχή στα όργανα», στα Υ.Σ., και το πρόβλημα ξόφλησε. Αλλά είναι έτσι; Νομίζουμε όχι. Για να μην το προεκτείνουμε (συμμετοχή ευρύτερα σε αστικές εκλογές, αστικό κοινοβούλιο κ.λπ.) θα πούμε ότι κατεβαίνουμε στις εκλογές όταν το επιτρέπουν οι συνθήκες και οι δυνάμεις μας, για να καταγράψουμε την υπάρχουσα κινητικότητα στο εκπαιδευτικό κίνημα, για να προσβάλουμε ένα πρόγραμμα πάλης, για να υπερασπίσουμε και με αυτόν τον τρόπο τις θέσεις μας, για να δημιουργήσουμε ρωγμές στο αντίπαλο στρατόπεδο. Για μας η συμμετοχή ή η αποχή δεν είναι φετίχ, αλλά συνδέεται με τη γενικότερη κατάσταση του κινήματος, των συμμαχιών του κ.λπ. Δεν νομίζουμε ότι στέκει η λογική «όσοι συμμετέχουν στις εκλογές παίζουν το παιχνίδι του κράτους», πολύ περισσότερο δε που αυτοί που δεν συμμετείχαν δεν έκαναν αισθητή την απουσία τους, άρα — θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί — στην ουσία σιώπησαν υπέρ του αντιπάλου...

2) Οι απόψεις της πολιτικοσυνδικαλιστικής ομάδας που εκδίδει τα «αντιτετραδία της εκπαίδευσης» είναι γνωστές και διατυπωμένες για όλα τα σοβαρά προβλήματα που αντιμετωπίζει ο χώρος της εκπαίδευσης. Γνωστές και διατυπωμένες, σε συνδικαλιστικό - ιδεολογικοπολιτικό επίπεδο, όχι μόνον μέσα από τα 12 τεύχη που έχουν εκδοθεί, αλλά και μέσα από δεκάδες προκηρύξεις, συγκεντρώσεις, συζητήσεις και λοιπές παρεμβάσεις στα εκπαιδευτικά δρώμενα, πάνω από τρία χρόνια τώρα. Ειδικά στο ζήτημα αξιολόγηση - επιμόρφωση - αλλαγή εργασιακών σχέσεων κ.λπ., έχουν γίνει δεκάδες αναφορές - αλλά και από καθαρά ιδεολογική άποψη δεν έχουμε σταματήσει σε κανένα τεύχος μας να κάνουμε αναφορές. Θα θέλαμε, λοιπόν, απευθυνόμενοι σε όλους, να παρακαλέσουμε η όποια αντίρρηση - αντιπαράθεση να βασίζεται σε όσα γράφουμε - πράττουμε - προπαγανδίζουμε και όχι στη βάση προκαταλήψεων, φόβων και λοιπών ιδεολειψιών.

Αντίθετα, άλλες ομάδες - συλλογικότητες της α' ή β' κατηγορίας, δεν έχουν διατυπωμένες θέσεις στο χώρο της εκπαίδευσης, πράγμα που για μας είναι αρνητικό, στο βαθμό που έτσι δεν προωθείται ούτε η συζήτηση, ούτε πολύ περισσότερο η κοινή μόνιμη και φερέγγυα δράση στο εκπαιδευτικό κίνημα.

Εμμένοντας στην ανάγκη του επί της ουσίας διαλόγου και της αγωνιστικής ενότητας και δράσης...

Η Συντακτική Επιτροπή

Μια σύντομη, αλλά αναγκαία, απάντηση

Θα θέλαμε κατ' αρχήν να διαβεβαιώσουμε τους συναδέλφους, ότι αρκούσε και μία υπογραφή για να δημοσιευθεί η επιστολή τους... Πολύ δε περισσότερο αρκούσε, προκειμένου να πείσει ή όχι για την ορθότητά της. Το μάζεμα υπογραφών κάτω από ένα κείμενο ή μια προκήρυξη έχει — νομίζουμε — λόγο ύπαρξης, όταν κάποια άποψη θέλει και μπορεί να παρέμβει σε μια διαδικασία του κινήματος. Στην προκειμένη περίπτωση, θα έπρεπε οι συνάδελφοι να το κυκλοφορήσουν πριν τις εκλογές, στις κατά τόπους αλλά και στις κεντρικές διαδικασίες που έγιναν, να το ζυμώσουν, να αντιπαρατεθούν στις Γ.Σ., ώστε να πείσουν για την ορθότητα των όσων διατείνονται, πράγμα που, κακώς, δεν έπραξαν.

Επί της ουσίας τώρα. Δεν έχουμε τίποτε να προσθέσουμε στα όσα αναφέρονται σχετικά με το ρόλο των Υ.Σ. Άλλωστε και οι ίδιοι γράφουν ότι «είδαμε τις αγωνιστικές δυνάμεις να περιγράφουν τα Υ.Σ., όπως περίπου τα περιγράψαμε και εμείς». Να προσθέσουμε εδώ ότι η πολυσέλιδη και «πυκνή» τοποθέτηση της «Αγωνιστικής Παρέμβασης» είχε ακριβώς και αυτό το στόχο. Να μη δώσει τη δυνατότητα παρερμηνειών και προκατασκευασμένων πολεμικών και ταυτόχρονα να οπλίσει έναν ικανό αριθμό εκπαιδευτικών μπροστά στις νέες συνθήκες.

Παρ' όλα αυτά οι συντάκτες της επιστολής διαπιστώνουν ότι καταλήγουμε «στη συμμετοχή και μάλιστα με αιτήματα σχεδόν ταυτόσημα με αυτά των ρεφορμιστών», χωρίς φυσικά να μπαίνουν στον κόπο να αναφέρουν ούτε ποιά είναι αυτά, ούτε πολύ περισσότερο σε ποιά σημεία ταυτίζονται με αυτά των ρεφορμιστών (φανταζόμαστε ότι αναφέρονται στις παρατάξεις του ΣΥΝ και των υπολειμμάτων του «Γληνού»). (Σε άλλο σημείο δημοσιεύουμε τη διακήρυξη της «Αγωνιστικής Παρέμβασης», η οποία στο σύνολό της, και στα αιτήματά της, απέχει όσο «η γη απ' τον ουρανό» από τις ρεφορμιστικές ανοησίες. Ξαναδιαβάστε την...).

Αλλά οι συνάδελφοι συνεχίζουν: «Αν το ζήτημα ήταν απλά η συμμετοχή στα Υ.Σ. για να καταγραφούν οι 2000 ψήφοι... ίσως θα περίσσευε αυτό το κείμενο εκ των υστέρων. Έχουμε το φόβο, ότι οι εκλογές των Υ.Σ. ήταν η αρχή για την προσέγγιση και σε άλλα ζητήματα, όπως αξιολόγηση, επιμόρφωση κ.λπ., με δυνάμεις που δεν έχουν ξεκόψει από το ρεφορμισμό, μόνο και μόνο για να «γίνουμε πολλοί»...».

Επειδή εμείς δε θεωρούμε σκόπιμο να δημοσιοποιήσουμε τους φόβους μας, θα αρκεστούμε σε ορισμένες επισημάνσεις.

Η φτώχεια στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα Οι γυναίκες μιλούν για ένα πολιτικό θέμα που τις αφορά

Η φτώχεια των γυναικών δεν είναι θέμα που θίγεται συχνά. Δεν το περιείχε ούτε το πρώτο ούτε το δεύτερο «πρόγραμμα δράσης» για τη γυναίκα που υιοθετήθηκαν από την Κοινότητα.

Οι ευρωπαίοι πολιτικοί ανησυχούν για τη γήρανση του πληθυσμού, για την αλλαγή του κυττάρου της οικογένειας, για την ανεργία, αλλά δεν συλλαμβάνουν ότι ο τρόπος που αυτά τα «δεινά» επηρεάζουν είναι άριστος.

Οι γυναίκες, ήδη θύματα διάκρισης και περιθωριοποίησης στην αγορά εργασίας, απ' ό,τι δείχνουν τα ποσοστά, έχουν πρώτες τις μεγαλύτερες πιθανότητες να βρεθούν άνεργες και με χαμηλότερα εισοδήματα. Υπάρχουν πολύ περισσότερες χήρες και άγαμες μητέρες ή χωρισμένες που εγκαταλείφθηκαν, απ' ό,τι χήροι ή πατέρες που μεγαλώνουν μόνοι τα παιδιά τους.

Το Δίκτυο Γυναικών Ευρώπης ήθελε, όχι να κάνει μια ακόμα έρευνα, αλλά να προσφέρει μια πλατφόρμα σε αυτές τις γυναίκες που ζουν σε κατάσταση φτώχειας, από το βορρά ως το νότο κι από τη δύση ως την ανατολή της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, για να τεθούν υπό αμφισβήτηση οι τρέχουσες πολιτικές.

Έτσι, τα τελευταία τρία χρόνια οργάνωσε μια έρευνα με ερωτηματολόγια που διακινήθηκαν ανάμεσα στις γυναίκες με τα μεγαλύτερα προβλήματα, άγαμες μητέρες, χήρες, μονογονεϊκές οικογένειες, μετανάστριες που ζουν στην Ευρώπη, τσιγγάνες κ.λπ.

Έγινε ένα «δικαστήριο» στις Βρυξέλλες, όπου κλήθηκαν ευρωβουλευτές, βουλευτές και υπουργοί για να «δικαστούν» και η καμπάνια συνεχίζεται με τη δημιουργία ενός «δικτύου ενάντια στη φτώχεια» από τις ίδιες τις γυναίκες που έχουν τα μεγαλύτερα προβλήματα.

Στις αρχές του Νοέμβρη έγινε η τελευταία συνάντηση στις Βρυξέλλες.

Ακολουθούν μερικά από τα πορίσματα της όλης δουλειάς, που αφορούν κύρια την Ελλάδα, αλλά και τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές χώρες.

Οι Διαπιστώσεις

Μια σειρά από διαπιστώσεις που έγιναν μέσα από τη διερεύνηση του προβλήματος της φτώχειας, όσον αφορά τις γυναίκες στην Ελλάδα, μας οδηγούν σε κάποια συμπεράσματα. Αυτές οι διαπιστώσεις είναι οι εξής:

* Οι γυναίκες δεν αξιολογούν κατά κανόνα τη συμμετοχή τους στην παραγωγή με ορθολογικά - οικονομικά κριτήρια, σαν αυτά που μεταχειρίζο-

νται οι οικονομολόγοι, οι πολιτικοί και οι εργοδότες. Έτσι, δεν διεκδικούν την αμοιβή που δικαιούνται, π.χ. δεν αξιολογούν το βαθμό ειδίκευσης που απαιτείται για να ασκούν ένα επάγγελμα. Έτσι, η κόπτρια και η γαζώτρια δεν θεωρούνται ότι έχουν τον ίδιο βαθμό ειδίκευσης, όπως ένας λαμαρινάς ή ένας μπογιατζής. Εξ' άλλου, το 97% των βιοτεχνιών έχουν κάτω από πέντε υπαλλήλους στην Ελλάδα, πράγμα που σημαίνει ότι είναι οικογενειακές επιχειρήσεις, με μη αμοιβόμενα μέλη, δηλαδή εργαζόμενες γυναίκες χωρίς μισθό, επιμόρφωση, άδειες ή προσωπική ασφάλιση. Οι φασονίστριες πληρώνονται πολύ χαμηλά και ενώ, γλυτώνουν τον εργοδότη από χώρο εγκατάστασης και λειτουργικά έξοδα, δεν έχουν ούτε καν ασφάλιση.

* Η διαπίστωση ότι δεν υπάρχει πληροφόρηση ή ότι αυτή δεν φτάνει στις γυναίκες, για ό,τι αφορά τα δικαιώματά τους σε άδειες, παροχές, επιδόματα, επιμόρφωση κ.λπ. Οι περισσότερες γυναίκες δεν γνωρίζουν τί ποσοστό από τα χρήματα που παίρνουν είναι μισθός και τί επιδόματα. Συχνά δεν επωφελούνται από δικαιώματα που έχουν, γιατί κανείς δεν τις ενημέρωσε γι' αυτά.

* Η διαπίστωση ότι η γυναίκα ενοχοποιείται για εθύνες που θα έπρεπε να τις επωμίζετο το κοινωνικό σύνολο. Μέσα από τη διακίνηση της πατριαρχικής αντίληψης, η εργαζόμενη γυναίκα πρέπει να εθύνεται για την ανατροφή των παιδιών, τη φροντίδα των αναπήρων και την ψυχαγωγία και περιθάλψη κάθε ανήμπορου μέλους της οικογένειας, με συνέπεια να μην μένει περισσότερο χρόνος ή χρήματος για να μπορέσει η γυναίκα να συνδικαλιστεί, να επιμορφωθεί, να βελτιώσει το επαγγελματικό της επίπεδο και να καλλιεργήσει την προσωπικότητά της. Αυτό έχει άμεσες συνέπειες στην ψυχική υγεία των γυναικών, που λίγο - πολύ παραιτούνται από τη ζωή και επενδύουν το μέλλον σε όνειρα για τα παιδιά τους, επιβαρύνοντας αυτά με τη δική τους υπαρξιακή σύγχυση. «Εγώ απέτυχα, να πετύχεις εσύ», και περιμένουν τη συνταξιοδότηση σαν λύτρωση.

Το συμπέρασμα κατ' αρχήν είναι, ότι η γυναίκα, όσο αυτοθυπνιμάται, γίνεται το πιο εύκολο θύμα στην πολιτική λιτότητας, εφ' όσον ούτε σκέπτεται τί δικαιούται - ούτε συνδικαλιζέται. Έτσι, η πολιτεία έχει τη δυνατότητα να την εκμεταλλεύεται, σαν φτηνά εργατικά χέρια, ενώ δεν της παρέχει τίποτα από αυτά που θα ανεβάσουν το μορφωτικό, εργασιακό και οικονομικό της επίπεδο και εν τέλει την ποιότητα της ζωής της.

Τα ελληνικά σχολεία λειτουργούν ώρες άσχετες με τα ωράρια των εργαζομένων, οι παιδικοί σταθμοί είναι ελάχιστοι και δεν υπάρχει καμιά βοήθεια για ανάπηρα παιδιά ή ηλικιωμένους, για τους οποίους η εργαζόμενη γυναίκα - μέσα από την πατριαρχική αντίληψη - πρέπει να βρει λύσεις και να πάρει την εθύνη ακέραη.

Ενώ, λοιπόν, όλοι παραδέχονται ότι ένας μισθός δεν επαρκεί σε καμιά οικογένεια σαν μοναδικό εισόδημα, το κράτος μεταχειρίζεται παράλληλα τις γυναίκες σαν παραδοσιακές κοινωνικές λειτουργ-

γούς, που το υποκαθιστούν και το γλυτώνουν από έξοδο. Από την άλλη, αφαιρεί -εν ονόματι της ισότητας- τις «προνομιακές» μεταχειρίσεις γυναικών (15ετία, άδειες κ.λπ.). Ζητάει καινούριες ευθύνες χωρίς αντίστοιχες παροχές, με τις παλιές πατριαρχικές αντιλήψεις ακλόνητες.

Η φτώχεια των γυναικών συνδέεται άμεσα με την αδυναμία τους να διαθέσουν χρόνο για αυτομόρφωση, συνδικαλιστικές δραστηριότητες και ενημέρωση. Συνδέεται άμεσα με την ενοχοποίησή τους για την ελλειπή μόρφωση και διαπαιδαγώγηση των νέων και τη σκληρότητα απέναντι στους ανήμπορους και τους ανάπηρους, για τους οποίους η ευθύνη ζητιέται από το θηλυκό μόνο κομμάτι του πληθυσμού, σύμβολο της συμπόνοιας, της τρυφερότητας και της περιποίησης.

Η γυναίκα κατηγορείται, ότι την ώρα της εργασίας της σκέφτεται τα ψώνια και τα παιδιά, αλλά ποιος άλλος είναι εκεί για να τα σκεφτεί;

Όσο οι ρόλοι μένουν σταθεροί στα πατριαρχικά πρότυπα, πόσες γυναίκες θα πάνε στη συνδικαλιστική τους συνάντηση, αφήνοντας την μπουγάδα στο σύζυγο; Πώς θα ενημερωθούν οι γυναίκες και πώς θα διεκδικήσουν, αν δεν έχουν ελεύθερο χρόνο και κάποια χρήματα για ένα βιβλίο, μια εφημερίδα, μια στοιχειώδη έξοδο;

Αυτό που ορίζουμε σαν φτώχεια των γυναικών δεν περιορίζεται στο πορτοφόλι τους. Γυναίκες με διαφορετικά εισοδήματα έχουν συχνά το ίδιο χαμηλό επίπεδο ζωής, λόγω του ότι ποτέ η προτεραιότητα δεν είναι η βελτίωση της δικής τους ζωής. Οι δέκα ή δεκαπέντε χιλιάδες δρχ. παραπάνω θα διατεθούν για τα παιδιά ή το σπίτι, μιας και αυτός είναι ο ρόλος που εξακολουθεί να καλλιεργείται, σαν την ύψιστη υπαρξιακή δικαίωση της κάθε γυναίκας.

Ένα πρώτο βήμα στην αντιμετώπιση από εμάς, είναι ότι δεν το θεωρούμε πλέον ατομικό μας πρόβλημα, αλλά δημόσιο και πολιτικό. Είτε τα παιδιά μας είναι υγιή, είτε ανάπηρα, είτε οι ηλικιωμένοι μας τα βγάζουν πέρα, είτε θέλουν τη βοήθειά μας, εάν η γυναίκα κλειστεί στον εαυτό της και πνιγεί στο πρόβλημά της, η κατάσταση θα διαιωνίζεται.

Ακόμα κι αν η εργασία μας μας ικανοποιεί, σαν αντικείμενο και σαν αμοιβή, οι παιδικοί σταθμοί, η επιμόρφωσή μας και το δικαίωμα στην πληροφόρηση και τη μόρφωση δεν είναι παραχωρήσεις, αλλά υποχρεώσεις της κοινωνίας προς τις γυναίκες.

Κάπου το τέρμα της δικής μας ενοχής ακουμπά στην ανάληψη της ευθύνης από μια δικαιότερη κοινωνική οργάνωση, για την οποία και αγωνιζόμαστε, ενάντια στην πατριαρχία και την καπιταλιστική εκμετάλλευση.

Νίκη Ρουμπάνη

Τον τελευταίο καιρό, με τις αλεπάλληλες εκλογικές αναμετρήσεις και με τις αναμετρήσεις εντός και εκτός Βουλής σε όλα τα επίπεδα, θα ήταν εκ πρώτης όψεως «ανόητο» να μιλήσει κανείς για την ανύπαρκτη έως αρνητική θέση της ελληνικής πολιτείας απέναντι στον Πολιτισμό και τους ανθρώπους που τον υπηρετούν.

Φυσικά δεν αναφέρομαι στον πολιτισμό των γηπέδων και της φιλοσοφίας τους, ο οποίος δέχεται συνεχώς τις απλόχερες χρηματικές και ηθικές ενέσεις του Υ.Πο. (και παρ' όλα αυτά πάντα νοσεί): αναφέρομαι στον Πολιτισμό της Μουσικής, των Εικαστικών, του Θεάτρου, του Κινηματογράφου. Αναφέρομαι στον Πολιτισμό που θα έπρεπε να διδάσκεται μέσα στην Παιδεία μας. Στις τρεις βαθμίδες της Παιδείας, που μοιάζουν με χωράφια γεμάτα σπόρους και λίπασμα και που αντί να γεννούν, κατορθώνουν να μένουν συνεχώς χέρσα, υπηρέτες ενός συστήματος υποκριτικής προόδου, υπηρέτες ενός συστήματος ανταγωνιστικής - αλόγιστης παραγωγής και αγχωτικής κατανάλωσης.

Μα και βέβαια, όταν όλος ο κόσμος βαδίζει πάνω σε ένα τέτοιο πρότυπο, θα ήταν προδοσία για τα μυαλά των επιτευγμένων τεχνοκρατών, έστω και η πληροφόρηση για μια Παιδεία και στάση ζωής διαφορετική από αυτήν που προσφέρει το ισχύον πολιτικό και ηθικό σύστημα στην Ελλάδα μας. Σ' αυτήν τη χώρα των θαυμάτων, που μέσα από το πρόσωπο των επαγγελματιών πολιτικών προσπαθεί να βρει λύσεις στα προβλήματα της με το λιγότερο δυνατόν πολιτικό κόστος. Η δε Τέχνη πολύ λίγο χώρο καταλαμβάνει μέσα στο μυαλό των ανθρώπων αυτών.

Και μέσα σ' αυτό το περιβάλλον, κάποιοι δάσκαλοι όλων των βαθμίδων προσπαθούν να κρατηθούν και να μεταδώσουν ένα ήθος αποστολικό, και ένα πάθος νεοφώτιστου για τη γνώση, στην πιο τρυφερή ύλη του κόσμου: τα νιάτα. Σε ένα σκηνικό, που ξεκινάει από τα άθλια κτίρια των σχολείων (της Μέσης και Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης), έως τα τενεκεδένια κουτιά που προοριζόταν να φιλοξενήσουν Πανεπιστημιακά Τμήματα του Α.Π.Θ.

Μέσα σε όλο αυτό το κλίμα επιφυ-

λάσσεται μια ιδιαίτερη μεταχείριση στην Τέχνη. Και στον τομέα των προσλήψεων στη Μ.Ε., αλλά και στα κύτταρα που προετοιμάζουν τους δασκάλους της Τέχνης, τις δύο Σχολές Καλών Τεχνών, που η κάθε μια παρουσιάζει μια σειρά προπβλημάτων, ανάλογα με την ηλικία της. Η Σχολή της Αθήνας παρουσιάζει χρόνια προβλήματα, και η Σχολή της Θεσσαλονίκης προβλήματα μιας παρατεταμένης παιδικής αρρώστιας. Και φυσικά, κανένα υπουργείο ή φορέας εξουσίας δεν ενδιαφέρεται πραγματικά να λύσει τα προβλήματα δύο Σχολών μη «παραγωγικών», όπως θα τις χαρακτήριζαν οι ειδήμενες. Και αυτό γιατί η Τέχνη έχει τη δυνατότητα, από τη λειτουργία της, να διδάξει σε πομπούς και δέκτες πώς να λύνουν προβλήματα και πώς να χαίρονται την ανθρώπινή τους ύπαρξη, με έναν τρόπο ουσίας, ξένο από τα πλαίσια που με συγκεκριμένους τρόπους τους προσφέρονται σαν μοναδικές λύσεις.

Κάθε, λοιπόν, προσπάθεια διαφορετικής οπτικής κρύβει για το κατεστημένο κινδύνους. Και πολύ έξυπνα το κατεστημένο, χτυπά και προφυλάσσεται απ' αυτούς τους κινδύνους, με το να αφήνει να ρημάζουν κυριολεκτικά τα κύτταρα παραγωγής των δασκάλων, των δημιουργών.

Μου έρχονται στο νου οι στοίχοι του Κ. Βίρβου: «Τον δάσκαλο, τον δάσκαλο, αυτόν τον Σαρδανάπαλο, να μου τον φέρεται στο στρώμα». Η εξουσία ξέρει, πως το πνεύμα είναι πιο δυνατό από το σπαθί. Ξέρει και έχει επιβάλλει τον όρο «εκπαίδευση» για τις 3 βαθμίδες της Παιδείας και θυμίζει στρατό και εκπαίδευση ζώων ο όρος αυτός. Γιατί μία σωστή Παιδεία ετοιμάζει σκεπτόμενους πολίτες και όχι άβουλα όντα. Και όποιος σκέπτεται, απαιτεί για τη ζωή του. Και θα πρέπει να αναρωτηθούμε όλοι εμείς, κατά πόσο βολευτήκαμε μέσα στο σύστημα ή ολιγορήσαμε στις θέσεις και μείναμε πολλές φορές στους τύπους και μας έφυγε η ουσία και η δυναμική των καταστάσεων.

Τελειώνοντας, θα ήθελα να ευχαριστήσω το περιοδικό που φιλοξένησε το παράπονό μου στις στήλες του.

Ξενής Σαχίνης

Το σχολείο στα έργα της Άλκης Ζέη

Το σχολείο, σαν μορφοκοινωνικός χώρος, μέσα στον οποίο αναπτύσσονται οι διαπροσωπικές σχέσεις των μελών της ομάδας, των συμμαθητών μεταξύ τους και με το δάσκαλο, έχει απασχολήσει αρκετά τους συγγραφείς της Παιδικής Λογοτεχνίας.

Ένα μεγάλο μέρος από τα μυθιστορήματα της Άλκης Ζέη εξελίσσεται μέσα στο σχολικό χώρο. Οι απόψεις της συγγραφέως για το εκπαιδευτικό σύστημα και τις σχέσεις διδάσκοντος - διδασκόμενου είναι επηρεασμένες από τις συνθήκες που επικρατούσαν στο χώρο της παιδείας τα χρόνια που διαδραματίζονται τα έργα της. Έχουμε την προεπαναστατική Ρωσία του Τσάρου στο «Κοντά στις ράγες», που παρουσιάζει ομοιότητες με τη δικτατορία του Μεταξά στο «Το καπλάνι της βιτρίνας» την περίοδο της Κατοχής στο «Μεγάλο περίπατο του Πέτρου» και τέλος το εκπαιδευτικό σύστημα της Ρωσίας την εποχή 1945 - 50, που η εκπαίδευση είχε μπει στο δρόμο της υλοποίησης των στόχων που είχε θέσει η μεγάλη Οκτωβριανή επανάσταση στο «Θεός Πλάτων».

Το τσαρικό καθεστώς και η δικτατορία του Μεταξά παρουσιάζουν πολλές ομοιότητες στο χώρο της παιδείας. Άλλωστε, όλα τα ολοκληρωτικά καθεστώτα χρησιμοποιούν ίδιες μεθόδους για να επιβληθούν. Προσπαθούν να οργανώσουν ένα αστυνομικό κράτος, με υπηρεσίες ασφαλείας, επιβάλλουν λογοκρισία, βυθίζουν τη χώρα σε πρωτοφανή σκοταδισμό, καταργούν τις πολιτικές ελευθερίες, καταδιώκουν τους διαφωνούντες, προσπαθούν να καταπνίξουν κάθε αντιπολιτευτική δράση, θέτουν το εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας, και διαπαιδαγώγηση των νέων κάτω από αυστηρό έλεγχο. Η παιδεία απευθύνεται συνήθως στους λίγους, στους εκλεκτούς του καθεστώτος, ενώ οι λαϊκές μάζες δεν έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση. Τα βιβλία δε που δίνονται στα παιδιά διαστρεβλώνουν την ιστορία, ενώ εξυμνούν τον εκάστοτε άρχοντα, τσάρο, δικτάτορα.

Οι αντιλήψεις γενικά για την εκπαίδευση είναι οπισθοδρομικές σε τέτοια καθεστώτα και εκφρά-

ζουν τα συμφέροντα εκείνων που φοβούνται ότι θα χάσουν τα προνόμια, αν μορφοωθεί πραγματικά το έθνος, κι έτσι χρησιμοποιούν τον ευαίσθητο χώρο της παιδείας για να προβάλλουν και να επιβάλλουν τις απόψεις τους.

Το σχολείο, λοιπόν, μέσα από τα έργα «Το καπλάνι της βιτρίνας» και «Κοντά στις ράγες», παρουσιάζεται σαν ένας αυταρχικός, αντιδημοκρατικός χώρος, που προσπαθεί να επιβάλλει την επίσημη κρατική γραμμή και να εδραιώσει το βαθύ χάσμα μεταξύ των κοινωνικών τάξεων. Τονίζει την αριστοκρατική καταγωγή κάποιων μαθητών («είναι γόνος μιας των καλύτερων οικογενειών της κοινωνίας μας»,¹⁾ προσφέρει την εύνοια και τη συμπαθεία της διεύθυνσης στην αριστοκρατία, ενώ οι άλλες μαθήτριες «στο δεύτερο τμήμα είναι η μεσαία τάξη και οι αλλόθρησκες»,² πρέπει συνεχώς να υπακούουν, να έπονται του πρώτου τμήματος.

Οι δάσκαλοι παρουσιάζονται φερέφωνα της εξουσίας, υμνητές και αφοσιωμένοι στην κρατική εξουσία, χωροφύλακες των παιδιών, εντός και εκτός του σχολικού χώρου, αναζητώντας τρωτά σημεία που θα τους οδηγήσουν στην ανακάλυψη ταραξιών, ενόχων, υπόπτων, επικίνδυνων για το καθεστώς ανθρώπων. Έτσι, προβαίνουν σε αντιπαιδαγωγικές και αντιδημοκρατικές ενέργειες, όπως αιφνιδιαστικό έλεγχο στις σάκες («Σας παρακαλώ Φιόντορ Νικήτιτς να βοηθήσετε να γίνει έρευνα στις σάκες»³⁾ και καταστροφή βιβλίων,⁴ που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν προπαγανδιστικά από τους διαφωνούντες.

Μέσα σ' έναν τέτοιο χώρο, η αξιολόγηση των παιδιών υπαγορεύεται από πολιτικά και οικονομικά κριτήρια, κι όχι από τις πραγματικές ικανότητες - δυνατότητες, των παιδιών, κι ο σχολικός χώρος μεταβάλλεται σ' ένα ψυχρό εχθρικό και αντιπαιδαγωγικό περιβάλλον, που απομονώνει την κριτική και απορρίπτει παιδιά αυθαίρετα, αψυχολόγητα, χωρίς ευαισθησία και κατανόηση.

Στο «Μεγάλο περίπατο του Πέτρου» υπάρχουν λίγες έμμεσες αναφορές για το σχολικό χώρο. Τα

περισσότερα σχολεία, κατά τη διάρκεια της κατοχής στην Ελλάδα, έκλεισαν ή υπολειπούνταν και τα παιδιά έκαναν μαθήματα «στα γραφεία ενός περιοδικού ή... σ' ένα πρώην γκαράζ»⁵. Όποτε, βέβαια, μπορούσαν να παρακολουθήσουν. Γιατί το άδειο στομάχι, ο αγώνας για την επιβίωση, ατονούσε κάθε ενδιαφέρον για μάθηση («Από τα εβδομήντα παιδιά της τάξης του Πέτρου ήταν ζήτημα να ήταν παρόντα κάθε μέρα τα είκοσι»⁶).

Τέλος, στο «Θεός Πλάτων» παρουσιάζεται μερικώς το εκπαιδευτικό σύστημα, όπως το αντιλαμβάνεται μια οικογένεια ελλήνων πολιτικών εξορίστων που ζει στη Μόσχα, την περίοδο μετά τον εμφύλιο πόλεμο και μετά τον αναγκαστικό εκπατρισμό τους. Για πρώτη φορά το σχολείο παρουσιάζεται όπως πραγματικά πρέπει να είναι.

Ένας χώρος ζεστός, προσιτός, φιλικός, αγαπητός στα παιδιά. Ένας χώρος που δεν προβάλλει τις ανισότητες, τις ταξικές διαφορές, δεν επιτείνει τις κοινωνικές αδικίες. Ενδιαφέρεται να προσφέρει γνώσεις, εμπειρίες για μάθηση, ενδιαφέροντα που βοηθούν στην πνευματική εξέλιξη των ανθρώπων και τη μετάδοση της πολιτιστικής κληρονομιάς, της κουλτούρας ενός λαού («Η Ίρα πάει με την τάξη της στο θέατρο... ή στο κουκλοθέατρο ή στο τσίρκο, ακόμα και στην όπερα να δούνε μπαλέτο»⁷).

Βέβαια, ένα τέτοιο σχολείο βασίζεται στις καλές σχέσεις δασκάλου - μαθητών, σ' ένα κλίμα φιλίας, κατανόησης, ανθρώπινης επαφής.

Το σχολείο, λοιπόν, δεν είναι μόνο ο αυταρχικός και αντιδημοκρατικός χώρος, όπως παρουσιάζεται στα ολοκληρωτικά καθεστώτα. Μπορεί και πρέπει ν' αποτελεί χώρο γνώσεων, εμπειρίας, αγάπης, φιλίας. Η επαφή δε του παιδιού με το χώρο αυτόν είναι μια σημαντική εμπειρία που χαράσσει και καθοδηγεί τη ζωή του. Κι αν η εμπειρία αυτή είναι θετική προκαλεί τα ενδιαφέροντα, τη δημιουργικότητα, την ευαισθησία του παιδιού.

Νικολέττα Γκλιάνου - Χριστοδούλου

Υπότροφος του Ι.Κ.Υ. στη Διδακτική Μεθοδολογία της Παιδικής Λογοτεχνίας

BIBΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1) Michael Prokofyer: Education in the U.S.S.R., Novosti press Agency publishing house Moscow.

2) M. Doneiko: Forty years of public education in the U.S.S.R. Facts and figures, Moscow 1957, foreign Languages Publi house.

3) Σοκόλαβα, Κούζμινα - Ροντιόνωφ: Συγκριτική Παιδαγωγική, έκδ. Σύγχρονη Εποχή, Αθήνα 1986.

4) Σπυρ. Λιναρδάτος: Η εκπαίδευση μετά την 4η Αυγούστου, έκδ. Θεμέλιο, 1966.

5) Μαχαίρα Ελένη: «Η νεολαία της 4ης Αυγούστου», Αθήνα 1987, ειδ. Γενική Γραμματεία Νέας γενιάς.

6) Αν. Φραγκουδάκη: Εκπαιδευτική Μεταρρύθμιση και Φιλελεύθεροι Διανοούμενοι, έκδ. Κέδρος, Αθήνα 1987.

1. Α. Ζέη: «Το καπλάνι της βιτρίνας», έκδ. Κέδρος, Αθήνα 1987, σελ. 117.

2. Α. Ζέη: «Κοντά στις ράγες», έκδ. Κέδρος, Αθήνα 1987, σελ. 127.

3. Ο.π., σελ. 183.

4. Ν. Σβορώνος: Επισκόπηση της Νεοελληνικής ιστορίας έκδ. Θεμέλιο, Αθήνα 1986, σελ. 132 και Α. Ζέη «Το καπλάνι της βιτρίνας», ό.π., σελ. 143.

5. Α. Ζέη: «Ο Μεγάλος περίπατος του Πέτρου», έκδ. Κέδρος, Αθήνα 1987, σελ. 91 και 93.

6. Ο.π., σελ. 93.

7. Α. Ζέη: «Ο θεός Πλάτων», έκδ. Κέδρος, Αθήνα 1987, σελ. 84.

Η ανύπαρκτη συμβολή των Ελληνικών Πανεπιστημίων στην Οικονομία

Η περίπτωση του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου* Θράκης

1. Πανεπιστήμιο και Οικονομία

Α. ΟΡΙΣΜΟΙ

1. Ως **Πανεπιστήμιο** νοούμε ένα θεσμό της ανώτατης εκπαίδευσης, χαρακτηριζόμενο από σύνολα διαδικασιών (εκπαιδευτικών, πολιτιστικών, κοινωνικών), που προσανατολίζονται στην κριτική ανανέωση της γνώσης, στην εδραίωση επιστημολογικών εργαλείων και τρόπου σκέψης και που αναλύουν τις σχέσεις και τις επιπτώσεις κάθε αντικειμένου στο φυσικό και κοινωνικό του χώρο¹.

2. Ως **Οικονομία** (ή καλύτερα: Οικονομική) νοούμε την επιστήμη που μελετάει την ατομική και κοινωνική δράση, οι οποίες συνδέονται με τη χρήση περιορισμένων (υλικών) μέσων και στοχεύουν στην ευημερία, στην πρόοδο και στην ανάπτυξη².

Β. ΣΧΕΣΕΙΣ

Τα κυριότερα σημεία συνάντησης του Πανεπιστημίου με την Οικονομία είναι:

1. Η αγορά εργασίας και η απασχόληση των αποφοίτων (προκατάρτιση, κατάρτιση, επιμόρφωση, κινητικότητα, χρησιμότητα).

2. Η ανάπτυξη της τοπικής - περιφερειακής οικονομίας, όπου εδρεύει το Παν/μιο.

3. Ο εκσυγχρονισμός των επιχειρήσεων, μέσω της εισαγωγής νέων τεχνολογιών ή της βελτίωσης των διοικητικών μηχανισμών.

4. Η συμβολή στην αύξηση της παραγωγικότητας, με την εδραίωση νέων εργασιακών σχέσεων.

5. Η ανα - κατανομή των εισοδημάτων μέσω της κοινωνικής ζήτησης της εκπαίδευσης και της προσδοκώμενης κοινωνικής κινητικότητας.

6. Η μείωση της μετανάστευσης.

7. Τα έξοδα λειτουργίας των Α.Ε.Ι., υπό το πρίσμα της αποδοτικής επένδυσης.

8. Τα κονδύλια που διατίθενται για την έρευνα και την τεχνολογία.

9. Η συμμετοχή σε προγράμματα (π.χ. ΨΟ-METT) που συνδέουν τα Α.Ε.Ι. με τη βιομηχανία και γενικότερα η συμμετοχή της βιομηχανίας στον τρόπο λειτουργίας των Παν/μίων.

10. Η καλλιέργεια νέας αντίληψης για την οικονομική συμπεριφορά του πολίτη³.

Γ. Η ΣΥΓΚΥΡΙΑ

Η τεχνολογική επανάσταση, οι δημοσιονομικοί περιορισμοί και οι κοινωνικές αλλαγές έχουν επιφέρει αρκετές «ανατροπές» στο εκπαιδευτικό σύστημα⁴: νέες σχολές, νέα γνωστικά αντικείμενα, φοίτηση part time⁵, διεπιστημονική έρευνα, μη - κρατικοί πόροι.

Το πέρασμα από το Πανεπιστήμιο των Ελίτ στη μαζική ανώτατη εκπαίδευση (mass higher education) και από νομικές ή θεολογικές επιστήμες σε σχολές εκπαίδευσης εργατικού δυναμικού και επαγγελματιών⁶ έχει ήδη συντελεστεί.

Τα σύγχρονα civic universities διδάσκουν πλέον hard sciences, ενώ το ζητούμενο είναι εξειδικευμένες - «new blood» θέσεις⁷.

Σε μια εποχή που η εκπαίδευση δεν είναι συνδεδεμένη με τη σχολική μορφή και η σχέση της με την οικονομία έχει αναχθεί σε catch - phrase⁸ μπορεί κανείς να διαπιστώσει δύο επιπτώσεις:

1. Μια όλο και μεγαλύτερη εμπλοκή των μηχανισμών της παραγωγής (κυρίως της βιομηχανίας) στο εκπαιδευτικό σύστημα, με μια αντίστοιχη όλο και μεγαλύτερη ευκαμψία των προγραμμάτων των Πανεπιστημίων, ώστε να αποφευχθεί η δομική ανεργία.

2. Την αναγωγή της εκπαίδευσης, από Κοινωνική παροχή σε επένδυση και την ανάπτυξη των οικονομικών της παιδείας⁹, όπου το κόστος ή η σχέση ποιότητα (έρευνα) - ποσότητα (απόφοιτοι)¹⁰ απασχολεί όλο και περισσότερο.

Η διεθνής ανταγωνιστικότητα - οικονομίας και πανεπιστημιακής εκπαίδευσης - συντελεί στην αναθεώρηση δομών και λειτουργιών που είχαν παγιωθεί με τη λογική των «κλειστών κοινωνιών».

Η έννοια του human capital μοιάζει να ξαναποκτά τη δυναμική της δεκαετίας του 1960¹¹, οι αυτόνομες λειτουργίες των Πανεπιστημίων μειώνονται¹² και τόσο η παροχή υπηρεσιών όσο και οι λογιστικές ευθύνες διαχείρισης συνιστούν κρίσιμους δείκτες αξιολόγησης.

Η κοινωνική ζήτηση της εκπαίδευσης δεν σημαίνει πια αδιαφορία ως προς το κόστος της παραγωγής της γνώσης και της διαμόρφωσης στελεχών.

2. Το Πανεπιστήμιο και η σχέση του με την ανάπτυξη στην Ελλάδα

Δυστυχώς στην Ελλάδα η τριτοβάθμια εκπαίδευση έχει πολύ λίγο συμβάλει στην ανάπτυξη (περίπου 2% του ρυθμού ανόδου). Δηλ. αν το εθνικό εισόδημα ανέρχεται κατά 6% η εκπαίδευση συμβάλλει κατά 2% X 6% = 0,12%, ενώ αντίθετα το υλικό κεφάλαιο συμβάλλει κατά 50%.

Από την άλλη μεριά κι ενώ η βιομηχανία «διψάει» για εξειδικευμένο προσωπικό και εφαρμοσμένη έρευνα¹⁴, οι σχέσεις ΑΕΙ - παραγωγής - πέραν ορισμένων χρηματοδοτήσεων σε συγκεκριμένα εργαστήρια - παραμένει όνειρο απατηλό.

Η λογική της technopolis¹⁵, δηλαδή του συνδυασμού της High technology, του industrial complex και ενός residential space δεν μπόρεσε να ριζώσει στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα.

Η σχέση «ΑΕΙ - ανάπτυξη» είναι στατική, χω-

ρίς δημιουργικότητα, θα μπορούσα να πω «βίος παράλληλος», δηλ. ούτε εξάρτηση, ούτε συνεργασία.

Το «επιχειρησιακό» (entrepreneurial) Πανεπιστήμιο, το οποίο στοχεύει σ' ένα καλύτερο management, σε εύκαμπτες και ευπροσάρμοστες δομές και προγράμματα, ώστε να επιτευχθεί η αυτάρκεια, έχει μιν αρχίσει να θεσμοθετείται στην Ελλάδα¹⁶, αλλά προσκρούει τόσο στις «αυτόνομες άτυπες κοινότητες» των ΑΕΙ¹⁷, όσο και στους φόβους για τη μετατροπή των Παν/μίων σε εμπορικές κερδοσκοπικές εταιρείες.

3. Το Περιφερειακό Παν/μιο και οι σχέσεις του με την οικονομία της περιφέρειας

Το «περιφερειακό πανεπιστήμιο» δανείζεται το όνομά του από το γεγονός ότι έχει ιδρυθεί και λειτουργεί σε περιφερειακή πόλη¹⁷, χαρακτηριστικά της οποίας είναι: άναρχη αστικοποίηση, πληθυσμός γύρω στις 30.000 κατοίκους, εύθραστη κοινωνική συνοχή, απουσία διοικητικής αυτονομίας, ανομοιογενής οικονομική ανάπτυξη.

Η μικροαστική και ετερόφωτη ελληνική περιφέρεια δεν έχει μόνο γεωγραφική απόσταση από το Κέντρο, αλλά μειονεκτεί και οικονομικο-αναπτυξιακά. Έτσι, παρόλο που δεν αμφισβητείται η -πολιτικής φύσης- εθνική επιλογή της ίδρυσης Α.Ε.Ι. στην ελληνική επαρχία ή και σε ακριτικές περιοχές, δεν είναι δυνατό να μην επισημάνουμε ορισμένες αδυναμίες:

1. Η οικονομική εξάρτηση ενός περιφερειακού παν/μίου -κρατικού και κεντρικά επιχορηγούμενου- δεν μπορεί εύκολα να συνδυαστεί με την -αποκεντρωτικού χαρακτήρα- τοπική ανάπτυξη.

2. Η αποκατάσταση της δημογραφικής ισορροπίας και της ζωτικότητας μιας περιφέρειας εξαρτάται τόσο από την ορθολογική οργάνωση ενός Α.Ε.Ι., όσο κι από την ορθολογική του σύνδεση με άλλα Α.Ε.Ι., φαινόμενο όχι συνηθισμένο στην Ελλάδα, όπου η χωροθέτηση και η μορφή των ΑΕΙ έχουν ad hoc χαρακτήρα, καθώς επηρεάζονται από αστάθμητους παράγοντες.

3. Δεν μπορεί να ξεπεραστεί μια εθνική οικονομική κρίση ή μια έλλειψη σχεδιασμού από την (ακόμη και θετική) τοπική οικονομική δράση ενός Α.Ε.Ι.

4. Οι ιστορικές αναφορές και οι τοπικές ιδιομορφίες του χώρου¹⁸ πρέπει να λαμβάνονται σοβαρά υπόψη, γιατί ακόμα και η σχέση προσφοράς - ζήτησης σε ειδικότητες που προσφέρει το περιφερειακό Α.Ε.Ι. επηρεάζονται από τον παράγοντα αυτό.

5. Το local University κινδυνεύει να χάσει τον Universal χαρακτήρα του και σίγουρα διακινδυνεύει τον International

* Πρόκειται για απόδοση στα ελληνικά εισήγησης στη Xeme conference generale του IMHE με θέμα «L'evaluation - Facteur du renouveau academique (Παρίσι 5.7/9.90, Ο.Ο.Σ.Α.).

4. Το Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης (Δ.Π.Θ.)

Α. ΓΕΝΙΚΑ

Το ΔΠΘ έχει αναπτύξει σχολές σε τρεις πόλεις διαφορετικών νομών: Πολυτεχνική Σχολή στην Ξάνθη (νομός Ξάνθης), Νομική Σχολή και Τμήμα Φυσικής Αγωγής στην Κομοτηνή (νομός Ροδόπης), Ιατρική Σχολή και Παιδαγωγικά Τμήματα στην Αλεξανδρούπολη (Νομός Έβρου).

Η ανάπτυξη σε τρεις πόλεις - με έδρα του Πανεπιστημίου την Κομοτηνή - εκτός από τα διοικητικά και λειτουργικά προβλήματα που δημιουργεί, δύσκολα επιτρέπει τη διαμόρφωση επιστημονικών αντικειμένων με τοπικό ενδιαφέρον.

Έτσι διαπιστώνουμε:

1. Το Δ.Π.Θ. δεν συμβάλλει στη βιομηχανική ανάπτυξη της περιοχής, αφού τόσο το επιστημονικό περιεχόμενο των σπουδών, όσο και η λογική της χωροθέτησης (π.χ. η βιομηχανική ζώνη της Ροδόπης απέχει 12 χιλμ. από το κέντρο της πόλης της Κομοτηνής όπου εδρεύει η Νομική Σχολή) διαφέρουν.

Κάποια σχετική ροή στελεχών - αποφοίτων προς την τοπική βιομηχανία δεν αλλάζει την εικόνα, αφού σε γενικές γραμμές δεν υπάρχει συνεργασία και κοινός σχεδιασμός.

Το επιστημονικό προσωπικό μάλιστα του Δ.Π.Θ. δεν παρέχει υπηρεσίες στην τοπική παραγωγή, ούτε συμβουλές σε δήμους, νομαρχίες κ.λπ.¹⁹, με ελάχιστες εξαιρέσεις (ερευνητικά προγράμματα τοπικών φορέων σε εργαστήρια πολυτεχνικής).

2. Ο αναπτυξιακός ρόλος της ενσωμάτωσης μέσα στον ιστό των πόλεων δεν επιτυγχάνεται, γιατί οι τοπικές κοινωνίες είναι «κλειστές» και οι πόλεις δεν είναι ενιαίες, αλλά αποτελούνται από αδρανή αντιφατικά και ανταγωνιστικά στοιχεία (ηλικίες, επαγγέλματα, θρησκείες).

3. Το ίδιο το Δ.Π.Θ. είναι ανομοιογενές, αφού κι αυτό εντάσσεται στα Πανεπιστήμια των «ομάδων», καταπιέζεται από τα Κεντρικά Α.Ε.Ι. και αντιμετωπίζει φαινόμενα «φυγής» του προσωπικού του.

Η ιδιαιτερότητα του Δ.Π.Θ. και η διαφορετικότητα των πόλεων δημιουργεί ένα πρόβλημα αλληλο - προσαρμογής.

4. Η «ερήμωση» που παρατηρείται κατά τους θερινούς μήνες, όταν δηλ. απουσιάζουν οι φοιτητές, αποδεικνύει ότι η πολιτική της ίδρυσης Α.Ε.Ι. δεν λύνει τόσο εύκολα - όπως επιχειρείτο στο παρελθόν με τους στρατιώτες - τα κοινωνικοοικονομικά προβλήματα των μη προνομιούχων περιοχών²⁰.

5. Η εσωστρέφεια, οι τριβές και η αδυναμία ένταξης συνιστούν τα κύρια χαρακτηριστικά της «αποξενωτικής λειτουργίας» του ΔΠΘ ως προς το χώρο και το γίνεσθαι²¹, από τη στιγμή που στο οικονομικό επίπεδο δεν κάνει τίποτ' άλλο από το να διευκολύνει τις καταναλωτικές τάσεις και να αυξάνει τις τιμές (π.χ. ενοίκια) και το επίπεδο διαβίωσης, αλλάζοντας μάλιστα μεσοπρόθεσμα τη φυσιογνωμία και τον κοινωνικό ιστό μιας αγροτικής περιοχής.

Β. ΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ

1. Το ΔΠΘ ιδρύθηκε το 1973 και λειτουργεί από το 1974.

2. Πληθυσμός Κομοτηνής: 1971 28.896 κάτοικοι, 1981 34.051 κάτοικοι - αύξηση 20%

Ξάνθη: 1971 27.040, 1981 33.897 κάτοικοι αύξηση 22%.

Κομοτηνή: 1971 αστικός πληθ./ αγροτικός | 30/60, 1981 αστικός/αγροτικός | 35/55.

3. Φοιτητές (1989): Σύνολο 6.528 - ενεργοί 5.000.

Διδάσκοντες (1989): Σύνολο 126. Φοιτητές / διδάσκοντες: 52/1.

4. Φοιτητές (Κομοτηνή): 3778

Φοιτητές (Ξάνθη): 1732

Πληθυσμός / φοιτητές: Κομοτηνή 9/1, Ξάνθη 19/1

5. Οικοδομές.

Κομοτηνή: 1975 155.642 μ³, 1989 366.930 μ³, αύξηση 130%.

Ξάνθη: 1981 128900 μ³, 1989 16163 μ³, αύξηση 20%.

6. Επαγγέλματα. Κομοτηνή 1971 - 1981: τεχνικοί (αύξηση 75%), στελέχη (αύξηση 80%), έμποροι (αύξηση 50%), υπηρεσίες (αύξηση 50%).

Τα στοιχεία προέρχονται από τη Νομαρχία και το Εμπορικό Επιμελητήριο. Δεν υπάρχουν ακόμα στοιχεία για την Αλεξανδρούπολη, γιατί τα Τμήματα εκείνα άρχισαν να λειτουργούν το 1984 - 85.

7. Εμπόριο. Κομοτηνή: γενική αύξηση 30 - 40%, ειδικές κατηγορίες (pub, εστιατόρια κ.λπ) 70%²².

8. Κατ' εκτίμηση δαπάνες.

Ενεργοί φοιτητές: 5.000 X 50.000 δρχ. μηνιαίως X 9 μήνες | 2.250.000.000 δρχ.

Λοιποί φοιτητές: 1.658 X 50.000 δρχ. X 3 μήνες | 248.700.000 δρχ.

Προσωπικό (διδάσκοντες κ.λπ): 576 X 100.000 X 12 | 691.200.000 δρχ.

Σύνολο 3.189.900.000 δρχ.

9. Προϋπολογισμός (1989).

Τακτικός: 687.000.000

Δημοσίων Επενδύσεων: 1.044.000.000

Σύνολο: 1.731.000.000 δρχ.

Γ. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Το Δ.Π.Θ. να καταρτίσει το δικό του πενταετές πρόγραμμα Ανάπτυξης, αφού λάβει βέβαια υπόψη το Νομαρχιακό σχέδιο.

2. Η Εταιρεία ανάπτυξης και διαχείρισης ν' αρχίσει να λειτουργεί επενδυτικά και

να καταρτίσει ειδικό κτιριολογικό πρόγραμμα.

3. Οι δημόσιες μελέτες και τα έργα της περιοχής να ανατίθενται κατά προτεραιότητα στα εργαστήρια των σχολών του Δ.Π.Θ.

4. Πρέπει να αναδιοργανωθεί η ακαδημαϊκή οργάνωση, ακόμα και με τη «μεταφορά» Τμημάτων από τη μια πόλη στην άλλη (δεν είναι ορθό το Τμήμα Φυσικής Αγωγής να είναι στην Κομοτηνή και η Ιατρική Σχολή στην Αλεξανδρούπολη).

5. Πρέπει να δοθούν οικονομικά κίνητρα στο προσωπικό και ειδικά προνόμια στους επενδυτές.

6. Πρέπει να ιδρυθούν νέα Τμήματα τα οποία να «δένουν» με το χώρο (Λαϊκής Αρχιτεκτονικής, Περιφερειακής Ανάπτυξης, Υδροβιολογίας, Ιστορίας).

7. Η ένταξη του Δ.Π.Θ. σ' ένα σχέδιο βιομηχανικής αλλά και γενικότερης ανάπτυξης της ευρύτερης περιοχής²³α πρέπει να είναι μακροπρόθεσμο, γενναίο και απαλλαγμένο από μικροσυμφέροντα συντεχνιακού χαρακτήρα ή από μικροπολιτικές συγκυριακής εμβέλειας. Είναι προφανές ότι στο σχεδιασμό αυτό πρέπει να κληθεί να λάβει μέρος και η διοίκηση του Δ.Π.Θ.

8. Για να μην μετατραπεί από «τοπικό πανεπιστήμιο» σε «Πανεπιστήμιο τοπικής εμβέλειας» θα πρέπει μέσα στα προγράμματά του να εντάξει κι έναν πιο δραστήριο ρόλο στην αρμονικότερη ένταξη του μειονοτικού στοιχείου της περιοχής κι όχι να επικαλείται αναμοδιότητα ή ουδετερότητα.

5. Επίλογος

Είναι δεδομένο ότι η Οικονομία παρέχει πόρους στην Ανώτατη Εκπαίδευση και ότι το Πανεπιστήμιο, με τη σειρά του, διοχετεύει πόρους στην περιοχή όπου λειτουργεί.

Είναι όμως δύσκολο να εντοπίσει κανείς με ακρίβεια πώς ασκείται αυτή η αλληλεπίδραση και ποιοί είναι οι πραγματικοί δείκτες²⁴.

Η μορφή σύνδεσης ανάμεσα στην Εκπαίδευση και την Οικονομία εξαρτάται από τους νόμους της αγοράς, την κοινωνική πολιτική του κράτους, τις διεθνείς συγκυρίες κ.λπ.²⁵

Η σχέση ανάμεσα στο Πανεπιστήμιο - ως θεσμού του εκφράζει την «συνείδηση της κοινωνίας» - και της Βιομηχανίας, ως «κινητήρια δύναμη» της κοινωνικής εξέλιξης, πρέπει να έχει χαρακτηριστικά αλληλοσεβασμού, ισοτιμίας, συνεργασίας και εμπιστοσύνης.

Το Πανεπιστήμιο του μέλλοντος θα είναι ένας θεσμός πολυ - λειτουργικός, στον οποίο η *lautea mediocritas* δεν θάχει θέση.

Από την άλλη μεριά, όμως, τόσο το Κράτος όσο και η περιφέρεια πρέπει να λάβουν υπόψη τους ότι το Πανεπιστήμιο δεν αποτελεί μια «οικονομική μηχανή» την οποία εκμεταλλεύονται για ν' αυξάνουν απλά και μόνο την κατανάλωση και για να επικαλούνται (ψευτο-) επενδύσεις και (στρεβλο -) ανάπτυξη.

Η περίπτωση του Δ.Π.Θ. ας είναι ένα από τα παραδείγματα προς επανεξέταση πριν το 1993.

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Δ. Φατούρου, Ανάπτυξη και απομόνωση: Πανεπιστήμιο και χωρο - κοινωνικές σχέσεις, στο «Ο ρόλος των Πανεπιστημίων στο μετασχηματισμό των περιφερειακών πόλεων», Διεθνές Συμπόσιο, Βόλος 1980, σ. 135.

2. Λεξικό Κοινωνικών Επιστημών (Julius Gould - William Kolb) εκδ. ΟΥΝΕΣΚΟ, Αθήνα 1972, σ. 628 επ.

3. Γ. Πανούση, Πανεπιστήμια, Καθηγητές και φοιτητές, Αθήνα 1989, σ. 140.

4. S. Rassekh - G. Vaideanu, The contents of education, εκδ. UNESCO, 1987, σ. 54.

5. Jacques Lesourne, The future of industrial societies and higher education, στο «Higher Education Management», CECD, 1989, τ. 1/η 3, σ. 289.

6. University under scrutiny, OECD, 1987, σ. 3.
7. οπ.π, σ. 5.

8. Hon. John Dawkins, Australian Minister for Employment, Education and Training. Opening statement by the Chairman, στο «Education and Economy in a changing society», OECD, 1989, σ. 17, 21, 30, 49.

9. Γ. Ψαχαρόπουλου - Ανδρ. Καζαμία, Παιδεία και Ανάπτυξη στην Ελλάδα: κοινωνική και οικονομική μελέτη της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ΕΚΚΕ 1985, σ. 242.

10. Rjar Yen, The changing face of the Universities and the internationalization of teaching and research, στο «Higher Education in Europe» τ. XV, η 1, 1990, σ. 63.

11. Hon. J. Dawkins, οπ.π, σ. 9.

12. The University and the community. The problem of changing relationship, CERL, OECD, 1982, σ. 113, 144.

13. Γ. Ψαχαρόπουλου, Ανδρ. Καζαμία, οπ. π, σ. 27, 271.

14. Greece and EEC, Ιούλιος 1990, σ. 38.

15. Joseph Watson, M.J. Mc Ginn, Higher Education in support of regional economic and industrial development, στο International Journal of IMHE, Νοεμβρ. 1987, τ. 11,η 3, σ. 342 - 348.

16. Ειδικότερα με τα Νομικά Πρόσωπα αξιοποίησης και διαχείρισης της περιουσίας του Α.Ε.Ι. (αρθρ. 3 παρ. 7 ν. 1268/82).

17. Chr. Barrie Wilson, A. University and its communities, Συμπόσιο, σ. 108 επ.

18. Concel de l' Europe, U - ²⁰⁰⁰, Higher Education and research policies in Europe approaching the year

²⁰⁰⁰, Strasbourg 1984 σ. 31.

19. Universities under scrutiny σ. 70.

20. οπ. π, σ. 69.

21. Γ. Πανούση, οπ. π, σ. 64.

22. Tony Mallier - Mike Rosser, Economic impact studies and Higher Education Institutions, στο International Journal of IMHE, Μαρτ. 1986, τ. 10, η 1, σ. 21 - 33.

22α. Ντ. Δεμίρη, Η σχέση του Πανεπιστημίου με την παραγωγή, Συμπόσιο, σ. 70.

23. ED. (81) 6, CERL, OECD, 28/4/81.

24. ED (84) 15, OECD, 21.12.84.

Γιάννης Πανούσης

Καθηγητής Νομικής Σχολής
Δημοκριτείου Παν/μίου Θράκης

* Πλεονάζει μάλλον η υπενθύμιση ότι οι απόψεις των «αντιτετραδίων της εκπαίδευσης» κινούνται σε αντιδιαμετρική κατεύθυνση απ' αυτές του κ. Πανούση. Η συνολική συλλογιστική του για τη λειτουργία της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, των στόχων και του περιεχομένου της, η λογική του περί «Επιχειρηματικού Πανεπιστημίου» και όσα αυτή συνεπάγεται, θε-

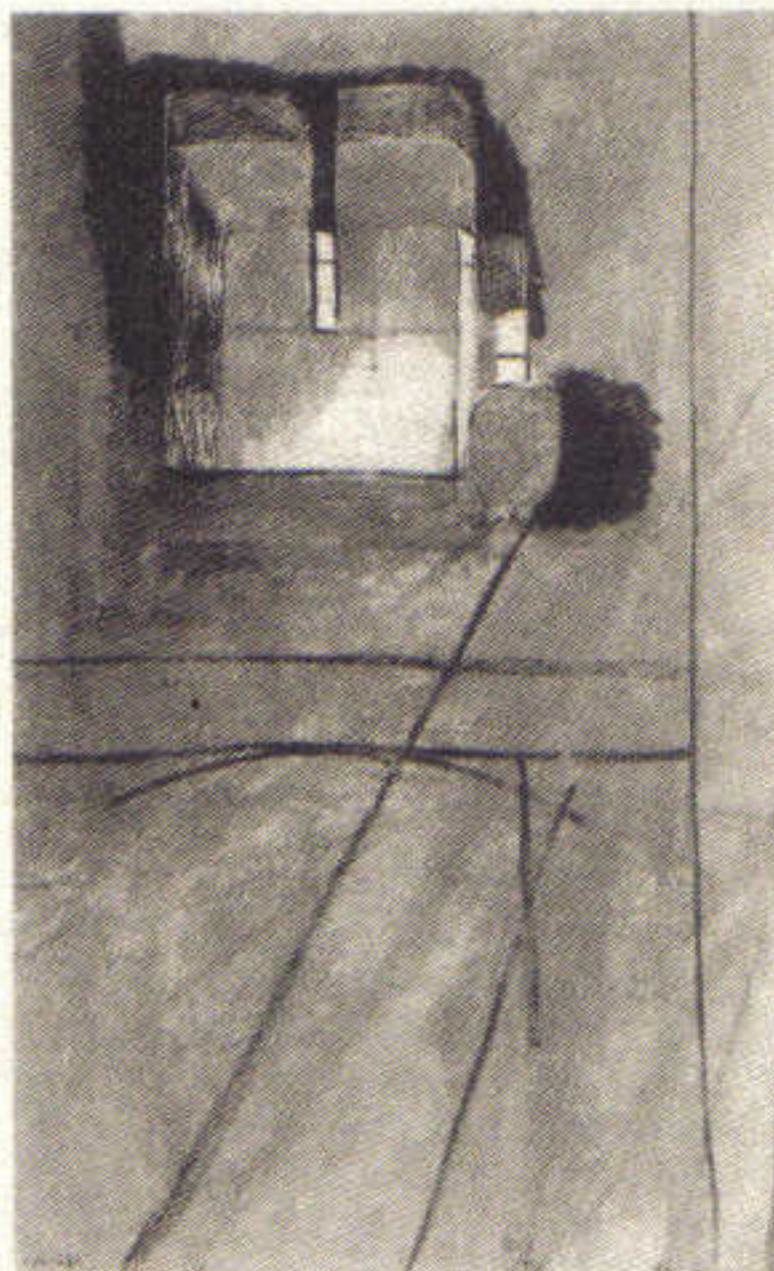
ωρούμε ότι κινείται σε αντίπαλη κατεύθυνση από τους στόχους και τα αιτήματα του φοιτητικού - σπουδαστικού και ευρύτερα του εκπαιδευτικού και λαϊκού κινήματος, όπως άλλωστε προκύπτει απ' όσα κατά καιρούς, αλλά και στο παρόν τεύχος, γράψαμε.

Η Συντακτική Επιτροπή

Ανρϋ Μatis

Περί Τέχνης

ΚΕΙΜΕΝΑ ΕΙΚΑΣΤΙΚΩΝ
ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ 3

Εκδόθηκε από την Ένωση Καθ. Καλλ. Μαθημάτων και σύντομα θα κυκλοφορήσει στα κεντρικά βιβλιοπωλεία.

Η τόλμη και η γοητεία ενός ξεχασμένου κόσμου

Διορίστηκα φέτος σε κάποια μακρινή απομονωμένη επαρχία ενός νησιού της Ελλάδας, σε ένα απομακρυσμένο χωριό της επαρχίας αυτής. Δεν θα αναφερθώ στα προβλήματα των εκπαιδευτικών που πολύ συχνά μετακινούνται σε διάφορα μέρη για να διδάξουν. Θέλω να σταθώ στο θέμα των ίσων ευκαιριών μόρφωσης και κοινωνικής ανάπτυξης των παιδιών που ζουν, μεγαλώνουν και δημιουργούν τις προϋποθέσεις για το μέλλον τους σε αυτές τις κοινωνίες των απομακρυσμένων περιοχών, με τα παιδιά των μεγάλων αστικών κέντρων.

Τα αποτελέσματα της σύγκρισης αυτής, κάθε άλλο παρά θετικά είναι, μπορούμε να πούμε. Αρκετά παιδιά σταματούν τις σπουδές μετά το Δημοτικό, ή κατά τη διάρκεια του Γυμνασίου, είτε γιατί δεν τους το επιτρέπουν οι γονείς, είτε γιατί δεν έχουν τις δυνάμεις να ανταπεξέλθουν στις απαιτήσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Μα και αυτά τα παιδιά που συνεχίζουν, είναι φανερό ότι δεν έχουν τις ίδιες ευκαιρίες με αυτά των αστικών κέντρων. Η αλληκοινωνία και επικοινωνία είναι δύσκολη με τα αστικά κέντρα και πολύ δύσκολα μια πολιτιστική ή μορφωτική προσπάθεια θα πλησιάσει σε αυτά τα μέρη. Οι γονείς τις πιο πολλές ώρες θα λείπουν λόγω εργασίας από το σπίτι και έτσι δεν ασκούν κάποιον ιδιαίτερο έλεγχο και φροντίδα στα παιδιά τους. Μα και τα παιδιά που θέλουν ένα μορφωτικό αγαθό παραπάνω ή διαφορετικό από αυτό που προσφέρει το σχολείο, δεν έχουν τις ευκαιρίες να το αποκτήσουν. Η μεγάλη απόσταση που διανύουν -με το λεωφορείο ή το μισθωμένο από το σχολείο ταξί - κάθε μέρα από το σχολείο στο σπίτι και αντίστροφα- είναι ένα ακόμη μειονέκτημα που εντείνεται με τις άσχημες καιρικές συνθήκες. Όσα παιδιά πάλι προτιμήσουν την τεχνική εκπαίδευση θα πρέπει να διανύουν ακόμη μεγαλύτερες αποστάσεις μέχρι την κοντινότερη κωμόπολη.

Λίγα παιδιά θα βγουν -τουλάχιστον μέχρι να μεγαλώσουν αρκετά- από τα στενά όρια της απομονωμένης περιοχής τους, με εξαίρεση τα αγόρια, όταν θα πάνε στρατιώτες, ή όταν παρουσιαστούν μεγάλα προβλήματα υγείας, οπότε καταφεύγουν στα νοσοκομεία της πρωτεύουσας του νομού ή της Αθήνας.

Μπορεί τα παιδιά να πηγαίνουν στο σχολείο, προσπαθώντας να ανταπεξέλθουν στις προσδοκίες του οικογενειακού ή κοινωνικού περιβάλλοντος που τους επηρεάζει. Όμως οι προσδοκίες των παιδιών πολύ συχνά βλέπουμε ότι εξαυτλούνται καθημερινά -μετά το τέλος των μαθημάτων- στην αγωνιώδη παρακολούθηση των τηλεοπτικών σήριαλ με «κοινωνικό» περιεχόμενο του τύπου «Τόλμη και γοητεία», «Μαριάννα» κ.λπ. Τα παιδιά όχι μόνο περιμένουν με το αίσθημα της έντονης αναμονής το τέλος της καθημερινής διδασκαλίας, όχι μόνο τρέχουν και παρακολουθούν με πάθος και ιδιαίτερη προσκόλληση αυτές τις σειρές, αλλά και την άλλη μέρα όταν θα βρεθούν πάλι στο σχολείο, θα σχολιάσουν τα δρώμενα της σειράς, και θα περιγράψουν με τη φαντασία τους το πώς θα ήθελαν να εξελιχθούν τα επόμενα επεισόδια.

Και ας μην νομισθεί εδώ ότι τα παιδιά αυτά που με τόσο πάθος βλέπουν τις τηλεοπτικές αυτές σειρές, δεν έχουν αίσθηση της πραγματικότητας ή ότι ζουν σε έναν φανταστικό και απατηλό κόσμο. Ίσα- ίσα που τα παιδιά ξέρουν πολύ καλά σε σκληρό και απάνθρωπο κόσμο προσπαθούν να μεγαλώσουν και να αναπτυχθούν. Ξέρουν ότι ο πατέρας θα λείπει για μήνες στα καράβια σαν ναυτικός, ή ότι έρχεται στο σπίτι πολύ αργά το βράδυ και φεύγει νωρίς τα ξημερώματα γιατί ασχολείται με την κτηνοτροφία. Ξέρουν ότι η μητέρα τους δεν θα μπορέσει να τα βοηθήσει στα μαθήματα, γιατί δεν τελείωσε κι αυτή το σχολείο. Γνωρίζουν ότι ίσως η οικογένειά τους αντιμετωπίζει οικονομικά προβλήματα, ιδίως τις άσχημες χρονιές γεωργικής ή κτηνοτροφικής παραγωγής, λόγω άσχημων κλιματολογικών συνθηκών, φαινόμενα που δεν είναι σπάνια. Βλέπουν καθημερινά τις αντιθέσεις και τα προβλήματα που δημιουργούνται στις σχέσεις των γονιών τους, πράγματα που τους προκαλούν ψυχολογικές πιέσεις και αδιέξοδα. Ξέρουν ότι όταν τελειώσουν το σχολείο, οι ελπίδες τους για να φτιάξουν τη ζωή τους όπως την θέλουν είναι λίγες, οι διέξοδοι είναι περιορισμένες. Οι πιο πολλοί θα γυρίσουν στις δουλειές των γονιών τους, είτε είναι γεωργοί, κτηνοτρόφοι, οικοδόμοι, εργάτες, είτε ασχολούνται με τουριστικές εργασίες. Και δεν είναι ανάγκη να τελειώσουν το γυμνάσιο για να διαδεχθούν το επάγγελμα

του πατέρα τους, γιατί παράλληλα με τις σπουδές στο σχολείο -ακόμη κι αν είναι μικροί- παίρνουν μια πικρή γεύση αυτού που τους περιμένει. Από τη στιγμή που έχουν τη δύναμη, βοηθούν τους γονείς στις ασχολίες τους, μετά το τέλος της σχολικής ημερήσιας διδασκαλίας, αλλά και τα Σαββατοκύριακα. Και νοιώθουν από τώρα τις δυσκολίες και τις σκληρές συνθήκες εργασίας που τους περιμένουν, γεγονός που έχει αντίκτυπο και στην αρνητική στάση τους έναντι του σχολείου και της διδασκαλίας. Εδώ ίσως μπορεί να γίνει μια διάκριση ανάμεσα στις δυνατότητες των δύο φύλων. Τα πιο πολλά κορίτσια -ακόμη κι αν δεν ακολουθήσουν τις ασχολίες των συνομήλικων αγοριών τους- ξέρουν ότι ο προορισμός τους θα είναι ο γάμος, το νοικοκυριό ενός σπιτιού, και η φροντίδα των παιδιών που θα έρθουν σύντομα. Τις πιο πολλές, φορές οι γονείς είναι αυτοί που θα αποφασίσουν και θα καθορίσουν το μέλλον των παιδιών τους. Το οικογενειακό και το κλειστό κοινωνικό περιβάλλον, καταπιέζουν τα παιδιά, και δεν τους δίνουν τις δυνατότητες μιας διαφορετικής συμπεριφοράς ή νοοτροπίας, από αυτήν που καθορίζουν οι λεγόμενες παραδοσιακές σχέσεις μεταξύ των μελών της κοινωνίας τους. Σχεδόν όλα τα παιδιά ή οι οικογένειές τους αντιμετωπίζουν κάποια προβλήματα είτε στις μεταξύ τους σχέσεις, είτε στις σχέσεις τους με την υπόλοιπη κοινωνία.

Για αυτούς και άλλους πολλούς λόγους τα παιδιά του σχολείου τρέχουν κυριολεκτικά να παρακολουθήσουν τα συνεχόμενα σήριαλ. Θέλουν για λίγο να ξεφύγουν από όλα αυτά τα καθημερινά προβλήματα, που αντιμετωπίζουν πιεστικά. Θέλουν να «ζήσουν» σε μια παραμυθένια, εύκολη και άνετη ζωή και μαζί με τους ήρωες της τηλεόρασης, να αντιμετωπίσουν διαφορετικά, φανταστικά προβλήματα, που όμως όταν τα ξεπεράσουν θα φτάσουν σε αυτό που θεωρούν πετυχημένη ζωή.

Σήμερα, το όπιο του λαού δεν είναι πια η Θρησκεία. Το Όπιο του λαού έγιναν τα σήριαλ του τύπου «Τόλμη και γοητεία», «Μαριάννα», «Μάνα και κόρη». Η Θρησκεία μπορεί να συγκρατεί μόνο τους ηλικιωμένους, που έχουν εναποθέσει τις ελπίδες τους για έναν καλύτερο κόσμο -αφού είδαν ότι τα οράματά τους προδόθηκαν και τσαλαπατήθηκαν άπειρες φορές- μόνο στο Θεό. Για τους νέους, οι ελπίδες για έναν κόσμο όπως τον ονειρεύονται, δεν στηρίζονται πια στους αγώνες και τα όνειρα των προηγούμενων γενιών, αλλά στρέφονται στα πρότυπα που προβάλλουν τα σήριαλ αυτά, όπου τα προβλήματα που απασχολούν τους πρωταγωνιστές, δεν είναι, παρά ποιόν θα ξεγελάσουν περισσότερο, ποιός τους μισεί περισσότερο, ποιόν άνδρα ή γυναίκα πρέπει να αλλάξουν ή να αποκτήσουν.

Και πάνω σε αυτό το απόμερο νησί με τους ανθρώπους του, πολύ λίγο φτάνουν τα κύματα από την τρικυμία της πολιτικής, κοινωνικής, οικονομικής ζωής της κυρίως Ελλάδας, αλλά πάντα καθυστερημένα και εξασθενημένα. Τις κλειστές αυτές κοινωνίες, που αντιμετωπίζουν τα δικά τους προβλήματα, πολύ λίγο ή επιφανειακά αγγίζουν τα πρωτεύοντα ζητήματα των αστικών κέντρων της υπόλοιπης Ελλάδας.

Θέλοντας οι καθηγητές να ξεπεράσουν όλα αυτά τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι μαθητές και -θέλοντας να τους βοηθήσουν- φτάνουν σε ένα αδιέξοδο. Από τη μια θέλουν να βοηθήσουν στο δυνατότερο βαθμό αυτά τα παιδιά, από την άλλη αναγκάζονται να γίνουν στεγνοί γραφειοκράτες, υπογράφοντας καθημερινά στο βιβλίο ύλης των μαθημάτων, διορθώνοντας τα ανορθόγραφα διαγωνίσματα των παιδιών, τρέχοντας με άγχος να βγάλουν την καθορισμένη ύλη των μαθημάτων και επισείοντας το φόβο της βαθμολογίας πάνω από τα κεφάλια τους για τη διατήρηση της τάξης και ηρεμίας. Όμως αυτά τα παιδιά δεν χρειάζονται ψυχρούς «δασκάλους, μηχανές γνώσεων», αλλά χρειάζονται ανθρώπους με γνώσεις ψυχολογίας, κοινωνιολογίας, που θα τα πλησιάσουν και θα τα βοηθήσουν να βρουν λύση στα προβλήματά τους. Μέσα σε αυτές τις κοινωνίες, όπου οι άνθρωποι έχουν απογοητευθεί και έχουν χάσει επανηλλειμένα, τις ελπίδες τους από τους επαγγελματίες κάθε είδους (πολιτικούς, οικονομολόγους, γραφειοκράτες και ιερατεία), όλοι οι ανήσυχτοι και σκεπτόμενοι εκπαιδευτικοί πρέπει να βοηθήσουν με τη δράση τους, την κοινωνία σε όλους τους τομείς. Να έρθουν σε επαφή με όλο τον κόσμο, ενημερώνοντας, προκαλώντας και διαμορφώνοντας τους ανθρώπους για ένα καλύτερο αύριο.

Άντισσα Λέσβου **Κυριακού Δημήτριος Θεολόγος**

Είναι αρχή της ορθόδοξης θεολογίας το "συ όταν προσεύχει, είσελθε εις το ταμείον σου και κλείσας την θύραν σου προσεύξαι τω Πατρί σου τω εν τω κρυπτώ".

Πάνω σ' αυτήν την αρχή οικοδομείται η έννοια της προσευχής ως προσωπικής σχέσης και κοινωνίας και συνομιλίας του ανθρώπου προς το θεό. Η μεγάλη σημασία που δίνει η ορθοδοξία στη προσευχή διαφαίνεται και από την πατερική φράση "ει αληθώς προσεύξει θεολόγος ει".

Στις μέρες μας αυτή η διάσταση της προσευχής παίρνει χαρακτηριστικά υποχρεωτικό, παρασάγγας απέχοντας από το "όστις θέλει οπίσω μου ελθείν απαρνησάσθω εαυτόν και αράτω τον σταυρόν αυτού και ακολουθήτω μοι".

Το λάθος της απόφασης του ΥΠΕΠΘ θα μπορούσε να συνοψισθεί στην άγνοια και την αδιαφορία των ιθυνόντων για την ορθοδοξία και το πνεύμα της.

Ο χριστιανισμός δεν καθορίζεται με προεδρικά διατάγματα. Η τόνωση του θρησκευτικού συναισθήματος των μαθητών δεν επιτυγχάνεται με επιβολές άνωθεν. Η ορθοδοξία βιώνεται, δεν έχει καμμία σχέση με την τυπολατρεία που στηλιτεύτηκε με ιδιαίτερη έμφαση από τον ίδιο τον Χριστό.

Ο χριστιανισμός ανέκαθεν αποτελούσε πράξη προαίρεσης. Η γνώση παίζει -μαζί με την πίστη φυσικά- πρωτεύοντα ρόλο. Η όλη προσπάθεια της εκκλησίας είναι να ανεβάσει τον άνθρωπο προς τα πάνω, τονίζοντας την ιδιαιτερότητα, την μοναδικότητά του, έναντι της όλης δημιουργίας. Μία μοναδικότητα που πηγάζει από την λογική ψυχή του, το αυτεξούσιο, την ελευθερία του. Μία μοναδικότητα που δεν κλείνεται σε στείρους νόμους και σε πρέπει.

Η υποχρεωτική προσευχή δεν δημιουργεί, δεν τονώνει θρησκευτικές συνειδήσεις, αλλά οδηγεί στην εύκολη απόρριψη. Ο μαθητής επαναστατεί σε διαταγές "κάντε τον σταυρό σας" και αντιδρά όχι μόνο στον τύπο της θρησκείας αλλά και στην πίστη αυτή καθ'εαυτή. Η αντίδρασή του ξεκινά από το προαύλιο και κορυφώνεται στην τάξη, την ώρα που ο θεολόγος προσπαθεί να διδάξει τις κατ'εξοχήν χριστιανικές έννοιες ισοτιμία, ελευθερία, δικαιοσύνη, αγάπη.

Με το προεδρικό διάταγμα εν έτει 1990 περιπλεκόμεστε σε δυσάρεστες καταστάσεις. Ο μεν μαθητής απομακρύνεται από το όποιο θρησκευτικό βίωμα θα ήθελε ή θα μπορούσε να νοιώσει, κλείνει τα αυτιά του σε όποια χριστιανική διδασκαλία, γιατί νοιώθει εγκλωβισμένος από την υποχρέωση που υπέστη λίγο πριν στην πρωινή συγκέντρωση. Ακόμα και εκείνος που έχει γαλουχηθεί με τις αρχές της ορθοδοξίας, βλέποντας στη πράξη, αφ'ενός μεν την κατάργησή τους, αφ'ετέρου δε τις ειρωνείες των συμμαθητών του, κλονίζεται.

Από την άλλη πλευρά ουσιαστικά υπονομεύεται ο ρόλος του θεολόγου καθηγητή, που μοιάζει πια να μηρυκάζει ιδέες καθόλου σύμμετρες με την πραγματικότητα της αυλής του σχολείου.

Όμως πέρα από αυτά, διακυβεύεται και ο κοινωνικός χαρα-

κτήρας του Χριστιανισμού. Τα παιδιά -με τις χίλιες δυό ιδιαιτερότητες, που έχουν να κάνουν με τις μεταφυσικές τους ανησυχίες, με τις αμφισβητήσεις τις σχετικές με την πίστη, με τον προβληματισμό τους- μοιάζουν με πολύχρωμο μωσαϊκό, με μοναδικό κοινό στοιχείο την ιδιότητα του μαθητή και όχι το ενιαίο σώμα της Εκκλησίας. Πρώτα θα πρέπει να συνειδητοποιηθεί η ενοποίηση που προσφέρει η ευχαριστιακή σύναξη και σαν αποτέλεσμα αυτής να έλθει η ίδια η θέληση των παιδιών για ομαδική προσευχή. Κι' αυτό είναι έργο που γίνεται στην τάξη, με τον καθηγητή φίλο και συνεργάτη, για να γίνει δυνατή η μετουσίωση της γνώσης σε πράξη και τρόπο ζωής.

Αυτή η βεβιασμένη ενέργεια του ΥΠΕΠΘ, που προτάσσει την υποχρέωση της θέλησης, δείχνει ίσως καθαρά ότι δεν ενδιαφέρει η διδακτική πράξη και το χριστιανικό βίωμα, αλλά το θέαμα, η έξωθεν καλή μαρτυρία, και αυτή φαίνεται να είναι η γενικότερη φιλοσοφία του προεδρικού διατάγματος.

Αν η πολιτεία ενδιαφέρεται πραγματικά για την τόνωση του θρησκευτικού φρονήματος των παιδιών, αν ενδιαφέρεται για την ουσιαστική γνώση της ορθοδοξίας, ας βελτιώσει τα βιβλία και τον τρόπο διδασκαλίας των θρησκευτικών. Ας αλλάξει το βιβλίο της ηθικής της Γ' Λυκείου -το οποίο είναι ένα γενικόλογο και ρηχό εγχειρίδιο, ακατάλληλο για τους σημερινούς 18χρονους- που αντιμετωπίζουν τα σύγχρονα υλιστικά, κοινωνικά, περιβαλλοντολογικά προβλήματα.

Ας επαναφέρει ως δίωρο το μάθημα της ηθικής στην Γ' Λυκείου και το μάθημα των θρησκευτικών στην Α' Λυκείου των ΕΠΑ.

Ας καλέσει τους διδάσκοντες θεολόγους να διατυπώσουν τις απόψεις τους σχετικά με τα μεγάλα προβλήματα που αντιμετωπίζουν και που σημειωτέον παλεύουν μόνοι τους, ακροβατώντας συχνά, ας αφουγκραστεί τις ανησυχίες των ίδιων των μαθητών και ας αφήσει κατά μέρος τις θεατρικές και μάλιστα κακής ποιότητας παραστάσεις, γιατί η αγάπη, ο σεβασμός και η πίστη στην Εκκλησία δεν επιβάλλονται με κούφια λόγια και διατάγματα άνωθεν, αλλά εμπνέονται "εν πνεύματι αλήθειας και ελευθερίας"

Έφη Αγγελάκη - ΕΠΑ Πειραιά

Παρ' όλο που δεν συμμεριζόμαστε τις απόψεις της συναδέλφου, τόσο σχετικά με το πνεύμα της ορθοδοξίας, όσο και γενικότερα σχετικά με το νόημα και τη λειτουργία θρησκείας - εκκλησίας, δημοσιεύουμε την επιστολή της. Θεωρούμε, όμως, σκόπιμο να τονίσουμε ότι, χωρίς καθόλου να θέλουμε να υπεισέλθουμε σε ιδεολογικού χαρακτήρα αντιπαραθέσεις, διαφωνούμε οπωσδήποτε και με την πρότασή της να επανέλθει το δίωρο Ηθικής στην Γ' Λυκείου και το μάθημα των θρησκευτικών στην Α' του ΕΠΑ. Εξακολουθούμε να υποστηρίζουμε, ότι τα θρησκευτικά θα πρέπει να είναι προαιρετικό μάθημα σε όσες τάξεις διδάσκονται.

Οι «Νέες Ιδέες» εκτός από παλιές, είναι και επικίνδυνες

ΛΟΝΔΙΝΟ, 7 «Η ΠΟΛΗ των χαρτονιών» (Cardosa City) κοντά στον σταθμό Τσάρινγκ Κρος, στο Λονδίνο τα τελευταία χρόνια έχει επεκταθεί δεκάδες στρέμματα προσηλωμένων από τη φρενήρη μεροληψία και οραματισμό. Σε μια κεντρική περιοχή, στο Γκροβερν Στέιτ, οι μάρες Ραλφ Ρας διαβάζονται η μία την άλλη στην πόρτα, αφήνοντας τους πλούσιους ιδιοκτήτες τους να χαρούν ένα ολόκληρο έτος...

Εκατομμύρια φτωχοί ο θατσερικός θρίαμβος

ΜΕ ΤΗΝ εγκατάστασή της στο κτίριο 10 της Κρόουινγκ Στριτ, η Μάργκαρετ Θάτσερ άρχισε μία εντατική επίθεση στα κοινωνικά προγράμματα και στον ασφαλιστικό τομέα. Το πρώτο μεγάλο κίνημα στο κράτος πρόνοιας ήρθε το 1985 με την περικοπή των συντάξεων, για να ακολουθήσουν μία σειρά άλλα μέτρα, που στερήθηκαν τον κοινωνικό τομέα. Μέσα σε 10 χρόνια, το επίπεδο του Εθνικού Συστήματος Υγείας έπεσε σημαντικά, με αποτέλεσμα σήμερα, να μην εξοραλίζονται κατάλληλα ιατρικά μέτρα για τα εκατομμύρια των ασφαλισμένων σε αυτό.

...Τελικά, ευτυχώς που ζούμε στον καπιταλισμό και έχουμε ελευθερία. Βέβαια, αν έχουμε την ατυχία να ζούμε στην «πόλη των χαρτονιών», ο καπιταλισμός δεν μας φταίει σε τίποτα. Εμείς δεν ξέρουμε να διαλέγουμε.

Θα πείτε: ποιά είναι η «πόλη των χαρτονιών»; Για την ακρίβεια δεν πρόκειται για πόλη, αλλά για τα... πλουραλιστικά, γεμάτα ελευθερία σκέψης πεζοδρόμια και υπόστεγα κοντά στον σταθμό Τσάρινγκ Κρος του Λονδίνου. Εκεί, αναπτύσσεται η ανθρώπινη αξιοπρέπεια και διαλέγονται οι σύγχρονοι Σωκράτηδες Άγγλοι ζητιάνοι, ανάμεσα σε σκουπίδια, αρουραίους, ψείρες, αρρώστιες, κρύο, πείνα και θάνατο.

Η κατάσταση στην Αγγλία είναι πραγματικά τραγική. Δίπλα στις μαύρες Ρολς Ρόυς που μεταφέρουν τους πλούσιους ιδιοκτήτες τους, βρίσκονται άνθρωποι που δεν ξέρουν αν η αυριανή μέρα θα τους βρει νηστικούς ή χορτασμένους, υγιείς ή άρρωστους, ζωντανούς ή νεκρούς: Ο αριθμός των φτωχών στην Αγγλία ξεπερνάει ήδη τα 10 εκατομμύρια, άλλα 3 εκατομμύρια (σχεδόν το 5% του πληθυσμού) ζουν στα όρια της φτώχειας με μοναδικό βοήθημα τις 55 λίρες το μήνα για μια οικογένεια με δύο παιδιά. Άλλα 7 εκατομμύρια ζουν ακριβώς πάνω απ' αυτήν τη διαχωριστική γραμμή και παίρνουν κι άλλα βοηθήματα, που δεν εκπίπτουν όμως απ' τη φορολογία. 20 εκατομμύρια άνθρωποι στην Αγγλία είναι επίσημα οι «κολασμένοι της γης».

Κάποια τείχη έπεσαν, και μάλιστα με πολύ θόρυβο και διαφήμιση. Κάποια άλλα όμως, όπως αυτά της Αγγλίας, δε λένε να κουνηθούν απ' τη θέση τους. Ίσως γιατί κανείς «κολασμένος» στην Αγγλία δε σκέφτηκε ποτέ σοβαρά να τα γκρεμίσει...

Σ.Ν.

ΓΙΑ ΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΤΗΣ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ Βασική Βιβλιοθήκη ΓΗΗΚΗ

Guardate la vita in un'ottica nuova. Vita Nuova. Vita Nuova garantisce un capitale rivalutato oppure una pensione che continuerà a crescere nel tempo. Vita Nuova. Il programma assicurativo di pensione globale per guardare la vita in un'ottica nuova. Vita Nuova.

Ήταν απλό!

Τζάμπα, λοιπόν, ψάχναμε να βρούμε το νόημα της διαφημιστικής ιδέας - αφίσσας του ΣΥΝ. Ούτε μεταμοντέρνο, ούτε τρικομματισμός, ούτε μονόφθαλμοι εταίροι, ούτε τίποτε άλλο σουρεαλιστικό.

Κάποιος ΣΥΝασπισμένος εγκέφαλος υπευθύνου για τα διαφημιστικά κατελήφθη από ενθουσιασμό βλέποντας το διαφημιστικό της ΡΑΣ και απλώς την αντέγραψε...

Δαιμόνιοι και εμείς, όμως, ανακαλύψαμε στη Ρώμη, στο Supplemento del Corriere della Sera, την εν λόγω διαφήμιση και σας ενημερώνουμε αρμοδίως.

Όχι τίποτε άλλο, αλλά στην επόμενη διαφημιστική εξόρμηση του ΣΥΝ, να μην ψάχνει και ο Χ. Φλωράκης το "βαθύτερο νόημα" καμμιάς νέας διαφημιστικής σύλληψης, που ποιός ξέρει από που θα έχει κλαπεί. Και καλά, μέχρι τη Ρώμη φτάνει η χάρη μας!!!. Σκέφτεστε όμως, η επόμενη κλοπή να γίνει από κάποια διαφήμιση στη Νέα Ζηλανδία;

Α.Φ.

Χωρίς ανάστημα...

"Καλώ την ηγεσία της ΟΔΜΕ να συναισθανθεί, έστω και την τελευταία στιγμή, τις ευθύνες της και να συνεισφέρει, με την παραίτησή της, στην αποκατάσταση της ηρεμίας και της ομαλότητας στα σχολεία." Δελτίο τύπου του κ. Κοντογιαννόπουλου, λίγο πριν αποχωρήσει.

Λίγο μετά την αποχώρηση ή λίγο πριν...δεν έχει σημασία. Ο ηττημένος υπουργός δείχνει το πραγματικό του ανάστημα, όταν δεν τολμά ν'αντικρύσει την πραγματικότητα και καλεί την ηγεσία της ΟΔΜΕ να...παραιτηθεί. Όσο και αν έχει κανείς πολιτικές αντιθέσεις με την, έχουσα πιάσει τα όριά της, τωρινή ηγεσία των καθηγητών. Ο αποχωρών θύτης δεν έχει το κουράγιο να δεχτεί την προσωπική του ήττα και θέλει να συμπαρασύρει όσους μπορεί στο κατέβασμά του.

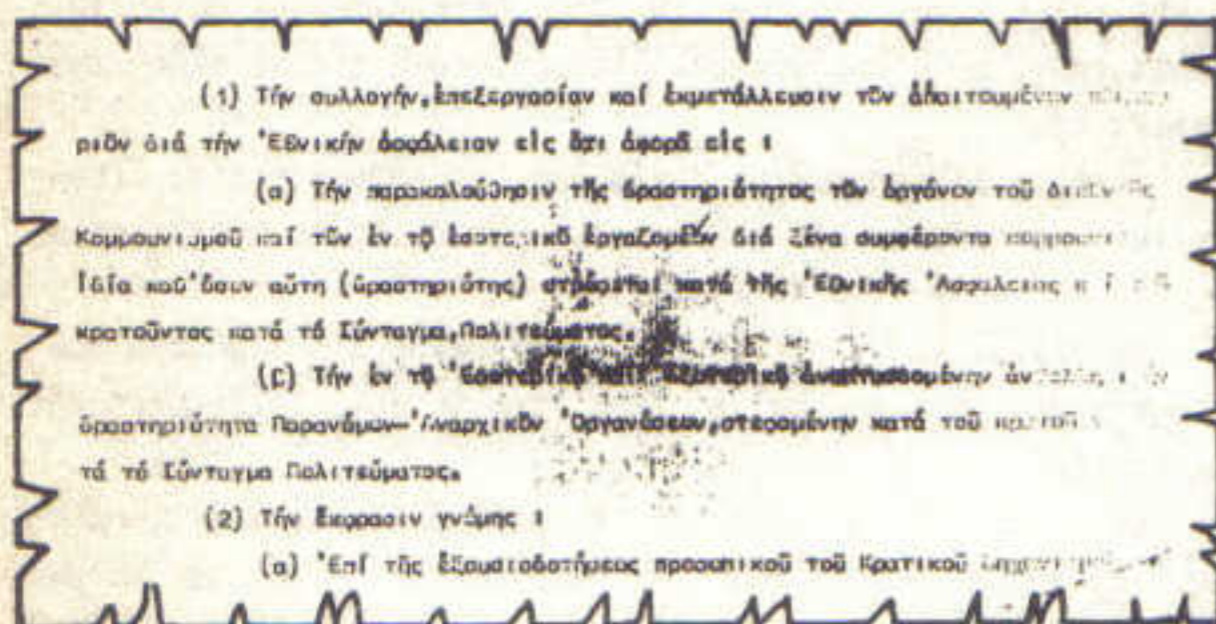
Πειψός αποδείχτηκε ο καταληψίας του υπουργείου. Κρίμα.....γιατί τον είχαν υπερεκτιμήσει. Αλλά "μωραίνει Κύριος ον βούλεται απωλέσαι"

Θ.Τ.

«ΖΗΤΩ Η ΕΛΕΥΘΕΡΙΑ ΤΩΝ ΙΔΕΩΝ»

(Γνωστό ρεφραίν
ενός γνωστού
αντιδημοκρατικού τροπάριου)

Στο «ΕΘΝΟΣ της Κυριακής», (23.12.90) δημοσιεύθηκε ένα ντοκουμέντο που αποδεικνύει αυτό που δεκαετίες κατάγγελναν όλοι οι αριστεροί και δημοκρατικοί άνθρωποι σ' αυτήν τη χώρα: ότι η πολιτική δραστηριότητα και νόμιμων, ακόμη, οργανώσεων και κομμάτων παρακολουθούνταν από την ΚΥΠ και τις υπηρεσίες ασφαλείας.

Ακόμα, δημοσιεύτηκε το παλιό οργανόγραμμα της ΚΥΠ, της οποίας το 4ο τμήμα του Β' κλάδου, ήταν επιφορτισμένο με το «εθνικό» καθήκον και την ευθύνη για:

«(1) Τη συλλογήν, επεξεργασίαν, και εκμετάλλευσιν των απαιτούμενων πληροφοριών δια την Εθνικήν ασφάλειαν εις ό,τι αφορά εις:

(α) Την παρακολούθησιν της δραστηριότητος των οργάνων του Διεθνούς Κομμουνισμού και των εν τω εσωτερικώ εργαζομένων δια ξένα συμφέροντα κομμουνιστών. Ιδια καθ' όσον αυτή (δραστηριότης) στρέφεται κατά της Εθνικής Ασφαλείας και του κρατούντος, κατά το Σύνταγμα, Πολιτεύματος.

β) Την εν τω Εσωτερικώ και Εξωτερικώ αναπτυσσομένην ανθελληνικήν δραστηριότητα Παρανόμων - Αναρχικών Οργανώσεων, στρεφομένην κατά του κρατούντος κατά το Σύνταγμα Πολιτεύματος».

Απροσμέτρητο το θράσος όλου του ελληνικού αστικού κόσμου, και ιδιαίτερα του αστικού πολιτικού κόσμου, όταν μιλάει για ανθρώπινα δικαιώματα και πολιτικές ελευθερίες, όταν τα ξερονήσια έκλεισαν μόλις το 1974, όταν τα πιστοποιητικά κοινωνι-

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΔΙΑΡΘΡΩΣΕΩΣ Β' ΚΛΑΔΟΥ

κών φρονημάτων ήταν το κλειδί που σου άνοιγε την πόρτα για να βρεις έστω μια δουλειά χαμάλη, αλλιώς ήσουν καταδικασμένος στην πείνα και την εξαθλίωση. Ένας κόσμος που έχτιζε «νέους Παρθενώνες» στα Μακρονήσια, σύμφωνα με τη γνωστή ρήση του τιμώμενου απ' όλο τον αστικό και ρεφορμιστικό πολιτικό κόσμο, γνωστού στα νιάτα του φιλοναζιστή πολιτικού Παναγιώτη Κανελλόπουλου.

Ένας κόσμος που βάφτιζε τον εαυτό του «εθνικόφρονα» και «πατριώτη», ενώ είναι γνωστό ότι η ίδια η άρχουσα τάξη και οι πολιτικοί της εκπρόσωποι είναι η μόνη τάξη στην ελληνική κοινωνία, που πάντα πρόδιδε τον ελληνικό λαό και πάντα υπηρετούσε ανθεθνικά συμφέροντα. Είναι γνωστό ότι σε καμία δύσκολη καμπή της ελληνικής ιστορίας δεν πήρε πατριωτική θέση, ενώ είναι επίσης γνωστό ότι τους αληθινούς πατριώτες τους βάφτιζε «ανθεθνικόφρονας», «εαμοβουλγάρους» κ.λπ., και τους εκτελούσε με ξένες (πότε Αγγλικές, πότε Γερμανικές και πότε Αμερικάνικες) εντολές.

Ένα ακόμα στοιχείο που στηρίζει αυτή την άποψη, είναι η αποκάλυψη, απ' την ίδια εφημερίδα, ότι μεταξύ του 4ου τμήματος του Β' κλάδου της ΚΥΠ και των αξιωματικών που χειρίζονταν την επιχείρηση «κόκκινη προβιά», μεσολαβούσαν σαν σύνδεσμοι, Αμερικανοί αξιωματικοί, αρμόδιοι για τις σχέσεις CIA και ΚΥΠ.

Στην εποχή της «διαφάνειας» —όπως λένε— είναι κακό μερικοί να κλείνουν τα μάτια και να ξεχνούν.

Στην εποχή των απομυθοποιήσεων, είναι κακό μερικοί να μην καταλαβαίνουν ότι δεν υπάρχει ουδέτερο κράτος.

Είναι κακό να μην καταλαβαίνουν, ότι όλος ο κρατικός μηχανισμός παίζει πάντα ένα —τόσο γενικό, όσο και ειδικό, άμεσο ή έμμεσο— πολιτικό ρόλο.

Είναι κακό να μην καταλαβαίνουν, ότι όλες οι εξουσίες δεν είναι μεταξύ τους ανεξάρτητες, αλλά αποτελούν ΜΙΑ ΕΝΙΑΙΑ ΕΞΟΥΣΙΑ.

Χρήστος Τσουκαλάς

Η κοινωνική αναγνώριση του έργου...της Αστυνομίας

Βραβεία σε παιδιά αστυνομικών. Είκοσι πέντε αγόρια και κορίτσια, παιδιά αστυνομικών, που αρίστευσαν στο σχολείο τους, βράβευσε σε ειδική εκδήλωση που έγινε σε κεντρικό ξενοδοχείο ο «Όμιλος Φίλων της Αστυνομίας Βορείων Προαστίων».

Η εκδήλωση, που έγινε στα πλαίσια των κοινωνικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων του ομίλου, αποσκοπούσε στην αναγνώριση της προσφοράς και του έργου των αστυνομικών. Μετά τη βράβευση των μαθητών ακολούθησε και επίδειξη μόδας.

Στην εκδήλωση παραβρέθηκαν ο αρχηγός της ΕΛ.ΑΣ. κ. Ιωάννης Αντωνόπουλος, ο Α' υπαρχηγός της ΕΛ.ΑΣ. κ. Ιωάννης Συμβουλίδης καθώς και άλλοι ανώτατοι και ανώτεροι αξιωματικοί. Στη φωτογραφία οι βραβευθέντες με την ηγεσία της Αστυνομίας και του Ομίλου. «ΤΑ ΝΕΑ» 7.12.90. Ο ρόλος της αστυνομίας... και η αναγνώριση της εκδούλευσης από τα αφεντικά. Μόδα - Τσεκλένης;

Το διαβάσαμε κι αυτό. Ο «Όμιλος φίλων της Αστυνομίας Βορείων Προαστείων» βράβευσε, σε ειδική εκδήλωση που έγινε σε ξενοδοχείο, είκοσιπέντε παιδιά αστυνομικών που αρίστευσαν στο σχολείο τους. Αυτό, «σαν αναγνώριση της προσφοράς και του έργου των αστυνομικών!! Βλέπεις όταν υπηρετείς τόσο πιστά τα αφεντικά, αυτά σου αναγνωρίζουν τον «κοινωνικό» σου ρόλο.

Μάλιστα, ο όμιλος είναι προσδιορισμένος και γεωγραφικά. Στα Βόρεια Προάστεια. Εκεί που μένει όλη η πλουτοκρατία. Κατά περίεργο τρόπο, δεν διαπιστώσαμε ποτέ να υπάρχουν παρόμοιοι όμιλοι στο Περιστερί, στη Δραπετσώνα ή στα Καμίνια του Πειραιά. Ίσως γιατί οι κάτοικοι των συνοικιών αυτών «συναναστρέφονται» με άλλο τρόπο με τους αστυνομικούς. Γι' αυτούς, αστυνομικός σημαίνει κράνος, ασπίδα και ρόπαλο. Παλιότερα σημαίνει μπουλντόζα που τους γκρέμιζε το παράνομο γιατί. Σήμαινε τον άνθρωπο που τους παρακολουθεί και τους στέλνει εξορία και φυλακή.

Η εν λόγω εκδήλωση πάντως διανθίστηκε και με επίδειξη μόδας. Μετά τον Τσεκλένη, είναι άραγε καιρός να εισβάλλουν κι άλλοι σχεδιαστές στην αμφίεση της Αστυνομίας;

M.B.

Προτάσεις Σχολής Ειδικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης Καλλιθέας

1) Αυτονομία στην Ειδική Αγωγή, σαν κλάδο ανεξάρτητου του Υπουργείου Παιδείας.

2) Οι εκπαιδευτικοί που ενδιαφέρονται να διδάξουν στην Ειδική Αγωγή να δεσμευτούν, ώστε τουλάχιστον για μια πενταετία να προσφέρουν τις υπηρεσίες τους και να μην δημιουργούνται προβλήματα, δεδομένου ότι η ειδίκευσή τους απαιτεί χρόνο και δυσκολία στην επιμόρφωση. Αυτό για να επιτευχθεί απαιτεί παράλληλα επαρκή αριθ-

μό οργανικών θέσεων.

3) Ο κλάδος της Ειδικής Εκπαίδευσης, να υπαχθεί εξ' ολοκλήρου στο Υπουργείο Παιδείας, σε ό,τι αφορά τα εκπαιδευτικά θέματα.

4) Δημιουργία ειδικών τάξεων στα σχολεία, με πρώτη αρχή τα μεγάλα αστικά κέντρα.

5) Σύσταση στα Πανεπιστήμια κλάδου Ειδικής Αγωγής.

6) Να καθιερωθεί από τις πρώτες τάξεις του Δημοτικού.

Προτάσεις Καθηγητών του Κ.Ε.Α.Τ. (Κέντρο Εκπ/σης) και Αποκατάστασης Τυφλών) για το νέο νομοσχέδιο

1) Αυτονομία στην Ειδική Αγωγή, σαν κλάδο ανεξάρτητο του Υπουργείου Παιδείας.

2) Να δοθούν κίνητρα στους εκπαιδευτικούς, που ενδιαφέρονται να διδάξουν στην Ειδική Αγωγή, με την προϋπόθεση να μείνουν τουλάχιστον για 5 χρόνια. Καλύτερα, η οργανική τους θέση, να είναι στο σχολείο αυτό.

3. Ο κλάδος της ειδικής Αγωγής, να υπαχθεί εξ' ολοκλήρου στο Υπουργείο Παιδείας. Δηλαδή, η εκπαίδευση αποκλειστικά, να ανήκει στο Υπουργείο Παιδείας και μόνο η πρόνοια, να ανήκει στο Υπουργείο Προνοίας.

4) Δημιουργία Ειδικών τάξεων στα σχολεία, με πρώτη αρχή, τα μεγάλα αστικά κέντρα.

5) Σύσταση στο Πανεπιστήμιο κλάδου Ειδικής Αγωγής.

6) Να καθιερωθεί από τις πρώτες τάξεις του Δημοτικού σχολείου το μάθημα της κινητικότητας και προσανατολισμού σαν υποχρεωτικό.

7) Οι Δάσκαλοι και Καθηγητές που προορίζονται για Ειδικά Σχολεία, να μετεκπαιδούνται και ειδικά να μαθαίνουν τη γραφή τυφλών ή τη νοηματική γλώσσα, αν πρόκειται να εργαστούν σε σχολή κωφών.

Οι Καθηγητές του Κ.Ε.Α.Τ.

Μπορείτε να βρείτε τα «αντιτετράδια της εκπαίδευσης» στα παρακάτω βιβλιοπωλεία της Αθήνας:

BIBΛΙΟΓΩΝΙΑ Ακαδημίας 57
 ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ 31 Κάνιγγος 31
 ΣΤΟΥ ΓΚΟΒΟΣΤΗ Ζωοδόχου Πηγής 21
 GUTENBERG Σόλωνος 103
 ΓΡΗΓΟΡΗΣ Σόλωνος 73
 ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΤΥΠΟΣ Ε. Μπενάκη
 ΕΣΤΙΑ Σόλωνος
 ΘΕΜΕΛΙΟ Σόλωνος 84
 ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ Κωλέττη 2
 ΚΑΡΑΒΙΑ Ακαδημίας 58
 ΚΟΜΜΟΥΝΑ Θεμιστοκλέους
 ΜΗΝΥΜΑ Σόλωνος 83
 ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ Ακαδημίας 57
 ΠΑΠΑΔΗΜΑΣ Ιπποκράτους 23
 ΠΑΡΑ ΠΕΝΤΕ Ιπποκράτους 52
 ΠΑΡΟΥΣΙΑ Σόλωνος 94
 ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ (Αθήνα και Θεσ/νίκη)
 SOLARIS Μπότση 6
 ΣΥΓΧΡΟΝΗ ΕΠΟΧΗ Μαυροκορδάτου 3
 ΤΟΛΙΔΗΣ Σόλωνος 71
 ΧΝΑΡΙ Κιάφας και Ακαδημίας
 ΑΙΟΛΟΣ Σόλωνος
 ΑΠΡΟΒΛΕΠΤΟ (στην Ηλιούπολη)

Στα περίπτερα: Κάνιγγος - Νομικής - Φυσικείου - Χημείου

Θεσσαλονίκη:

ΠΡΩΤΟΠΟΡΙΑ Νίκης 3
 ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ Εγνατία 150
 ΜΠΑΡΜΠΟΥΝΑΚΗΣ Αριστοτέλους 6
 ΡΑΓΙΑΣ Τσιμισκή 41
 ΙΑΝΟΣ Αριστοτέλους 7
 ΜΠΙΜΠΗΣ Εγνατία 108

Λάρισα:

ΚΕΡΑΜΟΣ, στην οδό Κούμα

Και σε κεντρικά βιβλιοπωλεία των μεγάλων επαρχιακών πόλεων

αντιτετράδια της εκπαίδευσης

- ΕΝΘΥΣΙΟ απόρροια στις καταλήψεις και την εξέγερση της νεολαίας
- ΠΟΛΕΜΟΣ στον Πελοπόννησο
- ΣΥΓΓΡΗ διδασκαλία του Νίκου Τριπολιτά
- Αντιπροσωπείες νόμου - Προσωπείες '91
- Γλωσσική Παιδεία - Επαγασφία των Αρχαίων
- Γλωσσικά - Πολιτικά - Εκπαιδευτικά - Κοινωνικά θέματα της επικαιρότητας

ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ - ΜΑΡΤΙΟΣ - ΑΠΡΙΛΙΟΣ 1991
ΔΙΠΛΟ ΤΕΥΧΟΣ 13-14

αντιτετράδια της εκπαίδευσης

τριμηνιαίο αριστερό περιοδικό για την εκπαίδευση

Διευθύνεται από Επιτροπή

Γραφεία: Μάρνη 30, 104 42 Αθήνα, τηλ. 5235221

Εκδότης: Γιώργος Σόφης, τηλ. 9705865

Διπλό Τεύχος 13 - 14,

Φεβρουάριος - Μάρτιος - Απρίλιος 1991, Τιμή 400 δρχ.

Συνδρομή για τέσσερα τεύχη 1800 δρχ.

Συνδρομή εξωτερικού 2.300 δρχ.

Κεντρική διάθεση:

Αγγελική Φατούρου, Δυρραχίου 55, 104 43 Αθήνα, τηλ. 5125714 - 9323251

Χρήστος Κάτσικας, Γραβιάς 24, 172 35 Δάφνη, τηλ. 9713651

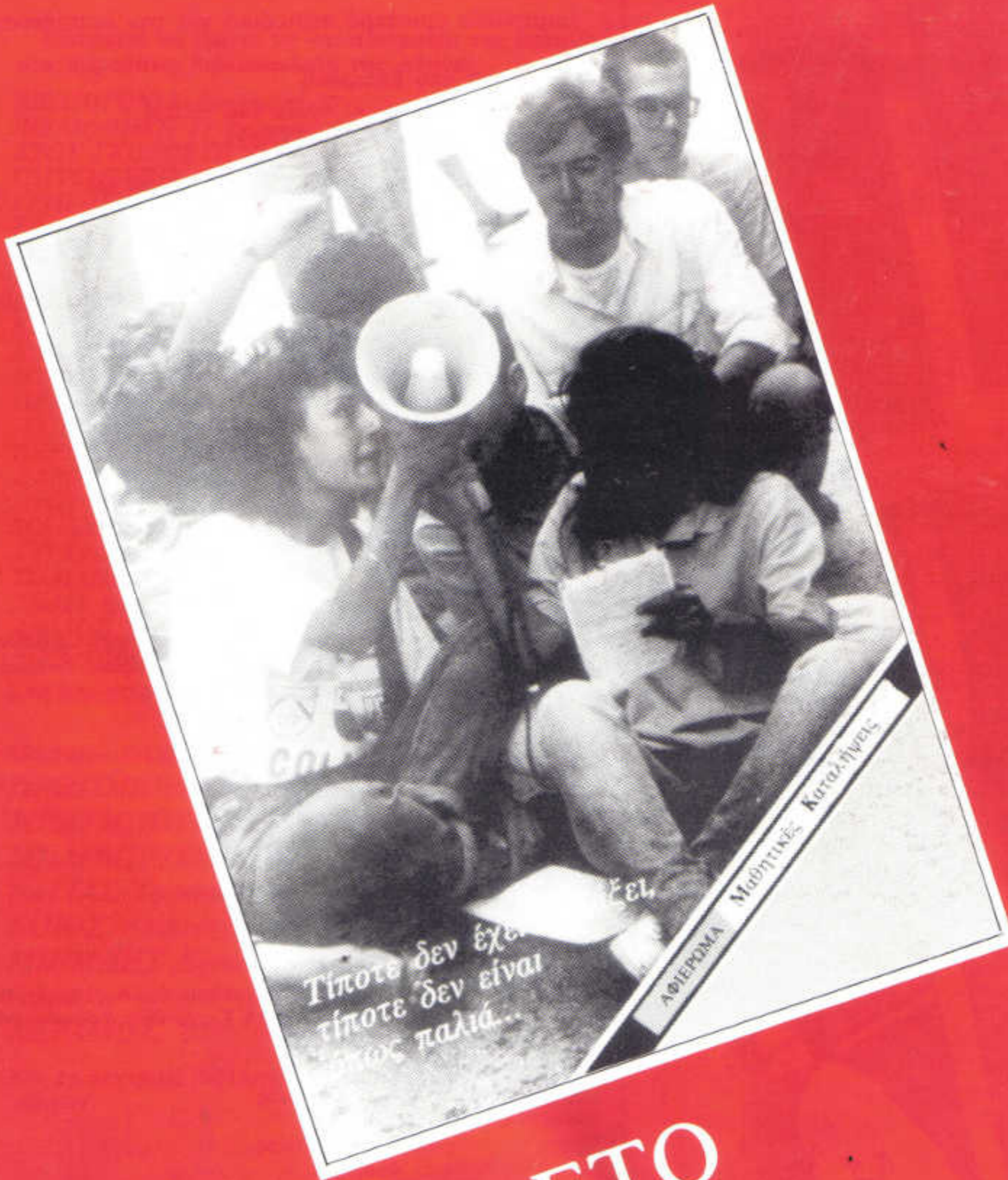
Αριθμός Λογαριασμού Εμπορικής Τράπεζας: 25 550 862

Αριθμός Λογαριασμού Εθνικής Τράπεζας: 046/634493 - 30

Σ' αυτό το τεύχος συνεργάστηκαν:

Έφη Αγγελάκη - Θεολόγος
Χρυσάνθη Αθανασίου - Φιλολόγος
Βασίλης Αλεξίου - Φιλολόγος, Δικηγόρος
Μαλάμω Βαρελά - Τεχνολόγος Ηλεκτρολόγος
Γιώργος Βρανόπουλος - Βιολόγος
Φ.Κ. Βώρος - Διδάκτωρ Φιλοσοφίας (Ph. D. Εδιμβούργου), σύμβουλος Παιδαγ. Ινστιτούτου

Αγγελίνα Γιαννετοπούλου - Δασκάλα
Νικολέττα Γκλιάου Χριστοδούλου - Δασκάλα
Ασπασία Δεμερούκη - Φιλολόγος
Γιώργος Ηρακλέους - Φιλολόγος
Γιώργος Καββαδίας - Φιλολόγος
Βαγγέλης Καλαμπάκος - Μαθηματικός
Αλέξης Καρακάσογλου - Φυσικός
Χρήστος Κάτσικας - Φιλολόγος
Νίκος Κουνενής - Καθηγητής Κοινωνιολογίας
Πέτρος Κουφοβασίλης - Ζωγράφος
Ελεονώρα Κυριακού - Δασκάλα
Δημήτρης Κυριακού - Θεολόγος
Τάνια Μαλαμίδου - Φιλολόγος, Ψυχολόγος (DEA Νεοελληνικών Σπουδών, DEA Κοινωνικής Ανθρωπολογίας)
Γιάννης Μακρίδης - Μαθηματικός
Κώστας Μέκκας - Μαθηματικός
Λάμπρος Μπαλάσκας - Μαθηματικός
Ελένη Νικολαΐδου - Θεολόγος
Σάκης Νικολόπουλος - Μαθηματικός
Γιώργος Ξυλούρης - Φυσικός
Έφη Οικονομοπούλου - Κοινωνική Λειτουργός
Γιάννης Πανούσης - Καθηγητής Νομικής Σχολής Δημοκρίτειου Παν/μίου Θράκης
Μαρίνα Παντελέων - Κοινωνική Λειτουργός
Νίκη Ρουμπάνη - Ζωγράφος, μέλος Δ.Σ. Ένωσης Καθ. Καλλ. Μαθημάτων
Βασίλης Σακελλάρης - Μαθηματικός
Ξενής Σαχίνης - Πανεπιστημιακός, ΑΣΚΤ Θεσ/κης
Μαίρη Σόρογκα - Φιλολόγος
Γιώργος Σόφης - Φυσικός, Αντιπρόεδρος Δ.Σ. Α' ΕΛΜΕ Πειραιά
Στέλιος Σταυρινάδης - Μαθηματικός
Γιώτα Τουλούμη - Μαθηματικός
Θανάσης Τσιριγώτης - Φιλολόγος, γραμματέας Δ.Σ. Γ' ΕΛΜΕ Δυτικής Αττικής
Χρήστος Τσουκαλάς - Φιλολόγος
Αγγελική Φατούρου - Φυσικός
Μαρία Φραγκιά - Βιολόγος
Ζωή Χατζή - Γλύπτρια, Πρόεδρος Ένωσης Καθ. Καλλ. Μαθημάτων
Μηνάς Χατζηδημητρίου - Μαθηματικός

ΕΝΘΕΤΟ

Τιμή 400 δρχ.